

BIBLIOTEKA GŁÓWNA AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

INSTYTUT BIBLIOTEKOZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

BIBLIOTHECA NOSTRA

RADA NAUKOWA

prof. UŚ dr hab. ANTONI BARCIAK
prof. dr hab. ELŻBIETA GONDEK
prof. AWF dr hab. JANUSZ ISKRA
prof. UŚ dr hab. ZYGMUNT KŁODNICKI
prof. zw. dr hab. JAN MALICKI
prof. UŚ dr hab. DARIUSZ PAWELEC
prof. dr hab. MIROSLAW PONCZEK
prof. UŚ dr hab. MARIA Z. PULINOWA
prof. dr hab. IRENA SOCHA
prof. UŚ dr hab. AGNIESZKA STOPIŃSKA-PAJĄK
prof. zw. dr hab. WOJCIECH ŚWIĄTKIEWICZ
prof. zw. dr hab. JACEK WÓDZ
prof. zw. dr hab. ZBIGNIEW ŻMIGRODZKI

REDAKCJA

dr JOLANTA GWIOŹDZIK – redaktor naczelny
(Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ)
mgr KATARZYNA BARAN, mgr JOANNA CHWAŁEK, mgr MARIUSZ PACHA,
mgr DAMIAN ZIÓLKOWSKI (Biblioteka Główna AWF)
dr ANETA DRABEK, mgr MARIA KYCLER, (Biblioteka UŚ)
mgr MONIKA LECH (Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej)
mgr AGATA MUC, mgr BOGUMIŁA WARZACHOWSKA (Biblioteka Teologiczna UŚ)
dr GRAŻYNA TETELA (Biblioteka Wydziału Nauk o Ziemi UŚ)
dr MARTA KUNICKA (Biblioteka Wydziału Prawa i Administracji UŚ)
mgr IZABELA JURCZAK (Biblioteka Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu)
dr AGNIESZKA BAJOR, dr HANNA LANGER, dr IZABELA SWOBODA
(Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŚ)
WESELINA GACIŃSKA (tłumaczenie abstraktów)

CZASOPISMO POWSTAJE PRZY WSPÓŁUDZIALE
SEKCJI BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
PRZY ZARZĄDZIE OKRĘGU W KATOWICACH

BIBLIOTEKA GŁÓWNA AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

BIBLIOTEKA UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

INSTYTUT BIBLIOTECZNAWSTWA I INFORMACJI NAUKOWEJ UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

BIBLIOTHECA NOSTRA

ŚLĄSKI KWARTALNIK NAUKOWY

ARCHIWA I ARCHIWALIA

KATOWICE 2010

RECENZENT

prof. dr hab. EDWARD RÓŻYCKI

REDAKTOR NUMERU

AGNIESZKA BAJOR

REDAKCJA MERYTORYCZNA

Maria Kycler

KOREKTA

Hanna Langer

WYDAWCA

Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach
© Copyright by Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki
w Katowicach 2010

ADRES REDAKCJI

Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego
im. Jerzego Kukuczki w Katowicach
ul. Mikołowska 72 A, 40-065 Katowice,
tel. 32 207 51 48, e-mail: bibliothecanostra@gmail.com
Wersja elektroniczna
<http://www.bibliothecanostra.awf.katowice.pl>
<http://www.sbc.org.pl>

REDAKCJA TECHNICZNA,
SKŁAD I ŁAMANIE
Joanna Chwałek

DRUK
Poligrafia AWF im. Jerzego Kukuczki,
ul. Mikołowska 72 C, 40-065 Katowice
Nakład: 230 egz.

Zapraszamy zainteresowane instytucje do zamieszczania informacji o swojej ofercie na łamach Bibliotheca Nostra.
Kontakt: tel. 32 207 51 35, e-mail: bibl@awf.katowice.pl

ISSN 1734-6576

SPIS TREŚCI

ARTYKUŁY I MATERIAŁY

Mariola Jarczykowa *Źródła bibliologiczne w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie (wybrane przykłady z Archiwum Radziwiłłów)* • **9**

Mirosław A. Supruniuk *Gromadzenie i opracowywanie kolekcji archiwalnych w bibliotekach naukowych na przykładzie Archiwum Emigracji Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu* • **24**

Agnieszka Łakomy *Wartość zagranicznych kolekcji archiwalnych dla badań nad historią książki w okresie II wojny światowej i w pierwszych latach po jej zakończeniu na przykładzie zbiorów Archiwum Józefa Piłsudskiego w Ameryce* • **39**

Wacław Dubiański *Rola zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej w realizacji ustawy lustracyjnej* • **47**

Anna Bieniek *Działalność archiwum na przykładzie Archiwum Uniwersytetu Śląskiego* • **62**

Anna Podsiadło *Inne archiwum. O archiwum artystycznym Teatru Śląskiego im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach* • **74**

Halina Dudała *Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach: dzieje, zasób oraz użytkownicy* • **83**

Janina Dłużnińska, Bogumiła Warzachowska *Zasoby archiwalno-biblioteczne Archiwum Redakcji „Gościa Niedzielnego”* • **91**

SPRAWOZDANIA

Maria Kycler *Biblioteka Palafoxiana w Puebli. Relacja z pobytu* • **99**

Elżbieta Oleksiak *Sprawozdanie z warsztatów Kształtowanie wizerunku organizacji (Katowice, 31 sierpnia 2010 roku)* • **108**

Iwona Blicharska *Sprawozdanie z 14. Targów Książki w Krakowie (Kraków, 4-7 listopada 2010 roku)* • **112**

Przemysław Kasperkiewicz *Sprawozdanie z I Krakowskiej Konferencji Bibliotek Naukowych (Kraków, 4-5 listopada 2010 roku)* • **115**

Andrzej Koziara *Sprawozdanie z konferencji naukowej Książka, Informacja i Internet 2010 (Lublin, 18-19 listopada 2010 roku)* • **121**

Joanna Kulik, Karolina Sztaba *Sprawozdanie z seminarium Fundusze UE dla Bibliotek (Chorzów, 26 listopada 2010 roku)* • **125**

OMÓWIENIA I RECENZJE

C. Michael Mellor *Louis Braille : dotyk geniuszu* (Piotr Biesiada) • **129**

Wiesław Babik *Słowa kluczowe* (Zbigniew Żmigrodzki) • **135**

Encyclopedia of Library and Information Sciences Marcia J. Bates ed.-in.chief, Mary Niles Maack associate ed. (Weronika Pawłowicz) • **137**

WYDARZENIA • 145

AKTUALNOŚCI AWF

Recenzje • **159**

Henryk Kocój *Dyplomaci sascy wobec Konstytucji 3 maja* (Adam Cichosz) • **159**

Z dziejów turystyki i sportu w Polsce 1875-2008. Pod red. Tomasza Jurka, Kazimierza Obodyńskiego i Stanisława Zaborniaka (Radosław Ciejska) • **167**

Z dziejów kultury fizycznej w Zagłębiu Dąbrowskim i regionach ościennych. Pod red. Mirosława Ponczka, Sławomira Witkowskiego i Adama Fryca (Jan Golis) • **170**

INFORMACJE

Zestawienie prac doktorskich obronionych w 2010 roku w Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach • **173**

Aktualny wykaz czasopism dostępnych w Bibliotece Głównej AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach • **174**

Bazy danych dostępne w Bibliotece Głównej AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach • **178**

NOWOŚCI W ZBIORACH

Wykaz książek zarejestrowanych w Bibliotece Głównej AWF im. Jerzego Kukuczki w Katowicach w III i IV kwartale 2010 roku • **181**

NOWOŚCI WYDAWNICZE AWF IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH • 223

CONTENTS

ARTICLES AND MATERIALS

Mariola Jarczykova *Bibliological sources in Central Archive of Historical Records in Warsaw (selected examples from Radziwiłł Archive)* • **9**

Mirosław A. Supruniuk *Acquisition and cataloguing of the archival collections in the scientific libraries on the example of the Emigration Archives of the University Library in Toruń* • **24**

Agnieszka Łakomy *The value of foreign archival collection for the investigation of history of the book in the period of the Second World War and in the first years after its end, on the example of The Piłsudski Institute in America* • **39**

Wacław Dubiański *The role of the archival collection of Institute of National Remembrance in the realization of the lustration act* • **47**

Anna Bieniek *The archive's activity on the example of Archive of University of Silesia* • **62**

Anna Podsiadło *A different archive. On the artistic archive of Stanisław Wyspiański Silesian Theater in Katowice* • **74**

Halina Dudala *Archdiocese Archive in Katowice: history, resources and users* • **83**

Janina Dłużyńska, Bogumiła Warząchowska *The archival-library collection of the editorial archive of „Sunday Guest”* • **91**

REPORTS

Maria Kycler *Palafoxiana Library in Puebla. An account of the visit* • **99**

Elżbieta Oleksiak *Report on the workshops Creating the organization's image (Katowice, 31 August 2010)* • **108**

Iwona Blicharska *Report on the 14th Book Fair in Cracow (Cracow, 4-7 November 2010)* • **112**

Przemysław Kasperkiewicz *Report on the First Cracow Conference of Scientific Libraries (Cracow, 4-5 November 2010)* • **115**

Andrzej Koziara *Report on the scientific conference Book, Information and Internet 2010 (Lublin, 18-19 November 2010)* • **121**

Joanna Kulik, Karolina Sztaba *Report on the seminar European Union Funds for Libraries (Chorzów, 26 November 2010)* • **125**

DISCUSSIONS AND REVIEWS

C. Michael Mellor *Louis Braille : dotyk geniuszu [Louis Braille : a touch of genius]* (Piotr Biesiada) • **129**

Wiesław Babik *Słowa kluczowe [Key words]* (Zbigniew Żmigrodzki) • **135**

Encyclopedia of Library and Information Sciences Marcia J. Bates ed.-in-chief, Mary Niles Maack associate ed. (Weronika Pawłowicz) • **137**

EVENTS • 145

ACADEMY OF PHYSICAL EDUCATION (AWF) NEWS

Reviews • **159**

Henryk Kocój *Dyplomaci sascy wobec Konstytucji 3 maja [Saxon diplomats towards the Constitution of May 3]* (Adam Cichosz) • **159**

Z dziejów turystyki i sportu w Polsce 1875-2008 [The history of tourism and sport in Poland between years 1875-2008]. Ed. by Tomasz Jurek, Kazimierz Obodyński & Stanisław Zaborniak (Radosław Ciejska) • **167**

Z dziejów kultury fizycznej w Zagłębiu Dąbrowskim i regionach ościennych [The history of physical culture in Zagłębie Dąbrowskie and the neighbouring regions]. Ed. by Mirosław Ponczek, Sławomir Witkowski & Adam Fryc (Jan Golis) • **170**

INFORMATION

Breakdown of PHD theses defended in 2010 at The Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice (AWF) • **173**

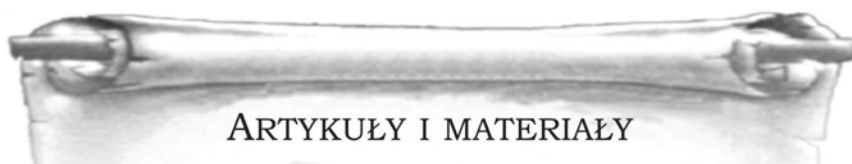
A current register of periodicals available at the Main Library of The Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice (Biblioteka Główna AWF) • **174**

Data bases available at the Main Library of The Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice (Biblioteka Główna AWF) • **178**

NEWS IN THE COLLECTION

Books registered in the Main Library of Academy of The Jerzy Kukuczka Academy of Physical Education in Katowice (Biblioteka Główna AWF) in third and fourth quarter of 2010 • **181**

THE JERZY KUKUCZKA ACADEMY OF PHYSICAL EDUCATION IN KATOWICE PUBLISHING NEWS • 223

MARIOLA JARCZYKOWA
*Instytut Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego
Uniwersytet Śląski w Katowicach*

ŹRÓDŁA BIBLIOLOGICZNE W ARCHIWUM GŁÓWNYM AKT DAWNYCH W WARSZAWIE (WYBRANE PRZYKŁADY Z ARCHIWUM RADZIWIŁŁÓW)

Archiwum Główne Akt Dawnych swoją dzisiejszą nazwę otrzymało dopiero w 1918 roku, wcześniej, kiedy zostało powołane dekretem księcia warszawskiego Fryderyka Augusta dnia 2 września 1808 roku, funkcjonowało jako Archiwum Ogólne Krajowe. W latach 1816-1889 placówkę przemianowano na Archiwum Główne Królestwa Polskiego, a potem na Warszawskie Archiwum Główne Akt Dawnych Królestwa Polskiego.

Od początku instytucja zajmowała się zarówno gromadzeniem, jak i zabezpieczeniem materiałów rękopiśmiennych władz oraz urzędów dawnej Rzeczypospolitej, a także uwierzytelnianiem odpisów dokumentów. Dzisiaj zasób archiwalny obejmuje źródła z okresu od XII wieku do I wojny światowej i liczy ponad 300 000 jednostek archiwalnych w 392 zbiorach i zespołach (blisko 6 000 mb) (*Archiwum Główne*, 2010).

Jednym z najbardziej wartościowych zespołów jest Archiwum Radziwiłłów, którego znaczenie zostało docenione poprzez wpisanie go przez Polski Komitet do spraw UNESCO na międzynarodową listę programu „Pamięć Świata”, na której figuruje dotychczas dzieł zabytków zgłoszonych przez Polskę. Jest to zbiór o wyjątkowym charakterze, zgromadzony na przestrzeni od XV do XX wieku przez jeden z największych arystokratycznych rodów dawnej Rzeczypospolitej, który odgrywał także ważną rolę międzynarodową. Zbiory wpisane na listę „Pamięci Świata” składają się z części da-

wnych archiwów i księgozbiorów ordynacji nieświeskiej, które znajdują się w Warszawie (Archiwum Główne Akt Dawnych), Mińsku, Wilnie, Kijowie, Petersburgu, Moskwie i Helsinkach. Nieświeskie zbiory archiwalne i biblioteczne posiadają ogromną wagę dokumentacyjną dla dziejów dawnej Rzeczypospolitej i środkowej części Europy (Polski, 2010).

Wśród bogatych materiałów Archiwum Radziwiłłów zachowało się bardzo dużo różnorodnych źródeł, które pozwalają na badania z zakresu bibliologii. Studia nad dawną książką posilkują się wieloma różnorodnymi materiałami, takimi jak: dawne inwentarze, rękopisy biblioteczne z zapisami proveniencyjnymi, testamenty, rejestry dóbr ruchomych, dokumentacja synodów różnowierczych, wreszcie obfita korespondencja, zawierająca często wzmianki o funkcjonowaniu ksiązek.

Niniejszy szkic prezentuje kilka wybranych obiektów z XVII wieku, głównie odnoszących się do protestanckiej, birżańskiej linii rodu oraz do działalności synodów różnowierczych. W dziale *Rękopisy biblioteczne* znalazły się wartościowe dla bibliologa zabytki: katalogi bibliotek w Nieświeżu, Białej, Żółkwi, Królewcu i Poznaniu, a także spis zawartości bibliotek po Jakubie Henryku Flemmingu (1667-1728). W zbiorze liczącym 41 jednostek zachowały się cenne, pochodzące z bibliotek radziwiłłowskich rękopisy takie jak: kopiariusze dokumentów, inwentarze i sumariusze archiwalne, formularze i wzory redagowania pism, podręczniki wojskowości, wypisy z dzieł historycznych i moralnych, notatki szkolne, utwory okolicznościowe dedykowane różnym Radziwiłłom, ich własne teksty oraz rękopisy typu *silva rerum*. Wśród tych materiałów szczególnie cenny jest zbiór utworów scenicznych Franciszki Urszuli z Wiśniowieckich Radziwiłłowej (1705-1753) (Archiwum Radziwiłłów, 2010).

Dla historyków książki, rekonstruujących zawartość magnackich „libraryj”, podstawowym źródłem są spisy książek w nich przechowywanych. W dziale *Rękopisy biblioteczne* (nr 15) zachował się np. bardzo obszerny i uporządkowany alfabetycznie rejestr biblioteki w Żółkwi, rezydencji Jana III Sobieskiego.

Inwentarze książek spotykamy także w innych zespołach Archiwum Radziwiłłów: *Rejestr ksiąg Ks(ię)cia Je(g)o Mci Janusza Radziwił(ł)a, które się do cudzych krajów biorą i które Ks(ia)żę J.M. Pan Hetman Ks(ię)ciu Januszowi darował* oraz spis *Księgi dawne Ks(ię)cia J.M. Janusza* (dz. XI, ks. 37, s. 324-325) zostały „wpisane” jako część bagażu udającego się na studia zagraniczne magnata. In-

formacja o liczącej 31 pozycji biblioteczne podróżnej mieści się między wykazem klejnotów a spisem srebra stołowego (Jarczykowa, 2005, s. 34-45).

Inny rejestr znajduje się w *Spisaniu rzeczy Księcia Jego Mci kunsztakamerowych w Lubeczu dnia 20 February Anno 1647* (dz. XXVI, ks. 64, s. 19-20). Był to wykonany przez Krzysztofa Łopatę spis wyposażenia kunsztkamery książęcej, czyli swoistego muzeum osobliwości na zamku w Lubczu. Rejestr koncentrował się na opisie zewnętrznych cech woluminów, ich proveniencji oraz uwypukleniu graficznego charakteru dzieł (Jarczykowa, 2010, s. 106-107).

Nieraz w sylwach zapisywano bardzo enigmatyczne i sumaryczne wzmianki o bibliotece. W rękopisie z kancelarii Krzysztofa Radziwiłła (*Zbiór*) wśród materiałów związanych z Bogusławem Radziwiłłem znajdujemy uszkodzony w sposób mechaniczny, lakoniczny spis:

„[skrzy]nia wielka z księgami
[skrzy]nia zielona z księgami
[skrzyni]a wozowa okowana z zamkiem skórą nakryta ze dwiema zamkami
[skrzyni]a czarna z księgami
[...] ła do papieru” (*Zbiór*, s. 395).

W warszawskim archiwum są jednak przechowywane bardziej inspirowane naukowo materiały, czyli książki pochodzące ze zbiorów radziwiłłowskich. Nie zawsze są to dzieła „wiekopomne”, w dziale *Rękopisy biblioteczne* znalazła się np. książka kucharska. Nie jest to bezładny zestaw przepisów kulinarnych, lecz starannie zapisany i uporządkowany manuskrypt zawierający różne receptury, na przykład na wykonanie „kunsztownych” ciast. Jedna z części rękopisu zatytułowana jest *Moda bardzo dobra smażenia różnych konfektów i innych słodkości*.

W innej sylwie radziwiłłowskiej przepis na robienie trójniaków i „stawienie starych miodów” znalazł się pomiędzy mowami, korespondencją i wierszami (Archiwum Radziwiłłów, dz. II, ks. 63, s. 75).

Ciekawy rękopis zachowany w Archiwum Głównym Akt Dawnych pochodzi ze zbiorów Branickich z Suchoj (*Zbiór*). Na pierwszej stronie pisanego woluminu znajduje się notka proveniencyjna:

„Haec manuscripta ex bibliotheca Klokociana applicata sunt bibliothecae Bobolianae Collegii Academici Vilniensis societatis Jesu cum facultate R.P. Provincialis, data P.J.P.S. J. prouti testatur chartula agglutinata volumini manu scripto sub lit[era]”.

Jak wynika z tego zapisu, księga, która trafiła do Kolegium Bobolanum w Wilnie, pochodziła ze zbiorów Kazimierza Krzysztofa Kłob-

kockiego, sługi Bogusława Radziwiłła, zapalonego bibliofila i organizatora drukarni w Słucku (Buchwald-Pelcowa, 2005, s. 289). Zawartość sylwy można łączyć z działalnością kancelarii Krzysztofa Radziwiłła (zob. Augustyniak, 1997, s. 3).

Na początku rękopisu skopiowano dwie dedykacje do Biblii gdańskiej. Są one o tyle ciekawym obiektem badań, że drukowane przypisanie, poprzedzające przekład Pisma Świętego z 1632 roku ofiarowane Władysławowi IV, mają innego adresata pierwszej dedykacji – Zygmunta III Wazę. Porównanie obu tekstów wskazuje na to, że Krzysztof Radziwiłł w odmienny sposób uzasadniał wybór koronowanego patrona nowej edycji Biblii, w rękopisie powoływał się na tradycje rodzinne, w druku wskazywał na elekcję Władysława IV jako dogodny moment ofiarowania mu prestiżowego i starannie przygotowanego przez protestantów wydawnictwa.

O genezie XVII-wiecznej edycji Pisma Świętego ukazującej się pod patronatem radziwiłłowskim wiele mówią akta synodów różnowierczych. Część z tych materiałów wykorzystała już Maria Sipayłło (Sipayłłówna, 1934, s. 144-151), niektóre protokoły obrad Jednoty Litewskiej zachowane w rękopisach Archiwum Radziwiłłów (*Akta synodów różnowierczych*) i w Bibliotece Akademii Nauk Litwy w Wilnie pozwalają rozszerzyć tę egzemplifikację. W 1630 roku zapisano:

„O wydaniu Biblii Świętej

Iż nam referował ks[ia]dz] Dobrzański superatendent nowogrodzki, że rewizja Biblii ś. od p. Mikołajewskiego wyrobiona, od braci wielkopolski[ch] *sub censuram* niektórych uczonych ludzi w Toruniu podana, zda się nam za słuszną, abyśmy listem swym synodowym znowu postanowili żadość naszą, iżby korektura tej wersji zwyczajnej nie przynosiła w zborze Bożym in-szej, a różnej wersji, a zatym i konfuzyjej” (*Akta synodów różnowierczych*, s. 109).

Po wydaniu nowego przekładu okazało się jednak, że optymistyczne prognozy dotyczące dużego zainteresowania przyszłych czytelników były przedwczesne. W 1634 roku synod wileński postanowił więc zareagować na skargi drukarza i nakazał bardziej zorganizowaną sprzedaż protestanckiego tłumaczenia Pisma:

„O Biblii gdańskiej edycyjej

Wielką *querele* doniósł na synod przez pisanie swoje Pan Hünefeld drukarz gdański, który podjąwszy wielki koszt i pracę około drukowania Biblii, którą też i skończył, nie może onej spieniężyć i swego kosztu ważonego na te pracę od[z]yskać Za czym synod

S. *gratitudinem* przeciwko drukarzowi oświadczając, zlecił braci[om] ministrom, aby nie tylko sami kupowali, ale też pp. audytory swoje do tego prowadzili, żeby kupowali i w domiech swoich onych zażywali” (*Akta synodów różnowierczych*, s. 137).

Parę lat później, w 1641 roku zanotowano, że dochody ze sprzedaży oprawionych egzemplarzy Pisma Świętego mają być przekazane na potrzeby zboru:

„Biblie skoro w Dokudowie będą intrologowane, aby spieniężone były, a pieniądze na zboru wileńskie[g]o potrzeby i rozchody aby były obrócone, jako *seniores* tak i inni służy Boży pilności mają przyłożyć” (*Akt i konkluzji*, ks. 2, s. 43).

W aktach synodów wileńskich znajdujemy również informacje o innych edycjach Biblii, w tym drukowanych za granicą. Świadczy to o żywym zainteresowaniu deputowanych protestanckimi wydawnictwami „Księgi nad Księgami”. Według kanonu *Negotium biblicum anglicanum* ksiądz Kraiński postulował, aby wysłać do Anglii kompetentnego delegata, który będzie doglądał druku Biblii litewskiej (*Akt i konkluzji*, ks. 2 s. 234).

Tłumaczenie Samuela Bogusława Chylińskiego, absolwenta uniwersytetów w Holandii i Anglii (zob. Počiūtė Abukevičienė, 2006, s. 611) wspomniane jest też w kontekście krążenia egzemplarzy pomiędzy bibliotekami znaczących osobistości:

„Biblie litewskie z biblioteki kurfirsta Je[g]o Mci

Biblia lituanica z biblioteki kurfirsta Je[g]o Mci za interpositiā książęcia Je[g]o Mci pana koniuszego W.Ks.L. wzięte a Clarissimo D[omi]no professore et bibliothecario Concio per venerabilem dominum Kraiński nobis transmissa declaramus integra in toto et sine noxa przez pewne ręce odesłać jako będzie mogło być naprędeż wszystkie octo volumina” (*Akt i konkluzji*, ks. 2, s. 234).

Kanony kalwińskich zjazdów pozwalają śledzić powstawanie także innych wydawnictw. Synody szczególnie interesowały się publikacjami wyznaniowymi, np. korekturą katechizmu, która zajmowała deputowanych przez wiele zjazdów w latach 1614-1621 (*Akta synodów prowincjalnych*, 1915, s. 46-60). W zapisach utrwalono takie problemy, jak: cenzurowanie i analiza poszczególnych części książki pod względem teologicznym, druk, w końcu zakaz rozpowszechniania kontrowersyjnej publikacji. Deputowani na synody prowincjonalne interesowali się nie tylko rękopisami i cenzurą prewencyjną, ale śledzili także wydanie i zainteresowanie czytelnicze kupnem poszczególnych tytułów. Jeden z zapisów tak to ujmował:

„O rozprzedaniu ksiąg ewangelickich niektórych przy zborze wileńskim będących

Ponieważ wiele ksiąg ewangelickich nie jest w używaniu u audytorów [...] przeto [...] mieć chcemy, aby ten porządek [...] w kościele Bożym był zachowany, aby każdy minister na synodzie dla siebie i audytorów, ile ich w diecezyjej mieć będzie, egzemplarzów tych świeżo wydrukowanych z potrzebę do siebie wziął, a *premium* tych ksiąg temu, któremu księgi należą, oddawać będą powinni” (*Akta synodów różnowierczych*, k. 119 r).

Dzięki dokładnym zapisom postanowień synodalnych znamy szczegóły „prasowania”, dystrybucji, a nawet nakład kancjonału drukowanego w 1635 roku:

„O formach i o kancjonałach

O formach *conclusum*, aby jako rychło sześćset egzemplarzów wydrukowane będą od superintendentów trzech prowincji wszystkie z drukarni wykupione były, któremi potem prowincje podzieliwszy się ministrom i inszym pobożnym ludziom za pewne pieniądze komunikować mają, a egzemplarzów tych podział takowy być ma: do Litwy trzysta, do Małej Polski dwieście, do Wielkiej Polski sto. Sumpt na to superintendentowie obmyślić powinni będą” (*Akt i konkluzji*, ks. 1, k. 152).

Akta synodów pozwalają dzisiejszym badaczom nawet na odtworzenie cen ówczesnych książek, gdyż i one były ustalane odgórnie, z uwzględnieniem fizycznych aspektów wydawnictwa. Charakterystyka opisywanego w 1637 roku kancjonału obejmuje zarówno przegląd jego zawartości, jak i przedstawia wartość materialną „wyprasowanych” na różnym papierze egzemplarzy.

„O kancjonale

Od czasów dawnych wiele ludzi pobożnych obojego stanu życzełi tego, aby jednaki był sposób śpiewania psalmów i pieśni we wszystkich zborach jak Koronnych tak litewskich, tej pobożnej żądności czasu niniejszego dosyć się stało, przez gorliwe patrony i ministry za wspomóženiem Boga Naszego, który nie jest autor *confusionis*, ale *ordinis et pacis*, za co cześć na wysokości onemu. Wyszedł tedy kancjonał zborów polskich i W.Ks.L. także i modlitwy przy nim, aby jako jednako wierzymy, tak aby też jednako Pana Boga chwalili, który za spólną radą uchwalony przyjmujemy. A przy tym stanowimy, aby był w używaniu tak *publice* we zborach jako *privatim* w domach w wszystkim Księstwie Litewskim, nie eliminując jednak nagle starych katechizmów wileńskich, ale

sensim do tego kancjonału zaprawując tak dorosłych jako młodych. Cenę zaś tych kancjonałów [...] na grubym papierze zł 75 polskich, a na cienkim zł 85 polskich. Modlitwy także na cienkim papierze zł 40 polskich, na grubym 30 polskich” (*Akta synodów różnowierczych*, k. 167 v).

Rok później odnotowano jednak uwagę „O formie nowo drukowanej” katechizmu:

„Ponieważ Bracia tak Wielkiej jak i Małej Polski w listach swoich sam oddanych uprzejmie tego żądają, abyśmy odrzucaniem formy nowej związku braterskiego i Jednoty ś. nie targali, ale namówione porządki *ad tempus* póki się co [...] nie wyda tolerować zechcieli, zdało się nam deliberacją tę do większej Korony na przysłały da Bóg synod odłożyć, zostawując *interim in uso* katechizmową zborom naszym zwyczajną. A iż brat nasz miły ks[iędz] Paweł Ozliwa pasterz zboru toruńskiego sumpt swójłożyć na tej formy drukowanie, który musiałby wielce szkodować, gdybyśmy się nie mieli do niego przyłożyć [...] stanowimy, aby za te trzysta egzemplarzów, które na część naszą należą JM pan aktor [...] pieniądze oddał i do ks[iędza] Ozliwie przesłał” (*Akta synodów różnowierczych*, k. 190).

Na zjazdach kalwinistów przedstawiano także inicjatywy wydawnicze i wskazywano, kto ma ponieść koszty druku. W 1629 roku podjęto uchwałę

„O drukowaniu ksiąg profesora słuckiego kolegium przez ks[iędza] superintendenta nowogrodzkiego prezentowane *scripta* szkolne *Rhetoricae systema i introductio historica Dno Reinholdo slucensi professori in usum eiusdem collegii* potrzebnie spisane i *sub censuram* synodowi podane, z tą petycją, aby mogły być w druku. Co bacząc synod [...] użył pana aktora, w tym, aby sumpt na ich druk obmyśliwszy dał, który sumpt znowu się wrócić ma przez ręce ks[iędza] Dobrzańskiego kościołowi, gdy się spieniężą egzemplarze” (*Akta synodów różnowierczych*, k. 96).

Według Mariana Chachaja podręczniki wymienione w cytowanym kanonie, których autorem był Reinhold Adami, nauczyciel w szkole słuckiej, nie ukazały się drukiem (Chachaj, 1995, s. 138).

Zainteresowanie edycjami i obiegiem czytelnictwem nowych publikacji łączyło się z troską o księgozbiory zborowe. Starano się sporządzać wykazy książek, nieraz w wielu egzemplarzach, które później oddawano do archiwum. W 1634 roku nakazano, aby w Szydłowcu

„[...] inwentarz Biblioteki Pana Salomona był spisany et ad archivum zboru wileńskiego oddany” (*Akta synodów różnowierczych*, k. 139 v).

Natomiast w odniesieniu do biblioteki wileńskiej podjęto następujące uchwały:

„Dla ordynacyjej i zarejestrowania biblioteki przy zborze wileńskim będącej naznacza synod s. przy księdzu superintendencie wileńskim pewne osoby jako ks[iędza] Tomaszewskiego i ks[iędza] Jurskiego, którzy zarazem po synodzie koło tej prace chodzić powinni [...] rejestra tych ksiąg wygotować mają [...], aby biblioteka nie niszczała” (*Akta synodów różnowierczych*, k. 140 r).

Troska o wspólne zbiory dotyczyła także odpowiedniego zabezpieczenia i dokumentowania wpływów z darów prywatnych. W 1634 roku zanotowano w kanonie drugim:

„Jegomość pan Wacław Pakosz stawiawszy się w pośrodku synodu świętego *ultro ex liberalitate sua* bibliotekę swoją, która była pozostała po rodzicu jegomości sławnej pamięci (Sebastianie) na zbór wileński darował, których to ksiąg rejestr *ad archivum* zboru wileńskiego jest oddany” (Gizbert Studnicki, 1932, s. 15).

Podobne miejsce dla inwentarza ofiarowanej zborowi biblioteki prywatnej wskazał Andrzej Welsius, który

„[...] z miłości swej ku zborowi wileńskiemu bibliotekę swoją własną na zbór wileński legował, wyjąwszy księgi niemieckie, niektóre, które małżonce swojej oddał” (Gizbert Studnicki, 1932, s. 15-16).

Spisy ksiąg były potrzebne w sytuacji przewożenia księgozbioru zagrożonego zniszczeniami wojennymi. Z tego powodu bibliotekę zboru wileńskiego wywieziono do Owanty, posiadłości Radziwiłłów birżańskich. W 1641 roku nakazano „zinwentować” książki, a w 1642 roku powtórzono:

„[...] aby biblioteka w Owancie w złożeniu będąca była zrewidowana, zinwentowana, ustawujemy. Do czego *reverendum dominum Joannem Halesium ecclesiae Kiejdanensis pastorem*, pospół z księdzem Marcinem Bythnerem deputujemy, aby oni za wiadomością wziętą od seniora wileńskiego tam zjechali, bibliotekę tę podług rejestru, który jest *in archivo*, zinwentowali, a zinwentowaną do Kiejdan obrócili. [...] A co się rejestrów tych ksiąg *in futurum* tycze: jeden przy ks[iędzu] seniorze wileńskim, drugi w zborze wileńskim, trzeci przy ks[iędzu] seniorze żmudzkiem, a ostatni przy tym, kto tą biblioteką zawiadować będzie, zostawać ma” (Gizbert Studnicki, 1932, s. 16).

Jak stwierdził Henryk Wisner, Kiejdany nie były dobrą lokalizacją dla zborowej „library”, gdyż to

„[...] utrudniało korzystanie z niej, może zresztą i obawiano się, żeby biblioteka nie stała się bardziej radziwiłłowska niż zborowa i w roku 1649 Synod postanowił prosić Janusza Radziwiłła o jej zwrot. Nakazał „pisać do Księcia Jegomości Pana Hetmana o przywrócenie z Kiejdan wileńskiej biblioteki”. Jak się zdaje, biblioteka została jednak w Kiejdanach i razem z księgozbiorem księcia przewieziono ją w dobie potopu do Królewca” (Wisner, 2002, s. 304).

Troska o wspólne „librarye” wielokrotnie ujawnia się w zapisach obrad synodalnych. Deputowani wyrażali swoje zaniepokojenie niewłaściwym przekazywaniem książek, brakami w zbiorach, wskazując zarazem odpowiednie miejsce ich lokalizacji:

„O bibliotekach

Dowiedziawszy się, iż biblioteki od różnych osób na zbory różne legowane i kupione nie tak się jako należy obracają, owszem w wiele ksiąg potrzebnych obierane bywają, żeby się to *in posterum* nie działo, stanowimy, aby do kiejdańskiej i słuckiej szkoły bibliotek przyłączone były, których indziej *ad archivum* oddane i tam chowane być mają” (*Akt i konkluzji*, ks. 2, s. 173).

Niekiedy udawało się wykazać ubytki i starano się o to, aby wspólny księgozbiór był odpowiednio zabezpieczony. Testatorzy, wyrażając swoje ostatnie dyspozycje, wskazywali skąd pochodzą przechowywane u nich księgi, co umożliwiało zwrot pożyczonych woluminów. W jednym z kanonów odnotowano taką sytuację:

„Ksiąg siedm, które w testamencie swym bogobojnej pamięci ks[iądz] Hecelius jako do biblioteki dziełałowskiej należące pomienił wieleb[ny] ks[iądz] superatt[endent] wil[eński] odyskać i do tejsze biblioteki z inszymi, które by się znalazły do niej należące przyłączyć ma” (*Akt i konkluzji*, k. 182).

Nie zawsze księgi z książnic zborowych były zwracane z dobrej woli pożyczających. Jeden z zapisów z 1642 roku dokumentuje zdecydowane postępowanie w sprawie przywłaszczonych woluminów:

„Księgi przez Hedejka zagrabione z biblioteki wileńskiej, a od niegoż odesłane, są u ksi[iędza] Adriana, które on tam odesłać ma, gdzie biblioteka będzie, a to według rejestru podpisanego na wizytacji” (*Akt i konkluzji*, ks. 2, k. 53).

Spisy książek przechowywano w archiwum, co odpowiednio je zabezpieczało i umożliwiało dostęp do rejestrów odpowiednim osobom. W jednym kanonie zachowała się wzmianka o dokumentacji książek zborowych:

„Rejestr ksiąg pozostałych przy zborze sielańskim po niebosz[czyku] J. P. Wielm[ożnym] J.M.P. Adamie Talwoszu [...] kasz[telan] żmud[zk]i oddał *ad archivum*” (*Akt i konkluzji*, ks. 2, k. 182).

W aktach synodów wielokrotnie też spotykamy krótkie notatki dotyczące inwentarzy całych zbiorów, np. w 1636 roku zapisano:

„Katalog biblioteki wileńskiej ad archiwum oddany jest [...] Katalog biblioteki sielańskiej na synod przyszły ma być oddany” (*Akt i konkluzji*, ks. 1 k. 166 r).

Wykazy pozwalały na przeprowadzanie kontroli kompletności zbiorów oraz na sprawdzanie zawartości zbiorowej „libraryi”:

„Rejestr strony biblioteki zbiorowej znaleziony i podany do zboru, wedle którego biblioteka rewidowana być ma” (*Akt i konkluzji*, ks. 2, s. 53).

Deputowani oprócz troski o zbiory podejmowali także inicjatywy nowych tłumaczeń różnych dzieł oraz wyznaczali cenzorów do kontroli translacji prac szczególnie ważnych z reformacyjnego punktu widzenia, co dokumentuje przykładowo następujący zapis:

„O księgach *praxis pietatis* z niemieckiego na polski język od ks[iędza] Balcera Łabęckiego przetłumaczona i *sub censuram* podana do synodu. Osoby pewne od synodu naznaczone do przeczytania tej księgi, przejrzawszy tę księgę *praxis pietatis* uznali być nie tylko potrzebną, ale też godną drukowania, starać się tedy ma ks[iądz] Balcer Łabęcki, aby ta księga, nie mieszkając, w druk podana była” (*Akta synodów różnowierczych*, k. 119).

Praca cenzora polegała nie tylko na uważnym „przejrzeniu” manuskryptu, ale także na odpowiednim przedstawieniu zaaprobowanego dzieła na forum synodu. Dokumentuje to m.in. następujący zapis:

„Praca ks[iędza] Demitrowicza *contra Moscovium* zlecona ks[iędzu] superattendentowi podlaskiemu do przejrzania, którą przejrzawszy, na konwokację włodawską braciej prezentować powinien będzie” (*Akt i konkluzji*, ks. 1, k. 149 r).

Synod postanowił nawet ocenzurować pisma doktora teologii Baltazara Krośniewicza, zwłaszcza te, które miały charakter polemiki z arianami. Dzięki tym zapisom znamy nazwisko cenzora – Adama Raszewskiego (Rassiusa), ministra zboru w Kiejdanach, konrektora w szkole ewangelickiej w Wilnie i dyrektora gimnazjum w Birżach. Kanon *O skryptach Krośniewicza* zalecał następujące postępowanie z polemiczną wobec braci polskich pracą:

„[...] daliśmy *sub censuram* ks[iędza] Adama Raszewskiego super[intendenta] żmudzkiego, [...] aby mogły zaraz za przejrzaniem starszych w druk wyiść. Lecz, iż *ad deliciorem continuatio-*

nem laboris potrzebował skrypta Liciniuszowego, przeciwko któremu *ex protesto* nieboszczyk ks[ia]dz] doktor obrócił pióro swoje” (*Akta synodów różnowierczych*, k. 73 v).

Synody różnowiercze bardzo podkreślały znaczenie odpowiedniej kontroli ksiąg, uważano, że konieczna jest cenzura prewencyjna przed ogłoszeniem dzieła jak również odpowiedni dobór kompetentnych osób przeprowadzających merytoryczną ocenę planowanej publikacji. W przypadku pracy o charakterze wyznaniowym kontrola była tym bardziej pożądana. Jak stwierdziła Renarda Ociecek, opisując staropolskich cenzorów, „byli niezwykle skrupulatni w określaniu czasu i miejsca wydania pozwolenia na druk [...] podkreślali, że opiniowane dzieło czytali skrupulatnie, wnikliwie [...]”. Wypowiadając pierwsze opinie o książce, stawali się tym samym pośrednikami między autorem a czytającą publicznością (Ociecek, 2003, s. 166).

Uchwały synodu również podkreślały potrzebę wysokich kompetencji (m.in. językowych) osób oceniających manuskrypty przeznaczone „pod prasę”, akcentując szkodliwość niesprawdzonych pism:

„*Censores librorum*

Nieraz i zgorszenia obcym i niesławę zborom B. wydanie ksiąg różnych bez cenzury potrzebnej przyniosło. Więc ż(e) dawni obrani *libror[um] censores* niektórzy poumierali, drudzy *ob. defectum visus et virium officio huic* dosyć czynić nie mogą, inszy polskiego języka dobrze świadomi nie są, zdało się tedy wszystkiemu temu s. zgromadzeniu, aby w każdym dystrykcie *ensores* tacy byli, którzy by przy superattendencie każdym dystryktu swego prace takie rewidowali i zrewidowane na synodzie s. prowincjonalnym prezentowali, za które by powagą i pozwoleniem wszelkie pisma przez druk na światło wychodziły” (*Akt i konkluzji*, ks. 2, s. 153).

Z problemami cenzury spotykamy się także w ówczesnej korespondencji. Szczególnie głośną sprawą w kręgach różnowierczych było napiętnowanie przekładu dzieła Pierre’a de Moline’a (Molineusa) dokonane przez kalwinistę Samuela Bolestraszyckiego. Tłumacz został skazany w 1627 roku na 6 miesięcy więzy i 400 grzywien przez Trybunał Koronny w Lublinie, co wywołało powszechne oburzenie jego współwyznawców (Buchwald-Pelcowa, 2005, s. 626).

Bolestraszycki w swoim obszernym liście przedstawił księciu Krzysztofowi Radziwiłłowi całą sytuację, narzekając na funkcjonującą w Rzeczypospolitej ostrą cenzurę katolicką:

„Książeczka Petri Molinei francuska *de vanitate* intytułowana *Heraceliti nomine*, którą przypisał autor księżnie de Roan, na ten czas pannie będącej, iż w naszym języku dyskurs niepospolity,

którego ja nie zalecam, ale posyłam Waszej Książęcej Mci memu Wielce Mciwemu Panu *authorem commendet opus*, pewniem, że i francuską raczysz mieć Wasza Książęca Mć mój Wielce Mciwy Pan, tę przełożyłem ja po naszymu za prośbą i afektacją wielu, potym przypisałem królownie Jej Mci ś. pamięci i w druk podałem, teraz za to Je[g]o Mć ksiądz Grochowski, biskup dzisiejszy przemyski, jeszcze nie wjechawszy na to biskupstwo przywitał mię oto takim pozwem, jaki posyłam Waszej Książęcej Mości memu Wielce Mciwemu Panu [...]” (*List*, s. 1).

Bolestraszycki z oburzeniem oceniał represje, które spadły na niego jako na szlachcica, traktując wyrok Trybunału lubelskiego jako pogwałcenie praw osobistych i wolności. Przy okazji poświadczył dużą ilość polemicznych książek, które ówczesnie wychodziły z katolickich i protestanckich środowisk, także plebejskich:

„Bo czemuż mnie ślachcicowi to nie wolno, co wolno było po te wszystkie czasy plebejuszowi każdemu, dość ostrych ksiąg ariańskich jest, dość i naszych *contra Romanam doctrinam, contra pontificem Romanum* od plebejuszów wydanych, a w pokoju dotąd, mnie ślachcica o książkę nieprzeciwą *particulariter* nikomu, bo *generalem discursum continet* pierwsze[go] turbują [...], do te[g]o plebejuszom wolno wydawać, komponować, mnie ślachcicowi tłumaczyć nie wolno, nadto autorowi Petro Mulineo we Francyje *sub absoluto Dominio* wolno było wydać tę książkę, mnie nie wolno onej tłumaczyć *in libera Republica*, ale by też i naostrzejszy skrypt cudzy, tłumacz nie winien za to *respondere* [...]. Nazywa tę książkę paszkwilem, która nie uwłacza nikomu czci [...], nie mianuje tam bowiem nikogo, ale na samym Piśmie ś. funduje się, toć niedługoż i sama Biblia ś. za paszkwil osądzona będzie. Paszkwile *supresso nomine* wydają, tu jawny i szczyry postępек w takiej rzeczy, która się dobrą intencją czyniła, a jako przystojność nie każe tak i natura nie dała mi te[g]o lekkomyślnych ludzi sprawami się bawić i dowcipu na to nie obracam, zaliczam to tak fortelnym, co przez *infortunia* ludzkie do fortuny i łaski pańskiej akces mieć pilnie się ćwiczą. Pozywa Jego Mć do jakiegoś statutu i każe, abyśmy *diversae religionis* za konsensem i licencyją Je[g]o Mci księgi wydawali” (*List*, s. 1-2).

List Bolestraszyckiego wskazuje nie tylko na niesprawiedliwą ocenę jego dzieła ze strony katolickiej, podnosząc kwestię odpowiedzialności tłumacza za przekładane dzieło, ale porusza też ważny problem zakresu cenzury kościelnej. Protestanci skarżyli się także

Zygmuntowi III Wazie na prześladowanie ich wydawnictw. W anonimowym *Głosie Anonima Ewangelika do króla Jego Mści* z 1631 roku znajdujemy znamienne stwierdzenie:

„Abo się to śmierci nie równa, kiedy braci naszej wolnego nabożeństwa zabraniają, kiedy im o religią, o księgi, o chowanie kaznodziejów akcje intentują?” (*Zbiór*, s. 136).

Przywołane jako egzemplifikacja wywodów przykłady źródeł bibliologicznych zachowanych w zbiorach Archiwum Głównego Akt Dawnych wskazują na wielkie możliwości dalszych badań archiwalnych. Nie jest to zadanie łatwe, wiele zasobów nie zostało jeszcze opisanych, całe bloki korespondencji czekają na swojego wydawcę i badacza, który musi przeglądać nieraz setki trudno czytelnych stron, aby trafić na jakieś interesujące go fragmenty. Nadzieję na łatwiejszą pracę nad rękopisami dają zapowiedzi międzynarodowej współpracy dotyczącej szerszego udostępnienia czytelnikom źródeł w bibliotekach cyfrowych. Ułatwi to specjalistom z różnych dyscyplin zajęcie się swoimi zakresami badań i pozwoli na rozszerzenie bazy materiałowej historii książki.

Bibliografia

Akt i konkluzji, które we zborze wileńskim na synodach prowincjalnych zwykły się stanowić... księga pierwsza i wtóra. [rękopis]. Biblioteka Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie, Sygn. F-40-1136.

Akta synodów prowincjalnych Jednoty Litewskiej 1611-1625 (1915). Wilno.

Akta synodów różnowierczych. Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Radziwiłłów, dz. VIII, 713.

Archiwum Główne Akt Dawnych. Zarys dziejów kształtowania się zasobu [online]. 2010 [dostęp: 2010-04-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.agad.archiwa.gov.pl>.

Archiwum Radziwiłłów [online]. 2010 [dostęp: 2010-04-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.agad.archiwa.gov.pl/ar/ar.html>.

Archiwum Radziwiłłów, Archiwum Główne Akt Dawnych, dział II, księga 63.

Augustyniak U. (1997), *Polemika z Jana Zamoyskiego projektem reformy elekcji. Przyczynek do poglądów politycznych opozycji za panowania Zygmunta III Wazy*. „Kwartalnik Historyczny”, z. 3, s. 4-25.

- Buchwald-Pelcowa P. (2005), *Historia literatury i historia książki*. Kraków.
- Chachaj M. (1995), *Zagraniczna edukacja Radziwiłłów od początku XVI do połowy XVII wieku*. Lublin.
- Gizbert Studnicki W. (1932), *Zarys historyczny wileńskiego kościoła ewangelicko-reformowanego i jego biblioteki*. Wilno.
- Jarczykowa M. (2001), *Biblioteczka podróżna Janusza II Radziwiłła (1612-1655)*. W: *Studia Bibliologiczne*. T. 13. Red. I. Socha. Katowice, s. 34-45.
- Jarczykowa M. (2010), *Spoleczne i kulturalne funkcje bibliotek rodowych Radziwiłłów w XVII wieku*. W: *Studia Bibliologiczne*. T. 18. Red. M. Jarczykowa. Katowice, s. 96-108.
- List Samuela Bolestraszyckiego do Krzysztofa Radziwiłła z Bolestraszczyca 20 lutego 1626*. Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Radziwiłłów, dz. V – 1109.
- Moda bardzo dobra smażenia różnych konfektów i innych słodkości, a także przyrządzania wszelakich potraw pieczenia chleba i inne sekreta gospodarskie i kuchenne*. Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Radziwiłłów, dz. XXVIII – 275.
- Ocieczek R. (2003), *O cenzorach staropolskich uwag kilka*. W: Ocieczek R., *Wśród sławetnych, nobilitowanych i szlachetnie urodzonych*. Katowice, s. 157-167.
- Pociūtė Abukevičienė D. (2006), *Protestantyzm*. W: *Kultura Wielkiego Księstwa Litewskiego*. Analizy i obrazy. Oprac. V. Ališauskas [i in.]. Kraków, s. 595-618.
- Polski Komitet ds. UNESCO* [online]. 2010 [dostęp: 2010-04-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.unesco.pl>.
- Sipayłło M. (oprac.) (1983), *Akta synodów różnowierczych w Polsce*. T. 3: Małopolska (1571-1632). Warszawa.
- Sipayłłówna M. (1934), *W sprawie genezy „Biblii gdańskiej”*. „Reformacja w Polsce”, nr 21-24, s. 144-151.
- Wisner H. (2002), *Rzeczpospolita Wazów. Czasy Zygmunta III i Władysława IV*. Warszawa.
- Zbiór Branickich z Sucheja*. Archiwum Główne Akt Dawnych, S-38-M.

M. Jarczykowa

***Bibliological sources in Central Archive of Historical Records in Warsaw
(selected examples from Radziwiłł Archive)***

Summary

The article presents selected objects from the Central Archive of Historical Records in Warsaw. The author chose 17th century sources of Radziwiłł Archive, inscribed in the international list of the program *Memory of the World* by the UNESCO Polish Committee. The sources contain bibliological elements: book inventories, library registers, documents confirming the process of creation, censorship and the spread of the publication. Unpublished acts from protestant synods are a vital source that facilitates the reconstruction of the existence of the books in Lithuanian protestants environment. The mentions of Church censorship can be found also in the correspondence of the time (for instance, in the presented letter of Samuel Bolestraszycki to prince Krzysztof Radziwiłł). In *silva rerum* coming from the Branicki Collection in Sucha (S-38-M) there is preserved an interesting manuscript dedication to the king Sigismund III, which was about to open the edition of the Gdańsk Bible. After the death of the king, the receiver was changed and the translation of The Scriptures assigned to Vladislav IV. As a consequence, the inscription in the *silva rerum* is an important document in the investigation of the genesis of this Bible.

MIROSLAW A. SUPRUNIUK
Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu

GROMADZENIE I OPRACOWYWANIE KOLEKCJI ARCHIWALNYCH W BIBLIOTEKACH NAUKOWYCH NA PRZYKŁADZIE ARCHIWUM EMIGRACJI BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W TORUNIU

Mija dziesięć lat od ukazania się jedynej polskiej publikacji na temat gromadzenia kolekcji archiwalnych w instytucjach innych niż klasyczne archiwa. Mowa tu o skrypcie akademickim Jarosława Wiśniewskiego *Archiwalia w bibliotekach i muzeach*, który ukazał się w roku 2000 w Wydawnictwie Naukowym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, tzn. w macierzystej uczelni autora. Być może brak podobnego opracowania spowodował, że książka ta ukazała się niedopracowana, na co wskazują dwie raczej krytyczne recenzje (Chorażyczewski, 2001, s. 181-184; Mielewczyk, 2002, s. 141-143). J. Wiśniewski prowadzi także zajęcia z tematyki, którą nazwano: „*Archiwalia muzealne i biblioteczne* (konwersatorium), obejmującej dzieje muzeów i bibliotek oraz ich podział i stan obecny. Kształtowanie się zbiorów archiwalnych bibliotek i muzeów na ziemiach polskich. Metody opracowywania i eksponowania archiwaliów w tego rodzaju placówkach. Relacje łączące biblioteki i muzea z archiwami państwowymi” (Wiśniewski, 2009).

J. Wiśniewski wyklada również: *Rozwój form kancelaryjnych*; *Archiwoznawstwo* (konwersatorium); *Archiwa polskie za granicą* (konwersatorium) oraz *Archiwa instytucji kulturalnych i naukowych* (konwersatorium), ale wspomniane *Archiwalia muzealne i biblioteczne* zdają się być jego głównym obszarem badawczym i jedynym opracowanym w formie publikacji zwartej. Problematyka materiałów archiwalnych w bibliotekach i muzeach mieści się w tematyce wykładów z archiwistyki na wielu uczelniach, np. wykładający w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK Władysław Stępniański prowadzi laboratorium *Archiwa i biblioteki naukowe*. Celem nauczania w ramach tego przedmiotu jest: poznanie podstaw prawnych działalności w zakresie archiwistyki, bibliotek i muzeów, form

organizacyjnych i założeń metodycznych opracowywania ich zbiorów oraz charakterystyka przechowywanych materiałów archiwalnych (*Dr hab. Władysław Stępnia*k). Podobne zajęcia są prowadzone dla archiwistów w Krakowie, Zielonej Górze i Warszawie. Wydaje się jednak, że tylko w Zakładzie Archiwistyki Instytutu Historii UAM w Poznaniu tematyka ta eksponowana jest w tak szerokim zakresie.

Z punktu widzenia bibliotek naukowych, niefortunna jest sytuacja, kiedy o zasadach gromadzenia w nich (i muzeach – lecz w swoim szkicu odniosę się przede wszystkim do bibliotek) kolekcji/zespołów archiwalnych piszą i nauczają osoby nie związane z bibliotekami. Możliwe, że winę ponoszą sami bibliotekarze, którzy niemal nie zajmują się teorią tych zagadnień, i nie publikują własnych spostrzeżeń i ustaleń. Nie podejmują tych zagadnień także archiwiści, dla których rękopisy i archiwalia nie są jedynie „inną formą książek”. Absolwentów archiwistyki w bibliotekach jednak prawie nie ma. Stawiam tezę, że biblioteki, a może raczej środowisko bibliotekarzy, nie chcą w swoich szeregach wykształconych archiwistów.

Być może prezentowany artykuł przełamie ten stan i – poza głównym tematem – pozwoli zainicjować dyskusję o roli archiwaliów w bibliotekach naukowych. Spory o podstawy działalności archiwalnej prowadzonej przez biblioteki oraz kontrowersje dotyczące gromadzenia rękopisów są bezprzedmiotowe. Rękopisy i zbiory dokumentów w bibliotekach od dawna są przechowywane i nie ma powodu, by je stamtąd zabierać. Jeżeli powstają jakieś wątpliwości, to dotyczyć mogą jedynie standardów opracowywania materiałów archiwalnych i bibliotecznych oraz sposobu ich udostępniania (Biernat, 2004, s. 71-83; Jaskanis, Laszuk i Wrede, 2005, s. 181-192). Wiemy też wiele o tym, co cennego znajduje się w polskich bibliotekach naukowych i w jakich kierunkach kształtowane są ich zbiory (*Zbiory*, 2003).

Biblioteki naukowe, przede wszystkim uczelniane, w swoich zasobach mają rękopisy i spuścizny archiwalne. Na potrzeby artykułu wyraźnie rozróżniam pojęcia „rękopisy” i „kolekcje/zespoły/spuścizny archiwalne”, skupiając się wyłącznie na tych drugich. Pojęcia te nie są tożsame, a częste pomyłki wynikają z faktu, że w wypadku bibliotek zarówno rękopisy, jak i kolekcje archiwalne są gromadzone w oddziałach o nazwie Sekcja/Gabinet Rękopisów. O ile gromadzenie przez biblioteki rękopisów jest usankcjonowane pewną wieloletnią tradycją i uzasadnione tym, że są one poprzednikiem druków lub ich niepowielaną wersją (w wielu wypadkach kopia fotograficzna lub cyfrowa rękopisu także jest nazywana „rękopisem”) oraz tym, że kolekcje rękopisów

gromadzą biblioteki na całym świecie, o tyle gromadzenie przez książki uniwersyteckie kolekcji lub spuścizn archiwalnych nie jest powszechne, a co gorsze, nie jest unormowane jakąś zasadą archiwalną. Jedynym powodem, dla którego archiwalia jakieś osoby czy instytucji trafiają do biblioteki, a nie do archiwum, jest kardynalna zasada, która powinna obowiązywać (i z reguły obowiązuje) w nowoczesnym społeczeństwie w odniesieniu do własności prywatnej: to właściciel posiadanych dokumentów lub twórca zespołu archiwalnego powinien decydować, gdzie ma się on znaleźć i być przechowywany za jego życia lub po śmierci. Jest to zasada przejrzysta, obowiązująca od lat w bibliotekach naukowych; daje im prawo do przyjmowania do swoich zasobów spuścizn pisarzy, ludzi nauki czy sztuki, nawet wówczas, gdy ich twórczość nie jest związana z regionem czy bezpośrednio z gromadzonymi zbiorami (Ryszewski, 1992, s. 120; Chorażyczewski, 2001, s. 181).

Odrębną kwestią jest dbałość o to, by do bibliotek (zasada ta odnosi się także do muzeów) trafiały spuścizny wybitnych osobistości oraz materiały archiwalne o dużym znaczeniu dla historii czy kultury narodowej.

Książka J. Wiśniewskiego niemal pomija jedno z najistotniejszych zagadnień związanych z gromadzeniem archiwaliów w bibliotekach – ich opracowywanie i udostępnianie. Autor właściwie zamknął sprawę jednym zdaniem, zauważając, że skoro w bibliotekach archiwalia są zaliczane do zbiorów specjalnych, podstawą ich opracowania są *Wytyczne opracowania rękopisów w bibliotekach polskich* (Wytyczne, 1955). Tymczasem rzeczywistość jest odmienna i dla każdej z bibliotek indywidualna. Chyba najbliższej prawdy był recenzent książki Wiśniewskiego – Waldemar Chorażyczewski, który omawiając różnice między archiwami, bibliotekami i muzeami, napisał: „Nie jest przy tym aż tak ważne, żeby zbioru gruntownie opracowywać wedle metody archiwalnej czy bibliotekarskiej. Nierzadko, zwłaszcza w mniejszych muzeach, brak jest nawet pracownika zdolnego odczytać trudniejsze dokumenty. A przy tym wiele z tych *archiwaliów*, z pewnością ciekawych ekspozycyjnie, to z punktu widzenia archiwalnego makulatura. Biblioteki natomiast to przede wszystkim czytelnictwo. Dostęp do archiwaliów jest najprostszy bo zgromadzone są po to, żeby czytać je podobnie jak książki drukowane” (Chorażyczewski, 2001, s. 183). Przyjmując pogląd, że biblioteki służą przede wszystkim czytelnikom, nie należy zapominać, iż – zgodnie z ustawą – gromadzą również Narodowy Zasób Biblioteczny (NZB), a zatem są zobowiązane do ochrony kulturowego dziedzictwa narodowego. Kolekcjonując archiwalia, podobnie jak wszystkie archiwa państwowe i instytucje naukowe, które gromadzą zasób historyczny, biblioteki realizują więk-

szość zadań przynależnych placówkom archiwalnym. Archiwalia są gromadzone w bibliotekach, lecz nie należą one do Narodowego Zasobu Archiwalnego (NZA), ale do jego odpowiednika bibliotecznego, tj. do Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Pojęcie NZA wprowadziła *Ustawa z dnia 14 lipca 1983 roku o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach* („Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 2002 Nr 171, poz. 1396, z późn. zm.), definiując go jako „całość dokumentacji zawierającej ważne informacje o wszelkich przejawach życia narodu w przeszłości i obecnie, która to dokumentacja w wyniku selekcji została zakwalifikowana do wieczystego przechowywania w archiwach”. Termin NZB znajduje się w *Rozporządzeniu Ministra Kultury i Sztuki z dnia 24 listopada 1998 roku w sprawie ustalenia wykazu bibliotek, których zbiory tworzą narodowy zasób biblieczny, określenia organizacji tego zasobu oraz zasad i zakresu jego szczególnej ochrony* („Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 1998 Nr 146, poz. 955). NZB to całość zbiorów bibliecznych, zawierających ważne informacje, dotyczące historii narodu, które są przechowywane w bibliotekach publicznych i prywatnych. Zakwalifikowanie jakiejś części zbiorów bibliecznych do NZB oznacza ich odmienne traktowanie, czyli przechowywanie i ochronę. W Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu cały zasób Archiwum Emigracji został zakwalifikowany do NZB, co wymusiło nie tylko obowiązek szczególnej ochrony oraz dbałości o respektowanie zasad udostępniania, ale też inne postrzeganie procesu opracowywania. Wśród tych różnic najważniejszą jest odstępnie od brakowania materiałów.

Innym powodem, dla którego zasady opracowywania cennych archiwaliów w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu musiały się zmienić, są ogólnie rozumiane zadania bibliotek naukowych, zwłaszcza akademickich. Chodzi o obowiązek wspierania nauki i dydaktyki, co należy rozumieć również jako tworzenie warsztatu pracy dla studentów i pracowników naukowych. Powinien on być kompletny i komplementarny wobec innych zasobów biblioteki. W wypadku zbiorów archiwalnych w bibliotekach oznacza to „wyrozumowany” związek archiwaliów z księgozbiorem i działalnością systemów bibliecznych.

Przed tymi problemami stanęli twórcy Archiwum Emigracji w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu w roku 1995.

Archiwum Emigracji

Podstawowe informacje na temat zasobu Archiwum Emigracji Biblioteki Uniwersyteckiej znajdują się w publikacji *Towarzystwo Przyjaciół Archiwum Emigracji* (Toruń 2008) oraz w Internecie: <http://>

www.bu.umk.pl/Archiwum_Emigracji. Liczba zgromadzonych w Archiwum spuścizn/kolekcji archiwalnych systematycznie rośnie i obecnie jest ich ponad 350 (Longinus, 2010, s. 109-121)¹. Wybór metody porządkowania, opracowywania i udostępniania materiałów był jedną z zasadniczych w chwili, gdy do Torunia dotarły pierwsze spuścizny. Liczba oraz różnorodność pozyskiwanych materiałów nie miała precedensu w historii księżnicy uniwersyteckiej i kwestia, jak traktować tego rodzaju materiały w bibliotece miała uzasadnienie. Były to: spuścizny archiwalne po osobach, duże archiwa firm, instytucji, stowarzyszeń i organizacji, pojedyncze rękopisy i całe księgozbiory. Należało podjąć decyzję, czy dla porządkowania nowych zespołów przyjąć reguły i zasady obowiązujące w archiwach państwowych – ze wszystkimi wynikającymi z tego ograniczeniami dotyczącymi np. zasad selekcji i udostępniania – czy raczej zaadaptować normy prawne, obowiązujące w bibliotekach naukowych, modyfikując je ze względu na specyfikę, wielkość i liczbę kolekcji. Uznano to drugie rozwiązanie za właściwsze.

Punktem wyjścia do opracowania własnych zasad były: *Wytyczne opracowania rękopisów w bibliotekach polskich* (Wytyczne, 1955) oraz *Wytyczne opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych* (Wytyczne, 1990). Obie instrukcje już wcześniej były wykorzystywane w Bibliotece Uniwersyteckiej jako obowiązujące w różnym zakresie. Stosowano je odpowiednio: pierwszą do pojedynczych zakupionych lub podarowanych rękopisów; drugą (w pewnym zakresie) do spuścizn po naukowcach – profesorach i wybitnych absolwentach UMK i Uniwersytetu Wileńskiego. Innych zespołów o charakterze archiwalnym biblioteka niemal nie miała. Jednak przyjęcie i bezkrytyczne zastosowanie doświadczenia w porządkowaniu spuścizn po profesorach, do porządkowania i opracowania zespołów emigracyjnych, było niemożliwe. Archiwa naukowców są bardzo podobne do siebie i składają się głównie z dokumentacji działalności naukowej (materiały warsztatowe, tzw. preprinty, czyli różnego rodzaju wersje prac naukowych przed drukiem, książki, artykuły itp.), którą uzupełnia znacznie mniej liczna dokumentacja osobista. Ponieważ działalność naukową tych osób łączy praca na toruńskim Uniwersytecie, wiele materiałów zatem się dubluje, co ułatwia ich identyfikację, datację itd. Także księgozbiory, zbiory prasy itp., które znajdują się w tych spuściznach, są najczęściej powtarzalne i w wielu

¹ Podstawowe informacje na temat zasobu Archiwum Emigracji Biblioteki Uniwersyteckiej znajdują się w publikacji *Towarzystwo Przyjaciół Archiwum Emigracji* (Toruń 2008) oraz w Internecie: http://www.bu.umk.pl/Archiwum_Emigracji.

egzemplarzach już zgromadzone w Bibliotece Uniwersyteckiej. Tymczasem materiały pozyskiwane z emigracji były za każdym razem inne, w większej części w obcych językach. Z reguły też zawierały dokumenty i druki nigdy wcześniej nie gromadzone w bibliotece. Różnice te z latami i zakresem terytorialnym pozyskiwanych zespołów powiększały się (Longinus, 2010, s. 68-69).

Twórcy Archiwum Emigracji uznali, że nie ma możliwości zastosowania w całości tylko jednej z *Instrukcji*. Plan, na którym opierała się idea utworzenia Archiwum, zakładał, że wszelkie materiały przywożone zza granicy oraz rękopisy i inne dokumenty kupowane na aukcjach, będą gromadzone i przechowywane razem, w jednym zasobie. Owa różnorodność stanowić będzie o wartości i atrakcyjności zbiorów dla potencjalnych użytkowników – czytelników i badaczy. Takie rozumienie zasobu Archiwum Emigracji zakładało gromadzenie w magazynach i pracowni Archiwum różnego rodzaju materiałów „niearchiwalnych”, m.in. mebli, dzieł sztuki, białej broni, mundurów, pamiątek osobistych, księgozbiorów i numizmatów. Myślenie o pracowni archiwalnej jako o warsztacie pracy naukowej było zainspirowane działalnością londyńskich placówek muzealnych: Instytutu i Muzeum gen. Sikorskiego (*Muzeum*, 1990, s. 11) oraz brytyjskiego Victoria & Albert Museum (największego muzeum sztuki i rzemiosła artystycznego w Londynie, którego stała kolekcja liczy ponad 4,5 mln przedmiotów). W tym drugim wypadku chodziło o sposób zagospodarowania zbiorów sztuki, spuścizn archiwalnych po artystach plastycznych, po galeriach, historykach i krytykach sztuki oraz wszelkiego rodzaju pamiątek (Longinus, 2010, s. 69-70).

Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że wzorowanie się na obu londyńskich instytucjach dotyczyło jedynie polityki gromadzenia materiałów – zakresu oraz w pewnej mierze sposobu pozyskiwania dokumentów, a nie zasad tworzenia i opracowania zespołów. Te ostatnie wyniknęły z pragmatyki pracy nad pierwszymi spuściznami oraz unormowań zapisanych we wspomnianych instrukcjach. W praktyce wypracowano własne zasady porządkowania emigracyjnych zespołów archiwalnych, rodzaj wewnętrznej instrukcji, która została przygotowana około roku 1996 w trakcie prac porządkowych nad archiwum londyńskich „Wiadomości”, największego i najcenniejszego zespołu archiwalnego w Archiwum Emigracji. Zapisy instrukcji w dużej mierze były pochodną tempa pracy oraz koniecznością znalezienia rozwiązań dla bardzo różnorodnych pod względem zawartości zespołów archiwalnych. Zasady dostosowywano do każdego archiwum osobno.

Najważniejszym kryterium przy wyborze sposobu porządkowania spuścizn była funkcjonalność i użyteczność. Odstąpiono zatem od wielu „klasycznych” zasad archiwalnych, kierując się dobrem potencjalnych czytelników. Przykładem może służyć postępowanie z czasopismami, których roczniki, a czasem pojedyncze numery znajdują się w niemal każdej spuściznie archiwalnej. Uznano, że w wypadku czasopism rzadszych, tj. takich, których nie ma w zasobie bibliotecznym w komplecie, numery będą wyjmowane ze spuścizn, zastępowane kopiami lub notatką informacyjną, a następnie gromadzone osobno, scalane i kompletowane. Decyzja ta była podyktowana faktem, że czasopisma jako jedno z najcenniejszych źródeł do badań nad emigracją są szczególnie trudne do skompletowania. Podobnie dzieła sztuki, gromadzone początkowo w Archiwum Emigracji, w 2005 roku trafiły do powstałego Muzeum Uniwersyteckiego. Jednak oba te odstępstwa nie zostały wpisane w dokument, który powstał na początku działalności Archiwum Emigracji. Wynikały one z praktyki archiwalnej (Longinus, 2010, s. 69-70).

Przyjęto w Archiwum założenie, że podstawowym zadaniem jest ratowanie tego, co ze spuścizny materialnej i archiwalnej emigracji da się ocalić. W tym celu cały wysiłek skierowano na poszukiwanie, pozyskiwanie i sprowadzanie do Torunia wszystkiego, co mogło mieć wartość poznawczą i poszerzyć obszar badawczy gromadzonego zasobu. Uznano, że tak wiele archiwaliów zaginęło, uległo rozproszению lub zniszczeniu, że nie sposób decydować, co może mieć potencjalną wartość dla nauki, a co jest bezwartościowe. Zwożono do Torunia wszystkie dokumenty osób, które prowadziły działalność kulturalną, akta wszystkich instytucji, które pozostawiły trwały ślad w kulturze czy życiu społeczno-politycznym. Niemniej, na potrzeby czynności porządkowania i opracowywania zespołów/kolekcji archiwalnych, zostały wypracowane zasady, które były respektowane w trakcie prac nad wszystkimi spuściznami. Trwały efekt zastosowania tych zasad to drukowane inwentarze archiwalne. Kompletnie opracowane są m.in.: archiwum „Wiadomości” oraz archiwum W. Drzewienieckiego (*Inwentarz*, 2006; Semen, 2003, s. 103-124; *Towarzystwo*, 2008, s. 6-7).

Instrukcja (za: Longinus, 2010, s. 73-78)

I. Czynności przygotowawcze

Każdy materiał archiwalny, księgozbiór, zbiór prasy itd., który dociera do Biblioteki umieszczany zostaje w komorze próżniowej tj. urządzeniu do dezynfekcji archiwaliów – typ UDA 801 i poddany konserwa-

cji ochronnej, tj. czynnościom, które powinny zahamować możliwość rozwoju grzybów i insektów. W wypadku archiwaliów zamoczonych, archiwalia trafiają do komory liofilizacyjnej.

Przed przystąpieniem do właściwego opracowania zespołu archiwalnego archiwista-bibliotekarz zapoznaje się ze wszystkimi dostępnymi informacjami na temat jego twórcy (spuścizna) lub instytucji, której dotyczy (archiwum instytucjonalne). Zapoznaje się z okolicznościami pozyskania zespołu oraz sprawdza na ile jest on kompletny. W wypadku, gdy jakiś fragment zespołu znajduje się w innym miejscu (innym archiwum, bibliotece itp.), powinien, o ile jest to możliwe, zapoznać się z tym fragmentem oraz sposobem jego opracowania. W razie konieczności powinien to zrobić z autopsji. Gdy pozyskany fragment jest niewielki, w stosunku do części zdeponowanej w innym miejscu, można dostosować opracowanie do zasad obowiązujących w instytucji, w której znajduje się większa część zespołu.

Pierwszą czynnością przed uporządkowaniem zespołu jest przegląd wstępny zawartości. Jeżeli istnieje spis sporządzony przez darczyńcę, archiwista powinien go porównać z materiałami znajdującymi się w archiwum i sprawdzić zgodność. Jeżeli materiały są w pudłach, kartonach, wiązkach itd., archiwista nadaje im numerację ze spisu. Jeżeli nie ma spisu – numerację tymczasową, prowizoryczną. Powinien zwrócić uwagę, czy zespół nosi znamiona porządku nadanego mu przez twórcę (lub inne osoby przygotowujące dar). Jeżeli tak – powinien zachować ten porządek, o ile odpowiada on podstawowym warunkom dostępności materiałów, tj. umożliwia odtworzenie go w dalszej pracy nad zespołem. W miarę możliwości archiwista powinien unikać na tym etapie zmiany układu materiałów.

Jeżeli zespół nie posiada żadnych śladów układu nadanego przez twórcę (lub darczyńcę), archiwista proponuje układ własny. Na podstawie przeglądu wstępnego ustala schemat układu wewnętrznego zespołu archiwalnego, biorąc pod uwagę wielkość zespołu oraz jego kompletność. Plan tego układu akceptuje kierownik Archiwum Emigracji. Jeżeli zespół archiwalny, jakiś jego fragment lub pojedyncze obiekty wymagają konserwacji, należy poddać je zabiegom konserwatorskim. W tym celu archiwista dokonuje przeglądu materiałów wspólnie z konserwatorem. Protokół oceny stanowić musi część planu opracowania. Materiały wymagające konserwacji wyłącza się z zespołu pozostawiając notatkę o brakujących materiałach. Z zespołu wyłącza się materiały, które gromadzone i przechowywane są osobno: a. dzieła sztuki; b. meble, tkaniny, mundury, walizki itp.; c. broń; d. duże zespoły prasy.

W wypadku zespołów archiwalnych po artystach-plastykach wyłącza się dzieła sztuki malarskiej, rzeźby, rysunki, grafikę i szkicowniki, zostawiając w spuściznach materiały warsztatowe oraz pamiątki.

II. Układ wewnętrzny zespołu archiwalnego

Po zakończeniu przeglądu i segregacji wstępnej archiwista sugeruje układ wewnętrzny zespołu wybierając albo odtworzenie układu autorskiego, albo nowy układ funkcjonalny. Proponując nowy układ wewnętrzny, bierze pod uwagę schemat opracowany w Archiwum Emigracji. Osobny schemat obowiązuje dla spuścizn, osobny dla kolekcji archiwalnych po instytucjach.

Dla spuścizn kolejność jest następująca: prace własne twórcy spuścizny; materiały działalności zawodowej, literackiej itd.; materiały do biografii; korespondencja; materiały rodzinne (rodowe); materiały osób obcych; varia (przedmioty, druki, pamiątki itp.).

Dla kolekcji archiwalnych instytucji kolejność jest następująca: materiały organizacyjne (dokumenty założycielskie, spisy członków, pracowników, księgi adresowe, dokumenty finansowe, materiałowe, symbole, flagi, plany budynków itp.); materiały działalności organizacyjnej (sprawozdania, dokumenty współpracy z innymi instytucjami, kartoteki, fotografie itp.); korespondencje; działalność wydawnicza; dokumenty innych instytucji i organizacji oraz osób prywatnych; księgozbiory; varia (meble, pamiątki, przedmioty kultury materialnej).

Zakłada się jednak, że w obu wypadkach kolejność poszczególnych elementów schematu powinna być funkcjonalna i zależeć od wielkości zespołu. Proponowany przez archiwistę-bibliotekarza układ wewnętrzny zespołu archiwalnego zatwierdza kierownik Archiwum Emigracji.

III. Porządkowanie zespołu archiwalnego, tworzenie jednostek archiwalnych

Po zaakceptowaniu układu wewnętrznego zespołu archiwalnego archiwista przystępuje do formowania jednostek archiwalnych. Jednostka archiwalna jest jednostką ewidencji dokumentów w Archiwum. Stanowi ją fizycznie wyodrębniona część materiałów archiwalnych należących do tego samego zespołu i posiadających samodzielne znaczenie. Fizyczna jednostka archiwalna jest zazwyczaj identyczna z jednostką inwentarzową.

Jednostki archiwalne archiwizuje się w jednolitych, wiązanych teczkach z bezkwasowej tektury. Wyróżnia się kilka formatów teczek, tak by unikać zaginania i łamania materiałów. Teczki pakuje się do pudeł lub przechowuje osobno w ciągu numeracji sygnatur. W wypadku ma-

teriałów niestandardowych (tuby, przedmioty, duże plany itd.) można przechowywać je w innych opakowaniach zastępczych. Przed umieszczeniem w teczce usuwa się z materiałów papierowych wszelkie elementy metalowe (spinacze, zszywki, szpilki itd.), uważając by usuwanie nie zniszczyło dokumentów. W wypadku dokumentów specjalnych (fotografie, dzieła sztuki, przedmioty o dużych rozmiarach) stosuje się opakowania dostosowane do ich specyfiki. W wypadku dokumentów na papierze światłoczułym, które tracą barwę, np. faxy, konieczne jest wykonanie fotokopii zastępczej.

Objętość jednostek nie powinna przekraczać 100 kart, lecz zakłada się tworzenie jednostek mniejszych, bardziej funkcjonalnych i łatwiejszych w korzystaniu przez czytelników. Dopuszcza się tworzenie jednostek większych w wypadku materiałów małego formatu. Kolejne części zespołu otrzymują kolejne numery jednostek.

W wypadku materiałów twórczości literackiej czy naukowej, jednostkę archiwalną stanowi cały tekst jednej pracy (maszynopis, rękopis, druk) bez względu na objętość. Materiały warsztatowe opracowuje się tematycznie, dążąc do utrzymania układu nadanego przez twórcę (komplet kart z teczek, kopert, zeszytów, wiązki, zszywki itp.). Należy przestrzegać zasad dotyczących objętości. O ile twórca nie zaproponował tytułu – nadaje się go sztucznie, zakładając, że odnosi się do całości lub większej części zespolonego materiału.

W wypadku działalności politycznej, organizacyjnej, zawodowej itd., jednostkę powinny stanowić materiały dotyczące jednej instytucji. W wypadku większej liczby jednostek – nadaje się im układ chronologiczny.

Jedną z najobszerniejszych części każdej spuścizny stanowi korespondencja. Korespondencje wpływające i wysyłane (kopie listów) – o ile to możliwe – łączy się w jednostki odpowiadające jednemu adresatowi. Zachowuje się układ chronologiczny. Zakłada się w teczce układ: list pierwszy/odpowiedź (odpowiedzi), nawet wówczas, gdy zaburza to chronologię. Wraz z listami zachowuje się załączniki. W wypadku dużej korespondencji instytucjonalnej, gdy listów jest znaczna liczba, można tworzyć jednostki archiwalne osobno z kopii listów wychodzących i listów przychodzących.

IV. Opracowanie

Po utworzeniu jednostek przystępuje się do ich opracowania wewnętrznego. Jednostki archiwalne luźno zapakowane w teczkach dzieli się na pudła archiwalne z tektury bezkwasowej. W pudłach umieszcza się nie więcej niż 4-5 teczek; na pudle notuje się ołówkiem tymczasową

sygnaturę – numer kolejny cyframi rzymskimi. Każda jednostka, zapakowana w teczkę (lub opakowanie zastępcze) otrzymuje sygnaturę ołówkową w formie: AE/XX(pierwsze litery imienia i nazwiska autora spuścizny lub nazwy instytucji)/CC(cyfra rzymska kolejności pudła)/23(cyfra arabska kolejności teczek). Np. listy A. Kowalskiego do Janusza Kowalewskiego mogą posiadać następującą sygnaturę: AE/JK/XVII/4.

Zachowuje się w teczkach i pudłach układ chronologiczny i rzeczowo-chronologiczny. W wypadku korespondencji listy układa się według dat. W wypadku zachowania odpowiedzi (kopii lub szkicu) zamieszcza się ją bezpośrednio po liście nadesłanym. Listy z datą roczną umieszcza się po listach z datą dzienną. Listy bez daty, umieszcza się – o ile niemożliwe jest datowanie przybliżone – na końcu wszystkich listów danego adresata. Koperty kładzie się na liście, załączniki po liście.

Teczki opisywane są według jednolitej normy, a każdy element opisu jest ściśle określony. Opis zawiera nazwę Archiwum Emigracji, nazwę zespołu archiwalnego, sygnaturę; tytuł jednostki (lub jednostek) archiwalnej wewnątrz teczek; podtytuł (rodzaj akt, informacja o kompletności, załączniki, nietypowe obiekty); daty; opis sposobu sporządzenia jednostki (używając standardowych skrótów: mps, rkps, druk, foto); opis języka materiałów i objętość.

Teczki umieszcza się w pudłach. Teczki umieszczone w pudłach zestawia się według układu zaaprobowanego przez kierownika Archiwum Emigracji. Po zatwierdzeniu układu, na pudłach umieszcza się następujące informacje: nazwa Archiwum Emigracji; nazwa zespołu archiwalnego; nazwa ogólna zespołu jednostek (np. Materiały do biografii; Korespondencja itd.); nazwy skrajnych jednostek (1 i 5 teczek); data, daty skrajne jednostek; sygnaturę składającą się z elementów: AE/(pierwsze litery imienia i nazwiska autora spuścizny lub nazwy instytucji)/(cyfra rzymska kolejności pudła). Na końcu umieszcza się informację o ograniczeniu w dostępności poszczególnych jednostek, np.: Zastrzeżone do roku 2025.

V. Inwentaryzacja

Po zakończeniu opracowania sporządza się inwentarz zespołu archiwalnego. W inwentarzu przepisuje się wszystkie informacje zawarte na teczkach. W wypadku teczek, które zawierają kilka jednostek archiwalnych, spisuje się wszystkie jednostki w kolejności nadanej na teczkach. Integralną częścią składową inwentarza jest poprzedzający go wstęp. Pełni on rolę przewodnika po zespole i ułatwia orientację w układzie. Autorem wstępu powinien być archiwista opracowujący ze-

spół. Dopuszcza się jednak, by wstęp pisał historyk – specjalista. Wstęp składa się z życiorysu twórcy zespołu lub historii instytucji; wiadomości ogólnych o zespole (jego kompletności, proveniencji, sposobu pozyskania, okoliczności sprowadzenia, stanu konserwatorskiego itd.); charakterystyki zawartości, przyjętej metodologii porządkowania i opracowania; uwag końcowych (np. na temat wykorzystania w badaniach naukowych, karencji itd.).

VI. Porządkowanie księgozbiorów historycznych

Niewielkie kolekcje książek stanowiące część zespołu archiwalnego pozostawia się w ramach zespołu. Księgozbiory większe, powyżej 30 woluminów lub stanowiące całość zachowanej biblioteki jakiejś osoby, przechowuje się osobno. Dotyczy to księgozbiorów prywatnych i instytucjonalnych.

Książki poddaje się identycznym zabiegom konserwatorskim, jakim poddawane są akta. Następnie przegląda się je, szukając materiałów archiwalnych między stronami, np. listów, notatek, druków luźnych, niezwiązanych z księgozbiorem. W wypadku wycinków recenzyjnych dotyczących poszczególnych książek, notatek z lektury, czy materiałów wydawniczych – zachowuje się je w książkach, chyba, że można sporządzić osobne teczki.

Jeżeli właściciel księgozbioru nadał mu jakiś układ, który można odtworzyć (np. poprzez numerację, katalog, sygnatury, ekslibris numerowany itd.), książki układa się według systematyki zaproponowanej przez właściciela, odnotowując braki. Jeżeli układ pierwotny nie jest możliwy do odtworzenia, bibliotekarz-archiwista powinien zaproponować własny. Książki stawia się na regałach, wkładając w nie paski bezkwasowego sztywnego papieru, na których tuszem notuje się sygnaturę, składającą się z dwóch elementów: literowego – AE/(pierwsze litery właściciela księgozbioru) oraz cyfrowego – kolejnego numeru pozycji. Następnie sporządza się spis z autopsji. Książki spisuje się według zasad obowiązujących w Bibliotece Uniwersyteckiej. Dla potrzeb własnych, można sporządzić spis księgozbioru, składający się ze skróconego opisu bibliograficznego: autor, tytuł, miejsce i rok wydania, numer kolejny, a także odnalezione dedykacje, rysunki, marginalia itp.

VII. Materiały wyłączone

Nagrania audiowizualne niezależnie od nośników, wyodrębnia się z zespołów archiwalnych, zaznaczając jednocześnie ich przynależność do konkretnego zespołu w formie notatki dołączonej do pudeł. Płyty szelako-

we, taśmy magnetofonowe, CD, DVD, kasety filmowe oraz szpule przechowywane w szafach, w zespołach odpowiadających proveniencji. Jeżeli stanowią część zespołu archiwalnego – powinny uzyskać sygnatury tego zespołu. Jeżeli są kolekcją samodzielną, nadaje się im osobne sygnatury. Sporządza się spis według normy bibliotecznej, jak w wypadku książek.

VIII. Czynności końcowe

Po zakończeniu inwentaryzacji, archiwista-bibliotekarz powinien przygotować inwentarz do druku. Równocześnie powinien on być umieszczony w Internecie. Pudła z materiałem archiwalnym trafiają na regały; na grzbiecie regału umieszcza się nazwę zespołu. Pudła ustawia się według sygnatur. W wypadku jednostek o nietypowych rozmiarach, umieszcza się je obok regałów lub na specjalnych wieszakach. Z kolei przy dopływie nowych materiałów do zespołu, już po jego opracowaniu, umieszcza się je na końcu. Księgozbiory opisuje się na grzbiecie regału.

Tworząc Archiwum Emigracji i później Muzeum Uniwersyteckie – oba w strukturze Biblioteki Uniwersyteckiej – zdawano sobie sprawę z konieczności innego rozumienia pojęcia „zbiory specjalne”. Kryteria formalne straciły uzasadnienie w sytuacji, gdy czytelnikowi coraz częściej udostępnia się kopię cyfrową obiektu cennego, lecz powtarzalnego w dziesiątkach miejsc w Polsce czy na świecie. Mając za sobą wiele lat praktyki w budowaniu unikatowego warsztatu na potrzeby badań naukowych, od lat postuluję potrzebę innego rozumienia kwalifikowania tego, co jest bibliotece użyteczne. Obie jednostki – Archiwum i Muzeum – gromadzą oprócz „tradycyjnych” materiałów przynależnych do gabinetów zbiorów specjalnych, takich jak rękopisy, dzieła sztuki, także współczesne druki, czasopisma, wycinki prasowe, nagrania audiowizualne, meble, przedmioty kultury materialnej itd. Bez względu na rodzaj materiału, wszystkie są gromadzone wspólnie, tylko wówczas stanowią materiał użyteczny dla czytelników. Tak widziałbym przyszłość zbiorów specjalnych: oprócz istniejących już zespołów, w których o przynależności decydują kryteria formalne (stare druki), powinny być tworzone kolekcje-gabinety, w których kryterium powinna stanowić przydatność dla nauki. Zasady kierujące gromadzeniem, opracowywaniem, a nawet udostępnianiem mają w tym wypadku drugorzędne znaczenie. Ich charakter wymusza potrzeby czytelników.

W bibliotekach naukowych gromadzenie archiwaliów o istotnym znaczeniu dla kultury powinno być, moim zdaniem, jednym z najistotniejszych elementów wizji ich rozwoju. Wynika to z rosnącej roli Inter-

netu i potrzeby szybkiego dostępu do informacji, a tym samym zmiany postrzegania bibliotek przez użytkowników. Jednym z niewielu powodów, dla których biblioteki naukowe w swojej tradycyjnej formie będą potrzebne w przyszłości, jest nałożony na nie ustawowy obowiązek ochrony, pielęgnowania i zachowania tradycji i dokumentów własnej kultury. W „świecie bez granic” rola dziedzictwa kulturowego – Narodowego Zasobu Bibliotecznego – będzie rosła. Archiwalia – nie tylko średniowieczne rękopisy, ale też cenne, unikatowe kolekcje/zespoły archiwalne z XX wieku – mogą uratować biblioteki przed przekształcaniem się w muzea bezużytecznego papieru.

Bibliografia

- Biernat A. (2004), *Archiwa, biblioteki, muzea – co nas dzieli, a co łączy?* W: *Archives among the Memory Institutions. Papers of the International Conference.* Warsaw, May 28-29, 2004. Ed. by A. Biernat and W. Stępiak. Warszawa, s. 71-83.
- Chorażyczewski W. (2001), J. Wiśniewski, *Archiwalia w bibliotekach i muzeach, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2000*, ss.136. „Archiwista Polski”, nr 3-4, s. 181-184.
- Dr hab. Władysław Stępiak*, prof. UMK [online]. [dostęp: 2011-01-19]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.home.umk.pl/~ihia/images/sylabus/wst.html#2>.
- Inwentarz archiwum „Wiadomości” (1946-1981)* (2006). Oprac. M. A. Supruniuk, A. Jadowska i M. Karpińska; wstępem opatrzył M. A. Supruniuk. Toruń.
- Jaskanis A., Laszuk A., Wrede M. (2005), *Gromadzenie, wymiana i udostępnianie informacji o dobrach kultury przechowywanych w archiwach, bibliotekach i muzeach.* W: *Społeczeństwo informacyjne 2005.* Red. G. Bliźniuk, J. S. Nowak. Katowice, s. 181-192.
- Longinus M. (2010), *Archiwum Emigracji Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu.* Toruń. Praca magisterska.
- Mielewczyk W. (2002), J. Wiśniewski, *Archiwalia w bibliotekach i muzeach, Poznań 2000*, 136 s. „Muzealnictwo”, nr 44, s. 141-143.
- Muzeum i Instytut im. gen. Władysława Sikorskiego. Informator* (1990). Londyn.
- Ryszewski B. (1992), *Archiwa i biblioteki. Uwagi o zakresie gromadzenia rękopi-*

sów i metodach ich opracowywania. W: *Studia o bibliotekach i zbiorach polskich*. T. 3. Toruń, s. 113-122.

Semen E. (2003), *Sukces Emigranta. Włodzimierz Drzewieniecki w jego Fundacja*. Buffalo ; Toruń.

Towarzystwo Przyjaciół Archiwum Emigracji (2008). Toruń.

Wiśniewski Jarosław [online]. 2009 [dostęp: 2011-01-19]. Dostępny w World Wide Web: http://historia.amu.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=176:winiewski-jarosaw-&catid=34:pracownicy&Itemid=62.

Wytyczne opracowania rękopisów w bibliotekach polskich (1955). Oprac. zespół na podstawie projektów B. Horodyńskiego i H. Więckowskiej. Wrocław.

Wytyczne opracowania spuścizn archiwalnych po uczonych (1990). Oprac. H. Dymnicka-Wołoszyńska i Z. Kolankowski ; przy udziale S. Chankowskiego, J. A. Igielskiego, J. Mizikowskiego i E. Sztraj. Warszawa.

Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce (2003). T. 1. Oprac. D. Kamolowa ; przy współudziale T. Sieniateckiej. Warszawa.

M. A. Supruniuk

***Acquisition and cataloguing of the archival collections
in the scientific libraries on the example of the Emigration Archives
of the University Library in Toruń***

Summary

In the past decade mostly the archivists dedicated their work to write about the archives in the scientific libraries. They did not understand neither the specificity of the libraries, nor the rules of proceedings with the archive heritage, obligatory in the scientific libraries. They did not take into consideration the reasons, why the libraries have different rules of ordering, cataloguing and circulation than the archives. One of the institutions, which during the 15 years of activity, worked out its own proceeding principles, is the Emigration Archives of the University Library in Toruń. On the example of this institution, the author describes the new manner of thinking about the reasons of acquisition of the collections and archive complexes in the scientific libraries. He presents as well the valid rules of ordering and cataloguing of archive materials.

AGNIESZKA ŁAKOMY
*Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach*

WARTOŚĆ ZAGRANICZNYCH KOLEKCJI ARCHIWALNYCH DLA BADAŃ NAD HISTORIĄ KSIĄŻKI W OKRESIE II WOJNY ŚWIATOWEJ I W PIERWSZYCH LATACH PO JEJ ZAKOŃCZENIU NA PRZYKŁADZIE ZBIORÓW ARCHIWUM JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO W AMERYCE

Do podstawowych źródeł wykorzystywanych w badaniach nad historią książki należą archiwalia. Są one szczególnie przydatne dla badaczy zajmujących się funkcjonowaniem książki polskiej na obczyźnie w okresie II wojny światowej oraz w pierwszych latach po jej zakończeniu. Zakładane wówczas za granicą oficyny wydawnicze, biblioteki i księgarnie miały zazwyczaj charakter tymczasowy, a ich działalność kończyła się wraz z likwidacją polskiej enklawy, której potrzeby czytelnicze zaspokajały¹. Tworzona w prowizorycznych warunkach książka w dużej mierze nie przetrwała do dnia dzisiejszego, a nieliczne pozostałe druki uległy rozproszeniu w zbiorach bibliotecznych i prywatnych. Zachowana produkcja wydawnicza nie może więc w pełni odzwierciedlać sytuacji na polskim rynku wydawniczo-księgarskim tamtych czasów. Z powodu szybkiej likwidacji wielu instytucji polskiej książki na obczyźnie, funkcjonujących w okresie II wojny światowej i w pierwszych latach po jej zakończeniu, dane o istnieniu niektórych z nich zostały całkowicie pominięte w literaturze przedmiotu. Z tego powodu zachowana w kolekcjach archiwalnych dokumentacja tworzona przez instytucje, które uczestniczyły w produkcji i rozpowszechnianiu polskich druków w omawianym okresie, jest jedynym z najpełniejszych źródeł informacji o chlubnej działalności wydawniczo-księgarskiej Polaków na obczyźnie.

¹ Np. na Bliskim Wschodzie, w Indiach, czy Niemczech. Te w polskich ośrodkach, które po zakończeniu II wojny światowej stały się centrum działalności politycznej i kulturalnej przeciwników władzy komunistycznej w Polsce, prowadziły swoją działalność przez dłuższy czas.

Okupacja Polski przez Niemców w latach 1939-1945 oraz późniejsze rządy komunistyczne spowodowały, że ciężar dokumentowania historii i kultury książki polskiej funkcjonującej za granicą w trakcie II wojny światowej oraz w pierwszych latach po jej zakończeniu spadł przede wszystkim na polskie instytucje emigracyjne. To one, jak sugeruje Andrzej Kłossowski, podjęły się „ratowania, gromadzenia i ochrony – często z myślą o przekazaniu w przyszłości wolnemu krajowi – dorobku umysłowego narodu i jego pamiątek historycznych niszczonych, grabionych, wyłączanych ze społecznego obiegu (dostępu), względnie nie mających na ziemiach polskich dostatecznych gwarancji rozwoju, a nawet dalszego istnienia” (Kłossowski, 2003, s. 42), a także „dokumentowania dziejów i dorobku emigracji i Polonii oraz gromadzenia i przechowywania emigracyjnych publikacji, archiwaliów i spuścizn” (Kłossowski, 2003, s. 43). Taką misję realizują m.in. biblioteki polskie² oraz funkcjonujące poza granicami kraju instytuty naukowe. Jednym z nich, zaliczanym do najważniejszych placówek polskich na obczyźnie, jest Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce (IJP), z siedzibą na nowojorskim Manhattanie³. Na podstawie analizy zbiorów dotyczących kultury książki polskiej w Niemczech w pierwszych latach po II wojnie światowej, które znajdują się w dyspozycji Instytutu, zostanie przedstawione znaczenie kolekcji archiwalnych przechowywanych za granicą w badaniach nad historią książki polskiej na obczyźnie⁴.

Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce został powołany 4 lipca 1943 roku w trakcie zjazdu Komitetu Narodowego Amerykanów Polskiego Pochodzenia. Impulsem powstania tej placówki była chęć kontynuacji działań utworzonego w 1923 roku w Warszawie Instytutu Badania Najnowszej Historii Polski (IBNHP), który po śmierci Marszałka Piłsudskiego został nazwany jego imieniem. Ważną rolę w odtworzeniu działalności warszawskiej instytucji poza granicami kraju odegrały amerykańskie środowiska niepodległościowe oraz działacze IBNHP, którzy przebywali na emigracji w Stanach Zjednoczonych. Po-

² Przykładem może być Biblioteka Polska w Paryżu.

³ Dokładne dane adresowe placówki to: 180 Second Avenue, Nowy Jork, NY 10003 (*Instytut: wprowadzenie*).

⁴ Materiały archiwalne, o których mowa zostały wykorzystane przez Autorkę do opracowania rozprawy doktorskiej nt. *Kultury polskiej książki w pierwszych latach po II wojnie światowej*, napisanej pod kierunkiem dr. hab. Marii Kalczyńskiej w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, a obronionej 2 czerwca 2010 roku.

wstały za oceanem Instytut miał pracować zgodnie z przyjętą w trakcie zjazdu uchwałą, która mówiła o tymczasowym przejęciu zadań IBNHP. Zaliczono do nich także założenie autonomicznego ośrodka badawczego. W kręgu jego zainteresowań miała się znaleźć najnowsza historia Polski. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości założyciele nowopowstałej organizacji zakładali wskrzeszenie Instytutu Józefa Piłsudskiego w Warszawie na bazie zbiorów znajdujących się w IJP. Jednak w związku ze zmianami politycznymi w Polsce, w 1958 roku zaniechano takich planów (Cisek, 1997, s. 18-19).

Zbiory archiwalne IJP obejmują 155 zespołów akt (*Spis*). Są to przede wszystkim materiały dotyczące najnowszej historii Polski, ale także archiwalia obejmujące lata wcześniejsze – wiek XVIII i XIX⁵. Najwartościowszy trzon kolekcji stanowią dokumenty uratowane jeszcze w trakcie trwania II wojny światowej z IBNHP oraz Wojskowego Biura Historycznego w Warszawie. Do tzw. Archiwum Belwederskiego należą m.in. następujące zespoły akt: Adiutantura Generalna Naczelnego Wodza (zespół nr 2), Akta Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego Generała Tadeusza Rozwadowskiego (zespół nr 3), Komisja Likwidacyjna gen. Lucjana Żeligowskiego (zespół nr 4), Sprawy Sądowe i Honorowe Generalów i Wyższych Dowódców (zespół nr 5), Wojskowe Biuro Historyczne (zespół nr 6), Ukraińska Misja Wojskowa w Polsce (zespół nr 7), Powstania Śląskie (zespół nr 8), Litwa Środkowa (zespół nr 30), Archiwum Generała Juliana Stachewicza (zespół nr 94) i Archiwa Marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza (zespół nr 98) (Cisek, 1997, s. 39; *Spis*).

Ważną częścią kolekcji są również dokumenty przejęte z różnego typu polskich organizacji i od działaczy polonijnych w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, akta pozyskane po cofnięciu uznania dla Rządu RP w Londynie i rozwiązaniu Polskich Sił Zbrojnych (spuścizny wyższych oficerów, polityków, placówek dyplomatycznych oraz indywidualne kolekcje dyplomatów), a także darowizny osób z tzw. emigracji żołnierskiej i spuścizny prywatne wybitnych osobistości (Cisek, 1997, s. 39).

W trakcie wizyty w obozach jeńców polskich w Niemczech do zbiorów IJP pozyskano również materiały dotyczące działalności Polaków w tym kraju w okresie II wojny światowej i w pierwszych latach po jej zakończeniu (Cisek, 1997, s. 40). Zgromadzone są one w zesp-

⁵ Zgodnie ze *Statutem* IJP organizacja zajmować się miała pozyskiwaniem archiwaliów dotyczących okresu od Powstania Styczniowego w 1863 roku. W zbiorach znajdują się jednak także dokumenty obejmujące czasy wcześniejsze, np. „Archiwum Leona Orłowskiego” z lat 1777-1976 (zespół nr 78) i „Archiwum Waleriana Płatonowa” z lat 1818-1865 (zespół nr 84) (Cisek, 1997, s. 19; *Instytut: historia; Spis*).

le akt nr 24 o nazwie Uchodźcy polscy w Niemczech⁶. Jak podaje Instytut, jego zawartość jest następująca: „akta organizacyjne Zjednoczenia Polskiego na terenie okupacji brytyjskiej Niemiec i na strefę okupacji amerykańskiej Niemiec, akta Centralnego Komitetu do Spraw Szkolnych i Oświatowych w Niemczech oraz akta poszczególnych szkół z terenu I Okręgu Szkolnego Schleswig-Holstein i IV Okręgu Szkolnego Solingen, akta związków, zrzeszeń i organizacji obejmujących Polaków na terenie wszystkich stref okupacyjnych Niemiec (...), dokumentacja Obozu Polskich Oficerów w Murnau i Polskiego Obozu D.P. „F” w Inglostadt, materiały archiwalne przekazane przez osoby prywatne i różne instytucje” (*Opis*). Z 10,6 mb akt obejmujących chronologicznie lata 1939-1952 wydzielono 486 teczek w ramach następujących głównych grup tematycznych:

1. Uchodźcy – sprawy ogólne (teczki 1-3);
2. Organizacja Polskich Oficerów Łącznikowych (teczki 4-5);
3. Zjednoczenie Polskie na terenie okupacji brytyjskiej w Niemczech:
 - a) Organizacja Zjednoczenia (teczki 6-69);
 - b) Szkolnictwo:
 - Centralny Komitet do Spraw Szkolnych i Oświatowych w Niemczech (teczki 70-82);
 - I Okręg Szkolny Schleswig-Holstein (teczki 83-138);
 - IV Okręg Szkolny Solingen (teczki 139-214);
 - c) Pozostałe sprawy dotyczące szkolnictwa (teczki 215-218);
 - d) Kultura:
 - Zrzeszenie Artystów Scen Polskich (teczki 219-229);
 - Zrzeszenia Wydawców i Księgarzy w Strefie Brytyjskiej (teczka 230);
 - Księgarnia Społeczna Zjednoczenia Polskiego (teczki 231-234);
 - e) Prasa: sprawy ogólne dotyczące prasy (teczki 235-237);
4. Zjednoczenie Polskie na strefę okupacji amerykańskiej Niemiec:
 - a) Sytuacja uchodźców w strefie amerykańskiej (teczki 238-249);
 - b) Organizacja Zjednoczenia (teczki 250-290);
5. Związki, zrzeszenia, organizacje obejmujące Polaków na terenie wszystkich stref okupacyjnych Niemiec:

⁶ Materiały archiwalne znajdujące się w wymienionych teczkach zostały przez autorkę wykorzystane w opracowaniu rozprawy doktorskiej nt. *Kultury polskiej książki w pierwszych latach po II wojnie światowej*.

- a) Zrzeszenie Polskich Nauczycieli na Wychodźstwie w Niemczech (teczki 291-303);
- b) Syndykat Dziennikarzy Polskich w byłej Rzeszy (teczki 304-325);
- c) Wydawnictwa prasowe (teczki 326-345);
- d) Zrzeszenie Wydawców i Księgarzy Polskich Zagranicą (teczki 346-349);
- e) Stowarzyszenie Polskich Kombatantów (teczki 350-351);
- f) Polski Związek byłych Więźniów Politycznych Niemieckich Obozów Koncentracyjnych na terenie amerykańskiej strefy okupacyjnej Niemiec (teczki 352-353);
- g) Organizacja byłych Polskich Wartowników (teczki 354-355);
- h) Stowarzyszenie Techników Polskich na Obczyźnie (teczki 356-357);
- i) Związek Rolników i Pracowników Rolnych na terenie okupacji brytyjskiej Niemiec (teczki 358-359);
- j) Związek Polaków w Niemczech (teczki 360-362);
- k) Towarzystwo Pomocy Polakom w Niemczech (Relief Society for Poles) (teczka 363);
- l) Polski Czerwony Krzyż Ekspozytura na Rzeszę Niemiecką (teczki 364-365);
- m) Związek Harcerstwa Polskiego w Niemczech (teczka 366);
- n) Sprawy związane ze szkolnictwem wyższym (teczki 367-370);
- o) Sprawy związane z Kościołem (teczki 371-378);
- 6. Uchodźcy Polscy poza granicami brytyjskiej i amerykańskiej strefy okupacyjnej Niemiec (teczki 379-386);
- 7. Obóz Polskich Oficerów w Murnau (teczki 387-423);
- 8. Polski Obóz D.P. „F” w Inglostadt (teczki 424-441);
- 9. Materiały przekazane przez różne osoby prywatne i instytucje (teczki 442-468) (*Opis*).

Wśród tak bogatych zbiorów znajdują się również akta, które dokumentują życie kulturalne. Archiwalia te dostarczają bogatego materiału badawczego historykom polskiej książki na obczyźnie. W zespole tym znalazły się bowiem dokumenty należące do instytucji produkcji i rozpowszechniania polskiej książki w Niemczech tuż po zakończeniu II wojny światowej, np. Zjednoczenia Polskiego czy Zrzeszenia Wydawców i Księgarzy Polskich Zagranicą. Szczególnie ważne okazały się teczki o sygnaturach: 70 (Instrukcja w sprawie organizacji szkolnictwa i oświaty polskiej w Niemczech), 230 ([Statut Zrzeszenia, sprawozdania z zebrań Zrzeszenia, korespondencja m.in. z Cen-

tralnym Komitetem Spraw Szkolnych i Oświatowych, Wydziałem Prasy i Kultury Zjednoczenia Polskiego]], 231 ([Potwierdzenia odbioru książek rozsyłanych przez Zjednoczenie]), 232 ([Katalogi książek Księgarni Społecznej Zjednoczenia Polskiego, cenniki książek, korespondencja]), a także teczki dotyczące działalności Zrzeszenia Wydawców i Księgarzy Polskich Zagranicą.

W pierwszej z wymienionych teczek (sygnatura 70) oprócz *Instrukcji dotyczącej organizacji polskiego szkolnictwa na terenie byłej III Rzeszy*, w której szczegółowo omówiono program kursów dla bibliotekarzy, znalazły się także inne świadectwa funkcjonowania polskiego słowa drukowanego. Przede wszystkim należy wymienić protokół z remanentu Księgarni Społecznej w Hanowerze na dzień 1 kwietnia 1948 roku, katalog księgarski Międzynarodowej Księgarni Wysyłkowej Biura Zleceń Jana Ziętkiewicza, pismo dotyczące wydania Katalogu Wydawnictw Polskich w Niemczech oraz korespondencję Drukarni Miejskiej w Maczkowie (*Instrukcja*).

Kolejna teczka, o sygnaturze 230, zawiera archiwalia świadczące o organizacji polskiego rynku wydawniczego w brytyjskiej strefie okupacyjnej Niemiec. Wśród materiałów w niej zgromadzonych najbardziej wartościowe dla prowadzonych badań okazały się *Statut Zrzeszenia Wydawców i Księgarzy w Strefie Brytyjskiej*, a także dokumentacja zebrania przedstawicieli tej organizacji w lipcu 1947 roku. Oprócz tego w zbiorze tym można znaleźć informacje na temat powoływanej przez Zjednoczenie Polskie Rady Książki, jak również katalog wystawy pracy polskiej zorganizowanej w Monachium w 1947 roku, w ramach której szeroko prezentowana była produkcja wydawnicza Polaków przebywających w Niemczech ([*Statut*]).

Korespondencję dotyczącą planowego rozdziału darów książkowych przekazanych przez II Korpus Polski polskim instytucjom kulturalnym i oświatowym w Niemczech zgrupowano w odrębnej teczce. Kolportażem przekazanych druków zajęło się Zjednoczenie Polskie, a każda jednostka, która otrzymała przesyłkę była zobowiązana do potwierdzenia jej odbioru. Teczka o sygnaturze 231 zawiera właśnie te potwierdzenia, a także nieliczne wykazy przekazywanych tytułów ([*Potwierdzenia*]).

Pod sygnaturą 232 zgromadzono katalogi i cenniki księgarskie przygotowane m.in. przez księgarnie społeczne Zjednoczenia Polskiego, Dom Książki Polskiej ze Stuttgartu czy Adama Syriatowicza z Regensburga. Oprócz tego w teczce tej znajdują się m.in. wykazy opublikowanych na terenie Niemiec w latach 1945-1947 książek z podziałem na poszczególnych wydawców, księga kontowa jednej z polskich

księgarni obejmująca okres od 1 stycznia do 31 lipca 1947 roku, *Teczka z pokwitowaniami wydanych książek dla polskich obywateli w okręgu Delegatury Brunswik*, a także liczne przedruki wycinków prasowych o tematyce wydawniczej i księgarskiej ([*Katalogi*]).

Ważnym źródłem okazały się teczki zawierające archiwalia Zrzeszenia Wydawców i Księgarzy Polskich Zagranicą (sygnatury 346 i 347). Znaleźć w nich można przede wszystkim dokumentację organizacyjną Zrzeszenia, a więc statut, regulaminy organizacyjne i protokoły z zebrań. Materiały te uzupełnia korespondencja prowadzona przez tę organizację w sprawach wydawniczych, plakaty informujące o wystawach, programy spotkań, odczytów, a także polskie katalogi księgarskie i wydawnicze publikowane na terenie Niemiec (*Zrzeszenie*).

Jak wskazuje zawartość omówionych teczek, kolekcje archiwalne znajdujące się w polskich instytucjach za granicą, często są bardzo wartościowym materiałem badawczym dla historyków książki. Organizacje te bowiem przejęły na siebie ciężar dokumentowania i ochrony polskiego dorobku kulturalnego tworzonego na obczyźnie w trudnych dla Polski czasach. Choć odległość utrudnia korzystanie z tak bogatych źródeł informacji, należy szczególnie podkreślić wartość materiałów, które często jako jedyne świadczą o polskiej działalności za granicą.

Bibliografia

Archiwum [online]. 2009 [dostęp: 2010-07-13]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pilsudski.org/Polish/Zbiory/Archiwum.htm>.

Cisek J. (Oprac.) (1997), *Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce i jego zbiory*. Warszawa.

Instrukcja w sprawie organizacji szkolnictwa i oświaty polskiej w Niemczech. Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, nr zespołu 24, sygn. 70.

Instytut: historia [online]. 2009 [dostęp: 2010-07-13]. Dostępny w World Wide Web: http://www.pilsudski.org/portal/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=11&Itemid=12.

Instytut: wprowadzenie [online]. 2009 [dostęp: 2010-07-13]. Dostępny w World Wide Web: http://www.pilsudski.org/portal/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=10&Itemid=11.

[*Katalogi książek Księgarni Społecznej Zjednoczenia Polskiego, cenniki książek, ko-*

respondencja]. Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, nr zespołu 24, sygn. 232.

Kłossowski A. (2003), *Instytucje książki polskiej i księgozbiory polskie na obczyźnie*. W: Kłossowski A.: *Książka polska na obczyźnie*. Toruń, s. 31-78.

Opis zespołu archiwalnego numer 24 przechowywanego w archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku [online]. 2009 [dostęp: 2010-07-13]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pilsudski.org/Polish/Zbiory/Archiwum/Archiwum-024.html>.

[*Potwierdzenia odbioru książek rozsyłanych przez Zjednoczenie*]. Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, nr zespołu 24, sygn. 231.

Spis zespołów [online]. 2009 [dostęp: 2010-07-13]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pilsudski.org/Polish/Zbiory/Zespoly.htm>.

[*Statut Zrzeszenia, sprawozdania z zebrań Zrzeszenia, korespondencja m.in. z Centralnym Komitetem Spraw Szkolnych i Oświatowych, Wydziałem Prasy i Kultury Zjednoczenia Polskiego*]. Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, nr zespołu 24, sygn. 230.

Zrzeszenie Wydawców i Księgarzy Polskich Zagranicą. Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, nr zespołu 24, sygn. 346-347.

A. Łakomy

The value of foreign archival collection for the investigation of history of the book in the period of the Second World War and in the first years after its end, on the example of The Piłsudski Institute in America

Summary

Archival materials are the basic sources used in the investigation of the Polish book history in exile, in the period of the Second World War and shortly after its end. Because of the historical perturbations the materials than can confirm the activity of Polish institutions that produced and spread Polish printings abroad, very often are in the possession of various emigration Polish establishments. Those organizations carried the burden of documenting the Polish cultural activity in the times of German occupation. The author decided to present the importance of those kind of collections on the example of archival collection of The Piłsudski Institute in America. In the center of attention there are materials concerning the editorial activity of Poles in the first years after the World War II. Archival materials providing the source information about that problem are discusses in detail.

WACŁAW DUBIAŃSKI

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach

ROLA ZASOBU ARCHIWALNEGO INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ W REALIZACJI USTAWY LUSTRACYJNEJ

Nasza najnowsza historia to nie tylko dzieje bohaterów lub konspiratorów, to także losy ludzi, którzy ze strachu, dla pieniędzy lub kariery podjęli tajną współpracę ze służbami specjalnymi PRL. Zadaniem Biura Lustracyjnego jest sprawdzanie czy osoby, mające za sobą taką przeszłość, nie zatajają jej, ubiegając się obecnie o funkcje publiczne.

Po upadku komunizmu we wszystkich krajach bloku wschodniego sytuacja była podobna. Wszyscy stali przed podobnymi dylematami: jak postąpić z obsadą personalną starych struktur państwowych, co zrobić z aktami tajnych służb, jak potraktować ofiary komunistycznego totalitaryzmu? Wyzwania były podobne, ale rozwiązania zastosowano różne, choć zbliżone. Państwa „bloku wschodniego” musiały zmierzyć się z wieloma problemami, związanymi z ogólnie rozumianym rozliczeniem z przeszłością. W 1990 roku Niemcy przyjęli (jeszcze w Izbie Ludowej NRD) ustawę, która miała umożliwić lustrację osób pracujących w służbach publicznych pod kątem ich oficjalnej lub nieoficjalnej współpracy z tajnymi służbami. Stworzono także instytucję Urzędu ds. Akt Służby Bezpieczeństwa byłej NRD, w celu uporządkowania i udostępnienia akt tajnej policji. Na jej czele stanął Joachim Gauck (stąd potocznie używana nazwa Instytut Gaucka). Po zjednoczeniu NRD i RFN w 1991 roku ustawa przejmująca te same założenia została przyjęta przez Bundestag. Do tak szybkiego uregulowania zasad lustracji władze zmusiło społeczeństwo niemieckie, które podczas narastającej fali demonstracji zaczęło przejmować budynki enerdowskiej Służby Bezpieczeństwa (Stasi). W przeciwieństwie do Polski Niemcy posiadali już doświadczenia lustracyjne, zdobyte podczas rozliczania narodowego socjalizmu. Jako jedno z pierwszych państw bloku wschodniego ustawę lustracyjną przyjęła także Czecho-

słowacka. Jej celem było ograniczenie dostępu do pewnych stanowisk osobom pracującym lub współpracującym z dawną służbą bezpieczeństwa. Po rozpadzie kraju w Czechach ustawę przedłużano i cały czas, aż do chwili obecnej obowiązuje, na Słowacji natomiast nie była prolongowana i wygasła w 1996 roku. Nową przyjęto dopiero w 2002 roku. W powiązaniu z nią utworzono słowacki odpowiednik Instytutu Pamięci Narodowej (IPN) i przyznano obywatelom szeroki dostęp do archiwaliów aparatu represji. Na Węgrzech debaty nad ustawą lustracyjną trwały od 1990 roku i dopiero w 1994 roku zaowocowały przyjęciem odpowiedniego aktu prawnego. Ustawa węgierska, podobnie jak czechosłowacka, ograniczała dostęp do najważniejszych stanowisk osobom powiązanym z dawnymi tajnymi służbami. Ustawa ta wygasła w 2005 roku. W Rumunii i Bułgarii sprawami lustracyjnymi zajęto się dopiero w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych. W obu tych krajach lustracja ruszyła dopiero w 2006 roku. W przeciwieństwie do ustaw czechosłowackiej i węgierskiej w Rumunii i Bułgarii fakt współpracy nie wiązał się z zakazem sprawowania funkcji, ale jedynie z upublicznieniem tej informacji. Najtrudniejsze zadanie stanęło przed krajami bałtyckimi, ponieważ znaczna część zasobów archiwalnych została wywieziona do Rosji. Jednocześnie obostrzenia przyjmowane na Litwie, Łotwie i Estonii były najbardziej restrykcyjne w stosunku do osób powiązanych z KGB, gdyż nakładały zakaz kandydowania w wyborach parlamentarnych i znacznie ograniczały możliwość uzyskania obywatelstwa. Zauważalna jest prawidłowość: w krajach, które szybko uporały się z problemem lustracji chodziło o ochronę młodej demokracji przed wpływami komunistycznymi, natomiast w państwach, które sprawą zajęły się po kilkunastu latach od wprowadzenia rządów demokratycznych chodziło raczej o ujawnienie zawartości archiwów bezpieki niż ograniczenia w dostępie do najważniejszych stanowisk (Opalińska, 2005; *Lustracja*, 2009).

Po likwidacji peerelowskiego aparatu bezpieczeństwa w 1990 roku pojawiło się niebezpieczeństwo szantażowania osób pełniących funkcje publiczne groźbą ujawnienia ich współpracy ze służbami specjalnymi państwa. W związku z tym pojawiła się propozycja lustracji, tj. ujawnienia powiązań osób zajmujących ważne stanowiska państwowe z organami bezpieczeństwa PRL. Postulat ten był akceptowany przez większość ugrupowań politycznych i naczelne organy państwowe. Spory dotyczyły przede wszystkim zakresu lustracji i sposobu jej przeprowadzenia. W 1992 roku pierwszą propozycję przeprowadzenia lustracji zaproponował ówczesny poseł Janusz Korwin-Mikke. W następnych la-

tach w Sejmie pojawiały się kolejne projekty dotyczące jej przeprowadzania, aż ostatecznie 11 kwietnia 1997 roku Sejm uchwalił odpowiednią ustawę. W celu realizacji postępowań lustracyjnych prowadzonych zgodnie z ustawą, powołano urząd Rzecznika Interesu Publicznego (www.rzecznikip.gov.pl). 18 października 2006 roku uchwalono nową ustawę o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. W miejsce zlikwidowanego urzędu Rzecznika Interesu Publicznego wykonanie zadań w niej zawartych powierzono nowo powstałemu Biuru Lustracyjnemu, umiejscowionemu w strukturach IPN. Tym samym, oprócz zadań naukowo-badawczych, archiwalnych i śledczych, na IPN nałożono również zadania lustracyjne. Rozwiązanie takie było o tyle słuszne, że to w archiwach Instytutu znajduje się zdecydowana większość akt potrzebna do przeprowadzenia postępowania lustracyjnego.

Idea działań lustracyjnych sprowadza się do procesu ujawnienia faktu pracy, służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób objętych lustracją. Preambuła ustawy z 18 października 2006 roku mówi, iż „praca albo służba w organach bezpieczeństwa państwa komunistycznego lub pomoc udzielana tym organom przez osobowe źródło informacji [...] była trwale związana z łamaniem praw człowieka i obywatela na rzecz komunistycznego ustroju totalitarnego” (*Ustawa z dnia 18 października 2006 r.*). W związku z tym uznano, że obywatelom przysługuje prawo do informacji o osobach pełniących funkcje, stanowiska i zawody wymagające zaufania publicznego.

Wraz z wejściem w życie nowej ustawy obowiązkowi składania oświadczeń lustracyjnych podlegają dziesiątki tysięcy osób urzędujących, ale także ubiegających się o określone stanowiska, wymienione w artykule 4 ustawy. Część z nich, wskazana w artykule 22, podlega również publikacji internetowej w Biuletynie Informacji Publicznej IPN (<http://katalog.bip.ipn.gov.pl/>). Od składania oświadczenia lustracyjnego zostały zwolnione osoby zajmujące lub ubiegające się o wcześniej wymienione stanowiska urodzone po 1 sierpnia 1972 roku, a zatem te, które w dniu likwidacji peerelowskiej Służby Bezpieczeństwa w dniu 31 lipca 1990 roku były osobami niepełnoletnimi.

Współpracą w rozumieniu ustawy jest świadoma i tajna współpraca z ogniwami operacyjnymi lub śledczymi organów bezpieczeństwa państwa w charakterze tajnego informatora lub pomocnika przy operacyjnym zdobywaniu informacji. Przy czym w myśl orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dla stwierdzenia współpracy nie wystar-

czy tylko samo wyrażenie jej woli, ale podjęcie faktycznych działań urzeczywistniających podjętą współpracę. By mówić o rzeczywistej współpracy, należało zatem spełnić następujące przesłanki: utrzymywać kontakty z organami bezpieczeństwa państwa; współpraca musiała mieć charakter świadomy, czyli osoba musiała wiedzieć z kim nawiązała kontakt; współpraca musiała być tajna, czyli współpracownik zdawał sobie sprawę, że kontakty te mają pozostać w tajemnicy, szczególnie dla osób lub środowisk, których dotyczyły.

O zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych orzeka sąd okręgowy właściwy dla miejsca zamieszkania osoby składającej oświadczenie lustracyjne (dla województwa śląskiego są to sądy okręgowe w Katowicach i w Gliwicach). Dla sądów jest to także nowe wyzwanie, gdyż pod rządami wcześniejszej ustawy postępowania lustracyjne dla całego kraju rozstrzygał Sąd Apelacyjny w Warszawie. Wynikało to ze znacznie mniejszej liczebności grupy osób objętych procedurą lustracyjną. Spore rozszerzenie liczby osób objętych lustracją wymusiło również zwiększenie w tym zakresie uprawnień nadanych sądom okręgowym. Wniosek do sądu składa prokurator Biura Lustracyjnego w przypadku wykrycia przez niego niezgodności złożonego oświadczenia ze stanem zachowanym w zasobie archiwalnym przejętym przez IPN z archiwów byłych organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990. W przypadku stwierdzenia faktu złożenia niezgodnego z prawdą oświadczenia lustracyjnego, sąd orzeka utratę możliwości ubiegania się i pełnienia stanowisk objętych obowiązkiem składania oświadczenia lustracyjnego na okres od 3 do 10 lat; ponadto każdemu obywatelowi nie objętemu ustawą lustracyjną przysługuje prawo do autolustracji. W przypadku pomówienia publicznego o współpracę z organami bezpieczeństwa państwa osoba pomówiona ma możliwość wystąpienia do odpowiedniego sądu okręgowego z wnioskiem autolustracyjnym, który na identycznych zasadach jak wniosek lustracyjny zostanie rozpatrzony przez Biuro Lustracyjne. W tym szczególnym przypadku osoba pomówiona ma w ten sposób możliwość obrony swojego dobrego imienia przed pomawiającym.

Jednocześnie oprócz prowadzenia postępowań lustracyjnych i opracowania internetowej publikacji osób sprawujących funkcje publiczne na Biuro Lustracyjne nałożono obowiązek tworzenia trzech internetowych katalogów zawierających:

1. Dane osobowe pracowników, funkcjonariuszy i żołnierzy organów bezpieczeństwa państwa, ze wskazaniem stopnia służbowego zajmowanych stanowisk oraz organów bezpieczeństwa państwa, w któ-

rych pełnili służbę lub pracowali (art. 52a pkt. 6 *Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r.*). Ze względu na dostęp do materiałów archiwalnych jest to katalog, do powstania którego IPN gromadzi w swoim zasobie dokumenty, na podstawie których informacje, jakie powinny być w nim opublikowane, mogą w całości przedstawić przebieg służby/pracy większości osób nim objętych.

2. Dane osobowe osób, wobec których zachowały się dokumenty świadczące o tym, że organy bezpieczeństwa państwa zbierały o nich informacje na podstawie celowo gromadzonych danych, w tym w sposób tajny, a wobec osób tych nie stwierdzono istnienia dokumentów świadczących, że byli pracownikami, funkcjonariuszami, żołnierzami organów bezpieczeństwa państwa lub współpracowali z organami bezpieczeństwa państwa (art. 52a pkt. 7 *Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r.*). Ustawa nakłada na IPN obowiązek uzyskania od osoby spełniającej kryteria umieszczenia w tym katalogu zgody na opublikowanie jej danych osobowych. Informacje publikowane w katalogu pochodzą z materiałów archiwalnych zgromadzonych w zasobie IPN.

3. Dane osobowe osób, które zajmowały kierownicze stanowiska w Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz Zjednoczonym Stronnictwie Ludowym i Stronnictwie Demokratycznym, a także były członkami Rady Ministrów państwa komunistycznego do dnia 23 sierpnia 1989 roku lub były w tym okresie kierownikami centralnych organów administracji państwowej (art. 52a pkt. 8 *Ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r.*). Ze względu na dostęp do materiałów archiwalnych jest to katalog szczególny. IPN nie posiada w swoim zasobie większości informacji, które powinny być opublikowane, można je znaleźć w bibliotekach, archiwach państwowych, partyjnych, wojskowych i wreszcie w archiwach prywatnych. W związku z powyższym przed pracownikami Biura Lustracyjnego stoi trudne zadanie przeprowadzania kwerend w zespołach archiwalnych, których twórcami były PPR, PZPR, ZSL i SD, do których brak pomocy ewidencyjnych i które nie są w całości opracowane lub po prostu brak dokumentów, a zespoły są cząstkowe.

Powstanie IPN i udostępnienie archiwów UB/SB sprawia, że przed historykami otwierają się zupełnie nowe możliwości badawcze. Do rzadkości należy sytuacja, gdy w obiegu naukowym pojawia się tak ogromna ilość materiału źródłowego, wytworzonego przez prawie pół stulecia działalności przez aparat bezpieczeństwa i służby specjalne Polski Ludowej. Spuścizna ta obejmuje ponad 86 km bieżących wytworzonych akt, przejętych przez IPN. Materiały opisują wszystkie dziedzi-

ny życia społecznego, poczynawszy od różnorodnych form oporu, a skończywszy na wszelkich formach współpracy z władzą. Oprócz tego prześledzić można funkcjonowanie i ewoluowanie władzy i jej służb. Jak stwierdził Ryszard Terlecki w przedmowie do publikacji *Wokół teczek bezpieki*: „Takiej okazji poznawania społecznej rzeczywistości – od polityki, gospodarki, ochrony zdrowia, nauki, oświaty i kultury, aż po ryzyki, życie towarzyskie, rodzinne i uczuciowe oraz najbardziej intymne i najściślej ukrywane zachowania i postawy – nie zapewnił dotąd żaden zbiór dokumentów i żaden zasób archiwalny [...]. Wytwórca tych niezwykłych akt pozostawił w nich bogatą wiedzę o sobie samym, o celach, założeniach, metodach, formach i konsekwencjach działalności aparatu inwigilacji i przemocy, starannie i skutecznie zatajanych przed opinią publiczną” (Terlecki, 2006, s. 5).

Jak bardzo obawiano się zawartych w tych aktach informacji świadczy fakt, że musiało minąć dziesięć lat od upadku PRL, aby mógł powstać Instytut Pamięci Narodowej, który przejął najpilniej strzeżoną spuściznę komunistycznego państwa i rozpoczął jej udostępnianie. W ciągu dekady istnienia IPN w świadomości społecznej narosło wiele mitów wynikających z niewiedzy lub celowego dezinformowania. W publicystyce powszechnie zaczęto posługiwać się stwierdzeniem „teczka IPN-owska” jako formą „straszaka” lub określeniem „historyk z IPN” jako synonimem młodej, niedoświadczonej osoby, która w sposób bezmyślny, bez niezbędnej analizy źródłowej, powieliła za materiałami „bezpieki” informacje na czyjś temat.

Często pojawiają się opinie o małej wartości informacji, mających źródło w archiwaliach bezpieki. Tymczasem dokumenty aparatu bezpieczeństwa są od dawna i powszechnie wykorzystywane w badaniach historycznych nie tylko w Polsce. Jak pisze Andrzej Paczkowski: „Materiały zgromadzone za czasów ministra Fouché wciąż służą do badań nad okresem Pierwszego Cesarstwa. Archiwa Ochrony są ważnym źródłem do badania dziejów carskiej Rosji, a w szczególności ruchów rewolucyjnych. Bez akt śledczych w sprawach polskich konspiracji z połowy XIX wieku niewiele wiedzielibyśmy o zasięgu, a nawet charakterze niektórych spisków niepodległościowych. W Polsce szczególnie w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych autorzy wielu prac dotyczących II Rzeczypospolitej – zwłaszcza partii opozycyjnych, mniejszości narodowych, związków zawodowych czy nawet prasy – posilkowali się różnego rodzaju dokumentami policji czy kontrwywiadu wojskowego: od meldunków na temat działalności pojedynczych komórek czy poszczególnych funkcjonariuszy nielegalnej partii komunistycznej po

przygotowywane nieomal codziennie informacje zbiorcze o partiach politycznych i ruchach społecznych. Tak więc sięganie przez historyków do materiałów archiwalnych, które pozostały po różnych agendach komunistycznego aparatu bezpieczeństwa należy uznać za rzecz zupełnie normalną” (Paczkowski, 2003, s. 9).

Zgodnie z ustawą z 18 grudnia 1998 roku o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Instytut gromadzi, ewidencjonuje i udostępnia dokumenty organów bezpieczeństwa państwa wytworzone oraz zgromadzone od 22 lipca 1944 roku do 31 lipca 1990 roku, a także dokumenty organów bezpieczeństwa III Rzeszy Niemieckiej i ZSRR, dotyczące zbrodni nazistowskich, komunistycznych i innych, stanowiących zbrodnie przeciwko pokojowi, ludzkości lub zbrodnie wojenne, oraz dotyczące innych represji z motywów politycznych popełnionych na osobach narodowości polskiej i obywatelach polskich innych narodowości w okresie od 1 września 1939 roku do 31 lipca 1990 roku. Na mocy ustawy do archiwum miały trafić dokumenty, zbiory danych, rejestry i kartoteki wytworzone oraz zgromadzone przez organy bezpieczeństwa państwa, organy więziennictwa, sądy i prokuratury oraz organy bezpieczeństwa III Rzeszy i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. W rozumieniu ustawy za organy bezpieczeństwa państwa w zakresie organów cywilnych należy uważać: Resort Bezpieczeństwa Państwa Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, Ministerstwo Bezpieczeństwa Państwa i Komitet do spraw Bezpieczeństwa Państwa oraz ich jednostki terenowe, Służbę Bezpieczeństwa MSW i jej jednostki terenowe, inne jednostki MSW, które zostały zlikwidowane z chwilą utworzenia Urzędu Ochrony Państwa oraz ich poprzedniczki. W zakresie organów wojskowego aparatu represji uznano za takie: Zwiad Wojsk Ochrony Pogranicza, Zarząd Główny Służby Wewnętrznej jednostek wojskowych MSW i podległe mu organa, Informację Wojska Polskiego, Zarząd Informacji Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego, Kierownictwo Informacji Wojska Polskiego i Główny Zarząd Informacji Wojska Polskiego oraz jednostki im podległe.

Różnorodność przejmowanych materiałów sprawiła, że archiwalia te zostały przejęte od licznych dysponentów, do których zaliczyć należało wówczas Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwo Obrony Narodowej, Ministerstwo Sprawiedliwości, Urząd Ochrony Państwa (następnie Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencja Wywiadu), organy administracji rządowej i samorządowej, archiwa państwowe, archiwa policji, sądów i prokuratur, Straży Granicznej i Straży Więziennej, a także służb wojskowych takich jak Woj-

skowe Służby Informacyjne, Centralne Archiwum Wojskowe, archiwa poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, jak również spuściznę po zlikwidowanych Nadwiślańskich Jednostkach MSW.

Do zasobu Instytutu ponadto weszła także dokumentacja archiwalna, dotycząca zbrodni nazistowskich i komunistycznych, wcześniej zgromadzona przez Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i jej okęgowe komisje. Na archiwum IPN składa się zatem wyjątkowo rozbudowany i zróżnicowany zasób, którego rozmiar przekracza 86 km bieżących akt, z czego tylko w Katowicach znajduje się 11,5 km. Większość archiwaliów IPN nie ma już klauzuli tajności i jest powszechnie dostępna dla badaczy. Pełną dostępność do archiwaliów posiadają osoby prowadzące badania naukowe oraz dziennikarze, każdy obywatel natomiast ma możliwość zapoznania się z dokumentami dotyczącymi osób zajmujących stanowiska publiczne w rozumieniu ustawy, a także do tej części akt, które dotyczą bezpośrednio osoby wnioskującej o udostępnienie dokumentów.

Proces gromadzenia archiwaliów w IPN zainicjowano pod koniec 2000 roku. Akta do zasobu przyjmowane były od wielu instytucji bez uprzednich przygotowań, stąd często były to dokumenty nieopracowane. Odrębną kategorię archiwaliów zgromadzonych w IPN stanowi zasób ewidencyjny, który tylko na poziomie centralnym w Warszawie obejmuje 6 300 mb, z czego kartoteki liczą 6 243 mb (dla porównania w Katowicach jest to 773 mb), a pozostałe pomoce ewidencyjne (inwentarze) 57 mb. Największą kartoteką jest kartoteka paszportowa, która liczy 2 570 mb. Drugi co do wielkości zbiorów stanowią kartoteki ogólnoinformacyjne – 1 415 mb. Składają się one z około 3 500 000 kart osobowych. Znaczną część stanowi licząca 356 mb kartoteka złożona z kart ewidencyjnych funkcjonariuszy i odnoszących się do ich akt osobowych.

Przekazanie materiałów archiwalnych do zasobu IPN następuje na podstawie spisów zdawczo-odbiorczych. W momencie przyjęcia do zasobu, dokumentacja otrzymuje nową sygnaturę archiwalną. Zasób wymaga więc systematycznego prowadzenia prac porządkowych i archiwalnego opracowywania zbiorów.

W zasobie archiwalnym IPN można wyodrębnić następujące typy akt: akta administracyjne, akta postępowań karno-administracyjnych, akta operacyjne (dzielią się na: akta prowadzonych spraw operacyjnych, akta kontrolno-śledcze i akta osobowych źródeł informacji), akta osobowe, akta paszportowe, dokumentacja ewidencyjna, opracowania wewnątrz resortowe (czyli publikacje wewnątrz resortowe, prace magisterskie i dyplomowe, faktografie i faktologie) i inne.

Na akta administracyjne składają się rozporządzenia, uchwały, zarządzenia, sprawozdania z działalności, raporty, meldunki, analizy, rozkazy personalne, rozkazy organizacyjne itp. Materiały te umożliwiają zdobycie podstawowych informacji, dotyczących struktury, charakteru, sposobu działania czy składu personalnego danej instytucji. Szczególnie cenne są sprawozdania z działalności operacyjnej i analizy działań, gdyż niejednokrotnie w obliczu zniszczenia części zasobu aktowego stanowić mogą jedyny materiał źródłowy umożliwiający rekonstrukcję niektórych przedsięwzięć aparatu represji.

Akta postępowań karno-administracyjnych stanowią spuściznę wytworzoną przez organa wymiaru sprawiedliwości Polski Ludowej, tzn. sądy i prokuratury.

Zachowane akta operacyjne prowadzonych spraw, tzw. rozpracowań mogły być wymierzone w konkretne osoby lub środowiska albo w pewne struktury i instytucje, np. zakłady przemysłowe czy instytucje kulturalne (w tym przypadku w żargonie operacyjnym nazywano je „sprawami obiektowymi”). W zakresie kategorii spraw operacyjnych rozróżnić należy najczęściej występujące: sprawy operacyjnego sprawdzenia (SOS), sprawy operacyjnego rozpracowania (SOR) i kwestionariusze ewidencyjne (KE). SOS były inicjowane w momencie uzyskania informacji przez służby (np. od tajnych współpracowników) i miały na celu ustalenie wiarygodności uzyskanych informacji. W przypadku uzyskania potwierdzenia prowadzonego w ramach sprawdzenia sprawę przekwalifikowywano w SOR. W SOR koncentrowano się na planowych przedsięwzięciach operacyjnych zmierzających do wykrycia wszystkich sprawców działalności antypaństwowej i poznania jej aspektów. Natomiast kwestionariusze ewidencyjne były formą dokumentacji prowadzonej w stosunku do osób lub środowisk, które były w przeszłości karane lub podejrzane o „wrogą” działalność, wobec których zachodziło podejrzenie, że aktywność taką mogą ponowić. Jako przykład wskazać można żołnierzy Armii Krajowej, którzy aż do lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku byli systematycznie kontrolowani w ramach prowadzonych kwestionariuszy ewidencyjnych; dopiero gwałtowny wzrost działalności opozycyjnej w Polsce od drugiej połowy lat siedemdziesiątych stopniowo wymusił zamykanie spraw Akowców. Ponadto KE zakładano także osobom zajmującym eksponowane stanowiska w instytucjach i organizacjach prowadzących „wrogą” działalność. Szczególnym rodzajem akt operacyjnych były Teczki Ewidencji Operacyjnej na Księdza (TEOK) i Teczki Ewidencji Operacyjnej na Parafie (TEOP).

Akta kontrolno-śledcze, nazywane również aktami postępowania przygotowawczego, były efektem końcowym rozpracowania, które swój finał znalazło przed sądem. W takim przypadku do akt operacyjnych zgromadzonych w sposób tajny w ramach prowadzonej SOR dołączano dokumentację ze śledztwa i tym samym uzyskiwano akta kontrolno-śledcze.

W kolejnej grupie obejmującej akta osobowych źródeł informacji wyszczególnić można co najmniej kilka kategorii osób współpracujących z organami bezpieczeństwa w różnym okresie. Do najbardziej znanych rejestrowanych kategorii świadomych konfidentów należy kategoria „tajny współpracownik” (TW), czyli osoba celowo pozyskana do współpracy ze Służbą Bezpieczeństwa i wykonująca zadania w zakresie zapobiegania, rozpoznawania i wykrywania „wrogiej” działalności w społeczeństwie. Pozyskany do współpracy z organami bezpieczeństwa TW miał zdobywać ważne informacje dla tej służby oraz realizować zadania przekazywane mu przez oficera prowadzącego. Dokumentacja osobowych źródeł informacji składa się z dwóch typów akt: teczki personalnej współpracownika, w której znajdują się informacje dotyczące nawiązania kontaktu, przebiegu, charakteru i zakończenia współpracy oraz teczki pracy współpracownika, w której znajdują się efekty jego działań czyli donosy (oprócz sporządzanych własnoręcznie mogą też mieć formę notatek sporządzanych po spotkaniu przez oficera prowadzącego). Konkretny donos trafiał zatem do wspomnianej teczki pracy, ale równocześnie dołączano go do właściwej sprawy SOS, SOR itp. Ten przykład dowodzi, że zniszczenie akt współpracownika nie powoduje zatarcia śladu jego istnienia.

Akta osobowe przechowywane w IPN obejmują dokumentację personalną przede wszystkim dwóch kategorii osób: funkcjonariuszy aparatu represji i ich ofiar. W pierwszej grupie mamy akta funkcjonariuszy UB/SB, MO i Służby Więziennej oraz pracowników cywilnych resortu; w grupie drugiej znaleźć można akta więzienne osób represjonowanych z powodów politycznych, np. internowanych w czasie stanu wojennego. Szczególnie cennym źródłem są akta osobowe funkcjonariuszy, które obejmują zarówno dokumenty przez nich wytworzone jak ankiety czy życiorysy, jak również dotyczące ich charakterystyki, opinie, wnioski awansowe, odznaczeniowe czy raporty karne sporządzane przez przełożonych. Całość pozwala na ustalenie podstawowych faktów biograficznych, przebiegu kariery zawodowej oraz aktywności prezentowanej przez funkcjonariusza w trakcie służby.

Akta paszportowe stanowią najliczniejszy zbiór aktowy zasobu IPN. Znajduje się w nim typowa dokumentacja, związana ze staraniem obywateli PRL o uzyskanie paszportu. Również w tych dokumentach można natrafić na informacje wskazujące na agenturalne wykorzystanie osoby przez służby. Oprócz akt agenturalnych i operacyjnych, jest to zatem kolejne miejsce, w którym można zidentyfikować osobowe źródło informacji.

Bardzo cenne źródło informacji stanowi dokumentacja ewidencyjna, prowadzona przez organy bezpieczeństwa. Nie ma ona charakteru jednorodnego i składa się z rozlicznych kartotek, np. ogólnoinformacyjnej, paszportowej, osobowej byłych funkcjonariuszy UB/SB, MO i SW, dzienników rejestracyjnych, dzienników archiwalnych itp. To właśnie w tym materiale odnaleźć można każdą osobę czy sprawę, którymi interesowali się funkcjonariusze służb. A zatem, nawet jeśli zniszczone zostałyby materiały archiwalne omówione wcześniej, ślad w ewidencji pozostaje kolejnym dowodem na kontakty z „bezpieką”. Główną pozycję całej ewidencji stanowiła kartoteka ogólnoinformacyjna. Jej zbiory zbudowane w układzie alfabetycznym gromadzono nieprzerwanie od 1944 roku. Obejmowała zarówno osoby rozpracowywane, jak i współpracujące z organami bezpieczeństwa. Każdorazowo przed rejestracją nowej osoby konieczne było sprawdzenie czy już w niej nie figuruje, aby zapobiec podwójnemu zgłoszeniu. Jeśli okazywało się, że sprawdzana osoba nie była rejestrowana w kartotece ogólnoinformacyjnej, wówczas następowała rejestracja, która formalnie była uznawana za początek współpracy lub rozpracowania. W tym celu dokonywano zapisu w dzienniku rejestracyjnym, którego kolejny numer porządkowy pod jakim nastąpił wpis stawał się odtąd numerem rejestracyjnym osoby. Jedynym wyznacznikiem rejestracji była chronologia. Rejestracja odbywała się na poziomie województwa (za wyjątkiem rejestracji duchownych, która odbywała się na poziomie centralnym), a odpis karty rejestracyjnej trafiał do centrali w Warszawie. Dopiero po tej procedurze funkcjonariusze rejestrujący otrzymywali okładki odpowiednich teczek, z informacją o numerze ewidencyjnym nadanym w trakcie rejestracji. Ponieważ istniał wspólny dziennik dla wszystkich kategorii zainteresowań operacyjnych, a numeracja była ciągła, nie było możliwości dopisania kogokolwiek inaczej, jak na końcu spisu. Dywagacje o ewentualnym późniejszym dopisaniu kogoś do wykazu osób zarejestrowanych w dzienniku rejestracyjnym mijają się zatem z prawdą; nie było takiej możliwości technicznej. W dziennikach rejestracyjnych odnotowywano także wszel-

kie zmiany, jakim dana rejestracja podlegała aż do jej zakończenia, np. zmiana kategorii rejestracji czy informacja o terminie brakowania akt. Najistotniejszą cechą dziennika rejestracyjnego był brak występowania w nim nazwisk zarejestrowanych osób. W ten sposób ograniczono możliwość ujawnienia tożsamości konfidentów lub rozpracowywanych. Jedynym łącznikiem między dziennikiem a kartoteką był numer rejestracyjny z dziennika. Po zakończeniu współpracy lub rozpracowania akta sprawy lub teczka personalna trafiały do archiwum. Zakończoną sprawę zamykano w dzienniku rejestracyjnym i wpisywano pod nowym numerem do dziennika archiwalnego. W odróżnieniu od dziennika rejestracyjnego, w którym odnotowywano wszystkie rodzaje rejestracji, w dziennikach archiwalnych prowadzono już podział na dzienniki: agentury (I), spraw operacyjnych (II), spraw śledczych (III) i spraw obiektowych (IV). Pozycja w dzienniku archiwalnym, pod którą wpisywano akta, łamana przez symbol rodzaju akt stawiała się sygnaturą archiwalną. W przeciwieństwie do dziennika rejestracyjnego, w dzienniku archiwalnym figurowało już nazwisko osoby, której akta dotyczyły. Numer pod którym złożono akta w archiwum wpisywano do dziennika rejestracyjnego. W ten sposób, dysponując dziennikami rejestracyjnym i archiwalnym, można ze stu procentową pewnością zidentyfikować osobę, która bądź współpracowała, bądź była inwigilowana przez służby specjalne.

Opracowania wewnątrz resortowe to m.in. książki przeznaczone do użytku służbowego, wydawane w celach szkoleniowych. Cenne źródło stanowią również prace magisterskie i dyplomowe funkcjonariuszy, gdzie można znaleźć np. opisy działalności, metody lub formy pracy operacyjnej SB. Powstawały one na podstawie archiwaliów resortowych, co w powiązaniu ze zniszczeniem części dokumentów w latach 1989-1990, stanowi często jedyne źródło do odtworzenia zniszczonych materiałów. Jednocześnie prace te są wiarygodne, gdyż podlegały weryfikacji resortowych promotorów. Z kolei faktografie i faktologie to również opracowania sporządzone przez funkcjonariuszy, których celem było przybliżenie działalności i metod likwidacji ugrupowań i organizacji konspiracyjnych o charakterze zbrojnym i politycznym. Wszystkie opracowania wewnątrz resortowe łączy to, że były sporządzane na podstawie materiałów operacyjnych i administracyjnych UB/SB.

Często usiłuje się umniejszyć wiarygodność akt wytworzonych przez bezpiekę. Od początku lat dziewięćdziesiątych, głównie w mediach, lansuje się twierdzenie o masowym fałszowaniu akt operacyj-

nych UB/SB. Uwadze odbiorców umyka jednak istotny fakt. Otóż każde z działań funkcjonariuszy było częścią większej całości. Werbunek tajnego współpracownika nie stanowił celu samego w sobie, ale był środkiem do pozyskania źródła informacji dla wykonania zadania. Co więcej, zazwyczaj informacje zwerbowanego konfidenta były weryfikowane poprzez inne niezależne źródło, o którego istnieniu konfident nie wiedział. Tym samym w prosty sposób, bardzo szybko można było sprawdzić zgodność treści doniesień, a tym samym wiarygodność źródła. Funkcjonariusze byli rozliczani przez swoich przełożonych przede wszystkim z realizacji zleconych zadań, a nie z liczby pozyskiwanych źródeł.

Innym stereotypem, pokutującym w społeczeństwie, jest „czarno-biała” wizja współpracy z bezpieczeństwem. Tymczasem lektura archiwaliów dotyczących agentury ujawnia różnorodność postaw tajnych współpracowników – od sabotowania współpracy aż po sytuacje, w których wykazywali oni więcej inicjatywy operacyjnej aniżeli wymagał tego oficer prowadzący. Istotne dla oceny postawy TW są okoliczności werbunku i motyw podjęcia współpracy. Inaczej przecież należy postrzegać osobę zwerbowaną pod groźbą śmierci jej lub najbliższych, niż kogoś, kto zgłosił chęć nawiązania współpracy w zamian za ułatwienie kariery zawodowej, wynagrodzenie czy uzyskanie paszportu. Wiele zdemaskowanych obecnie konfidentów najczęściej tłumaczy się znikomym lub żadnym stopniem szkodliwości swojej współpracy. O prawdziwości tych słów można przekonać się dopiero po dogłębnej analizie akt operacyjnych, do których wykorzystano donosy. TW nigdy nie wiedział do jakich celów użyto jego doniesień, dlatego obecnie takie tłumaczenia nie mają uzasadnienia. Bardzo często na skutek niewiedzy kategoria „kandydat na Tajnego Współpracownika” (kTW) jest postrzegana negatywnie. Tymczasem, jak sugeruje określenie „kandydat”, wcale nie chodziło o osobę zgłaszającą chęć współpracy z organami bezpieczeństwa. To służby typowały kogo, kiedy i do jakich celów zwerbuja; pod kategorią „kandydat na Tajnego Współpracownika” ukrywa się zatem osoba, którą funkcjonariusze UB/SB brali pod uwagę jako potencjalnego TW z racji jego dostępu do źródeł informacji interesujących służby. Odbywało się to bez wiedzy „kandydata” i często wiązało się z dokładnym jego rozpracowaniem, co bardziej zbliża go do ofiar prześladowania niż prześladowców.

Jedynie zasygnalizowano wybrane kwestie, związane z działalnością archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, szczególnie w zakresie realizacji ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów

bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, nazywanej potocznie ustawą lustracyjną. Pamiętać należy, że w dekadzie istnienia Instytutu na podstawie tych archiwaliów powstały setki publikacji naukowych pracowników Biura Edukacji Publicznej IPN, które zapełniły pokaźną liczbę białych plam w polskiej historii czasów II wojny światowej i okresu powojennego. Do tego dodać wypada wiele wystaw i inicjatyw edukacyjnych, prowadzonych przez BEP. Dzięki tym archiwaliom prokuratorzy Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu przeprowadzili ponad 6 000 śledztw, skierowali ponad 200 aktów oskarżenia przeciw blisko 400 sprawcom zbrodni, przesłuchując ponad 67 000 świadków. Zamieszczona bibliografia pozwoli na poszerzenie wiedzy o materiałach archiwalnych, przechowywanych w magazynach IPN; stanowi ona podstawowe źródło metodologiczne do akt byłych organów bezpieczeństwa państwa. Zainteresowanych problematyką poruszaną w publikacjach wydawanych przez Instytut Pamięci Narodowej kieruję do ich szczegółowego wykazu, zamieszczonego na stronie internetowej IPN (<http://www.ipn.gov.pl>).

Bibliografia

- Dyrz R., Laska J., Rażny J., Zając E. (2009), *Teczka Ewidencji Operacyjnej na Księdza. Teoria i praktyka pracy operacyjnej SB*. Kraków.
- Lustracja w krajach Europy Środkowej i państwach bałtyckich* (2009). Ośrodek Studiów Wschodnich. Warszawa.
- Musiał F. (2007), *Podręcznik безпеki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970-1989)*. Kraków.
- Musiał F. (red.) (2006), *Wokół teczek безпеki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*. Kraków.
- Musiał F. (red.) (2008), *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*. Kraków.
- Musiał F., Szarek J. (red.) (2007), *Agentura w akcji*. Kraków.
- Opalińska A. (2005), *Lustracja w Polsce i w Niemczech. Próba porównania*. Wrocław.
- Paczkowski A. (2003), *Archiwa aparatu bezpieczeństwa PRL jako źródło: co już zrobiono, co można zbadać*. „Pamięć i Sprawiedliwość”, nr 1 (3), s. 9-22.

Terlecki R. (2006), *Przedmowa*. W: Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze. Pod red. F. Musiał. Kraków, s. 5-6.

Ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. „Dziennik Ustaw” z 2010 r. Nr 79, poz. 522.

Ustawa z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. „Dziennik Ustaw” z 2007 r. Nr 63, poz. 425; Nr 83, poz. 561; Nr 85, poz. 571; Nr 115, poz. 789.

W. Dubiański

***The role of the archival collection of Institute of National Remembrance
in the realization of the lustration act***

Summary

The article approaches the Polish lustration procedures against the background of similar action lead in post-communist countries of Eastern Europe. It describes the assignments carried out by the Institute of National Remembrance based on its archival collection. The origin, type and quantity of INR's archival material is presented and each kind of stored acts is briefly characterized.

ANNA BIENIEK

Archiwum Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

DZIAŁALNOŚĆ ARCHIWUM NA PRZYKŁADZIE ARCHIWUM UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO

Archiwum Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach funkcjonuje od 1968 roku (*Zarządzenie nr 4/68*, 1968), zatem od początku działalności Uczelni. Wraz z kolejnymi zmianami struktury organizacyjnej Uniwersytetu Śląskiego, Archiwum zmieniało usytuowanie: początkowo funkcjonowało przy Sekretariacie, a następnie weszło w skład Działu Organizacyjno-Prawnego, a później Kancelarii Ogólnej, Działu Rektora i Biura Rektora¹. Dopiero w 1998 roku zostało wyodrębnione i utworzone jako ogólnouczelniiana jednostka organizacyjna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, nad którą nadzór sprawuje Rektor (*Zarządzenie nr 29*, 1998). Obecnie, po kolejnej zmianie struktury Uniwersytetu, nadzór nad działalnością Archiwum pełni Prorektor ds. Nauki i Współpracy z Gospodarką (*Zarządzenie nr 51*, 2008, § 8, pkt 2), funkcje kierownika natomiast wykonuje wyznaczony przez Rektora Pełnomocnik Rektora ds. Archiwum².

W 1998 roku zgodnie z Zarządzeniem Rektora Uniwersytetu Śląskiego w sprawie utworzenia Archiwum Uniwersytetu Śląskiego, jednostka uzyskała regulamin (*Regulamin Archiwum Uniwersytetu Śląskiego*, 1998) precyzujący zakres funkcjonowania. Zgodnie z nim Archiwum prowadzi działalność archiwalną, naukową, informacyjną oraz usługową (*Regulamin Archiwum Uniwersytetu Śląskiego*, 1998, § 5. pkt 1). Działalność archiwalna obejmuje jednostki organizacyjne Uniwersytetu Śląskiego, a także dokumentację wytworzoną przez

¹ Dokładniej historię Archiwum Uczelnianego, poczynając od 1968 roku, omawia referat autorstwa piszącej te słowa i A. Krzemińskiej (Bieniek i Krzemińska, 2004, s. 1-4).

² Od kwietnia 1999 roku funkcję Pełnomocnika ds. Archiwum pełni prof. UŚ dr hab. Antoni Barciak.

organizacje i stowarzyszenia, działające przy Uczelni, oraz przez osoby fizyczne (*Regulamin Archiwum Uniwersytetu Śląskiego*, 1998, § 5. pkt 3).

Archiwum Uniwersytetu Śląskiego wchodzi w skład państwowej sieci archiwalnej, pełniąc funkcję archiwum zakładowego, ale uprawnionego do gromadzenia zasobu historycznego. Działając zgodnie z ustawą o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (*Obwieszczenie*, art. 35, pkt 2), archiwa zakładowe szkół wyższych mogą tworzyć zasób historyczny i w związku z tym nie mają obowiązku przekazywania materiałów archiwalnych do archiwum państwowego.

Reguły gromadzenia i przechowywania akt w Archiwum normuje *Instrukcja Kancelaryjna oraz Rzeczowy Wykaz Akt Uniwersytetu Śląskiego*, pochodzące z 1977 roku (*Zarządzenie nr 10*, 1977).

Na zasób Archiwum Uczelni składają się: wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, powstałe w wyniku działalności oraz w związku z działalnością Uniwersytetu Śląskiego i szkół wyższych, których Uniwersytet Śląski jest sukcesorem: Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Katowicach i Filii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Katowicach oraz jednostek zlikwidowanych: Drukarni Uniwersytetu Śląskiego, Zakładu Remontowo-Budowlanego Uniwersytetu Śląskiego oraz Kolegium Języka Biznesu i Ośrodka Działalności Dydaktycznej w Jastrzębiu Zdroju.

W zbiorach Archiwum, datujących się od 1951 roku, znajdują się zarówno dokumenty Rektora, Senatu, akta osobowe pracownicze, dokumentacja finansowa, akta osobowe studentów, dokumentacja dotycząca całości studiów, dokumentacja przewodów doktorskich i habilitacyjnych, jak i inne akta, powstałe w trakcie działalności jednostek organizacyjnych Uczelni. Archiwum gromadzi również prace magisterskie, licencjackie, doktorskie i habilitacyjne. Według stanu na 31 marca 2010 roku w Archiwum znajdują się: 12 272 prace licencjackie, 79 791 prac magisterskich, 2 028 prac doktorskich, 242 prace habilitacyjne.

Do zasobu nie włączono dokumentacji technicznej, geodezyjno-kartograficznej i audiowizualnej. Tego typu dokumenty pozostają w jednostkach organizacyjnych, które je wytworzyły, czyli w Dziale Technicznym, na Wydziale Nauk o Ziemi, na Wydziale Radia i Telewizji; tam też są składowane³. Obecnie zasób Archiwum UŚ wynosi około 3 000 mb akt.

³ Archiwum UŚ nie przejmuje tego typu dokumentacji z uwagi na ich specyfikę i brak możliwości przechowywania jej w odpowiednich warunkach.

Rok 1998 wprowadził w Archiwum istotne zmiany. Rozpoczął się okres przemian i rozwoju jednostki. Podjęcie i realizacja nowych zadań stało się możliwe wraz ze zwiększeniem obsady personalnej z jednej do dwóch, a następnie trzech osób, z których obecnie wszystkie posiadają wykształcenie wyższe, a dwie wyższe archiwalne (Bieniek i Krzemińska, 2004, s. 1-4)⁴.

Zadania realizowane przez Archiwum skupiają się na prowadzeniu działalności archiwalnej, informacyjnej i usługowej. Obowiązki pracowników polegają przede wszystkim na:

- sprawowaniu nadzoru nad narastającym zasobem, m.in. przez ocenę wartości dokumentacji przed jej przekazaniem do Archiwum i prowadzone w związku z tym konsultacje z działami i jednostkami;

- przejmowaniu dokumentów z jednostek organizacyjnych Uczelni i ich ewidencjonowaniu, przechowywaniu i zabezpieczaniu, m.in. poprzez kontrole stanu zgromadzonej dokumentacji i pomieszczeń magazynowych (w tym monitorowanie poziomu wilgotności i temperatury w pomieszczeniach magazynowych);

- opracowywaniu i porządkowaniu dokumentacji poprzez nadawanie właściwego układu zgodnie z rzeczowym wykazem akt (układanie sprawami, a w obrębie spraw chronologicznie, wyłączanie wtórników, paginacja stron);

- brakowanie dokumentacji niearchiwalnej.

Zadania Archiwum obejmują również: rejestrowanie zbiorów w formie elektronicznej, udostępnianie i wypożyczanie dokumentów i przygotowywanie kwerend. W 1999 roku rozpoczęto także prowadzenie statystyki zarówno przyjętej dokumentacji (w mb oraz z podziałem na liczbę i rodzaj dokumentacji studenckiej, np. liczbę akt studentów skreślonych z poszczególnych wydziałów oraz kierunków), jak i udostępnionych jednostek archiwalnych i przeprowadzonych kwerend. Archiwum jest zobligowane do udzielania informacji dotyczących dziejów Uniwersytetu oraz własnego zasobu, a ponadto wykonywania wszystkich prac administracyjnych, wynikających z wyodrębnienia Archiwum jako jednostki ogólnouczelnianej.

Archiwum Uczelni współpracuje z archiwami państwowymi i archiwami szkół wyższych, jest członkiem Sekcji Archiwów Instytucji Naukowych przy Stowarzyszeniu Archiwistów Polskich. Pracownicy Ar-

⁴ W przytaczanym wcześniej referacie została odtworzona obsada personalna Archiwum UŚ w latach 1968-2004. Obecnie zatrudnieni w Archiwum są: mgr Anna Bieniek (od 1.08.1998 r.), mgr Krzysztof Cichoń (od 16.01.2007 r.) i mgr Mariola Maruszczyk (od 15.04.2008 r.).

chiwum uczestniczą w szkoleniach, spotkaniach i konferencjach naukowych, dotyczących problematyki archiwalnej. W 2007 roku Archiwum Uniwersytetu Śląskiego było organizatorem XV Konferencji Sekcji Archiwów Szkół Wyższych, Instytucji Naukowych i Kulturalnych Stowarzyszenia Archiwistów Polskich pt.: *Archiwa i ich użytkownicy*.

Archiwum współpracuje również z Instytutem Historii UŚ. Dla studentów historii, specjalizacji archiwalnej, są prowadzone spotkania, prezentujące zakres działalności i charakter zbiorów, przybliżające zasady funkcjonowania Archiwum. Studenci tego kierunku odbywają ponadto w Archiwum praktyki zawodowe, podczas których, pod nadzorem pracownika, mają okazję zaznajomić się z pracą archiwisty⁵.

Ważnym elementem rozwoju Archiwum jest rozpoczęta w 1999 roku komputeryzacja zbiorów. W jej wyniku, z inicjatywy pracowników Archiwum, zostały utworzone cztery komputerowe bazy danych⁶. Informatyzacja zasobu nie polegała tylko na samym wprowadzaniu danych do baz komputerowych. Cały proces poprzedziły czynności związane z porządkowaniem i inwentaryzacją tej części zasobu, którego dane miały zostać wprowadzone do komputera. Z uwagi na częstotliwość udostępniania i wypożyczania dla celów służbowych akt osobowych pracowniczych i kartotek płacowych, to właśnie dla tego rodzaju dokumentacji powstały pierwsze bazy danych. Wcześniej akta osobowe pracownicze były wpisywane do rejestru ręcznego, z podziałem na grupy pracownicze: pracownicy samodzielni, pracownicy cudzoziemcy, pozostali pracownicy, pracownicy Drukarni i pracownicy Zakładu Remontowo-Budowlanego. Każda z grup była uszeregowana alfabetycznie, a w obrębie alfabetu wg roku (kalendarzowego) zwolnienia. W rejestrze odnotowywano także zajmowane przez pracownika stanowisko służbowe. Pracownik Archiwum rozpoczął inwentaryzację wszystkich akt osobowych od weryfikacji informacji zawartych w rejestrach z zawartością każdej teczki osobowej i nanoszenia poprawek do rejestru oraz uzupełniania go o dodatkowe informacje.

Pierwszą powstałą komputerową bazą danych jest właśnie wykaz akt osobowych pracowników zwolnionych, liczący ponad 16 500 akt osobowych⁷. W wyniku przejęcia przez Archiwum akt osobowych pracowników zatrudnionych w Ochotniczym Hufcu Pracy oraz pracowni-

⁵ Na podstawie przechowywanych w Archiwum skierowań na praktykę ustalono, że praktyki w Archiwum odbywają się od 1981 roku.

⁶ Autorami wszystkich baz komputerowych są pracownicy Działu Informatyki i Systemów Zarządzania UŚ.

⁷ Stan na dzień 31marca 2010 roku.

ków z Filii UŚ w Cieszynie, w ramach tej bazy danych wyodrębniono jeszcze dodatkowe grupy pracownicze. Baza daje możliwość przeszukiwania akt m.in. poprzez nazwisko, imię, grupę pracowniczą, rok zwolnienia, ostatnie miejsce pracy (dział, wydział, instytut), kraj pochodzenia (co ułatwia wyszukiwanie zatrudnionych w Uczelni cudzoziemców).

Drugą, w kolejności utworzenia, bazą danych jest katalog prac magisterskich i licencjackich, który liczy ponad 84 000 prac⁸. Dane wpisywane są do bazy na podstawie spisów zdawczo-odbiorczych przekazywanej do Archiwum dokumentacji absolwentów Uczelni. Na podstawie tego katalogu można uzyskać informacje m.in. o: imieniu i nazwisku autora oraz promotora pracy, temacie pracy, sygnaturze archiwalnej, wydziale, roku napisania pracy. Ponadto katalog pozwala na wykonywanie kwerend tematycznych według słów zawartych w tytule pracy i wpisanych do prac haseł.

Jako trzecią uruchomiono bazę kartotek płacowych, zawierającą 16 500 wpisów⁹. Inwentaryzacja kartotek płacowych polegała przede wszystkim na ich uporządkowaniu, odtworzeniu ich właściwego układu (według opisu zawartego na kartotece) i naniesieniu na spisy zdawczo-odbiorcze. Po raz pierwszy każda kartoteka została zewidencjonowana. Sporządzone spisy zawierają pełny wykaz z: imieniem i nazwiskiem pracownika, wyszczególnieniem wydziału na którym pracował i datami skrajnymi. Przedtem odnajdywanie właściwej kartoteki polegało na przeszukiwaniu wszystkich kartotek płacowych w magazynie Archiwum; dzięki przygotowanemu wykazowi odnalezienie potrzebnej kartoteki na spisie znacznie przyspieszyło ten proces. Tak przygotowane spisy kartotek płacowych posłużyły do utworzenia bazy komputerowej. Opis kartoteki płacowej wprowadzony do bazy komputerowej informuje o: sygnaturze, imieniu i nazwisku pracownika, miejscu pracy (wydział, instytut lub katedra), nazwie grupy (administracja, dydaktyka i obsługa), datach skrajnych danej kartoteki. Bazę można przeszukiwać według wszystkich zawartych w opisie kryteriów.

Wprowadzenie elektronicznej ewidencji zasobu usprawniło i uprościło proces przeszukiwania zbiorów w celu przygotowania kwerendy, czy udostępnienia potrzebnych dokumentów. Obecnie dane wprowadzane są na bieżąco wraz z przyjęciem do Archiwum kolejnych akt. Na uwagę zasługuje fakt, że komputeryzację zasobu Archiwum przeprowadzili wyłącznie jego pracownicy.

⁸ Stan na dzień 31marca 2010 roku.

⁹ Stan na dzień 31marca 2010 roku.

Powstała jeszcze czwarta baza danych – baza akt osobowych studentów (por. Bieniek i Krzemińska, 2004, s. 8). Prace nad jej wypełnieniem będą możliwe z chwilą zainstalowania komputerów w miejscu przechowywania akt osobowych studentów.

Bardzo istotnym osiągnięciem Archiwum jest centralizacja zbiorów. Wciąż powiększający się zasób powodował konieczność przydzielania dodatkowych pomieszczeń magazynowych, które nie były dostosowane do przechowywania dokumentów. W 1998 roku zbiory Archiwum były rozproszone w pięciu magazynach usytuowanych w obrębie biura Archiwum w Katowicach oraz w magazynach zlokalizowanych na terenie Osiedla Akademickiego w Katowicach Ligocie i w budynku Uczelni na terenie Sosnowca¹⁰. Rok 2001 zapoczątkował sukcesywną likwidację decentralizacji zbiorów. Ze względu na niewystarczającą powierzchnię magazynową, Archiwum przyznano nowy lokal na terenie Ośrodka Dydaktycznego w Chorzowie. Dzięki temu Archiwum otrzymało nie tylko miejsce na gromadzenie zbiorów, ale także dodatkowe pomieszczenia, m.in. pokoje opracowania zbiorów, czytelną, salę dydaktyczną (głównie dla studentów historii specjalizacji archiwalnej) oraz pracownię konserwacji zbiorów. Należy podkreślić, że nowe magazyny zostały przygotowane do montażu regałów jezdnych, pozwalających na uzyskanie zdecydowanie większej powierzchni na gromadzenie zbiorów. Wraz z sukcesywnym wyposażaniem pomieszczeń w Chorzowie w regały przesuwne, w latach 2004-2009 stopniowo przenoszono zasób i likwidowano dotychczasowe magazyny Archiwum. Z uwagi na brak wyposażenia całej powierzchni magazynowej w regały przesuwne, a także w meble biurowe i sprzęt komputerowy, całkowita przeprowadzka do siedziby w Chorzowie obecnie jest niemożliwa.

Archiwum pozyskało także pomieszczenia magazynowe, wyposażone w regały przesuwne starego typu, usytuowane w Katowicach¹¹, w pobliżu miejsca w którym znajduje się jego biuro. W tym czasie powstał plan centralizacji zbiorów Archiwum, zakładający lokalizację magazynów Archiwum w dwóch miejscach, to jest w Chorzowie i Katowicach.

¹⁰ Magazyny zlokalizowane w Katowicach: ul. Bankowa 12A, ul. Uniwersytecka 4 (Instytut Fizyki), ul. Bankowa 11 (Wydział Nauk Społecznych), ul. Bankowa 14 (Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii), ul. Roździeńskiego (budynek stołówki uniwersyteckiej); magazyn na terenie Osiedla Akademickiego w Katowicach Ligocie ul. Studencka 20, magazyn w Sosnowcu w budynku Kolegium Języka Biznesu ul. Kościelna 11.

¹¹ Archiwum otrzymało w 2006 roku pomieszczenia magazynowe przy ul. Bankowej 5 (w byłym budynku NBP).

Poprzez likwidację rozproszenia magazynów dokonała się zamierzona centralizacja: w siedzibie Archiwum w Chorzowie skomasowano całość dokumentacji poszczególnych wydziałów i pozostałych jednostek organizacyjnych Uczelni, a w Katowicach (w pobliżu biura Archiwum) – dokumentacji wytworzonej przez Administrację Centralną. Przeniesienie zbiorów Archiwum do nowej siedziby w Chorzowie poprawiło warunki przechowywania i ochrony archiwaliów. System regałów jezdnych pozwala nie tylko pomieścić na tej samej przestrzeni zdecydowanie większą ilość akt niż w przypadku zastosowania regałów tradycyjnych, ale stanowi też ochronę akt przed zakurzeniem i działaniem światła dziennego. Ponadto udało się wprowadzić plan składowania dokumentacji według podziału na poszczególne jednostki organizacyjne, z pozostawieniem rezerwy na dalsze dopływy. Znaczącej poprawie uległy także warunki pracy.

W związku z procesem przenoszenia zasobu, pracownicy Archiwum podjęli szereg prac przygotowujących dokumentację do przeprowadzki oraz czynności związanych z układaniem i opisywaniem dokumentacji w magazynach, w tym pełną inwentaryzację przewiezionych zbiorów.

Istotnym przedsięwzięciem, którego podjęli się pracownicy Archiwum, było opracowanie nowych normatywów. Wszystkie jednostki organizacyjne Uczelni mają obowiązek przekazywać dokumentację spraw zakończonych do Archiwum; aby ułatwić i sprecyzować sposób przekazywania i wypożyczania zarchiwizowanej już dokumentacji, opracowano nowy *Rzeczowy Wykaz Akt* i *Instrukcję Archiwalną*. Z uwagi na zmiany zasad kwalifikowania i klasyfikowania dokumentacji, a także reorganizację struktury Uczelni, zaistniała konieczność dostosowania obowiązującego *Rzeczowego Wykazu Akt* do nowych przepisów. Tak powstał projekt *Rzeczowego Wykazu Akt*, czyli uogólniając – rzeczowej klasyfikacji akt powstałych w toku działalności Uczelni. *Rzeczowy Wykaz Akt* określa archiwalną kwalifikację akt, z podziałem dokumentacji na materiały archiwalne, posiadające wartość trwałą (kategoria A) i dokumentację niearchiwalną, posiadającą czasową wartość praktyczną (kategoria B).

Powstał także projekt instrukcji archiwalnej, ustalający zasady działania i sposób prowadzenia Archiwum oraz reguły postępowania z materiałami archiwalnymi i dokumentacją niearchiwalną. Dla jednostek organizacyjnych przekazujących dokumentację do Archiwum w instrukcji archiwalnej omówiono poszczególne etapy postępowania z dokumentacją, w tym: porządkowanie i tryb jej przekazywania do Archiwum, przejmowanie akt przez Archiwum, zasady ich przechowy-

wania i ewidencjonowania oraz udostępniania i brakowania dokumentacji niearchiwalnej, a także postępowanie z dokumentacją w przypadku reorganizacji lub likwidacji jednostki organizacyjnej. Obecnie toczy się postępowanie zatwierdzania obu projektów zarówno przez władze Uczelni, jak i Archiwum Państwowe.

Wychodząc naprzeciw użytkownikom, aby udogodnić dostęp do Archiwum, na stronie internetowej Uniwersytetu Śląskiego zamieszczono ogólne informacje dotyczące jednostki (<http://www.us.edu.pl/universytet/archiwum>). Strona zawiera dane odnoszące się do: adresu, godzin pracy, historii, zasobu, sposobu przekazywania dokumentacji, formularze i regulamin udostępniania zbiorów oraz skład osobowy. Przy nazwisku każdego pracownika Archiwum jest zamieszczony adres e-mailowy, co pozwala na kontaktowanie się drogą elektroniczną. Po zatwierdzeniu nowych normatywów, planujemy rozbudowanie strony o instrukcję archiwalną i jednolity rzeczowy wykaz akt.

Zasady udostępniania zbiorów Archiwum Uniwersytetu Śląskiego ustala regulamin Archiwum (*Regulamin Archiwum Uniwersytetu Śląskiego*, 1998). Oddzielne Zarządzenie Rektora (*Zarządzenie Nr 30/98*, 1998), który określa procedurę korzystania z niepublikowanych prac licencjackich, dyplomowych, magisterskich i doktorskich.

Wypożyczanie i udostępnianie zbiorów odbywa się na podstawie karty udostępnienia akt lub wniosku udostępnienia zbiorów. W przypadku udostępniania i wypożyczeń dokumentów w celach służbowych, z uwagi na ich liczbę, prowadzimy podwójną ewidencję: karty udostępnienia akt z własnoręcznym podpisem wypożyczającego i dodatkowo ewidencję elektroniczną. Podwójna rejestracja pozwala na kontrolę wypożyczonej dokumentacji i stanowi dodatkowe zabezpieczenie. Korzystanie ze zbiorów Archiwum jest możliwe tylko na miejscu, w niewielkim biurze Archiwum; nie dotyczy to wypożyczania dokumentacji w celach służbowych, wypożyczanej poza lokal Archiwum. Brak pracowni naukowej zdecydowanie utrudnia pracę zarówno pracownikom Archiwum, jak i użytkownikom; w związku z tym udostępnianie prac dyplomowych i doktorskich odbywa się w Czytelni Ogólnej Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego (*Umowa*, 2000)¹².

Zarówno liczba osób korzystających ze zbiorów, jak i udostępnionych jednostek archiwalnych z roku na rok wzrasta. Dla przykładu liczba udostępnień i przeprowadzonych kwerend wynosiła: w 1999

¹² Umowa obowiązuje do momentu uruchomienia przez Archiwum czytelnia.

roku – około 650, w 2001 roku – około 5 000, w 2003 roku – około 9 800, w 2005 roku – około 3 400, w 2007 roku – około 3 800, w 2009 roku – około 6 400¹³.

Zwiększona częstotliwość udostępnień i wypożyczeń, którą odnotowano w latach 2001-2004, spowodowana była naliczaniem kapitału początkowego. Należy podkreślić, że zgromadzona w Archiwum dokumentacja zawiera informacje o przebiegu studiów oraz pracy zawodowej; stanowi tym samym podstawowe źródło do wystawiania wszelkiego rodzaju zaświadczeń, w tym dla celów emerytalnych.

Rosnąca liczba udostępnień – zarówno w celach służbowych i urzędowych (akta osobowe, dokumentacja płacowa), jak i w celach naukowo-badawczych – wiąże się z przygotowywaniem kwerend tematycznych. Zebrane dane są wykorzystywane w badaniach naukowych, na przykład z zakresu historii poszczególnych wydziałów, katedr czy działów Uniwersytetu, bądź do przygotowania biografii pracowników nauki. Pracownicy Archiwum brali również udział w opracowywaniu biogramów nieżyjących pracowników Uczelni; ich podstawę źródłową stanowiły zgromadzone akta osobowe pracownicze (Barciak, 2008, s. 8)¹⁴. Dużą część udostępnianych jednostek archiwalnych stanowią prace magisterskie i licencjackie. Wśród użytkowników coraz częściej są osoby z innych szkół wyższych oraz instytucji naukowych.

Kolejnym etapem w rozwoju działalności Archiwum jest stworzenie przyjaznych dla użytkowników warunków korzystania ze zbiorów. Możliwie najłatwiejsze i najszybsze udostępnianie zasobu wiąże się z przygotowaniem odpowiednich warunków pracy zarówno dla odwiedzających, jak i pracowników Archiwum. Priorytetem jest zorganizowanie pomieszczeń służących do opracowania zbiorów oraz pracowni naukowej, wyposażonej w stanowiska komputerowe i z dostępem do pomocy ewidencyjnych. W celu realizacji tych planów konieczne jest także zwiększenie liczby personelu zatrudnionego w Archiwum.

Scharakteryzowana działalność Archiwum UŚ ukazuje, jak szeroki jest zakres prowadzonych prac oraz jak wiele udało się osiągnąć dzięki zaangażowaniu i wysokim kwalifikacjom zatrudnionych osób; uzmysławia także jak wiele zadań pozostaje do zrealizowania, aby Archiwum spełniało wszystkie swoje funkcje.

¹³ Zeszyt statystyki Archiwum UŚ.

¹⁴ Pracownicy Archiwum UŚ A. Bieniek i A. Krzemińska zarówno przygotowywały większość kwerend, jak również są autorami większości biogramów.

Post scriptum

Od napisania artykułu (31 marca 2010 roku), na przestrzeni kilku miesięcy nastąpiła kolejna reorganizacja Archiwum Uniwersytetu Śląskiego.

Przede wszystkim siedziba Archiwum została przeniesiona do Chorzowa, gdzie w chwili obecnej trwa wyposażanie pomieszczeń biurowych oraz kolejnych magazynów w regały przesuwne; w przeciągu najbliższych tygodni planowane jest uruchomienie czytelní.

Bardzo ważną zmianą w funkcjonowaniu Archiwum było zatwierdzenie projektów *Instrukcji Archiwalnej* i *Jednolitego Rzeczowego Wykazu Akt Uniwersytetu Śląskiego*, które zostały wprowadzone Zarządzeniem nr 70/2010 z dnia 2 września 2010 roku Rektora Uniwersytetu Śląskiego. W związku z wprowadzeniem wspomnianego zarządzenia, Archiwum Uniwersytetu Śląskiego zorganizowało cykl spotkań dla pracowników administracyjnych Uczelni; miały one charakter szkolenia przygotowującego uczestników do stosowania w praktyce nowych normatywów.

Kolejną wdrożoną innowacją jest nowa formuła zamawiania dokumentacji w celach służbowych, która odbywa się elektronicznie.

Wszystkie dane teleadresowe, wspomniane normatywy oraz informacja o nowym sposobie wypożyczania dokumentów zostały zamieszczone na zaktualizowanej stronie internetowej Archiwum.

W przeciągu tych kilku miesięcy udało się wiele zadań zrealizować, ale proces rozwoju Archiwum Uniwersytetu Śląskiego nadal trwa.

Bibliografia

Archiwum Uniwersytetu Śląskiego [online]. Cop. 2001-2010 [dostęp: 18.06.2010].

Dostępny w World Wide Web: <http://www.us.edu.pl/universytet/archiwum>.

Barciak A. (red.) (2008), *Zmarli pracownicy Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 1968-2008* : „Non omnis moriar”. Katowice.

Bieniek A., Krzemińska A.: *Archiwum Uniwersytetu Śląskiego. Organizacja, działalność i miejsce w strukturach Uczelni*. W: Referaty wygłoszone na Konferencji Sekcji Archiwów Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych – Poznań 2004 [online]. Poznań: Archiwum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ostatnia modyfikacja 2006-11-15. [dostęp: 18.06.2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://archiwum.amu.edu.pl/publikacje/11pdf>.

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 maja 2006 r.

w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 2006, Nr 97, poz. 673, art. 35, pkt 2, z późn. zm.

Regulamin Archiwum Uniwersytetu Śląskiego. Załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 29 Rektora z dnia 30.06.1998 r.

Regulamin korzystania ze zbiorów Archiwum UŚ. Załącznik nr 1 do Regulaminu Archiwum UŚ.

Umowa między Archiwum Uniwersytetu Śląskiego a Biblioteką Uniwersytetu Śląskiego w sprawie udostępniania materiałów archiwalnych w Czytelni Ogólnej Biblioteki zawarta w dniu 6.06.2000 r.

Zarządzenie nr 4/68 z dnia 20.10.1968 r. UŚ w sprawie działalności Sekretariatu Uczelni.

Zarządzenie Nr 10 Dyrektora Administracyjnego Uniwersytetu Śląskiego z dnia 30.11.1977 r. w sprawie obiegu i rozdziału korespondencji w Uniwersytecie Śląskim.

Zarządzenie nr 29 z dnia 30.06.1998 r. Rektora Uniwersytetu Śląskiego w sprawie utworzenia „Archiwum Uniwersytetu Śląskiego”.

Zarządzenie nr 30/98 z dnia 14 lipca 1998 Rektora UŚ z późn. zm. w sprawie udostępniania niepublikowanych prac licencjackich, dyplomowych, magisterskich i doktorskich zgromadzonych w Archiwum Uniwersytetu Śląskiego oraz prac zgromadzonych w Bibliotece Głównej.

Zarządzenie nr 51 z dnia 1 września 2008 r. Rektora UŚ w sprawie określenia zakresu obowiązków władz Uczelni.

Zeszyt statystyki Archiwum UŚ.

A. Bieniek

***The archive's activity on the example of Archive of University of Silesia* Summary**

The article discusses the activity of Archive of University of Silesia which functions since 1968. A special attention is paid to the Archive's activity after the year 1998, which began the period of changes and development of the entity. In 1998 the Archive was separated in the structure of the University and named a common-university organization unit of University of Silesia, obtaining its own statute regulating the range

of its functions. A wider presentation is given to the most important tasks such as: electronic check-in of the collection and liquidation of its dispersion through the centralization and elaboration of standards adjusted to the new regulations of qualifying and classifying the documentation.

The article also approaches the general rules of the functioning and the way of running the University of Silesia Archive. The characterized activity shows how wide is the range of works carried out and how much has been already achieved thanks to the commitment and adequate qualifications of Archive's staff. It indicates as well how many tasks are still to be realized so that the Archive could fulfill all its functions.

ANNA PODSIADŁO

Teatr Śląski im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach

**INNE ARCHIWUM.
O ARCHIWUM ARTYSTYCZNYM TEATRU ŚLĄSKIEGO
IM. STANISŁAWA WYSPIAŃSKIEGO W KATOWICACH¹**

W 2007 roku minęło 100 lat od powstania teatru w Katowicach. 2 października 1907 roku uroczystą premierą dramatu Friedricha Schillera *Wilhelm Tell* zainaugurował działalność niemiecki Teatr Miejski (Das Stadttheater). Otwarto go w stojącym do dziś przy katowickim Rynku budynku, zaprojektowanym przez Carla Moritza, doświadczonego architekta teatralnego (autora m.in. projektu gmachu opery w Kolonii, a także teatrów miejskich w Barnem i Düren). Przez piętnaście lat na tej scenie pojawiały się różnorodne spektakle grane dla niemieckiej publiczności – były wśród nich zarówno dramaty, jak i komedie oraz cieszące się szczególną popularnością widowiska muzyczne – opery i operetki. Podczas pierwszej wojny światowej aktywność artystyczna teatru zmalała, a nawet została przez pewien czas wstrzymana. Po roku 1918 wznowiono przedstawienia, przede wszystkim muzyczne, jednak w 1922 roku niemiecki Teatr Miejski zakończył działalność. Dziś można ją odtworzyć przede wszystkim dzięki dokumentom zachowanym w katowickim Archiwum Państwowym. W samym teatrze nie zachowało się nic z pierwszych lat jego istnienia.

Od października 1922 roku we wspomnianym gmachu rozpoczęła się historia polskiej sceny, nazywanej początkowo Teatrem Polskim w Katowicach. 17 września 1936 roku, podczas inauguracji nowego sezonu, miał miejsce uroczysty akt zmiany dotychczasowej nazwy te-

¹ W tekście wykorzystałam fragmenty referatu *Biblioteka i zasób archiwalny Teatru Śląskiego im. St. Wyspiańskiego w Katowicach – zbiory i użytkownicy*, wygłoszonego na XV Konferencji Sesji Archiwów Szkół Wyższych, Instytucji Naukowych i Kulturalnych Stowarzyszenia Archiwistów Polskich „Archiwa i ich użytkownicy”, Katowice 21-23 czerwca 2007, zorganizowanej przez Archiwum Uniwersytetu Śląskiego.

atru na Teatr im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach. Tym, dzięki któremu bezimienny dotychczas Teatr Polski, jako jedyny w kraju przyjął imię wielkiego artysty², był ówczesny dyrektor tej sceny – Marian Sobański. Dwanaście lat kierowania katowickim zespołem to wyjątkowy okres w całej historii tego teatru. Po zmieniających się z sezonu na sezon dyrektorach nareszcie funkcję tę objął ktoś, komu udało się skonsolidować grono artystów, zaprosić do współpracy najwybitniejszych krajowych reżyserów i doprowadzić do tego, że w Katowicach zaczął działać teatr o wysokim poziomie artystycznym. Sobański miał także świadomość, że historia teatru potrzebuje potwierdzenia w zapisach dokumentalnych. Z okazji piętnastolecia pracy Teatru Polskiego na Śląsku, podjął się napisania monografii *Teatr Polski na Śląsku 1922-1937* (Katowice 1937). To właśnie w tej książce po raz pierwszy pojawiła się informacja o istniejącym archiwum teatru. W jej pierwszym rozdziale czytamy: „Oparłem się głównie na materiałach archiwalnych teatru, które rozpoczęliśmy przechowywać i systematycznie gromadzić w sezonie 1925/26” (Sobański, 1937, s. 5), a zatem najprawdopodobniej za rządów poprzedniego dyrektora, Kazimierza Biernackiego. Charakteryzując metodykę pracy własnej nad monografią, M. Sobański pisze: „Wiem, że ustalanie repertuaru na podstawie wypisów i roczników prasy nie może sobie rościć pretensji do absolutnej dokładności; prasa bowiem poświęcała w tym okresie zbyt mało uwagi działalności Teatru, szczupłe zaś komunikaty prasowe i teatralne inseraty ogłoszeniowe nie zawsze notowały zmiany repertuarowe i odwołane przedstawienia. Nie miałem jednak innego źródła, które dostarczyłoby potrzebnego i wyczerpującego materiału informacyjnego. Starania moje, jakie w tym względzie podjąłem u ówczesnych kierowników katowickiej sceny, w sprawie uzyskania do wglądu ewentualnie posiadanych przez nich zbiorów afiszy, dzienników frekwencyjnych itp., pozostały, niestety, bez rezultatu. Nie mając pewnych wiadomości, czy w pierwszych latach istnienia Teatru gromadzono już materiały dla przyszłego archiwum, czy też uległy one z niezrozumiałych dla mnie powodów zniszczeniu, a nie chcąc z drugiej strony wstrzymywać mojej pracy, zdecydowałem się ostatecznie na wypisywanie notatek o teatrze i pozycji repertuarowych metodą porównawczą z roczników pism prasy codziennej” (Sobański, 1937, s. 6). W dodatkowym przypisie-komentarzu autor

² Do dziś Stanisław Wyspiański nie patronuje żadnemu innemu teatrowi zawodowemu; jego imię przyjął jedynie teatr Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Krakowie.

przedstawił także pierwotny projekt publikacji, która miała zawierać o wiele więcej informacji, niż zamieszczono w już wydrukowanej książce (szczegółowe kalendarium Teatru w analizowanym piętnastolecu, pełne obsady i nazwiska realizatorów każdej premiery, także komentarze prasowe). Fragment ten kończy się słowami: „Wielkie koszty druku, z jakimi się spotkałem przy realizacji w ten sposób pojętej publikacji, zmusiły mnie do zamknięcia jej w ramach szczuplejszych. [...] Przyszły historyk polskich teatrów znajdzie wycofany przeze mnie materiał w archiwum naszego teatru” (Sobański, 1937, s. 5-6).

O losach dokumentów, zgromadzonych przez dyrektora Sobańskiego, których zdobywanie było iście benedyktyńską pracą, dowiadujemy się czytając odautorski wstęp do wydanego w 1963 roku wznowienia cytowanego już wydawnictwa (Sobański, 1963). Ponownie pojawiają się w nim informacje o finansowych ograniczeniach, które sprawiły, że „rozmiary monografii ograniczono do około dwustu stron treści i materiału ilustracyjnego. Pozostały materiał, zebrany i uporządkowany, przechowano w archiwum Teatru w nadziei, że znajdzie się on w wydawnictwie późniejszym i bardziej szczegółowym. Wybuch drugiej wojny światowej przekreślił nasze plany. [...] Niemcy zniszczyli wszystko, co było polskie; na stosie przed frontonem teatru katowickiego spalono bibliotekę i bogate archiwum teatralne” (Sobański, 1963, s. 9). W tak dramatyczny sposób skończyła się historia przedwojennego archiwum katowickiego teatru. Dziś, w teatralnym archiwum, z dokumentów dotyczących lat dwudziestolecia międzywojennego znaleźć można około 50 programów, głównie z lat 1931-1933 oraz 1937-1939³ oraz kilkanaście fotografii pochodzących ze zbiorów prywatnych. To wszystko, co ocalało z siedemnastu lat działalności Teatru.

W kwietniu 1945 roku w Katowicach ponownie zaczął działać polski teatr, początkowo – za dyrekcji Karola Adwentowicza i Wilama Horzycy – używający przedwojennej nazwy Teatr im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach, a od początku sezonu 1945/46 – Teatr Śląski im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach. Nowy sezon wiązał się z bardzo istotnym dla historii sceny wydarzeniem – przyjazdem do Katowic zespołu Teatru Polskiego ze Lwowa. Dyrekcję Teatru Śląskiego powierzono Bronisławowi Dąbrowskiemu, pod którego kierownictwem odbył się ten exodus Lwowiaków. Z pewnością doświadczenie dyrektorskie Dąbrowskiego, aktora i reżysera, zdobyte we lwowskim Teatrze Polskim, wiązało się także ze świadomością, jak ważną sprawą jest gromadzenie doku-

³ Programy zostały zakupione w antykwariacie, już po wojnie.

mentacji wydarzeń artystycznych, teatralnych, a także historycznych. Nie dziwi zatem to, że od jesieni 1945 roku w teatralnej bibliotece i połączonym z nią integralnie archiwum artystycznym, ponownie rozpoczęto gromadzić różnorodne materiały źródłowe związane z historią Teatru Śląskiego. Odpowiedzialność za zbiory powierzono pracownikowi zatrudnionemu na stanowisku bibliotekarza. „Należałoby przyjąć jako obowiązującą zasadę, aby w każdym teatrze istniało archiwum pod opieką archiwisty, który mógłby ponadto spełniać obowiązki bibliotekarza” – pisała w artykule *Sprawa dokumentacji widowiska teatralnego* Stefania Skwarczyńska (Skwarczyńska, 1973, s. 131). Warto zwrócić uwagę na fakt, że autorka jako rzecz oczywistą traktuje zarówno istnienie archiwum i biblioteki teatralnej, jak i ich wspólne funkcjonowanie. Zastanawiające jest, że nie dostrzega ona potrzeby fachowego wykształcenia w dziedzinie historii teatru, a właśnie taka wiedza jest pracownikowi archiwum artystycznego wręcz niezbędna. Tylko merytoryczne przygotowanie i duże doświadczenie w odbiorze dzieła teatralnego pozwala na weryfikację kierowanych do archiwum materiałów. Wystarczy wspomnieć o problemach, jakie wiążą się z opisywaniem zdjęć. Fotografie współczesne opisywane są na bieżąco. Zdarza się jednak, że do archiwum wpływają nieznane dotąd zdjęcia z dawnych przedstawień. Wówczas tylko dobra znajomość twarzy aktorów sprzed lat, umiejętność rozpoznawania ich pod grubą warstwą charakterystyki, w kostiumie lub peruce pozwala na jednoznaczne stwierdzenie, kto i w jakiej roli został na nich przedstawiony. Pracownicy odpowiedzialni za bibliotekę i archiwum artystyczne łączą zadania stricte bibliotekarskie, polegające głównie na gromadzeniu i opracowywaniu nowych książek oraz ich wypożyczaniu, z zadaniami archiwistycznymi, wymagającymi m.in. starannego udokumentowania nowej premiery, opracowania przeróżnych materiałów dotyczących życia teatralnego w najszerszym tego słowa znaczeniu oraz ich udostępnianie.

Co stanowi zasób archiwalny w teatrze? Już w 1935 roku Wiktor Brumer w artykule *Niedomagania polskiej teatrologii* pisał: „Chcąc objąć całokształt zagadnień historyczno-teatralnych, należy opierać się na rozlicznych źródłach, z których – poza bibliografią teatralną [...] najważniejsze są: 1. afisze teatralne, 2. egzemplarze teatralne⁴, 3. pamiętniki i rela-

⁴ Egzemplarze – tak określa się w języku teatralnym roboczy zapis tekstu dramatu; mówimy więc o egzemplarzu reżysera czyli tym, z którego korzystał on podczas pracy nad spektaklem, egzemplarzu aktorskim, egzemplarzu suflera, egzemplarzu inspicjenta, czy też o egzemplarzach np. scenografa, akustyka, realizatora dźwięku itp.

cje współczesne, 4. recenzje teatralne, 5. archiwalia, 6. materiał ikonograficzny” (Brumer, 1935, s. 94)⁵. Współcześnie, nie lekceważąc znaczenia wymienionych materiałów, częściej przy gromadzeniu dokumentacji stosuje się podział dokonany przez Zbigniewa Raszewskiego, wybitnego historyka teatru, który wyodrębnił dwa zbiory dokumentów związanych z widowiskiem teatralnym – dokumenty dzieła i dokumenty pracy (Raszewski, 1970). Dokumenty dzieła dotyczą efektu finalnego (przedstawienia), dokumenty pracy mają rejestrować proces dochodzenia do owego dzieła. Dokumentacja pracy nie jest rzeczą łatwą – artyści bronią się przed podglądaniem ich w procesie twórczym, aktorzy niechętnie zezwalają na obecność osób postronnych na próbach. Istnieją jednak możliwości zarejestrowania choć częściowo kolejnych etapów pracy, dzięki gromadzeniu: tekstów sztuk jeszcze zanim wejdą w etap prób, bez skreśleń; protokołów z pierwszych prób, gdy reżyser przedstawia swoją koncepcję realizacji; projektów scenografii i kostiumów; notatek z prób generalnych, na które dopuszczana jest już publiczność – głównie pracownicy teatru. Materiały te pozwalają na obserwowanie – choć z daleka – jak powstaje przedstawienie. Dokumenty dzieła, m.in. rejestracje przedstawień, są łatwiejsze do zachowania. W Teatrze Śląskim, od końca lat osiemdziesiątych XX wieku, na taśmach VHS (systematycznie przegrywanych na DVD) oraz płytach DVD, specjalista od archiwizacji wizualnej zarejestrował już ponad 100 spektakli. Innymi dokumentami dzieła w teatralnym archiwum artystycznym są: zdjęcia i negatywy (m.in. bardzo cenny zbiór około 230 rolek negatywów fotografa Bronisława Stapińskiego z lat 1946-1967) oraz wycinki prasowe związane z premierami, osobami współpracującymi ze śląską sceną (aktorami, reżyserami, scenografami, autorami dramatów itp.) i ogólną działalnością teatru. Zbiór uzupełniają wydawane przez teatr programy, afisze, plakaty, a także partytury, zapisy nutowe i rejestracje muzyki na taśmach lub płytach DVD – wszystko to, co dotyczy już zrealizowanego przedstawienia. Ważne są zarówno opinie profesjonalnych krytyków, jak i np. prace młodzieży uczestniczącej w konkursach na recenzję teatralną, prywatne wypowiedzi widzów, komentarze internetowe. Pozwala to śledzić odbiór spektaklu, jest zapisem jego funkcjonowania w świecie.

Zbiory biblioteki i archiwum artystycznego teatru cieszą się zainteresowaniem wielu użytkowników. Są nimi zarówno pracownicy teatru jak również naukowcy, studenci, a w ostatnich latach także ma-

⁵ Przedruk fragmentu w: *Teatrologia w Polsce w latach 1918-1939. Antologia*. Wybór tekstów i oprac. E. Udalska, Warszawa 1979, s. 94.

turzyści, pracujący nad swoimi prezentacjami z języka polskiego. Spośród pracowników teatru szczególnie często odwiedzają archiwum aktorzy. Przychodzą zazwyczaj wtedy, gdy zbliża się ich jubileusz pracy artystycznej; są zainteresowani przypomnieniem daty premiery sprzed wielu lat, czasem nazwiskiem reżysera czy partnerującego kolegi. W młodości nie przywiązywali aż tak wielkiej wagi do, chociażby, tytułów granych sztuk, może nawet nie spodziewali się, że udokumentowanie swoich często drugoplanowych ról będzie miało dla nich po latach takie znaczenie. Teraz, gdy pamięć nieco zawodzi, archiwum teatralne wydaje się być najpewniejszym źródłem potrzebnych informacji. Zbiory biblioteki wykorzystywane są w ostatnich czasach także przez aktorów poszukujących dla siebie interesującego materiału do samodzielnej pracy lub współpracujących ze szkołą lub niezależną grupą teatralną. Zdarza się, że grany przed laty dramat, zachowany tylko w archiwalnym egzemplarzu, okazuje się interesującą propozycją sceniczną. Liczne grono użytkowników korzystających z zasobów biblioteki i archiwum stanowią również doksztalający się pracownicy teatru, a także osoby zajmujące się edukacją teatralną.

Dużą liczbę osób zainteresowanych zasobami archiwum stanowią studenci, prowadzący badania na temat działalności artystycznej Teatru Śląskiego oraz związanych z nim twórców. Powstało już kilkanaście prac licencjackich i magisterskich, głównie monografii⁶. Oczekiwania studentów względem archiwum artystycznego są zróżnicowane. Część osób ogranicza się do krótkich ale wyczerpujących informacji z zakresu ich tematu badawczego (wiele takich kwerend przeprowadzanych jest drogą internetową), część zaś nastawia się na dłuższą, systematyczną analizę materiałów zgromadzonych w archiwum. Studenci ci poświęcają wiele czasu na lekturę recenzji, przeglądanie zdjęć, czasem przeprowadzenie rozmów z aktorami. Po ukończeniu badań nierzadko ofiarowują do archiwum jeden egzemplarz swojej pracy.

⁶ M.in. Bernard Krawczyk. *Aktor scen Śląska i Zagłębia. Biografia artystyczna Gabrieli Guzman* z Instytutu Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (1996); *Ona – Zofia Truszkowska. Portret aktorski Agnieszki Kowackiej* z Zakładu Teatru i Dramatu Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (2005); *Twórczość scenograficzna Wiesława Langego* Stanisława Usienia z Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Poznaniu (1994); *Inscenizacje dramatów Stanisława Ignacego Witkiewicza w Teatrze im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach* Magdaleny Tkacz z Zakładu Teatru i Dramatu Instytutu Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego (2006); *Archiwizacja kolekcji plakatów artystycznych z Teatru Śląskiego w Katowicach* Aliny Gbyl z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (2008).

Zasoby biblioteki teatralnej i archiwum artystycznego stanowią bazę źródłową do powstawania prac o szerszym zakresie. Z okazji mijającego w 1997 roku dziewięćdziesięciolecia istnienia budynku teatru oraz siedemdziesiątej piątej rocznicy działalności Sceny Polskiej w Katowicach, została wydana bogato ilustrowana książka Elżbiety Toszy o historii Teatru Śląskiego (Tosza, 1998). Monografia Andrzeja Linerta dotycząca katowickiej sceny, a omawiająca okres 1949-1992, także jest ilustrowana wieloma fotografiami pochodzącymi ze zbiorów teatralnych (Linert, 1988). Najnowsze wydawnictwo, związane z jubileuszem stulecia Teatru w Katowicach (*Teatr*, 2007) również w ikonografii wykorzystuje zbiory biblioteki i archiwum artystycznego.

Oddzielną grupę korzystających ze zbiorów stanowią twórcy przeróżnych wystaw. Ich tematyka jest bardzo różnorodna – od monograficznych prezentacji dorobku dramaturgów, aktorów, reżyserów lub scenografów, poprzez realizowane – najczęściej przez biblioteki i domy kultury – rocznicowe ekspozycje, aż do skromnych, ale nigdy nie lekceważonych próśb szkół czy małych ośrodków kultury o udostępnienie materiałów na wystawę, np. z okazji Dnia Teatru. Najczęściej wypożyczane są kolorowe plakaty, będące nierzadko dziełem wybitnych twórców, a także programy i fotografie ze spektakli. Organizowane są również własne wystawy, prezentujące osiągnięcia artystyczne i historię katowickiej sceny oraz postaci wybitnych twórców związanych z Teatrem Śląskim. Są one często wzbogacane cennymi osobistymi pamiątkami artystów, co pozwala mieć orientację na temat dokumentów życia teatralnego, pozostających w zbiorach prywatnych. Warto wspomnieć o znaczeniu archiwum nie tylko jako o miejscu poszukiwań, lecz także instytucji złożenia depozytu – dorobku całego życia. Tak traktują je, często samotni, bardzo już wiekowi aktorzy i inni pracownicy teatru, dla których praca dla sceny była najważniejszą wartością ich życia. Kto inny zachowa ich wspomnienia, dorobek całego życia, najcenniejsze pamiątki wielu lat pracy? Gdy brak rodziny, którą kiedyś była dla nich wspólnota teatralna, a najbliżsi krewni nie są zainteresowani zbiorami, archiwum teatralne wydaje się być idealnym miejscem do gromadzenia tych materiałów. Mogą one stanowić odrębne kolekcje lub wchodzić w skład istniejących już zbiorów z adnotacją, kto był tych zdjęć, afiszy, recenzji, często cennych książek czy unikatowych egzemplarzy ról, ofiarodawcą. Trzeba wiele troski i zaangażowania, aby zdobyć zaufanie ludzi sceny i aby przekonać ich, że powierzone teatrowi pamiątki zostaną starannie przechowane i otoczone należ-

nym szacunkiem. Każda nadarzająca się okazja wyeksponowania na okolicznościowej wystawie zdeponowanych w archiwum dokumentów to wielka satysfakcja darczyńcy.

Wbrew pozorom, archiwum artystyczne teatru jest miejscem ciągle żywym. Współpracuje z wieloma ludźmi i instytucjami, gromadząc zbiory i udostępniając je na miejscu lub przekazując potrzebne materiały elektronicznie (dzięki wykorzystaniu nowych technik, ryzyko zniszczenia czy zagubienia cennych dokumentów zostaje zminimalizowane). Aby sprawnie działało, potrzebny jest jednak wciąż człowiek, który usystematyzuje przechowywane w archiwum materiały, aby umożliwić ich wykorzystanie. To o nim pisał przed laty Bohdan Korzeniewski: „Kiedy rewolucje zmiatają z powierzchni ziemi stare ustroje, walą się trony, republiki przeobrażają się w państwa totalne – bibliotekarze robią spokojniusięńko katalog alfabetyczny i w czasie największej zawieruchy dochodzą do litery N”⁷.

Bibliografia

- Brumer W. (1935), *Niedomagania polskiej teatrologii*. „Przegląd Współczesny”, nr 158, s. 357-379; nr 159, s. 44-56. Przedruk w: *Teatrologia w Polsce w latach 1918-1939*. Antologia. Wybór tekstów i oprac. E. Udalska, Warszawa 1979, s. 94.
- Korzeniewski B. (1938), *Bezdomna nauka*. „Scena Polska” R. 15, s. 9-20. Przedruk w: *Teatrologia w Polsce w latach 1918-1939*. Antologia. Wybór tekstów i oprac. E. Udalska, Warszawa 1979, s. 150.
- Linert A. (1988), *Teatr Śląski im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach 1949-1922*. Katowice.
- Raszewski Z. (1970), *Dokumentacja przedstawienia teatralnego*. W: *Dokumentacja w badaniach literackich i teatralnych*. Wybrane problemy. Red. J. Czachowska. Wrocław ; Warszawa ; Kraków, s. 203-271.
- Skwarczyńska S. (1973), *Sprawa dokumentacji widowiska teatralnego*. „Dialog”, nr 7, s. 129-133.
- Sobański M. (1937), *Teatr Polski na Śląsku 1922-1927*. Katowice.
- Sobański M. (1963), *Teatr Polski na Śląsku 1922-1939*. Katowice.

⁷ Przedruk w: *Teatrologia w Polsce w latach 1918-1939*. Antologia. Wybór tekstów i oprac. E. Udalska, Warszawa 1979, s. 150.

Teatr w Katowicach. 100 lat historii (2007). Katowice.

Tosza E. (1998), *Teatr Śląski im. Stanisława Wyspiańskiego w Katowicach 1907-1922-1997*. Katowice.

A. Podsiadło
A different archive. On the artistic archive
of Stanisław Wyspiański Silesian Theater in Katowice
Summary

The text contains a brief sketch of history of establishment of the artistic archive of Stanisław Wyspiański Silesian Theater in Katowice, its collection and users. The first documented information about the archive's existence come from the interwar period. Its entire collection was burned in September 1939. The collection began to be renewed in the year 1945. Since that time, the artistic archive collects the documentation of performances, which are programs, playbills, photographs, press clippings, VHS and DVD recordings, musical notation, stage design etc. The archive users are mostly the theater workers – actors, performance executers, as well as investigators, students and people interested in the history of the Silesian Theater.

HALINA DUDAŁA
Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach

ARCHIWUM ARCHIDIECEZJALNE W KATOWICACH: DZIEJE, ZASÓB ORAZ UŻYTKOWNICY

Dzieje Archiwum

Istniejąca od 1925 roku diecezja katowicka oraz działające tutaj różnorodne instytucje kościelne, w okresie minionych kilkudziesięciu lat stały się twórcami bogatego i stale narastającego zbioru dokumentów. Stanowią one źródłową bazę do badań nad dziejami i kulturą regionu górnośląskiego. Wszystkie akta powstałe do 1922 roku są wytworami Kurii Biskupiej we Wrocławiu. Historia Archiwum Diecezjalnego (od 1992 roku Archidiecezjalnego) w Katowicach rozpoczęła się w chwili powołania do życia przez kard. Adolfa Bertrama Książęco-Biskupiej Delegatury dla polskiej części Górnego Śląska (1921), później zaś, na mocy decyzji papieża Piusa XI – Administracji Apostolskiej dla Śląska Polskiego (1922). Administratorem Apostolskim mianowany został salezjanin – ks. dr August Hlond, który jako pierwszy rozpoczął starania o przejęcie akt dotyczących terenów objętych jego jurysdykcją. Do oficjalnej ekstradycji akt bieżących koniecznych dla urzędowania Administracji doszło 19 września 1923 roku. Przejęto wówczas z Wrocławia zespół akt personalnych księży inkardynowanych do Administracji Apostolskiej, akta lokalne 128 parafii, akta wizytacyjne, protokoły konwentów dekanalnych, akta dziekańskie i uposażeniowe 6 dekanatów, akta dotyczące zgromadzeń zakonnych oraz akta rzeczowe. Kolejny raz doszło do przekazania tak pokaźnego zbioru archiwaliów dopiero po 22 czerwca 1927 roku. Było to bezpośrednią konsekwencją realizacji postanowień zawartych w bulli papieskiej z 28 października 1925 roku *Vixdum Poloniae unitas* (Maroń, 1974, s. 4-7).

Wraz z organizacją diecezji należało również stworzyć nowoczesną kancelarię i archiwum Kurii Diecezjalnej. W 1925 roku pracami tymi zajął się ks. Juliusz Bieniek (1895-1978), późniejszy biskup po-

mocniczy diecezji katowickiej. Uporządkował całość akt oraz ustalił system sygnatur, do dziś funkcjonujący w kancelarii Kurii katowickiej. Opracowany przez hierarchę system kancelaryjno-archiwalny został także przyjęty przez inne kurie diecezjalne w Polsce, uznano go bowiem za wzorcowy. Kolejną zasługą bp. J. Bieńka dla ratowania najcenniejszych, a jednocześnie najbardziej zagrożonych archiwaliów z terenu diecezji katowickiej, było przygotowanie w roku 1961 koncepcji „ogólnodiecezjalnego Archiwum Ksiąg Metrykalnych”. Inicjatywę tę udało się zrealizować dopiero w latach 1998-2008.

Tuż przed wybuchem II wojny światowej władze katowickiej Kurii Diecezjalnej postanowiły zabezpieczyć najbardziej wartościowe akta. Za takie uznano w sumie 175 jednostek archiwalnych, pochodzących z okresu od połowy XVIII do początku XX wieku i dotyczących wyłącznie Cieszyńskiego Wikariatu Generalnego. Akta te umieszczono w wiejskiej plebanii w Imielinie. Jednakże w czasie działań wojennych w 1945 roku plebania została zbombardowana, wszystkie zaś akta uległy spaleni. Zachował się jedynie sporządzony jeszcze w okresie międzywojennym ich spis. Akta pozostawione natomiast w gmachu Kurii Diecezjalnej w Katowicach przetrwały okres wojennej zawieruchy bez żadnych zniszczeń (Maroń, 1974, s. 21-24).

Ostateczne unormowanie działalności Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach nastąpiło 3 kwietnia 1991 roku z chwilą nadania mu przez ks. abp. Damiana Zimonia statutu oraz regulaminu. Fakt ten miał charakter nie tylko formalnoprawny, ale stanowił odpowiedź na rosnące zapotrzebowanie osób korzystających ze zbiorów (Myszor, 1999, s. 446). W ciągu minionych kilkunastu lat porządkowaniem akt oraz organizacją pracy bieżącej zajmowało się sześciu następujących po sobie kierowników, byli to księża: dr Jerzy Pawlik (1957-1960), Franciszek Rajca (1960-1977), Józef Pawliczek (1977-1983), prof. dr hab. Jerzy Myszor (1983-1989), Henryk Pyka (1989-1991) oraz Halina Dudała (1991-1997, p.o. archiwariusza diecezjalnego, od 1997 – dyrektor).

Zasób Archiwum

Zasób Archiwum Archidiecezjalnego obejmuje nie tylko dokumentację najnowszą, tzn. XX-wieczną, odpowiadającą okresowi istnienia diecezji katowickiej. W znacznym stopniu (około 30-40%) składają się na nią również źródła XVII-, XVIII- i XIX-wieczne, o proveniencji pruskiej i austriackiej. Swoista mozaika archiwaliów jest bezpośrednim odzwierciedleniem losów Górnego Śląska na przestrzeni

wieków. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach ma bardzo bogate, liczone w kilometrach, zbiory akt. Zasób archiwalny obejmuje nie tylko dokumentację najnowszą (wciąż wpływającą do Archiwum), ale także o wiele starszą, pochodzącą z drugiej połowy XVI wieku.

Zasięg terytorialny

Przechowywane przez Archiwum akta pochodzą z terytorium diecezji katowickiej, podniesionej do rangi archidiecezji przez papieża Jana Pawła II bullą *Totus Tuus Poloniae Populus* (Cały Twój lud w Polsce) z 25 marca 1992 roku. W bulli tej papież dokonał nowego podziału administracyjnego Kościoła w Polsce, włączając część parafii diecezji katowickiej do nowo utworzonej diecezji bielsko-żywieckiej i diecezji gliwickiej.

Archiwum przechowuje akta, które wpłynęły do niego przed wspomnianą kościelną reformą administracyjną, z czasów, gdy teren diecezji katowickiej należał do metropolii wrocławskiej (do 1925 roku), później natomiast do metropolii krakowskiej (1925-1992). W zbiorach Archiwum znajdują się również akta dotyczące m.in. Koszęcina, Sadowa, Cieszyna, Skoczowa oraz Zaolzia.

Zespoły akt

Zasób akt Archiwum jest podzielony na zespoły akt. Do głównych zespołów akt należą: Akta Lokalne, Akta Rzeczowe, Księgi Metrykalne, Bullarium, Zbiory Fotografii, Zbiory Albumów, Zbiory Plakatów i Zbiory Specjalne.

Akta Lokalne (sygn. AL) dokumentują działalność poszczególnych parafii archidiecezji katowickiej (ponad 3 500 woluminów). Zgromadzone tu akta podzielono na działy: Budowy, Fundacje, Inwentarze, Obsadzenia, Ogólne.

Akta Rzeczowe (sygn. ARZ) zawierają dokumenty na temat spraw duszpasterskich Kościoła, związanych z terenem archidiecezji katowickiej (ponad 2 500 woluminów). Można w nim znaleźć: Listy Pasterskie Biskupa Ordynariusza, Pielgrzymki piekarskie, Pielgrzymki papieskie, Caritas, Zakony, Liturgia, Statystyka diecezjalna.

Bullarium (sygn. BL) to zbiór dokumentów papieskich powołujących do istnienia różne organa kościelne oraz nominacje na stanowiska kościelne. Dokumenty te wydawane w formie bulli są najważniejszymi dokumentami przechowywanymi w Archiwum.

Księgi Metrykalne (sygn. KM) zawierają księgi chrztów, ślubów i pogrzebów poszczególnych parafii terenu archidiecezji od XVII wieku

do około roku 1945. Gromadzone księgi zostały przekazane przez poszczególnych proboszczów. Księgi, które znacznie przekraczały rok 1945, pozostały w parafiach.

Zbiory Fotografii (sygn. ZF) to dokumentacja zdjęciowa, na którą składają się podobizny kapłanów i kościołów, zdjęcia wydarzeń religijnych, rodzinnych i państwowych. Znajdują się w nich również obrazy kapłańskie i pocztówki. Jest to największy zespół Archiwum, liczący ponad 12 000 jednostek archiwalnych.

Zbiory Albumów (sygn. ZF Ab) jest stosunkowo małym zespołem; nieco ponad 200 albumów dokumentujących różne wydarzenia z terenu archidiecezji katowickiej.

Zbiory Plakatów (sygn. ZP) zawierają ponad 1 100 plakatów, informujących o wydarzeniach religijnych, naukowo-kulturalnych, państwowych i innych odbywających się w XX i XXI wieku.

Zbiory Specjalne (sygn. ZS) to zespół spuścizn przekazanych do Archiwum po wybitnych osobach, rzadkie dokumenty, listy, publikacje. Obecnie liczy nieco ponad 1 000 woluminów.

Język akt

Przechowywane przez Archiwum Archidiecezjalne akta XX-wieczne zasadniczo zostały napisane w języku polskim. Pamiętać jednak należy, że do 1925 roku dokumenty tworzone były w języku niemieckim. Duża część akt, zwłaszcza lokalnych i metrykalnych, jest zapisana w neogotyku, co wymaga jego znajomości. Część akt powstała w języku łacińskim, który jest językiem Kościoła, a także po włosku. Zdarzają się również dokumenty w języku francuskim i czeskim.

Inwentarze

Od kilku lat są prowadzone prace nad inwentarzami poszczególnych zespołów akt. Wszystkie opracowane i udostępniane akta mają swoje inwentarze, z którymi można się zaznajomić w Pracowni Naukowej Archiwum. Każdy inwentarz zawiera: serię, tytuł jednostki archiwalnej, tom, lata ramowe, starą i bieżącą sygnaturę archiwalną. Niektóre opracowane zespoły mają również opis techniczny i dodatkowe informacje na temat woluminów. Z uwagi na olbrzymią liczbę danych zawartych w księgach metrykalnych nie podjęto decyzji o opracowaniu szczegółowych spisów osobowych.

Użytkownicy oraz ich potrzeby informacyjne

Korzystaniu z zasobu Archiwum Archidiecezjalnego towarzyszy szczegółowa analiza udostępnień. Obejmuje ona informacje zarówno na temat użytkowników, jak i charakterystykę prowadzonych przez nich poszukiwań. W latach 1997-2001 było to 209 osób. Kwerendy przeprowadzono w celu pisania prac magisterskich – 97, doktorskich – 23 oraz jednej habilitacyjnej. W kategorii tzw. kwerend innych, a zatem na potrzeby projektów badawczych, artykułów naukowych i publicystycznych, śledztw prowadzonych przez Instytut Pamięci Narodowej oraz wystaw organizowanych przez różne instytucje muzealne dokonano 88 poszukiwań.

W latach 2002-2007 statystyczny obraz użytkowników Archiwum Archidiecezjalnego nieco się zmienił; chęć przeprowadzenia kwerend zgłosiło łącznie 368 osób, z czego na magisteria przypadało 150, na prace doktorskie – 59, na prace habilitacyjne – 13, natomiast na kategorię kwerend innych – 146.

Najliczniejszą grupą użytkowników obsługiwanych przez Archiwum są studenci ostatnich lat studiów, przygotowujący prace magisterskie. Jest to łącznie 42,8% wszystkich zarejestrowanych zgłoszeń do Archiwum. Równie liczna była kategoria tzw. kwerend innych – 40,5%, w mniejszości pozostawały natomiast kwerendy doktorskie – 14,2% oraz habilitacyjne – 2,4%. Co ciekawe, jednak właśnie w drugim okresie, czyli w latach 2002-2007, nastąpił zauważalny wzrost zainteresowania zbiorami archiwalnymi ze strony bardziej wymagających użytkowników, tzn. osób przygotowujących prace doktorskie oraz habilitacyjne. Myślę, że można to wiązać z zaistnieniem Archiwum Archidiecezjalnego w świadomości szerokiego kręgu odbiorców, już nie tylko proveniencji kościelnej, ale także związanych z działającymi na Śląsku i poza nim szkołami wyższymi.

Tezę tę potwierdzają dane statystyczne na temat ośrodków uniwersyteckich kierujących do nas swoich studentów i pracowników naukowych. Z Uniwersytetu Śląskiego pochodziło 20,4% badaczy. Pozostałe niemal 80% użytkowników reprezentowało natomiast długa lista szkół wyższych oraz instytucji kulturalno-naukowych: Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Opolski, Archiwum Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Zamek Królewski w Warszawie, Zamek Królewski na Wawelu, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Szczeciński, Akademia Świętokrzyska, Uniwersytet Jagielloński, Niemiecki Instytut History-

czny w Warszawie oraz Akademia Pedagogiczna w Częstochowie. Interesującą grupę stanowiły w tym względzie również zagraniczne uczelnie wyższe, wśród których wymienić można: Uniwersytet w Erfurcie, Uniwersytet w Oxfordzie, Instytut Studiów Europejskich w Waszyngtonie, George Town University, Westfälische Wilhelm-Universität oraz Uniwersytet w Lille.

Jeśli chodzi natomiast o zakres tematyczny przeprowadzanych w Archiwum kwerend, to wydaje się, że najłatwiej poddać charakterystyce grupę najliczniejszą, a zatem prace magisterskie. W tym miejscu spotkać nas jednak może pewne zaskoczenie. Otóż interesująco rozłożyły się w tej grupie proporcje zainteresowań ze strony studentów albo też raczej promotorów. Aż 60,4% podejmowanych tematów miało bowiem ujęcie problemowe, np. *Przepisy dotyczące binacji i trinacji w diecezji oraz archidiecezji katowickiej*, *Dialog ekumeniczny w diecezji katowickiej*, *Mecenat artystyczny ks. dr. Emila Szramka*, *Masoneria i tajne związki w diecezji katowickiej w okresie międzywojennym*. Jedynie 12,9% podejmowanych tematów reprezentowało nurt biografistyki, 26,7% natomiast dotyczyło monografii parafii oraz miejscowości na Górnym Śląsku. Zaledwie kilka prac doktorskich było poświęconych demografii historycznej, jednak zasługują one na podkreślenie ze względu na fakt, iż niemal w całości kwerendy przeprowadzane na ich potrzeby odbywały się właśnie w Archiwum. Tymczasowo sformułowane tematy tych prac doktorskich brzmiały: *Cywilizacyjne i kulturowe aspekty przemian demograficznych w dekanacie pszczyńskim w latach 1648-1740*, *Spółeczeństwo Kochłowic w świetle ksiąg metrykalnych (1661-1810)*, *Obraz demograficzny parafii w Tychach*.

Specyfika kwerend przeprowadzanych w zasobach Archiwum jest pochodną specyfiki gromadzonych przez nas materiałów archiwalnych; stąd też często tematy prac zarówno magisterskich, jak i doktorskich, a zwłaszcza habilitacyjnych, charakteryzuje interdyscyplinarność. Zagadnienia ściśle historyczne są ujmowane w kontekście teologicznym, bądź też teologiczno-prawnym. Nie należą również do rzadkości tematy prac sformułowane w odniesieniu do różnych dyscyplin teologicznych, np. liturgiki, teologii życia wewnętrznego lub też homiletyki. Najlepszym przykładem wydają się być wybrane tematy kwerend habilitacyjnych: *Zjawisko synodalności w Polsce po Soborze Watykańskim II*, *Polityka władz PRL wobec budownictwa katolickich obiektów sakralnych*, *Utwory religijne Franciszka Karpińskiego*, *Prawne i faktyczne możliwości prowadzenia działalności charytatywnej przez związki wyznaniowe w Polsce po 1945 roku*, *Spółeczne ini-*

cjatywy walki z nierządem i handlem kobietami i dziećmi w Polsce w latach 1928-1939, Synody Kościoła katolickiego w II Rzeczypospolitej, Obozy pracy przymusowej w przemyśle węglowym 1945-1950.

Tak szczególne obszary zainteresowań naszych użytkowników, a zatem duże nasycenie kwestiami zwłaszcza teologicznymi oraz kanoniczno-prawnymi, stawiają przed pracownikami Archiwum zadania czasem naprawdę trudne i wymagające dobrej orientacji w problematyce nie tylko historycznej.

Bibliografia

- Dudała H., Dziwoki J. (2004), *Elektroniczny system zarządzania Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach a możliwości wyszukiwania informacji o zasobie*. W: Historyk – Archiwista – Komputer. Historyk a nowoczesny system informacji archiwalnej. Pod red. R. Degena i H. Robótki. Toruń, s. 119-123.
- Dziwoki J. (1994), *Źródła do dziejów Bogucic w zasobach Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach*. W: Parafia Bogucicka. Tradycja i współczesność. Pod red. J. Wycisło, W. Świątkiewicz. Katowice, s. 400-413.
- Dziwoki J., Kowalczyk H. (1994-1995), *Kancelaria Biskupa Stanisława Adamskiego w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach*. W: „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, T. 27/28, s. 436-483.
- Kowalczyk H. (1990-1991), *Listy ks. Emila Szramka do ks. Jana Kudery z lat 1913-1937*. W: „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, T. 23/24, s. 285-313.
- Maroń F. (1974), *Archiwum Diecezjalne w Katowicach – jego początki, dzieje i obecny stan*. W: „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, T. 7, s. 4-24.
- Myszor J. (1999), *Historia diecezji katowickiej*. Katowice.

H. Dudała

***Archdiocese Archive in Katowice: history, resources and users* Summary**

Archive of the Archdiocese in Katowice is the one of the youngest church archives in Poland. The establishment of diocese in Katowice in the year 1925 did not mean the concurrent creation of central archive for the new Church administration unit in Poland. Although since 1957 the directors of Katowice archive were nominated successively, only in 1991 the Statute of this archival unit was confirmed.

Archdiocese Archive in Katowice has very rich collection of acts counted in kilometers. A unique mosaic of archives (also in the linguistic sense) is the direct reflection of the history of Upper Silesia across centuries. The archive resource contains not only the most recent documentation (constantly updated), but also much older one, reaching the second half of the 16th century.

Also the specificity of queries carried out in our collection is a consequence of the variety of stored archives. Therefore the topics of theses (both Master and PhD) and especially postdoctoral degree theses are very often interdisciplinary. History topics are discussed in the theological context or law-theological. There are numerous works contextualized in various theological sub-disciplines, such as liturgy, inner life theology or homiletics.

This specific fields of interests of our Archive users, as well as the concentration on such matters as canon law and theology, demand from our workers an excellent orientation in this kind of problematic.

JANINA DŁUŻYŃSKA

*Kierownik Archiwum Redakcji Gościa Niedzielnego
w latach 1985-2008*

BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA

Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

ZASOBY ARCHIWALNO-BIBLIOTECZNE ARCHIWUM REDAKCJI „GOŚCIA NIEDZIELNEGO”

W polskiej terminologii archiwalnej termin „archiwum” pojawił się w XIII wieku na oznaczenie zbioru dokumentów. W wieku XVI rozszerzono zakres tego pojęcia; od tego czasu zaczęło ono oznaczać także miejsce przechowywania dokumentów. Obecnie, zgodnie z *Polskim Słownikiem Archiwalnym*, termin „archiwum” ma wiele znaczeń, m.in. jest to „komórka organizacyjna instytucji powołana do przejmowania, przechowywania, porządkowania i zabezpieczenia materiałów archiwalnych tej instytucji” (Maciejewska, 1974, s. 19). Temat archiwów w polskiej literaturze ma znaczną liczbę opracowań, własne czasopisma a także jest przedmiotem warsztatów i wielu konferencji poświęconych tym zagadnieniom.

Przedmiotem niniejszej pracy jest archiwum redakcyjne, którym jest „zbiór wycinków prasowych, fotografii, roczników pism i czasopism przechowywanych w oddzielnym miejscu, stanowiących nieodzowną pomoc w pracy redakcji czasopisma” (Birkenmajer, 1971, szp. 70). Archiwum redakcji katolickiego tygodnika „Gościa Niedzielnego” powstało w 1985 roku. Redaktorem naczelnym „Gościa” był wówczas ks. Stanisław Tkocz (Myszor, 2009, s. 418-419; Babuchowski, 2004). Utworzenie Archiwum zbiegło się w czasie ze zmianą władzy biskupiej. Dotychczasowego ordynariusza diecezji śląskiej, Herberta Bednorza (Myszor, 2009, s. 17-18), zastąpił bp Damian Zimoń (Sławek, 2007). Na ile zmiana na stolicy biskupiej miała wpływ na powstanie tak istotnego działu redakcji, jak archiwum, trudno sprawdzić, ważne jest, że podjęta wówczas decyzja była słuszną i konieczną. Materiały archiwalne redakcja „Gościa Niedzielnego”

go” zbierała od początku założenia czasopisma, były one jednak rozproszone w różnych działach redakcji, co w wielu sytuacjach utrudniało bieżącą pracę.

Od momentu powołania Archiwum i przydzielenia na jego działalność odrębnego pomieszczenia, wyposażonego w podstawowy, niezbędny sprzęt, całą dokumentację uporządkowano i ułożono zgodnie z wymaganiami metodyki archiwistycznej. Ostatecznym celem utworzonego Archiwum było gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie i udostępnianie materiałów dotyczących historii „Gościa Niedzielnego” (Gawor, 1975) i miesięcznika „Mały Gość Niedzielny” (Gryniewicz, 2003; Grajewski, 2008, s. 168-174).

Należy wspomnieć, że pierwszy numer „Gościa Niedzielnego” ukazał się 9 września 1923 roku, a zaprezentowano go w czasie obrad II Śląskiego Zjazdu Katolickiego, który odbył się w Królewskiej Hucie, oraz we wszystkich kościołach parafialnych Górnego Śląska (*Polecenie*, 1923). Zachętą do zainteresowania się tym czasopismem były słowa ks. Augusta Hlonda (Myszor, 2009, s. 119-120), który napisał, że nowe pismo „przychodzi jako przyjaciel ludu z otwartym słowem prawdy. Nie chce nikomu schlebiać. Nie służy żadnemu stronnictwu politycznemu ani nie jest wyrazem interesów jakiegoś odłamu społeczeństwa. Chce w mroki szare wnieść promień światła. Chce w duszną atmosferę społeczną tchnąć orzeźwiający powiew Chrystusowego ducha” (Hlond, 1923). Słowa pierwszego biskupa katowickiego A. Hlonda, mimo upływu prawie dziewięćdziesięciu lat, są nadal aktualne, służą jako wskazówka w pracy redakcyjnej i są zachętą dla czytelników.

Zgromadzone w redakcji na przestrzeni kilkudziesięciu lat zbiory, udostępniane są głównie pracownikom periodyku do bieżącej pracy, jak również do prowadzenia badań źródłowych. Dzięki tym materiałom powstało wiele publikacji, omawiających pracę redakcji i zatrudnionych w niej osób (Sobański, 2006; Tkocz, 2008; Zwoźniakowa, 1993).

Zasób Archiwum redakcji „Gościa Niedzielnego” stanowią dokumenty usystematyzowane w podstawowych działach:

1. Dokumenty przekazane przez sekretariat redakcji;
2. Archiwum prasowe;
3. Księgozbiór podręczny;
4. Archiwum zdjęć;
5. Zbiory specjalne.

Na **dokumenty sekretariatu** redakcji składają się głównie: korespondencja z autorami tekstów, czytelnikami, instytucjami; zaproszenia do udziału w różnych spotkaniach, konferencjach, imprezach

oraz korespondencja z władzami państwowymi. Redakcja „Gościa Niedzielnego” oczekiwała aktywnego udziału czytelników i prenumeratorów, a także autorów i współpracowników (już od pierwszego numeru) w dialogu z pracownikami czasopisma. Część listów była zamieszczana na łamach pisma, na znaczną część redakcja odpowiadała bezpośrednio zainteresowanym, ale cała korespondencja jest pieczołowicie przechowywana. Wśród listów na szczególną uwagę zasługuje korespondencja z Głównym Urzędem Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk (Grajewski, 1993, s. 30-32). Dotyczyła ona cenzury, przydziału papieru, zmiany nakładu.

Archiwum prasowe tworzy zbiór artykułów z bieżących czasopism, informacji prasowych z różnych dziedzin, wykorzystywanych przy redagowaniu poszczególnych numerów pisma. Wyjątkową wartość posiada bogaty zbiór wycinków dokumentujących wydarzenia 1980 roku i okresu stanu wojennego (Grajewski, 2008, s. 121-174). Archiwum prasowe jest zbiorem zamkniętym, obejmującym lata 1985-2000.

Zasób biblioteki podręcznej do końca 2009 roku wynosił 7 834 woluminy. Są to druki zwarte oraz 300 tytułów czasopism i innych wydawnictw ciągłych. Podstawą pracy członków redakcji „Gościa Niedzielnego” jest stały i nieograniczony dostęp do literatury, mimo bogatych zasobów bibliotek lokalnych, takich jak Biblioteka Śląska i Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, które znajdują się w pobliżu siedziby redakcji. Praca redakcyjna wymaga bowiem stałego wglądu do materiałów źródłowych lub opracowań, zgromadzonych we własnej bibliotece podręcznej. Pracujący w redakcji korzystają głównie z informacji encyklopedycznych, słownikowych, leksykograficznych, biograficznych i bibliograficznych. Szybko zdobyta rzetelna informacja, czyni autora wiarygodnym twórcą, a redakcja zyskuje uznanie czytelników. Znaczną większość zbiorów biblioteki podręcznej stanowią dary przekazywane przez rodziny zmarłych księży¹. Są to również nowości książkowe, przysyłane przez wydawnictwa do recenzji lub jako materiały promocyjne, nadsyłane z prośbą o zamieszczenie informacji o nich w formie reklamy na łamach „Gościa Niedzielnego”. Wśród publikacji stanowiących główny zręb księgozbioru przeważają wydawnictwa z zakresu teologii, historii Kościoła, nauki społecznej Kościoła, stosunków państwo-Kościół, prawa kanonicznego, religioznawstwa, a także

¹ Przekazano m.in. pośmiertne księgozbiory księży: Henryka Piechy, Romana Kempego, Stanisława Tkocza – redaktorów „Gościa Niedzielnego”.

z innych dziedzin (np. historii ze szczególnym uwzględnieniem historii Śląska, socjologii, psychologii, filozofii, prasoznawstwa, literatury, sztuki, muzyki, kultury).

W księgozbiorze podręcznym poza publikacjami zwartymi znalazły się także czasopisma i wydawnictwa ciągłe. Jest to głównie prasa katolicka, w tym najpoczytniejsze pisma, gromadzone w miarę możliwości w pełnych rocznikach. Roczniki „Gościa Niedzielnego” zachowane są w komplecie od 1923 roku. W 2002 roku roczniki 1923-1939 i 1945 zostały zdigitalizowane w celu zabezpieczenia i ochrony przed nadmiernym wykorzystaniem (zacytaniem). Era Internetu z jednej strony ograniczyła osobisty kontakt z czytelnikiem, ale z drugiej – stworzyła nowe możliwości w zakresie usprawnienia organizacji pracy Archiwum. Szczególnie użyteczną rolę spełnia digitalizacja zbiorów. Przeniesienie ich na nośnik elektroniczny zwiększa dostępność zbiorów i pozwala zachować dłuższą żywotność oryginałów dokumentów. Digitalizację w Archiwum „Gościa Niedzielnego” na zlecenie Wydawnictwa Kurii Metropolitalnej „Gość Niedzielny” wykonała Biblioteka Śląska w Katowicach. Obecnie zawartość „Gościa” można przejrzeć w formie płyty CD ROM w Archiwum oraz w zasobach Śląskiej Biblioteki Cyfrowej (Drabek, Koziara i Tomaszewski, 2008).

W bibliotece redakcji „Gościa Niedzielnego”, by usprawnić wyszukiwanie materiałów, opracowano cztery katalogi: katalog książek (alfabetyczny i rzeczowy), katalog czasopism, katalog zdjęć oraz katalog zbiorów specjalnych. Każdy dokument wpływający do Archiwum jest opracowywany, a informacja o jego lokalizacji umieszczana we właściwym katalogu. Profesjonalnie opracowany materiał, odpowiednio skatalogowany i zaklasyfikowany, usprawnia codzienną pracę redakcji.

Zbiory fotograficzne zostały przekazane do Archiwum w 2004 roku i liczą 15 443 jednostki. Zdjęcia są przechowywane w specjalnej metalowej szafie z wiszącymi teczkami. Każde zdjęcie opatrzone zostało metryczką, na której znajduje się nazwa autora zdjęcia, rok wykonania fotografii oraz nazwiska osób lub nazwa sfotografowanego obiektu. Katalog zdjęć został utworzony w bazie danych programu Works. Zdjęcia dokumentują wydarzenia z życia Kościoła diecezjalnego w Polsce i na świecie. Na łamach „Gościa Niedzielnego”, którego problematyka dotyczyła, co oczywiste, przede wszystkim spraw lokalnej społeczności katolickiej, zamieszczano też inne materiały; stąd też w zbiorach fotograficznych znalazły się zdjęcia ukazujące przebieg różnorodnych wydarzeń społecznych czy kulturalnych ([Brzoza], 1998).

Na **zbiory specjalne** składa się 858 pozycji, z czego 808 to ulotki, obrazki, zaproszenia, foldery, nekrologi zmarłych księży, pocztówki, broszury („Gość”), a 50 – to zbiory multimedialne: taśmy magnetofonowe (nasłuchy z Radia Watykańskiego), płyty CD i mapy.

Archiwum „Gościa Niedzielnego” przez pierwsze dziesięć lat było prowadzone przez Janinę Dłużyńską, absolwentkę *informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*. W latach 1995-2003 pracowały w nim dwie osoby, a po zmianach organizacyjnych w Wydawnictwie Kurii Metropolitalnej „Gość Niedzielny” ponownie zajmowała się nim jedna osoba.

Lata dziewięćdziesiąte to czas intensywnej komputeryzacji redakcji, która nie ominęła również archiwum. W 1991 roku maszynę do pisania w redakcji i w Archiwum zastąpił komputer, a podłączony niebawem Internet dał początek działalności informacyjno-bibliograficznej redakcji. W szybkim tempie należało dostosować pracę w archiwum do stale rosnących potrzeb. Kartkowy katalog książek został przeniesiony do bazy danych programu Works, wykorzystywanego na potrzeby małych firm i księgozbiorów podręcznych. Wystarczał on do systematycznego wprowadzania kolejnych nowości. Zaistniała również potrzeba sporządzenia bibliografii zawartości „Gościa Niedzielnego”. Na te potrzeby została także wykorzystana baza danych stworzona w programie Works. Bibliografia gromadzi opisy artykułów od 1995 roku zamieszczonych w wydaniu głównym, wydaniach mutacyjnych (to jest 18 dodatków innych diecezji) (Grajewski, 2008, s. 204-214, 241-261) oraz wydaniach specjalnych². Bibliografia zawartości roczników zawiera 15 443 opisy.

Głównym zadaniem Archiwum „Gościa Niedzielnego” jest gromadzenie i opracowanie zbiorów, które w pełni zaspokoja potrzeby redakcji. Z dokumentacji archiwalnej korzystali i wciąż korzystają nie tylko redaktorzy tygodnika, ale także studenci i doktoranci piszący prace o powstaniu i rozwoju czasopisma diecezjalnego³, rodzinie⁴ i wychowa-

² Wydania specjalne dotyczą szczególnych wydarzeń w kościele diecezjalnym, np.: wizyta Ojca świętego w Katowicach, uroczystości jubileuszowe obrazu Matki Bożej Piękarskiej, beatyfikacje lub kanonizacje błogosławionych i świętych.

³ B. Reder: *Geneza i rozwój diecezjalnego tygodnika katolickiego „Gość Niedzielny”*. Katowice 1987. [mps] Biblioteka Teologiczna; E. Gryniewicz: *„Gość Niedzielny” w latach 1923-1939. Próba monografii*. Katowice 2003. [mps] Biblioteka Bibliologiczna.

⁴ J. Lubina: *Etyka życia małżeńskiego i rodzinnego na łamach „Gościa Niedzielnego” w latach 1923-1956*. Kraków 1974. [mps] Biblioteka Teologiczna; D. Pietruszka: *Ewolucja modelu rodziny na łamach tygodników „Gość Niedzielny” i „Polityka”*. Katowice 2007. [mps] Biblioteka Teologiczna.

niu⁵, kwestiach społecznych⁶, narodowych⁷, politycznych⁸ i ekumenicznych⁹, zagadnieniach związanych z wykorzystaniem Biblii¹⁰. Nie zabrakło i takich, którzy poszukiwali materiałów z zakresu działalności prasy katolickiej, ruchu wydawniczego i szeroko pojętej historii Kościoła na Śląsku. Wszystkie zgromadzone materiały udostępniane są pracownikom redakcji bez jakichkolwiek ograniczeń. Inne osoby, po wcześniejszym uzgodnieniu terminu, korzystają na miejscu w pomieszczeniu archiwum w godzinach pracy redakcji w obecności pracownika instytucji.

Z roku na rok zasób archiwalny powiększa się, a tym samym brakuje miejsca na nowe dokumenty. Jak we wszystkich bibliotekach i archiwach, również w „Gościu” stale toczy się spór o sposoby zapewnienia dodatkowej powierzchni dla zbiorów, którą trzeba pozyskiwać głównie poprzez selekcję zasobów (Warząchowska, 2006). Książki i czasopisma otrzymywane w więcej niż jednym egzemplarzu systematycznie są przekazywane do Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, która ze względu na rosnące potrzeby czytelnicze, uzu-

⁵ M. Matejczyk: *Problem wychowania dziecka ukazany na łamach „Gościa Niedzielnego” 1957-1973*. Kraków 1975. [mps] Biblioteka Teologiczna; V. Saravania: *Model wychowania dzieci według czasopisma „Gość Niedzielnny” w latach 1965-1986*. Lublin 1986. [mps] Biblioteka Teologiczna; J. Lubina: *Treść IV-go przykazania Bożego ukazana na łamach „Gościa Niedzielnego” w latach 1923-1956*. Kraków 1973. [mps] Biblioteka Teologiczna.

⁶ J. Jarczyk: *Misyjna akcja społeczna na podstawie wypowiedzi „Gościa Niedzielnego” w latach 1970-1980*. Katowice 1982. [mps] Biblioteka Teologiczna; A. Tatarzyn: *Duszpasterstwo robotników w Diecezji katowickiej w 1925-1939 w świetle „Gościa Niedzielnego”*. Studium historyczno-pastoralne. Katowice 1981. [mps] Biblioteka Teologiczna.

⁷ H. Dittrich: *Problematyka narodowościowa na łamach „Gościa Niedzielnego” w latach (1931, 1932, 1933)*. Kraków 1963. [mps] Biblioteka Teologiczna; E. Grajcie: *Stosunki narodowościowe na Śląsku na podstawie „Gościa Niedzielnego” w latach 1934-1936*. Kraków 1963. [mps] Biblioteka Teologiczna; H. Madej: *Sytuacja narodowościowa na Górnym Śląsku w okresie międzywojennym na podstawie „Gościa Niedzielnego” w latach 1937-1939*. Kraków 1964. [mps] Biblioteka Teologiczna; T. Langer: *Postawy narodowe młodzieży śląskiej na łamach „Gościa Niedzielnego” 1925-1939*. Katowice 2003. [mps] Biblioteka Teologiczna.

⁸ B. Kornek: *Kościół rzymsko-katolicki w Związku Radzieckim w relacjach podstawowych czasopism „Gość Niedzielnny”, „Przewodnik Katolicki”, „Tygodnik Powszechny”*. Katowice 1993. [mps] Biblioteka Teologiczna; K. Brzosko: *Walka z propagandą komunistyczną na łamach „Gościa Niedzielnego” 1923-1939*. Katowice 2003. [mps] Biblioteka Teologiczna.

⁹ T. Pietrzyk: *Problematyka ekumeniczna na łamach „Gościa Niedzielnego” w latach 1954-1978*. Katowice 1984. [mps] Biblioteka Teologiczna.

¹⁰ P. Kornas: *Biblia w tygodniku katolickim „Gość Niedzielnny”. Studium historyczno-bibliograficzne*. Kraków 1976. [mps] Biblioteka Teologiczna.

pełnia i poszerza zakres literatury. Dogodna lokalizacja i bliskie sąsiedztwo Redakcji „Gościa Niedzielnego” i Biblioteki Teologicznej sprawia, że pracownicy redakcji często korzystają ze zbiorów Biblioteki. W zasobie archiwalnym pozostają te materiały, które są najbardziej aktualne oraz konieczne do bieżącej pracy redakcji.

Uwzględniając oczekiwania pracowników redakcji i innych użytkowników korzystających z zasobów archiwalnych, należałoby sukcesywnie digitalizować kolejne roczniki „Gościa Niedzielnego”, co pozwoliłoby na lepsze poznanie zawartości periodyku bez ograniczeń czasowych i lokalizacyjnych.

Bibliografia

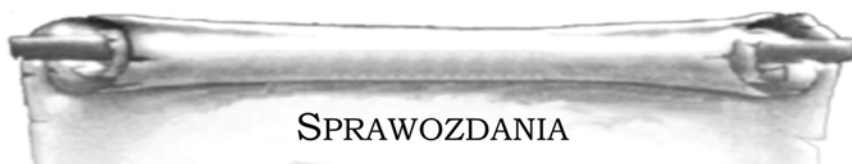
- Babuchowski A. (red.) (2004), *Menadżer Bożego Słowa. Ks. Stanisław Tkocz 1931-2003*. Katowice.
- Birkenmajer A. (red.) (1971), *Encyklopedia Wiedzy o Książce*. Wrocław.
- [Brzoza J.] (red.) (1998), *75 lat „Gościa Niedzielnego” 1923-1998*. Katowice.
- Drabek A., Koziara A., Tomaszewski M. (2008), *Projekty digitalizacyjne w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego*. W: Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. Red. M. Kycler, D. Pawelec. Katowice, s. 91-103.
- Gawor J. (1975), *Czasopisma diecezji katowickiej*. „Nasza Przeszłość” T. 44, s. 145-158.
- „Gość Niedzielnny”. *Co tydzień w Twoim domu* (1994). Katowice [broszura reklamowa].
- Grajewski A. (1993), *Świadek i uczestnik. 70 lat „Gościa Niedzielnego” (1923-1993)*. Katowice.
- Grajewski A. (2008), *Twój Gość*. Katowice.
- Gryniewicz E. (2003), *„Gość Niedzielnny” w latach 1923-1939. Próba monografii*. Katowice Praca magisterska. Pod kier. prof. dr hab. I. Sochy. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informatyki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.
- Hlond A. (1923), *Arcypasterska zachęta*. „Gość Niedzielnny” R.1, nr 1, s. 1.
- Maciejewska W. (red.) (1974), *Polski Słownik Archiwalny*. Warszawa.
- Myszor J. (red. nauk.) (2009), *Bednorz Herbert (1908-1989)*. W: Słownik biograficzny duchowieństwa (archi)diecezji katowickiej 1922-2008. Katowice, s. 17-18.

- Myszor J. (red. nauk.) (2009), *Hlond August (1881-1948)*. W: Słownik biograficzny duchowieństwa (archi)diecezji katowickiej 1922-2008. Katowice, s. 119-120.
- Myszor J. (red. nauk.) (2009), *Tkocz Stanisław (1931-2003)*. W: Słownik biograficzny duchowieństwa (archi)diecezji katowickiej 1922-2008. Katowice, s. 418-419.
- Polecenie „Gościa Niedzielnego”* (1923). „Rozporządzenia Administracji Apostolskiej Śląska Polskiego” R. 1, nr 6, s. 10.
- Sławek T. (2007), *Świat, uniwersytet, wiara. Laudacja z okazji przyznania Księdzu Arcybiskupowi dr. Damianowi Zimoniowi, Metropolicie Katowickiemu godności honoris causa Uniwersytetu Śląskiego*. W: Archiepiscopus Damianus Zimmoń Doctor Honoris Causa Universitatis Silesiae Catoviciensis. Oprac. Z. Kadłubek, P. Wilczek. Katowice, s. 23-36.
- Sobański R. (2006), *Dylematy*. T. 1-4. Katowice.
- Tkocz S. (2008), *Jednoczyć czytelników. Wybór publicystyki religijnej i społecznej redaktora naczelnego tygodnika „Gość Niedzielny” w latach 1974-2003*. T. 1-2. Katowice.
- Warzachowska B. (2006), *Selekcja i preselekcja zbiorów w bibliotece naukowej na przykładzie Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „Biuletyn Fides”, nr 1/2, s. 104-114.
- Zwoźniakowa R. (1993), *Polskie Mzimu. Wybór felietonów Naty drukowanych w „Gościu Niedzielnym” w latach 1981-1992*. Katowice.

J. Dłużyńska, B. Warzachowska

***The archival-library collection of the editorial archive of „Sunday Guest”
Summary***

The archive of catholic weekly „Sunday Guest” („Gość Niedzielny”) was established in the year 1985 and is a typical example of editorial archive. The archive materials of the magazine were collected since the creation of the paper in 1923 but officially they weren't catalogued. The collection raised through years, results useful mostly to the „Sunday Guest” workers in their everyday job, as well as to investigators working on the source documents. The resource of the „Sunday Guest” archive is formed by materials collected in the basic sections: documents from the editorial office, press archive, reference collection, photo archive and special collection. Each year the archive collection increases with the new documents, which are carefully catalogued and stored to serve to the next generations of editors and investigators.

MARIA KYCLER
Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

BIBLIOTEKA PALAFOXIANA W PUEBLI. RELACJA Z POBYTU

Od ponad trzech stuleci Biblioteka Palafoxiana w Puebli stanowi chlubę społeczeństwa Meksyku. Powstała w połowie XVII wieku, była pierwszą biblioteką publiczną Nowego Świata. Zgromadzone w niej zbiory dowodzą żywych kontaktów intelektualnych i kulturalnych z Europą oraz stanowią świadectwo europejskiego dziedzictwa Meksyku.

Założycielem i donatorem biblioteki był pochodzący z Hiszpanii Juan de Palafox y Mendoza (1600-1659), biskup diecezji Tlaxcala-Puebla, człowiek wszechstronnie wykształcony, przejawiający dużą aktywność w wielu dziedzinach. Myśliciel polityczny i prawny, legislator, reformator, organizator szkolnictwa, obrońca praw Indian, wizytator i wicekról Nowej Hiszpanii, był także płodnym pisarzem i poetą, teologiem, komentatorem i wydawcą dzieł św. Teresy z Ávili oraz wpływowym mecenasem sztuki. Studia uniwersyteckie w Huesce, Alcalí i Salamance, działalność publiczna oraz różnorodność ciągle pogłębianych zainteresowań sprawiły, iż książki stale towarzyszyły mu zarówno w pracy, jak i życiu prywatnym. Palafox był właścicielem pokaźnego księgozbioru, który na czas swej misji państwowej w Nowej Hiszpanii (1639-1649) pozostawił w rodzinnym pałacu Ariza. W Puebli Palafox kontynuował swe zainteresowania bibliofilskie: kolekcjonował książki, nabywając je na miejscu, ale przede wszystkim sprowadzając z odległej Europy. 5 września 1646 roku notarialnie ofiarował swój liczący ponad 5 000 woluminów księgozbiór na rzecz

uprzednio przez siebie utworzonego pueblańskiego seminarium duchownego, pierwszego zakładu kształcącego księży w Nowej Hiszpanii; donacja została zatwierdzona dekretem króla Filipa IV (1647) oraz bullą papieża Innocentego X (1648). Wielki entuzjasta edukacji i kultury, w akcie darowizny wyraził wolę, aby biblioteka służyła nie tylko potrzebom duchowieństwa, ale również była dostępna wszystkim zainteresowanym nauką i księgami.

Majątek Biblioteki Palafoxiana systematycznie wzrastał dzięki darom, zapisom i legatom. Znaczące donacje złożyli kolejni biskupi Puebli oraz tamtejsi duchowni, m.in.: Manuel Fernández de Santa Cruz y Sahagún (1637-1699) zasilił ją swym księgozbiorem; Pedro Nogales Dávila (1649-1721) ofiarował krzesła i stoły, do dziś stanowiące część wyposażenia; Francisco Fabián y Fuero (1719-1801) nie tylko przekazał swoją prywatną kolekcję książek, ale także przeprowadził generalny remont budynku oraz ufundował pierwszy i drugi poziom regałów; Francisco Pablo Vázquez (1769-1847) podarował osobistą bibliotekę, w tym archiwum listów pasterskich i dyplomatycznych, a ponadto sfinansował budowę trzeciego piętra szaf i półek biblioteki. Były one niezbędne, aby pomieścić całość zbiorów, w tym książki przejęte z klasztorów i szkół pueblańskich po wypędzeniu jezuitów z Hiszpanii i jej kolonii (1767)¹.

W połowie XIX stulecia nastąpiła nacjonalizacja majątku kościelnego, a wraz z nią przejęcie Biblioteki Palafoxiana przez rząd Meksyku.

Biblioteka Palafoxiana, zgodnie z zapisami dekretu federalnego z 21 grudnia 1973 roku, stanowi własność meksykańskiego stanu Puebla jako *Instytucja Kultury*², zarząd nad nią sprawuje Ministerstwo Kultury Meksyku; rozporządzeniem z dnia 31 lipca 1981 roku została uznana za *Pomnik Historii Meksyku* i uzyskała status muzeum.

W 1999 roku bibliotekę dotknęły trzęsienia ziemi (15 czerwca oraz 30 września). Po analizie strat i zniszczeń oraz zabezpieczeniu zbiorów Ministerstwo Kultury opracowało i wdrożyło w życie projekt *Biblioteka Palafoxiana w Trzecim Tysiącleciu*. W roku 2001 rozpoczęto gruntowny remont oraz renowację budynku, zapewniającą odporność

¹ Wyboru najwartościowszych książek ze zbiorów zlikwidowanych bibliotek Towarzystwa Jezusowego, w celu ich dostosowania do potrzeb Biblioteki Palafoxiana, dokonał Mariano Fernández de Echeverría y Veytia (1718-1780); pisarz, filozof i historyk Nowej Hiszpanii, uznawany za pierwszego badacza dziejów Puebli.

² Dosłowny przekład meksykańskiego terminu *Casa de la Cultura* to *dom kultury*; jednak w tym przypadku ma on dużo szersze znaczenie, należy go zatem interpretować jako *instytucja kultury*.

Rys. 1. Jose de Nava: *Biblioteka Palafoxiana* (1773)

na wstrząsy sejsmiczne; podjęto również działania mające na celu przywrócenie bibliotece jej dawnej, kolonialnej świetności. Konserwatorzy sztuki z Narodowego Instytutu Antropologii i Historii (Instituto Nacional de Antropología e Historia – INAH) w 2003 roku ukończyli restaurowanie szaf bibliotecznych. Prace objęły: uzupełnienie i wymianę uszkodzonych elementów drewnianych (drewno cedrowe zastąpiono sosnowym, bardziej odpornym na ataki insektów), konserwację wyposażenia i sprzętów naturalnymi preparatami oraz zabezpieczenie przed korozją metalowych elementów szaf; regały poziome trzeciego zostały na stałe przytwierdzone do ścian.

Jednocześnie postępowała rewitalizacja księgozbioru Biblioteki Palafoxiana: konserwacja kolekcji, utworzenie katalogu elektronicznego (2000-2003), systematyczne przenoszenie zbiorów na nośnik cyfrowy.

Rekordy bibliograficzne sporządzano zgodnie z normami międzynarodowego opisu bibliograficznego dla starych druków – ISBD (A); bibliotekarze dużą wagę przywiązywali do wypełniania pól lokalnych, szczególnie opisujących cechy indywidualne katalogowanych starych druków; uwzględniały one w szczególności stan zachowania dokumentu, jego oprawę, pochodzenie (ekslibrisy, pieczęcie, odręczne noty własnościowe i wszelkiego rodzaju zapiski rękopiśmienne), defekty. Prace, mające na celu wprowadzenie księgozbioru do szerokiego obiegu naukowego, wspomagały także instytucje zewnętrzne, m.in. Biblioteka Narodowa Meksyku (Biblioteca Nacional de México),

Biblioteka Narodowa Hiszpanii (Biblioteca Nacional de España), Biblioteka Narodowa Portugalii (Biblioteca Nacional de Portugal), Uniwersytet w Teksasie (University of Texas), dotowane przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Archiwów i Bibliotek Meksyku (Apoyo al Desarrollo de Archivos y Bibliotecas de México – ADABI), Światowy Fundusz Zabytków (World Monuments Fund – WMF), Fundację Wspierania Rozwoju Kultury Banku Banamex (Fomento Cultural Banamex).

Wyjątkowa wartość kulturowa i źródłowa kolekcji zdecydowała o wpisaniu Biblioteki Palafoxiana na listę międzynarodowego projektu sygnowanego przez UNESCO – „Pamięć Świata” (lipiec 2005 roku).

Biblioteka-muzeum mieści się nieopodal katedry, w budynku byłego seminarium św. Jana (Colegio de San Juan), w historycznym centrum miasta³. Architektonicznie wpisuje się w styl meksykańskiego baroku, który rozkwitł w Puebli w XVIII wieku. Fasadę budynku, ułożoną z czerwonej cegły, zdobią lśniące białe i niebieskie ceramiczne detale, tzw. talavera. Kwadratowe patio, zacienione krużganki, wygodne schody prowadzą na pierwsze piętro, gdzie za bogato zdobionym kamiennym portalem i misternie rzeźbionymi drzwiami mieści się wnętrze Biblioteki Palafoxiana.

Czynna od wtorku do piątku w godzinach 10⁰⁰-17⁰⁰ oraz w soboty i niedziele w godzinach 10⁰⁰-16⁰⁰ wita zwiedzających zapachem drewna, skóry i papieru.

Pomieszczenie biblioteki jest przestronne i jasne. Salę o długości 43 m i szerokości 11,5 m okalają trzypoziomowe regały wykonane z cedru, sosny *ayacahuite* i innych drzew tropikalnych, ciesząc oko rzemieślniczym mistrzostwem. Wszystkie 842 półki zostały ponumerowane, książki zaś na dolnym poziomie zabezpieczają delikatne metalowe siatki. Działowy układ zbiorów sygnalizują odpowiednio rozmieszczone na regałach stylizowane napisy w języku łacińskim, np. *Theologia, Scholastica et Dogmatica*. Uwagę przykuwa wzniesiony na wprost głównego wejścia barokowy ołtarz z marmuru, stiuku i onyksu. Jego centralną część zajmuje złożone retabulum z wyobrażeniem *Madonny z Trapani*⁴, z umieszczonym powyżej obrazem św. Tomasza z Akwinu, zwieńczone na szczycie figurą Ducha Świętego. Środek sali wypełniają

³ Historyczne centrum Puebli zostało wpisane na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w 1987 roku.

⁴ *Madonna z Trapani*, rzeźba autorstwa Nina Pisaniego, była czczona przez bpa Palafoxia. Umieszczenie Jej podobizny w ołtarzu, stanowiło w intencji bpa Fuery wyraz pamięci i oddanie hołdu założycielowi biblioteki.

wykonane z dębu i orzecha stoły (bogato zdobione intarsją i inkrustacją, m.in. onyksem) oraz krzesła, natomiast z prawej, u wejścia, ustawiono obrotowy pulpit do książek i podłogowy zegar szafkowy⁵.

Biblioteka Palafoxiana to wyjątkowa kolekcja rękopisów, rzadkich i cennych książek, map i przyrządów.

Zbiory rękopiśmienne liczą 5 345 jednostek inwentarzowych. Ich trzon stanowią dokumenty historyczne, głównie akta państwowe i kościelne, listy królów i biskupów, korespondencja władz świeckich i kościelnych; treściowo odnoszą się do polityki i wydarzeń w Hiszpanii oraz jej koloniach w Nowym Świecie i Indiach Wschodnich, a także posiadłościach we Włoszech i Niderlandach. Dokumenty pochodzą z archiwów kościelnych Nowej Hiszpanii, głównie diecezji Puebla, Oaxaca, Zacatecas i México.

Zbiory książek liczą 41 582 woluminy, z czego jedynie 4 324 woluminy to książki wydane po 1800 roku. Zawartość treściowa oraz cechy typograficzne kolekcji Biblioteki Palafoxiana stanowią o jej wyjątkowej wartości i miejscu w kulturze światowej. Zebrane tu książki ilustrują problematykę dziedzictwa kulturowego regionów historycznych, narodowo-etnicznych i społeczno-kulturowych, z których zrodziła się Nowa Hiszpania. Dla badaczy księgozbiorów historycznych kolekcja jest nieocenionym źródłem informacji na temat kultury duchowej społeczeństwa kolonialnego Meksyku.

Wolą Palafoxa było publiczne, a więc możliwie najszersze udostępnianie księgozbioru seminaryjnego, zorganizowanego jako uporządkowany zbiór materiałów. Każda książka była opatrywana znakami własnościowymi, potwierdzającymi przynależność do biblioteki; pieczęcie *Collegio de San Juan* umieszczano na stronach 10., 20. oraz 40. Dla każdej książki zakładano kartę z numerem ewidencyjnym odpowiadającym jej pozycji w katalogu oraz na regale; obowiązywała zasada, iż książki mają wyznaczone stałe miejsca na półkach, skąd mogą je wyjmować wyłącznie bibliotekarze. Do użytku czytelników wykładano katalogi⁶. Dbłość

⁵ Przy bibliotece oddano na potrzeby zwiedzających sale boczne. Są to: Sala im. Fabiana y Fuery – miejsce wystaw czasowych organizowanych przez bibliotekę; Sala Referencyjna – informatorium i katalog, gdzie można uzyskać szczegółowe informacje o zbiorach; Sala Zabaw – przeznaczona dla dzieci, oferuje warsztaty i programy interaktywne mające na celu rozbudzenie zainteresowania kulturą książki oraz cywilizacyjnym dorobkiem Meksyku.

⁶ Regulamin szczegółowo określający zasady korzystania ze zbiorów, godziny otwarcia, kwalifikacje bibliotekarzy nadał Bibliotece Palafoxiana w roku 1763 bp Fuero.

o funkcjonalność biblioteki sprawiła, iż od zarania działalności zbiory były ustawiane w systemie repozytorialnym. Przechowywanie książek w sposób logiczny i uporządkowany, gwarantujący łatwy do nich dostęp, było możliwe dzięki zastosowaniu klasyfikacji⁷.

Jak przystało na bibliotekę seminaryjną, w Bibliotece Palafoxiana najliczniej i najpełniej reprezentowane było piśmiennictwo teologiczne. W zespole książek o tej tematyce wydzielono m.in. działy: religia, teologia⁸, patrologia, teologia naturalna, teologia moralna, Pismo Święte, mariologia, apologetyka, homiletyka, listy pasterskie, liturgia, katechetyka i katecheza, teologia pastoralna, historia Kościoła, papieństwo, synody, inkwizycja, prawo kanoniczne, hagiografia.

Zbiory Biblioteki Palafoxiana obfitują także w książki z zakresu innych nauk humanistycznych: filozofii, etyki, pedagogiki, historii, sztuki, literatury, języków i bibliografii. Bogato przedstawia się piśmiennictwo z dziedziny nauk przyrodniczych i ścisłych. Szczególnie wiele publikacji zgromadzono w działach: historia naturalna, biologia, botanika, zoologia oraz matematyka, fizyka, chemia, astronomia i geografia. Stosunkowo nielicznie reprezentowane są nauki społeczne (polityka, prawo cywilne, statystyka, ekonomia, handel, wojskowość) oraz nauki stosowane (medycyna, rachunkowość, inżynieria).

Obszerność i różnorodność zgromadzonej literatury⁹ – od przykładów dzieł antycznej Grecji i Rzymu, dorobku naukowego Arabów, poprzez średniowieczne sztuki wyzwolone i rewolucję naukową epoki nowożytnej, w tym dokonania wielkich odkryć geograficznych, aż do czasów oświecenia – ogranicza prezentację księgozbioru do kilku zaledwie przykładów.

Wśród druków najstarszych, tj. inkunabułów europejskich, można w Bibliotece Palafoxiana znaleźć dziewięć pozycji, datowanych na lata 1473-1500. Najstarsza z nich to Herodota *Historiarum libri IX* (Wenezja 1473); kolejna, św. Augustyna *De civitate Dei* (Wenezja 1475), wyszła spod prasy Nicolasa Jenson, twórcy drukarskiej antykwy¹⁰.

⁷ Przyjęty w XVII wieku system klasyfikacji (57 grup tematycznych) nie uległ zmianie aż do roku 1910, kiedy do biblioteki wpłynęła ostatnia książka.

⁸ Chodzi o teologię chrześcijańską w ujęciu katolickim.

⁹ Druki pochodzą z Europy i wszystkich hiszpańskojęzycznych krajów Ameryki i Filipin; wydane zostały w 10 językach nowożytnych oraz klasycznej grece, łacinie, sanskrycie.

¹⁰ Sygnety drukarskie inkunabułów kierują badaczy do zachodnioeuropejskich oficyn: Aldusa Manutiusa oraz Nicolasa Rubei z Wenecji; Henricusa Quentella z Kolonii, lyońskich drukarzy Johannes Cleina i Johannes Treschela oraz Pabla Hurusa z Saragossy.

Do wartych odnotowania cymeliów zaliczyć wypada najślawniejszy druk XV wieku – kronikę Hartmanna Schedla *Liber cronicarum cum figuris ymaginibus ab inicio mundi* (Nuremberg 1493); zdobi ją 1809 ilustracji drzeworytniczych z pracowni Michaela Wolgemuta, w tym najstarsze przedstawienia Krakowa, Wrocławia i Nysy¹¹.

Na kontynent amerykański sztuka drukarska dotarła stosunkowo późno. Pierwsza oficyna, założona przez Hiszpana Juana Pablosa, rozpoczęła działalność w roku 1539 w mieście Meksyk; stąd tendencja, aby datę inkunabułu amerykańskiego przesunąć do roku 1600.

Za najcenniejszą część zbiorów Biblioteki Palafoxiana, o historycznej wartości dla cywilizacji światowej, uchodzą XVI-wieczne druki nowohiszpańskie, oddające z jednej strony preponderancję katolicyzmu, z drugiej zaś syntezę kultur o odrębnych językach i tradycjach.

Wśród unikatowych dzieł jest przede wszystkim wymieniany *Vocabulario en lengua Castellana y Mexicana* (México 1571) autorstwa Alonsa de Moliny (1513-1579). Dwujęzyczny słownik języka hiszpańskiego i azteckiego zawiera 23 600 słów i wyrażeń; uważany za fundamentalne dzieło dokumentujące klasyczny język nahuatl nadal cieszy się niepodważalnym uznaniem leksykografów i lingwistów, był wznawiany drukiem aż do XX wieku.

Podobnie ogromne znaczenie przydaje się dziełom Juana de la Anunciación (1514-1594): *Doctrina christiana muy cumplida compuesta en lengua Castellana y Mexicana* (México 1575) oraz *Sermonario en lengua mexicana donde se contiene (por el orden del Misal nuevo Romano) dos sermones en todas las Dominicas y Festividades principales de todo el año* (México 1577). Prace te miały kapitalne znaczenie w ewangelizacji azteckiej ludności Meksyku; służyły przekazywaniu pojęcia Boga w liturgii i katechezie oraz propagowaniu koncepcji chrześcijańskich za pomocą miejscowego języka i z uwzględnieniem różnic kulturowych¹².

¹¹ W *Liber cronicarum* kilka stron poświęcono Polsce, głównie Krakowowi.

¹² Do konwersji plemion indiańskich były wykorzystywane m.in.: Juana de Guevary *Doctrina cristiana en lengua huasteca* (1548), Francisca de Alvarady *Vocabulario en Lengua Misteca* (1550), Pedra de Ferri *Doctrina christiana en lengua castellana y çapoteca* (1567), Benita Fernandez *Doctrina christiana en lengua Misteca* (1568), Juana Baptisty de Lagunasa *Atre y Diccionario con otras obras, en lengua Michuacana* (1574), Diega de Landy *Doctrina cristiana en lengua maya* (1574-1575), Juana de Cordovy *Arte en lengua Zapoteca* (1578) oraz *Vocabulario en lengua Çapoteca* (1578), Andrésa de Castro *Arte de aprender las lenguas mexicana y matlazinga* (157-?), Pedra de Oroza *Gramática en lengua otomí* (157-?), Sebastiana Ribery *Vocabulario en otomí* (157-?), Pedra de Palacios *Arte en lengua otomí* (157-?), Bartholome'a Roldana *Cartilla y doctrina christiana, en la lengua Chuchona del pueblo de Tepexic de la Seda* (1580).

W tym kontekście celowym wydaje się wspomnienie zasług Matu-
rina Gilbertiego (1498-1585), który zachował dla potomności język In-
dian Tarasków. Prowadząc prace misyjne w prowincji Michoacan, na-
pisał m.in. *Thesoro spiritval en lengua de Mechuacan, en el qual se
contiene la doctrina christiana y oraciones para cada dia, y el examen
de la conciencia, y declaracion de la miissa* (México 1558) oraz opra-
cował *Gramatica Maturini tractatus omnium fere que grammatices stu-
dio sis tradi* (México 1559)¹³.

Przytoczone tytuły nowohiszpańskich inkunabułów to zapowiedź
dynamicznego rozwoju literatury lingwistycznej (głównie słowników
języków indiańskich), religijnej, dydaktyczno-umoralniającej, jaki na-
stał w XVII wieku i znalazł swe odzwierciedlenie w zbiorach.

W Bibliotece Palafoxiana podziwiać można wiele znakomitych
XVI-wiecznych druków europejskich; przykładem mogą posłużyć po-
chodzące z warsztatu Christophera Plantina w Antwerpii: Biblia wie-
lojęzyczna oraz pierwszy nowożytny atlas świata Orteliusa.

Ośmiotomowa *Biblia sacra hebraice chaldaice, graece et latine, Phi-
lippi II regis catholici pietate et studio ad sacrosanctae Ecclesiae usum*¹⁴
powstała w latach 1569-1572. Zamówienie króla Filipa II było realizo-
wane z wielkim rozmachem – prace redakcyjne nad tłumaczeniami
i właściwą interpretacją tekstów nadzorował Benito Arias Montano,
natomiast wysoką jakość edytorską zapewniły m.in. wspaniałe mie-
dziority autorstwa Jana J. Wierixa, Pietera Huysa, Philipsa Galle'a.

Abraham Ortelius (1527-1598), flamandzki uczoney, uważany za
jednego z najwybitniejszych geografów XVI stulecia jest autorem
usystematyzowanego zbioru map świata *Theatrum Orbis Terrarum*.
Atlas ukazał się po raz pierwszy w 1570 roku; biblioteka przecho-
wuje edycję z roku 1589.

Na zakończenie przeglądu warto nadmienić, iż biblioteka szczyci
się także publikacjami wydanymi przez Seminarium Palafoxiana. Cie-
kawostką dla badaczy jest *Missa Gothica seù Mozarabica, et officium
itidèm Gothicum : diligentèr ac dilucidè explanata ad usum percelebris
Mozárabum Sacelli Toleti á munificentissimo Cardinali Ximenio erecti;
et in obsequium Illmi. perindè ac venerab. D. Decani et Capituli San-*

¹³ Oprócz tego wydał: *Vocabulario de la lengua de Michoacán* (1557), *Oraciones devotas
y santos en lengua tarasca* (1558), *Cartilla para los niños en lengua tarasca* (1559),
Confesionario en lengua tarasca (1559), *Sermones de doctrina cristiana en lengua taras-
ca* (1559), *Doctrina cristiana en tarasco* (1559).

¹⁴ Powszechnie zwana: *Biblia polyglotta*, *Biblia regia* lub *Plantiniana*.

ctae Ecclesiae Toletanae, Hispaniarum et Indiarum primatis (Puebla 1770); praca zapoznaje z liturgią, praktykami oraz kalendarzem kościoła katolickiego w obrządku starohiszpańskim, sprawowanym głównie w Toledo i Salamance.

Pobyt w Bibliotece Palafoxiana dostarczył wielu informacji na temat organizacji barokowych ksiąźnic i księgozbiorów. Duże wrażenie wywarło zachowane w niezmienionym kształcie wnętrze, bogactwo kolekcji, prezentowane cymelia. Imponuje także współczesne oblicze biblioteki – organizatora prac badawczych, konferencji, wystaw tematycznych, koncertów muzyki dawnej. Współczesna Biblioteka Palafoxiana to nie tylko wspaniałe muzeum bogate skarbami Starego i Nowego Świata, to także nowoczesna placówka troskliwie pielęgnująca ciągłość dziejów oraz różnorodność kultur i tradycji.

ELŻBIETA OLEKSIĄK

Miejska Biblioteka Publiczna w Sosnowcu

**SPRAWOZDANIE Z WARSZTATÓW
KSZTAŁTOWANIE WIZERUNKU ORGANIZACJI
(KATOWICE, 31 SIERPNIA 2010 ROKU)**

W sali wykładowej Biblioteki Śląskiej w Katowicach 31 sierpnia 2010 roku odbyły się drugie warsztaty na temat *Kształtowania wizerunku organizacji* (pierwsze odbyły się w Warszawie). Organizatorem spotkania był Zarząd Główny Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Zamysłem organizatorów było zebranie jak największej liczby informacji i danych, które w przyszłości mają posłużyć do stworzenia nowej koncepcji marketingowej Stowarzyszenia.

Spotkanie miało kameralny charakter, uczestniczyło w nim dwunastu bibliotekarzy, członków Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Okręgu Katowickiego oraz Częstochowskiego. Wśród zebranych znaleźli się przedstawiciele bibliotek publicznych z Sosnowca, Czeladzi, Zabrze, Siemianowic i Częstochowy, a także pracownicy bibliotek szkół wyższych, zarówno państwowych (Politechnika Śląska, Uniwersytet Śląski), jak i niepaństwowych (Wyższa Szkoła Humanitas z Sosnowca, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu, Wydział Zamiejscowy w Chorzowie). Zajęcia prowadziła Agata Szczotka-Sarna, od lat specjalizująca się w zagadnieniach *public relations* i marketingu.

Celem spotkania była analiza obecnego wizerunku Stowarzyszenia tak wśród jego członków, jak i na tle różnych grup otoczenia. Uczestnicy warsztatów mieli poszukiwać odpowiedzi na trzy pytania, sformułowane przez prowadzącą warsztaty:

1. Jak wykorzystać najnowsze techniki i narzędzia do budowania pozytywnego, nowoczesnego, profesjonalnego wizerunku Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich?

2. Jak sprawić, by członkowie Stowarzyszenia z dumą mówili o przynależności do SBP?

3. Jak pokazać otoczeniu – urzędnikom, firmom, klientom oraz pracownikom bibliotek – potencjał i doświadczenie Stowarzyszenia?

Bibliotekarze uczestniczący w projekcie, kilka dni przed rozpoczęciem zajęć, otrzymali elektroniczny skrypt, w którym opisano następujące zagadnienia:

1. Rola komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej w budowaniu wizerunku organizacji;
2. Obszary *public relations*;
3. Z pogranicza PR i reklamy;
4. Nowoczesne narzędzia komunikacji czyli Witamy w Internecie.

W trakcie bloku wstępnego uczestnicy spotkania odpowiadali na pytanie: gdzie jesteśmy i dokąd zmierzamy? Podsumowano dotychczasowe działania promujące wizerunek SBP jako organizacji również dla młodych bibliotekarzy oraz przeprowadzono badanie oczekiwań uczestników wobec Stowarzyszenia. Pozwoliło to na określenie obszarów, którymi w czasie zajęć praktycznych zajęły się poszczególne grupy uczestników. Zajęcia były prowadzone metodą treningu. Moderatorka omówiła przykłady działań marketingowych i wizerunkowych na przykładzie różnych organizacji, zwracając uwagę na wartość i użyteczność stron internetowych dla potencjalnych klientów.

Rozbudowana struktura Stowarzyszenia stwarza poważne trudności w komunikacji. Istotną sprawą wydaje się zatem komunikacja wewnętrzna, która w zasadzie nie funkcjonuje. Propozycją jej poprawienia jest stworzenie listy mailingowej dla poszczególnych Kół, Oddziałów i Okręgów. Adresy powinny zawierać nazwę domeny SBP, która identyfikowałaby jednoznacznie członków stowarzyszenia. Poprawiłoby to niewątpliwie komunikację wewnętrzną w organizacji. Należy także zwrócić uwagę na rygorystyczne przestrzeganie zasady odpowiadania na maile w możliwie najkrótszym czasie.

Następnym elementem omawianym w trakcie spotkania było logo SBP, które zdaniem uczestników ma formę dość archaiczną. Należy zlecić firmie zewnętrznej wykonanie logo, które byłoby nowoczesne, ale równocześnie odwoływało się do długiej historii i tradycji Stowarzyszenia.

Dużo czasu poświęcono nowoczesnym narzędziom komunikacji. Niepokojącym jest fakt, że Stowarzyszenie prawie nie istnieje w Internecie. Jedynie na platformie EBIB znajdują się bieżące informacje na temat działalności organizacji. Jednakże część menu poświęcona SBP jest mało czytelna.

Wiele zastrzeżeń uczestników spotkania budziło także hasło *Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich* zamieszczone na stronach Wikipedii. Organizacja działająca od 1917 roku, mająca długą historię, jest opisana krótko i chaotycznie. Brakuje wielu podstawowych informacji – historii SBP poświęcono dwie linijki, co pogarsza tylko wizerunek organizacji. Działaniem, które należy podjąć natychmiast, jest poprawienie i uzupełnienie hasła Stowarzyszenia zamieszczonego w Wikipedii. Można do tego celu zaangażować wolontariuszy, którzy będą na bieżąco uzupełniać materiał, lub znaleźć bibliotekarzy, którzy redagują już hasła w tej encyklopedii. Należałoby uwzględnić także biogramy znanych bibliotekarzy i przypomnieć je na łamach sieciowej publikacji.

Kolejnym omawianym podczas warsztatów zagadnieniem było przekazywanie 1% podatku na rzecz Stowarzyszenia, które jest organizacją pożytku publicznego. Brak dokładnej informacji, na jakie cele kwoty zebrane w tej kampanii zostają przekazywane. Muszą one być jasno i wyraźnie sformułowane. Powinno się też ukazywać sprawozdanie z rozdysponowania całej zebranej sumy. Jedną z form zachęty do przekazywania datków może być napis *Przełącz 1%* umieszczony jako wygaszacz na monitorach komputerów w bibliotekach w miesiącach składania zeznania podatkowego.

Innymi możliwościami zaprezentowania się Stowarzyszenia jest umieszczenie profilu na serwisach społecznościowych, szczególnie na Facebooku, z którego korzysta już ponad 500 mln użytkowników. Dobrym sposobem jest także prowadzenie blogu, ale wymaga on stałej aktualizacji, szybkiego odpowiadania na pytania, reagowania na wpisy użytkowników. Na blogu ponadto można zamieszczać zdjęcia, krótkie filmy, które zawsze przyciągają uwagę użytkowników. Strona internetowa powinna mieć bardzo jasny, przejrzysty, dobrze przemyślany układ. Musi stwarzać warunki do uzyskania informacji od zaraz, bez konieczności wchodzenia w kolejne kategorie i podkategorie w menu. Strona powinna pełnić funkcję informatora dla grup związanych z organizacją, np.: dla wolontariuszy, dla partnerów, dla bibliotekarzy i in. Niezwykle ważne jest także pozycjonowanie. W przypadku poszukiwania informacji w Internecie, strona domowa SBP musi pokazywać się na pierwszym miejscu listy wyników wyszukiwania, wówczas zapewni to dotarcie z informacją do wszystkich zainteresowanych osób.

Druga część warsztatów miała formę bloku kreatywnego, w czasie którego przeprowadzono ćwiczenia pobudzające twórcze myślenie przy wykorzystaniu metod Edwarda de Bono. Każdy z uczestników

brał udział w ćwiczeniu grupowym, a następnie rozdzielono zadania indywidualne. Prowadząca zajęcia podzieliła obecnych na trzy grupy, przydzielając każdej temat do opracowania.

Pierwszy zespół pracował nad kampanią *Przekaż 1% podatku*, drugi – przygotował projekt wizerunku Stowarzyszenia w Internecie, trzeci – starał się opracować program lojalnościowy dla członków SBP, ze szczególnym zwróceniem uwagi na osoby młode. Opracowano projekt karty – legitymacji SBP, która byłaby jednocześnie kartą rabatową uprawniającą do korzystania ze zniżek w instytucjach kultury, takich jak księgarnie, hurtownie, kina, teatry. Zaproponowano także program lojalnościowy, umożliwiający członkom SBP korzystanie z wiedzy i umiejętności ekspertów-bibliotekarzy, dostępny po wpisaniu hasła.

W trakcie spotkania przyjęto m.in. wniosek składający do przeprowadzenia warsztatów z zagadnień komunikacji wewnętrznej oraz przeprowadzenie audytu wewnętrznego SBP. Zapoczątkowano również tworzenie listy mailingowej dla Kół Oddziału Katowickiego oraz rozpoczęto zbieranie materiałów do opracowania hasła w Wikipedii.

Spotkanie było pierwszym krokiem zmierzającym do poprawy obrazu SBP i zainteresowania młodych ludzi działalnością organizacji. Wnioski i propozycje ulepszenia wizerunku sformułowane przez uczestników warsztatów, zebrane przez trenerkę A. Szczotkę-Sarnę, zostaną przekazane Zarządowi Głównemu SBP i poddane dalszej dyskusji.

IWONA BLICHARSKA
Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

SPRAWOZDANIE z 14. TARGÓW KSIĄŻKI W KRAKOWIE (KRAKÓW, 4-7 LISTOPADA 2010)

Tegoroczna, 14. edycja krakowskich Targów Książki odbyła się od 4 do 7 listopada. W hali, przy ulicy Centralnej, swoją produkcję wydawniczą zaprezentowało ponad 450 wystawców, a odwiedziła je rekordowa liczba ponad 300 tys. osób interesujących się książką. Dla sprawnego przebiegu imprezy hale zostały podzielone na sekcje tematyczne. Nowością ekspozycji był Salon Nowych Mediów.

Targi to nie tylko okazja do refleksji nad sytuacją książki oraz rynku wydawniczego, ale także miejsce atrakcyjnych zakupów i możliwość uczestnictwa w interesujących wydarzeniach towarzyszących. Tradycyjnie dwa pierwsze dni imprezy były skierowane przede wszystkim do osób związanych z branżą księgarską, a kolejne adresowano do szerszej publiczności.

W tym roku Targi Książki były okazją do przeprowadzenia rozmów na temat kondycji rynku wydawniczego. Zorganizowano także wiele wystąpień poświęconych nowym technologiom wytwarzania książki, coraz dynamiczniej wkraczającym na rodzimy rynek wydawniczy. Jednym z głównych tematów były książki przyszłości – książki elektroniczne. Pierwszego dnia krakowskiej imprezy portal eLib.pl przeprowadził prezentację *E-czytnik w edukacji*, po której przedstawiciele Biblioteki Narodowej zaprosili na dyskusję poświęconą koncepcji wprowadzenia elektronicznej formy egzemplarza obowiązkowego książek. Panel dyskusyjny poprowadził dyrektor BN Tomasz Makowski. Równolegle odbywała się dyskusja panelowa z udziałem przedstawicieli branży nowych mediów zatytułowana *Jak przyspieszyć rozwój rynku e-książki w Polsce*. Zwolennicy książek w wersji elektronicznej mogli czuć się usatysfakcjonowani, ponieważ firmy wydawnicze wyszły naprzeciw oczekiwaniom posiadaczy e-czytników, prezentując cyfrowe kolekcje

i sprzęt. Firma VM.pl zorganizowała spotkanie, poświęcone zagadnieniom nowych technologii wydawniczych – *Więcej niż e-książka, czyli nowe interaktywne produkty w branży wydawniczej*.

Podczas drugiego z targowych dni odbyły się trzy prezentacje: Bartłomieja Roszkowskiego *Self publishing – zagrożenie czy szansa dla wydawnictw*; *Digitalizacja treści do formatu Pub, czyli w jakim formacie sprzedawać e-booki* i *Modele sprzedaży e-booków oraz kwestie polityki cenowej*.

Dyskusje w salach seminaryjnych zdominowały głównie dwa tematy: książki elektroniczne i wprowadzenie podatku VAT na książki oraz czasopisma naukowe. Powszechnie wiadomo, że od 1 stycznia 2011 roku stawka VAT na książki i czasopisma specjalistyczne wzrosła z 0% do 5%. Środowisko wydawców i księgarzy obawia się wejścia nowej stawki podatku, przewidując, iż zaowocuje ona wzrostem cen książek wyższym niż 5%. Spodziewane jest podrożenie usług pośrednich oraz papieru. Szacuje się, że w 2011 roku ceny książek wzrosną o minimum 10%. Wydawcy obawiają się również, że podniesienie podatku VAT na książki może mieć skutki uboczne w postaci zwrotu dużej liczby egzemplarzy książek od dystrybutorów do hurtowników i wydawców. Dla przybliżenia tych zagadnień Biblioteka Analiz zainicjowała dyskusję pod tytułem *Czy spotka nas coś gorszego niż VAT?* Kontynuacją tego tematu była konferencja zorganizowana wspólnie przez „Wiadomości Księgarskie” i Stowarzyszenie Księgarzy Polskich zatytułowana *Co z tym VAT-em?*

Kolejnymi wydarzeniami, które rokrocznie wpisują się w panoramę targów, były rozstrzygnięcia licznych konkursów. Jednym z ważniejszych był konkurs im. Jana Długosza dla autorów prac humanistycznych, który krakowskiemu wydarzeniu towarzyszy niemal od samego początku. W tym roku zgłoszono rekordową liczbę, bo aż sześćdziesięciu tytułów. Jury w składzie: Władysław Stróżowski (przewodniczący) oraz Ryszard Nycz, Jan Ostrowski, Leszek Polony, Jerzy Wyrozumski, Piotr Sztompka wytypowało dziesięciu finalistów, wśród których aż pięć to publikacje wydawców ze szkół wyższych. Konkurs został rozstrzygnięty na zakończenie pierwszego dnia Targów, podczas czwartkowej Gali w Operze Krakowskiej. Nagrodzoną książkę *Gorycz zwycięstwa*, autorstwa Mieczysława Nurka, opublikowało Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

W konkursie na „Najlepszy podręcznik i skrypt akademicki 2010”, organizowanym przez Stowarzyszenie Wydawców Szkół Wyższych oraz spółkę Targi w Krakowie, nagroda główna przypadła Wy-

dawnictwu Naukowemu UAM w Poznaniu za publikację *Juliusz Słowacki. Poematy* w opracowaniu Jacka Brzozowskiego i Zbigniewa Przychodniaka. Nagrodę „Gaudeamus 2010” przyznano Wydawnictwu Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi za publikację *Pamięć podróżna. Fragmentozbiór filmowy* autorstwa Jana Jakuba Kolskiego.

Organizatorom Targów nie można odmówić ogromnego zaangażowania w realizację przedsięwzięcia. W przypadku ostatniej edycji dało to plon w postaci niezwykle bogatego programu wydarzeń towarzyszących.

Równolegle do Targów Książki trwał 2. Międzynarodowy Festiwal Literatury im. Josepha Conrada. Niezależnie od spotkań organizowanych w halach targowych można było uczestniczyć również w dyskusjach odbywających się w różnych miejscach Krakowa. Festiwal przebiegał pod hasłem *Inne światy, inne języki*. Głównym gościem imprezy była urodzona w Rumunii, pisząca po niemiecku, laureatka Nagrody Nobla Herta Müller. Autorka wraz z czytelnikami pisała książkę rozpoczynającą się od słów: „Muzykanci grają na drzewach”. Pierwsze zdanie zostało przez Noblistkę podane kilka dni wcześniej, kolejne frazy dopisywali czytelnicy i autorzy podczas targów. Całość powstałej w ten sposób opowieści ma zostać zlicytowana na rzecz Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy.

Spośród zagranicznych pisarzy pojawili się m.in. mistrz sensacji i kryminałów Jeffrey Archer, niemiecka królowa kryminałów – Charlotte Link; ponadto Delphine de Vigan, Natalia Śniadanko. Tradycyjnie nie zawiedli czytelników polscy poeci i pisarze – odwiedzający targi mieli okazję spotkać m.in. Julię Hartwig, Ernesta Bryllę, Ryszarda Krynickiego, Adama Ziemiańskiego, Michała Zabłockiego, Olę Tokarczuk, Romę Ligocką, Katarzynę Grochołę, Janusza L. Wiśniewskiego. Udział w targach wzięli także popularni aktorzy, dziennikarze, podróżnicy, zakonnicy.

W dniach od 4 do 7 listopada Kraków zamienił się w miasto pisarzy, publicystów, poetów, a nade wszystko w miasto książek.

Parafrazując tegoroczne motto imprezy *Godzina czytania jest godziną skradzioną z raju*, można powiedzieć, że te cztery dni na Targach Książki były dniami skradzionymi z raju.

PRZEMYSŁAW KASPERKIEWICZ
*Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej
Filia w Katowicach*

SPRAWOZDANIE Z I KRAKOWSKIEJ KONFERENCJI BIBLIOTEK NAUKOWYCH (KRAKÓW, 4-5 LISTOPADA 2010 ROKU)¹

W Krakowie 4 i 5 listopada 2010 roku odbyła się, zorganizowana przez Bibliotekę Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego oraz Targi w Krakowie Sp. z o.o., I Konferencja Bibliotek Naukowych, pod tytułem *Książka czy plik, tradycja czy nowoczesność?*, poświęcona zagadnieniom książki elektronicznej i zasobów cyfrowych.

Otwarcia obrad dokonali: JM Rektor Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego prof. dr hab. Jerzy Malec, który odniósł się do przeobrażeń w funkcjonowaniu i organizacji bibliotek akademickich oraz własnych doświadczeń z książką na pograniczu tradycji i nowoczesności oraz Aneta Januszko-Szakiel, dyrektor Biblioteki, która zaprosiła wszystkich zebranych do wysłuchania referatów i prezentacji.

Pierwsza z prelegentek, Lidia Lewicka z Biblioteki Ekonomicznej Uniwersytetu Szczecińskiego, przedstawiła ogólne wytyczne dla bibliotek akademickich w dobie wszechobecnej informacji elektronicznej. Uwydatniła istotną rolę bibliotekarza w nabywaniu i kształtowaniu umiejętności poruszania się po nowoczesnej bibliotece i tradycyjnych zasobach, do których wciąż sięgają czytelnicy. Zdaniem autorki, relacja bibliotekarz – czytelnik wciąż stanowi podstawę komunikowania i jest ważna także podczas poszukiwania informacji w zautomatyzowanych systemach informacyjnych.

Urszula Knop (Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej) szczegółowo zaprezentowała proces gromadzenia czasopism w wersji drukowanej i elektronicznej. Wedle przedstawionych danych, tylko

¹ Autor zamieścił reportaż wideo z konferencji i targów pod tytułem: *I Krakowska Konferencja Bibliotek Naukowych & XIV Targi Książki (fragmenty)* na stronie: http://www.youtube.com/watch?v=ncDz01CW2_o [dostęp: 17.11.2010].

32% tytułów w wersji elektronicznej pochodzi z prenumeraty, wyraźnie spada też liczba prenumerowanych czasopism w wersji tradycyjnej (wiele z nich migruje do Internetu). Autorka wystąpienia zauważyła ponadto, że większość krajowych tytułów nadal jest wydawana w formie drukowanej, podczas gdy czasopisma zagraniczne w przeważającej większości są dostępne w wersji elektronicznej, a licencje krajowe są najczęściej finansowane przez Ministerstwo Nauki.

Kolejna referentka, Danuta Patkaniowska, reprezentująca Bibliotekę Jagiellońską, skupiła się na problemach opracowania rzeczowego książki tradycyjnej i elektronicznej; omówiła stosowane w bibliotekach języki informacyjno-wyszukiawcze oraz wskazała potrzebę wprowadzenia dodatkowych kryteriów i specjalistycznej terminologii w języku formalnego opisu dokumentów elektronicznych. Zdaniem prelegentki, szczególnie ważne i zasadne jest współdziałanie bibliotekarzy i czytelników w procesie tworzenia słowników słów kluczowych i haseł przedmiotowych.

Elżbieta Kopyś (pracownik tej samej biblioteki) przedstawiła sposoby gromadzenia tradycyjnych i cyfrowych zagranicznych zasobów czasopiśmienniczych w Sekcji Kupna Biblioteki Jagiellońskiej.

Pierwszy panel konferencji zakończyło wystąpienie Moniki Curyło (Biblioteka Katedry UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową Uniwersytetu Jagiellońskiego). Autorka skupiła się na kwestii stosowania prawa autorskiego w bibliotece cyfrowej, opisując istotę autorskich praw osobistych i majątkowych, prawa użyczenia, ochrony baz danych, licencji dla bibliotek oraz dzieł osieroconych. Skomentowała też, jako szczególnie istotny dla bibliotek, artykuł 50. *Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, dotyczący sporządzania i użyczenia kopii publikacji również w wersji elektronicznej. Prelegentka przedstawiła rozwiązanie dozwolonego użytku na zasadach Creative Commons, zwracając uwagę na fakt, iż obecne ustalenia w zakresie prawa autorskiego często ograniczają skalę rozpowszechniania i udostępniania dokumentów tradycyjnych i cyfrowych.

Po przerwie Marcin Laskowski (Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi) zaprezentował program kształcenia użytkowników w zakresie korzystania z tradycyjnych i elektronicznych zasobów, wprowadzony w swojej Bibliotece.

Anna Chadaj i Danuta Turecka (Biblioteka Główna AGH w Krakowie) omówiły wyniki badań efektywności szkoleń z zakresu źródeł informacji w opinii studentów Akademii Górniczo-Hutniczej. W maju 2010 roku przeprowadzono tam badania ankietowe na wybranej grupie studentów, uczestniczących w zajęciach z metodyki poszukiwań

bibliograficznych. W opinii większości respondentów (96%) szkolenia z zakresu wyszukiwania w systemach informacyjno-wyszukiwawczych spełniają swoją funkcję i są potrzebne. Nie każdy użytkownik wykorzystuje jednak wszystkie możliwości, jakie dają systemy wyszukiwania, np. za pomocą zdefiniowanych filtrów i operatorów logicznych – wynika to często z niewiedzy i skutkuje brakiem zamierzonego efektu.

Problem tradycyjnych i nowych form organizacji kształcenia w Bibliotece Jagiellońskiej scharakteryzowała Marzanna Baś. Przedstawiła rozbudowany system szkoleń (tradycyjny i online), poradniki dla początkujących czytelników (PEGAZ, SMOK) oraz Ars Querendi (cykl otwartych wykładów dotyczących narzędzi i strategii wyszukiwania informacji). Biblioteka Jagiellońska prowadzi również szkolenia wewnętrzne; interesującym rozwiązaniem w tym zakresie jest Vademecum Katalogowania w wersji online (spersonalizowany system powiadomień, wskazówek oraz instrukcji metodycznych dla pracowników działów zajmujących się opracowaniem zbiorów). Prelegentka wspomniała również o innych formach działalności edukacyjno-dydaktycznej: wystawach, lekcjach bibliotecznych i salonie literackim.

Dorota Grabowska (Instytut Języka Polskiego PAN) dokonała z kolei analizy promowania usług bibliotek naukowych PAN poprzez serwisy WWW, stosując podział tych usług na: statyczne (typowa strona internetowa) i interaktywne (forum, blog, chat, e-learnig, poczta elektroniczna, formularz). W myśl strategii WEB 2.0, treści zamieszczane w serwisach powinny być współtworzone przez bibliotekarzy i czytelników (zakładanie indywidualnych kont użytkownika, tagowanie, tworzenie rankingu publikacji). Optymalny serwis internetowy powinien pełnić jednocześnie funkcje: promocyjną, informacyjną, edukacyjną, faktograficzną i użytkową.

Danuta Domalewska (Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie) kontynuowała problematykę promocji biblioteki akademickiej w formie cyfrowej. Biblioteka to – zdaniem prelegentki – przede wszystkim „wizytówka” i element promocji szkoły, dlatego władze uczelni powinny z nią współdziałać w wielu różnych aspektach. Biblioteka UEK prowadzi wielotorową akcję promocyjną. Jej atrakcyjność wiąże się również z udostępnianiem zbiorów w wersji cyfrowej, w tym z tworzeniem własnych baz danych i kolekcji (Biblioteka Depozytowa Banku Światowego, EBOR, IMF, Archiwum Retingera).

Z kolei Anna Taszycka (Krakowska Akademia im. A. Frycza-Modrzewskiego) omówiła serię Filmoteki Szkolnej Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, składającą się z zestawu 26. płyt DVD tematycznych (m.in. Kino Myśli, Moralność Kamery, Obrazy Rodzinne). Na

każdej z płyt został zamieszczony film wraz z dodatkowym komentarzem filmoznawczym. To doskonały przykład kompletnego materiału edukacyjnego, który może być wykorzystywany zarówno w procesie samokształcenia, jak i w kształceniu programowym.

Inny reprezentant tej samej uczelni – Marek Szepski – dokonał radykalnej oceny polskich bibliotek cyfrowych z punktu widzenia niewyspecjalizowanego użytkownika informacji (internauty). Współczesne systemy informacyjno-wyszukiwawcze zarówno na poziomie typowego katalogu elektronicznego, jak i systemów pełnotekstowych są niezbyt „wygodne” – przede wszystkim pod względem skomplikowanych procedur wyszukiwawczych. Według prelegenta, „idealny dostęp do biblioteki cyfrowej” powinna zapewniać jedna, standardowa wyszukiwarka (np. Google), umożliwiająca symultaniczne przeszukiwanie katalogów wszystkich bibliotek cyfrowych. Autor zasugerował także (co wywołało pewną konsternację), iż maksymalnie uproszczony dostęp do zbiorów cyfrowych powinien odbywać się bez pomocy bibliotekarza i przy jednoczesnym ograniczaniu potrzeby korzystania z tradycyjnej biblioteki.

Aleksandra Sidło (Biblioteka Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu) zanalizowała badania ankietowe, dotyczące społecznego odbioru książki w dobie nowych technologii. Okazało się, iż większość respondentów preferuje książkę tradycyjną (68%), a duża grupa badanych (44%) dostrzega liczne bariery wynikające m.in. z nieznamości nowych technologii czy specjalistycznej terminologii. Według prelegentki, wyniki badań pozwalają stwierdzić, iż klasyczna książka jako wytwór kultury nie ulegnie zapomnieniu.

Dagmara Bubel (Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej) omówiła oczekiwania użytkowników bibliotek uczelni technicznych w kontekście zmian dokonujących się w bibliotekach. Kompleksowe zaspokajanie potrzeb czytelników zainteresowanych informacją w wersji drukowanej i elektronicznej to podstawowe zadanie współczesnej biblioteki. Autorka przedstawiła również usługi informacyjne, dostępne w Bibliotece Główniej Politechniki Częstochowskiej.

Przedstawicielka Biblioteki Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego, Renata Patela, poświęciła swoje wystąpienie problematyce wykorzystania tradycyjnych i elektronicznych źródeł w Bibliotece Akademii, prezentując szczegółowe statystyki odwiedzin wypożyczalni i czytelni w latach 2000-2010.

Katarzyna Stachnik (z tej samej instytucji) dokonała przeglądu preferencji nadawców i odbiorców treści naukowych, publikowanych w formie tradycyjnej i elektronicznej. Podczas analizy badań ankieto-

wych wykazano „konserwatyzm” środowiska naukowego – w badaniu uczestniczyło 28. pracowników naukowych. 86% badanych opowiedziało się za publikowaniem w wersji drukowanej, a 79% respondentów zadeklarowało, że nie posiada własnej strony internetowej. Tylko 39% było w stanie wskazać konkretne biblioteki cyfrowe. Zdaniem autorki, za niewielkie zainteresowanie publikowaniem informacji w formie elektronicznej odpowiadają wewnętrzne wydawnictwa, które nie gwarantują wydań w wersji cyfrowej. Ważne jest zatem podniesienie stanu świadomości w tym zakresie, ponieważ publikowanie w formie elektronicznej wpływa na wyraźny wzrost liczby cytowań.

Justyna Buczyńska-Laba z Biblioteki Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie przedstawiła wyniki badań dotyczących wykorzystania zasobów bibliotecznych przez użytkowników tej placówki. Większość badanych (86%) preferowało korzystanie z książki tradycyjnej, uznając jednocześnie atuty publikacji elektronicznych.

Pierwszy dzień obrad zakończyła ożywiona dyskusja; odnoszono się przede wszystkim do wystąpienia M. Szepskiego. Część zaprezentowanych poglądów dotyczących funkcjonalności narzędzi wyszukiwawczych należy uznać za zasadne, jednak należy pamiętać, iż proces wyszukiwania informacji zawsze będzie wymagał elementarnej wiedzy, nie wszystko można maksymalnie uprościć. Zadaniem pracowników informacji naukowej ponadto jest pomoc w odpowiednim poruszaniu się po zasobach i nie wydaje się, aby w najbliższej przyszłości sytuacja ta miała ulec zmianie.

W drugim dniu konferencji obrady przeniesiono na tereny wystawiennicze Krakowskich Targów Książki. Jako pierwsza wystąpiła Izabela Oleaszewska-Porzycka (Biblioteka Muzeum Śląskiego), która omówiła proces digitalizacji zbiorów bibliotek muzealnych. Przedstawiając wyniki przeprowadzonych badań, wykazała, że obecnie tylko 5 tego typu instytucji ma katalog online, 16% rozpoczęło proces digitalizacji, a jedynie 2 placówki mają własne pracownice digitalizacyjne. Wiele bibliotek nie zostało zatem do tej pory skomputeryzowanych.

Aneta Januszko-Szakiel (Biblioteka Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego) przedstawiła metody utrwalania elektronicznych zasobów bibliotecznych, wskazując na potrzebę ich permanentnego archiwizowania. Za przykład obrazujący słuszność takich działań posłużyły zbiory informacji dostępne na dyskietkach magnetycznych; ulegają one uszkodzeniom, a ponadto obecnie stosowany sprzęt nie zawsze zapewnia bezproblemowy odczyt dokumentów zapi-

sanych zgodnie ze starszymi standardami. Publikacje w wersji elektronicznej stanowią dziedzictwo kultury, należy zatem prowadzić ich cykliczną archiwizację.

Anna Bolisęga-Szeliga i Karolina Imiołek (Biblioteka Krakowskiej Akademii im. A. Frycza Modrzewskiego) przeanalizowały funkcjonalne możliwości czytników książek elektronicznych i szczegółowo omówiły technologię e-papieru.

Urszula Wojtasik (Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej) zaprezentowała komercyjne, zagraniczne serwisy książek elektronicznych udostępnianych w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej (Safari Box Online, Knovel, MyiLibrary, Springer Link).

W ostatnim wystąpieniu Agata Bożek i Lena Kamińska-Mazur (Biblioteka Główna Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie) przedstawiły wykorzystanie telefonii mobilnej w dystrybucji usług bibliotecznych na Zachodzie. Jako jedyny przykład polskiego systemu oferującego mobilne usługi biblioteczne wymieniony został MATEUSZ (za pomocą wiadomości SMS można obsługiwać konto biblioteczne).

Konferencję zakończyła dyskusja uczestników.

I Krakowska Konferencja Bibliotek Naukowych *Książka czy plik, tradycja czy nowoczesność?* okazała się bardzo interesującym wydarzeniem. Wszystkie wystąpienia i referaty dotyczyły aktualnych problemów współczesnego bibliotekarstwa (nie tylko akademickiego) w dobie powszechnego dostępu do nowoczesnych technologii informacji i publikowania. Pomimo ciągłego lansowania takich terminów jak e-książka czy e-biblioteka, bibliotekarz i biblioteka sama w sobie stanowią ważną część struktury rynku usług informacyjnych. Obserwując przyrost oferty wydawniczej, prezentowanej na targach, można było odnieść wrażenie, że tradycyjna książka jest nadal obecna i w perspektywie najbliższych lat nie grozi jej unicestwienie. Wprawdzie książka elektroniczna utrwała swoją pozycję na rynku wydawniczym i z pewnością będzie zdobywała coraz większą rzeszę zwolenników, ale jej klasyczny odpowiednik – choć może kiedyś w mniejszym nakładzie lub drukowany „na żądanie” – w najbliższej przyszłości wydaje się nie być zagrożony.

ANDRZEJ KOZIARA
Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ
KSIĄŻKA, INFORMACJA I INTERNET 2010
(LUBLIN, 18-19 LISTOPADA 2010 ROKU)**

Tradycyjnie już, koniec roku kalendarzowego obfituje w różnego typu konferencje, na których podsumowuje się dokonania poprzedniego roku akademickiego. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie 18 i 19 listopada 2010 roku zorganizował kolejną konferencję naukową zatytułowaną *Książka, Informacja i Internet 2010*. W swojej formule stanowić ona miała forum, na którym zostanie zaprezentowana najnowsza wiedza i najnowocześniejsze rozwiązania organizacyjne i technologiczne z zakresu szeroko rozumianych zasobów informacyjnych dostępnych online. Zaakcentowano różnorodność sposobów ich tworzenia, przeszukiwania i selekcji, jak również rolę bibliotek jako centrów tworzących i udostępniających informacje.

Podczas konferencji organizatorzy rozprowadzili recenzowane materiały, zawierające treść wszystkich wystąpień. Zasada ta ma oczywiście dodatnie i ujemne strony, niewątpliwie jednak dla samych uczestników jest to szansa na znaczne poszerzenie wiedzy z zakresu poruszanej problematyki.

Konferencja została podzielona na bloki tematyczne, co miało posłużyć uporządkowaniu całości prezentowanych zagadnień i jednocześnie powinno umożliwić sprawne przeprowadzenie dyskusji.

Uczestnikami konferencji byli zarówno pracownicy naukowcy, jak również pracownicy bibliotek naukowych oraz ośrodków informacji naukowej i technicznej. Niewątpliwym mankamentem spotkania była słaba reprezentacja samodzielnych pracowników nauki wśród prelegentów oraz uczestników. Fakt ten zaważył na braku wystąpień analitycznych, omawiających zagadnienia związane z tworzeniem i udostępnianiem informacji. Bardzo dobrze natomiast zapre-

zentowali się młodzi naukowcy, którzy pokazywali wyniki badań koncentrujących się na szczegółowych, wybranych przez siebie zagadnieniach.

Wyjątkowo cenne dla pracowników niepodjęających standardowej działalności naukowej były wystąpienia, w których przedstawiono sposób podejścia do rzetelnego prowadzenia badań naukowych. Znalazło to swój wyraz w prezentacji Zbigniewa Osińskiego (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie) omawiającej *Internetowe źródła informacji dla historyka najnowszych dziejów Polski*, stanowiącej swego rodzaju subiektywny opis rzeczywistości dokonany przez osobę szukającą informacji. Podobne w wymowie były dwa kolejne wystąpienia: *Dostęp do informacji o orzecznictwie w Polsce* Honoraty Zarębskiej (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach) oraz *Dostęp do zasobów normalizacyjnych w Internecie* Anny Matysek (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach), gdzie zanalizowano wielkość, jakość i dostępność źródeł informacji. W referacie Arkadiusza Pulikowskiego (również Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach) *Kierunki rozwoju wyszukiwarek internetowych i katalogów stron WWW* pokazane zostały natomiast ogólne mechanizmy tworzenia i przeszukiwania zasobów informacyjnych.

W sposób szczególnie starły się ze sobą prezentacje kierunków prac projektowych związanych z udostępnianiem zbiorów bibliotek. Z jednej strony, w wystąpieniu *Katalogi OPAC „następnej generacji”. Charakterystyka i możliwości ich wykorzystania* Grzegorza Gmitera (Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UMCS) przedstawiono podejście komercjalizujące wyszukiwanie zasobów informacyjnych, w którym system OPAC zmierzałby ku ujednoliceniu „bramy” do źródeł informacyjnych, z drugiej zaś Anna Śpiechowicz i Andrzej Koziaara (Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach) omówili *Zaawansowane modele informatyczne na przykładzie wdrożenia i wykorzystania kartoteki haseł wzorcowych w bibliotekach użytkujących Zintegrowany System Biblioteczny PROLIB*, które ułatwiają jednolitą prezentację baz indeksujących zasoby papierowe bibliotek w Internecie. Cenne informacje dla całego środowiska, dotyczące tej grupy tematycznej, znalazły się również w prelekcji Agnieszki Kasprzyk (Centrum NUKAT) *NUKAT, czyli o symbiozie w świecie książki*.

Wystąpienie pracowników Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego – Grzegorza Czapnika, Agaty Walczak-Niewiadomskiej i Zbigniewa Gruszki, zatytułowane *Edukacja bro-*

kerów informacji na poziomie akademickim – zarys problematyki badań realizowanych w KBiN UŁ było próbą podsumowaniem kilkuletnich doświadczeń w zakresie przygotowania zawodowego do profesjonalnego wyszukiwania, weryfikowania i udzielania różnego rodzaju informacji. Brakowało w nim niestety odniesienia do doświadczeń ogólnopolskich i praktycznych wniosków dotyczących rozwoju tej dziedziny.

Szczególny rozdzwięk sposobu pojmowania zadań nałożonych na biblioteki dał się zauważyć między treściami przedstawionymi w wystąpieniu *Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka – nowoczesny model udostępniania zasobów* Małgorzaty Wagi, A. Śpiechowicz i A. Koziary (Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach) a zawartością tradycyjalistycznych omówień statycznej, niezmiennej od lat rzeczywistości: Agnieszki Celej (Biblioteka Wydziału Chemicznego Politechniki Warszawskiej) *Informator dziedzinowy a bibliotekarz dziedzinowy w Bibliotece Głównej i Bibliotece Wydziału Chemicznego Politechniki Warszawskiej*, Urszuli Kowalewskiej (Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego) *Dostosowywanie działalności informacyjnej biblioteki akademickiej do potrzeb społeczeństwa informacyjnego na przykładzie Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego*, czy Katarzyny Zygmunt i Stefanii Stuligrosz-Urbańskiej (Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu) *Działalność informacyjna biblioteki – komunikat*.

Wiele cennych informacji zawierała prezentacja twórców systemu dLibra, zajmujących się tworzeniem bibliotek cyfrowych, przedstawiona przez Marcina Werłę i Adama Dudczaka (Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe). Omówiono ich wkład w realizację europejskiego grantu związanego z przygotowaniem materiałów *e-learningowych* dla osób prowadzących digitalizację zbiorów. Interesujące były także wystąpienia gości zagranicznych, ukazujące dorobek sąsiednich krajów w dziedzinie udostępniania informacji. Goście szczególną uwagę poświęcili wpływowi przeprowadzanych szkoleń na jakość tworzonych środowisk informacyjnych i wykorzystanie sprzętu komputerowego do zabezpieczenia efektywnej pracy instytucji.

Podsumowując całą konferencję, należy stwierdzić, że zamierzony przez organizatorów przegląd zarówno stanu badań, jak i rozwiązań praktycznych powiódł się, choć niedosyt wywołuje zdecydowanie zbyt skromna liczba i czas wystąpień o ujęciu nowatorskim, odpowiadającym na wyzwania współczesnego bibliotekarstwa i informacji naukowej. Pewną niedogodnością był program konferencji, w którym nie przewidziano czasu na obszerniejszą dyskusję. Być może należałoby także rozważyć dwustopniowe kwalifikowanie referatów lub zaplano-

wanie części wystąpień w równoległych sesjach. To pierwsze dotyczyłoby dopuszczenia tylko niektórych wybranych wystąpień do prezentacji w czasie trwania konferencji. Mimo tych zastrzeżeń można uznać, że uczestnictwo w konferencji było co najmniej pożyteczne, jak również można mieć nadzieję, że materiały z konferencji *Książka, Informacja i Internet 2010* trafią do zasobów jednej z bibliotek cyfrowych.

JOANNA KULIK
KAROLINA SZTABA
Biblioteka Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu
Wydział Zamiejscowy w Chorzowie

**SPRAWOZDANIE Z SEMINARIUM
FUNDUSZE UE DLA BIBLIOTEK
(CHORZÓW, 26 LISTOPADA 2010 ROKU)**

W chorzowskim wydziale Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu 26 listopada 2010 roku odbyło się bezpłatne seminarium *Fundusze UE dla Bibliotek*. Spotkanie zorganizowano w ramach XXIV Forum Sekcji Bibliotek Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Zarządzie Okręgu w Katowicach. Organizatorami były Biblioteka WSB w Chorzowie, Biblioteka Wyższej Szkoły Bankowości i Finansów w Katowicach oraz Centrum Informacji Europejskiej WSB w Chorzowie.

Celem spotkania było przybliżenie bibliotekarzom problematyki funduszy unijnych oraz wskazanie możliwości ich wykorzystania. Seminarium zostało przygotowane dla pracowników bibliotek różnego typu.

Spotkanie podzielono na dwie sesje: wykładową i warsztatową. W części pierwszej wysłuchano referatów, przedstawiających potencjał funduszy unijnych, a w drugiej natomiast uczestnicy, podzieleni na trzy grupy, mogli nauczyć się wypełniania wniosków aplikacyjnych.

W trakcie sesji wykładowej jako pierwsza wystąpiła Małgorzata Sołtys, ekspert w dziedzinie funduszy europejskich oraz konsultant Punktu Europejskiego Europe Direct Katowice (*Europe*). Zaprezentowała referat *Jak fundusze mogą zmienić Twoje najbliższe otoczenie, czyli dotacje dla bibliotek* (Sołtys, cop. 2011). Przedstawiła podstawowe informacje, dotyczące funduszy europejskich oraz programów operacyjnych w Polsce. Szczegółowo omówiła te programy, w ramach których przyznawane są dotacje bibliotekom, jak: Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko oraz Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Wskazała konkretne działania oraz typy realizowanych projektów. Przedstawiła także program „Młodzież w Działaniu”, którego głównym celem jest promowanie obywatelstwa europejskiego wśród młodzieży.

Następnie głos zabrały Gabriela Suski-Borek oraz Marzena Czop. Pierwsza z prelegentek jest absolwentką Wydziału Rachunkowości Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego w Katowicach oraz Bezpieczeństwa i Higieny Pracy Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu. Specjalizuje się w pozyskiwaniu środków unijnych dla instytucji otoczenia biznesu, jednostek naukowych oraz organizacji pozarządowych. M. Czop jest z kolei specjalistką do spraw absorpcji funduszy europejskich, zna programy pomocowe oraz ma kwalifikacje z zakresu udzielania informacji dotyczących dokumentacji wniosków o fundusze europejskie. W referacie *Biblioteki bliżej funduszy* referentki podsumowały okres wielokierunkowego i kompleksowego wsparcia edukacji z funduszy unijnych w latach 2007-2010. W tym czasie można było uzyskać dotacje na dofinansowanie projektów, których celem było m.in. zwiększenie efektywności systemu kształcenia i doskonalenia kadry nauczycieli oraz wyrównanie szans edukacyjnych dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniów. Ukazano obraz realizacji tych celów, wpisujący się w sposoby przekształcania bibliotek szkolnych oraz bibliotek uczelni wyższych w nowoczesne i interdyscyplinarne placówki.

W trakcie przerwy między sesjami uczestnicy seminarium mogli skorzystać z usług stanowiska informacyjno-promocyjnego Europe Direct Katowice, Regionalnego Centrum Informacji Europejskiej z Katowic (*Katowice*) oraz Centrum Informacji Europejskiej WSB w Chorzowie, które cieszyły się dużym zainteresowaniem przybyłych bibliotekarzy. Konsultanci odpowiadali na pytania dotyczące szeroko pojętego funkcjonowania Unii Europejskiej oraz na temat funduszy unijnych. Ponadto przygotowano stoisko z nowościami książkowymi wydawnictwa Wolters Kluwer.

W drugiej części seminarium bibliotekarze kontynuowali obrady w trzech grupach warsztatowych. Pierwszy panel poprowadzili Iwona Święcicka oraz Andrzej Słaby z Fundacji Razem (*Fundacja*), która zajmuje się tworzeniem oraz realizacją projektów unijnych, w szczególności o charakterze szkoleniowym i doradczym. Współpracuje z przedsiębiorstwami, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami edukacyjnymi i samorządowymi, doradzając w zakresie możliwości finansowania ich działań oraz prowadząc szkolenia poświęcone wykorzystaniu funduszy strukturalnych. Prowadzący tę część warsztatów zaprezentowali praktyczne podejście do Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (*Kapitał Ludzki. Narodowa Strategia Spójności*) oraz metodykę pisanie projektu unijnego. Podczas zajęć wykorzystano narzędzie Generator Wniosków Aplikacyjnych (*Kapitał Ludzki*).

Narodowa Strategia Spójności. Generator Wniosków Aplikacyjnych), które służy do wypełniania wniosków o dofinansowanie projektu z europejskich środków.

Panel drugi dotyczył funduszy inwestycyjnych. Poprowadził go Damian Kocot, pracownik Górnośląskiej Agencji Rozwoju Regionalnego w Katowicach, Politechniki Śląskiej, Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania im. Generała Jerzego Ziętka w Katowicach oraz Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu. D. Kocot szkoli m.in. z zakresu zarządzania projektami i pozyskiwania funduszy unijnych; był także uczestnikiem, ekspertem, doradcą oraz trenerem. Przybliżył uczestnikom warsztatów tematykę funduszy inwestycyjnych, w tym:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (*Program Infrastruktura*, cop. 2008), Priorytet XIII Infrastruktura szkolnictwa wyższego (*Infrastruktura*, cop. 2008);

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego (*Program Regionalny*), Priorytet VIII Infrastruktura edukacyjna, Działanie 8.1 Infrastruktura szkolnictwa wyższego;

- oraz Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (*Program Innowacyjna*, cop. 2008), Oś priorytetowa 8 – Społeczeństwo informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki, Działanie 8.3 Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu e-Inclusion (*Działania*, cop. 2008).

Ewa Grabowska kierowała natomiast trzecim z warsztatów, gdzie podjęto problematykę myślenia projektowego. Jako ekspert Ministerstwa Rozwoju Regionalnego dla Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, akredytowany trener Ministerstwa Gospodarki oraz trener Krajowego Ośrodka Szkolenia Europejskiego Funduszu Społecznego przy Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Grabowska wprowadziła uczestników w zasady tworzenia projektów zgodnie z unijnymi wymogami. Przedstawiła również podstawowe narzędzia, ułatwiające prawidłowe wypełnianie wniosków o dofinansowanie projektów i późniejsze zarządzanie nimi, jak Matrycę Logiczną Projektu oraz Zarządzanie Cyklem Projektu. Omówiła zasadnicze błędy popełniane przy pisaniu wniosków.

Każdy z warsztatów zakończył się burzliwą dyskusją. Prowadzący pomagali rozwiązywać wszelkie problemy, pojawiające się podczas spotkania, a bibliotekarze chętnie korzystali z szansy zadawania pytań ekspertom.

W trakcie seminarium wśród uczestników została przeprowadzona ankieta. Jej głównymi celami były ocena warsztatów oraz określenie zapotrzebowania na organizowanie spotkań o podobnej tematyce

w środowisku bibliotekarskim. Uczestnicy docenili seminarium *Fundusze UE dla Bibliotek*, jednak uznali, iż nie wyczerpało ono tematyki i istnieje potrzeba rozszerzenia omawianych zagadnień.

Bibliografia

Działania w programie. W: Program Innowacyjna Gospodarka [online]. Cop. 2008 [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.poig.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/dzialania.aspx>.

Europe Direct KATOWICE [online]. [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.europe-direct.katowice.pl/>.

Fundacja Razem [online]. [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.fundacjarazem.org.pl/>.

Infrastruktura szkolnictwa wyższego. W: Program Infrastruktura i Środowisko [online]. Cop. 2008 [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pois.gov.pl/WstepDoFunduszyEuropejskich/Strony/13.aspx>.

Kapitał Ludzki. Narodowa Strategia Spójności [online]. 2010 [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.kapitalludzki.gov.pl/>.

Kapitał Ludzki. Narodowa Strategia Spójności. Generator Wniosków Aplikacyjnych [online]. [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.generatorwnioskow.efs.gov.pl>.

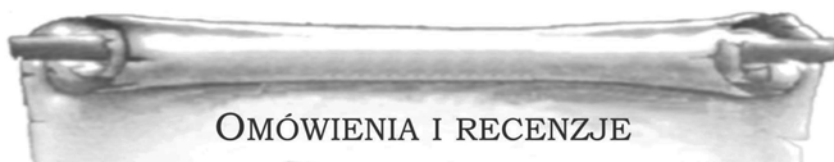
Katowice. Regionalne Centrum Informacji Europejskiej. W: Sieć Regionalnych Centrów Informacji Europejskiej [online]. [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.rcie.katowice.pl/>.

Program Infrastruktura i Środowisko [online]. Cop. 2008 [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pois.gov.pl/>.

Program Innowacyjna Gospodarka [online]. Cop. 2008 [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.poig.gov.pl/>.

Program Regionalny. Narodowa Strategia Spójności [online]. 2010 [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://rpo.slaskie.pl/>.

Sołtys M. (Cop. 2011), *Jak fundusze mogą zmienić Twoje najbliższe otoczenie, czyli dotacje dla bibliotek* [online]. [dostęp: 2010-12-15]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.slideshare.net/bibliotekawsb/sotys-jak-fundusze-mog-zmienitwoje-najblisze-otoczenie-ppt>.

OMÓWIENIA I RECENZJE

Piotr Biesiada
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Louis Braille : dotyk geniuszu / C. Michael Mellor ; [tł. Eryk Zieliński, Marek Kalbarczyk]. – Warszawa : Fundacja Szansa dla Niewidomych, 2009. – XIII, 132 s. – ISBN 978-83-929511-2-4.

Problematyka dostępu osób niewidomych do słowa pisanego od wielu lat budzi zainteresowanie różnych grup badaczy, skupiających się m.in. na historii i rozwoju pisma Louisa Braille’a, roli pomocy dydaktycznych i rehabilitacyjnych, ułatwiających codzienne funkcjonowanie ludzi borykających się z utratą narządu wzroku, jak również wpływu najnowszych technologii na percepcję tekstu przez te osoby. Równie często tematem opracowań naukowych staje się sytuacja dostosowania instytucji kultury i nauki do potrzeb osób z niepełnosprawnością wzroku.

Tym właśnie zagadnieniom swoją pracę poświęcił angielski publicysta C. Michael Mellor, który opublikował dzieło *Louis Braille: a touch of genius*. Praca ukazała się w 2006 roku w Stanach Zjednoczonych Ameryki, nakładem National Braille Press, a następnie została przetłumaczona na język polski i wydana w 2009 roku przez polską Fundację Szansa dla Niewidomych pod tytułem *Louis Braille: dotyk geniuszu*¹.

Książka C. M. Mellora naświetla koleje losu L. Braille’a, który w wieku trzech lat uległ wypadkowi, w wyniku którego zaczął tracić wzrok. Doznane obrażenie spowodowało, że „dwa lata po wypadku, Louis był całkowicie niewidomy” (s. 16). Opisując życie rodzinne Braille’a, autor nie skupia się tylko na chorobie chłopca, lecz ukazuje również sytuację panującą w Coupvray, rodzinnej wiosce głównego bohatera. Społeczeństwo Coupvray, dowiedziawszy się o tragedii, jaka spotkała rodzinę Louisa, postanowiło zaangażować się w proces kształcenia dziecka. Jednym z mieszkańców wioski, który włączył się w nauczanie Braille’a, był katolicki duchowny, o. Palluy. Dostrzegł, „że młody

¹ Fundacja istnieje od 1992 roku. Prężnie działa na rzecz osób niewidomych i słabowidzących. Więcej informacji (*Fundacja*, 2010).

Louis jest inteligentny i ciekaw świata, którego nie może już zobaczyć” (s. 24). Obserwacje proboszcza pobliskiego kościoła pomogły rodzicom dziecka podjąć decyzję o jego dalszym kształceniu. W miejscowej szkole Braille rozpoczął naukę z widzącymi dziećmi, zaskarbił sobie sympatię nauczycieli i uczniów oraz uzyskał znakomite wyniki, które dały mu możliwość zdobywania wiedzy w paryskiej szkole dla niewidomych².

Młody Braille rozpoczął pobieranie nauki w placówce kształcącej niewidome dzieci w 1819 roku. Moment ten Mellor opisuje jako niezwykle wydarzenie w życiu niewidomego chłopca. Interesująco przedstawia historię powstania tej placówki. Dodatkowo omawia działalność Institution Royale des Jeunes Aveugles, na tle instytucji stworzonej przez króla Ludwika IX, zwanej Quinze-Vingts. Prócz tego zapoznaje czytelnika z postacią Valentina Haüy’a, który odegrał zasadniczą rolę w procesie edukacji francuskich niewidomych. Koncentruje się także na wynalazkach V. Haüy’a, które były związane z dostosowaniem druku na potrzeby osób z niepełnosprawnością wzroku³. Poza tym Autor przybliży sylwetki znanych niewidomych osób, które pełniły znaczące role w XVIII i XIX wieku⁴.

Proces zdobywania wiedzy przez L. Braille’a nie należał do najłatwiejszych, jeżeli chodzi o warunki lokalowe i sytuację finansową ośrodka. Drastycznie obniżone dotacje przeznaczone na edukację niewidomych spowodowały, że dyrektor placówki – Sébastien Guillié – musiał ograniczyć wydatki przeznaczone na jej działalność. Niedostateczne finansowanie placówki przysporzyło S. Guillié wielu problemów, które wywierały bezpośredni wpływ np. na zdrowie uczniów. Dyrektor podejmował różnorakie działania na rzecz swoich podopiecznych, które były związane z przywróceniem nauczania muzyki i praktycznej nauki zawodu oraz z powiększaniem księgozbioru w druku wypukłym i ulepszeniem metod rozpoznawania tekstu przez podopiecznych szkoły. Opracowywane na przestrzeni wieków metody, umożliwiające czytanie i pisanie osobom niewidomym, zostały omówione przez Mellora w wystarczający sposób: posłużył się m.in. wyselekcjonowanymi fotografiami i grawiurami, które zostały udostępnione autorowi przez Musée Va-

² Placówka nosiła nazwę Institution Royale des Jeunes Aveugles. Była to pierwsza szkoła dla niewidomych w Europie, której założycielem i wieloletnim dyrektorem był Francuz Valentin Haüy.

³ V. Haüy opracował sposób produkcji książek oparty na czcionce wypukłej, którą niewidomy odczytywał palcami. Ogólnie rzecz ujmując, prace Haüy’a były skupione wokół szeroko pojętego drukarstwa.

⁴ Autor przedstawia życiorysy m. in. Nicholasa Saundersona (1682-1739) i Marii Theresii von Paradis (1759-1824).

lentin Haüy w Paryżu. C. M. Mellor przedstawił działania Braille'a, związane z dostosowaniem druku wypukłego do potrzeb niewidomych w oparciu o „pismo nocne”, które stworzył były oficer armii francuskiej Charles Barbier de la Serre. Próby, związane z przyswajaniem nowych wiadomości dotyczących sposobu czytania i pisania przez osoby niewidome, L. Braille zgłębiał pod okiem Alexandra François-René Pigniera, który pełnił funkcję dyrektora szkoły od 1921 roku. Dwunastoletni Louis, zachwycony systemem Ch. Barbiera, rozpoczął intensywną naukę tego pisma. „System Barbiera polegał na 12-punktowej komórce: dwie pionowe kolumny po sześć punktów każda. Jego kod nie opierał się na alfabecie, a raczej na dźwiękach – był on trudny dla czytelnika i wcale nie podobny do sposobu, w jaki czyta się druk” (s. 61). Wkrótce niewidomi uczniowie dostrzegli niedoskonałości tego sposobu zapisu, a mianowicie „nie było ortografii, gramatyki, żadnego sposobu przedstawiania liczb, nie było muzyki” (s. 61). Rozpoznanie usterek metody Barbiera skłoniło L. Braille'a do rozpoczęcia pracy nad udoskonaleniem systemu znaków, który umożliwiałby niewidomym samodzielne zdobywanie wiedzy o otaczającym ich świecie. Niestrudzony wysiłek nad nowym sposobem porozumiewania się niewidomych przyczynił się do tego, że „już w wieku 15 lat Louis przeciął dwunastopunktową komórkę Barbiera na pół, redukując ją do sześciu punktów, które zgrabnie mieściły się pod czubkiem palca czytelnika” (s. 62). Rewolucyjne odkrycie udoskonalone zostało w 1825 roku⁵ i od tego momentu było rozpowszechniane w paryskiej szkole. Po raz pierwszy „pierwotny kod Braille'a został opublikowany przez szkołę w druku wypukłym z przykładami brajla [w 1929 roku – przyp. P. B.]” (s. 63). Wynaleziony system Braille'a tworzy „komórka brajlowska – układ sześciu punktów: 2 w poprzek i 3 w dół” (s. 63). C. M. Mellor wyjaśnia logikę Braille'a zastosowaną w sześciopunkcie poprzez prezentację zapisu.

Zdobyte w paryskim Instytucie dla Niewidomych umiejętności i kwalifikacje umożliwiły Braille'owi podjęcie pracy w charakterze nauczyciela: „Louis uczył gramatyki i geografii zarówno niewidomych jak i widzących uczniów do 1835, po czym nauczał tylko niewidome dzieci” (s. 67). Doświadczenia w pracy z dziećmi, talent dyplomatyczny, śmierć ojca oraz dalsze losy i problemy ze zdrowiem L. Braille'a Mellor omówił przede wszystkim na podstawie listów skierowanych do rodzzonego brata Simona-René oraz Pigniera i jego siostry.

⁵ L. Braille miał wtedy zaledwie 16 lat.

Życie L. Braille'a było skupione nie tylko wokół opracowania pisma, ale również nierozdzielnie wiązało się z muzyką, która towarzyszyła mu od początku edukacji w Instytucie. Sztuka ta pełniła istotną funkcję w egzystencji osób pozbawionych wzroku, bowiem wpływała na ich psychikę oraz umożliwiała zdobycie środków do życia. Twórca pisma punkowego, jako organista, korzystał ze swojego daru, grając w paryskich kościołach, np. w Kościele Saint-Vincent-de-Paul⁶. Braille grał także na wiolonczeli i stroił fortepiany. Te praktyczne umiejętności stały się źródłem jego dochodu. Przygotowanie muzyczne pomogło Braille'owi opracować kod muzyczny, który umożliwił niewidomym muzykom grę na instrumentach.

Mogłoby się wydawać, że genialne odkrycia L. Braille'a zakończyły proces udoskonalania pisma, jednak Braille nie tylko skupił się na sześciopunkcie, ale także na dziesięciopunkcie, który „wykorzystywał macierz 10 x 10” (s. 88). Sposób ten przełamał barierę porozumiewania się niewidomych z osobami widzącymi głównie dzięki drukowi mozaikowemu i wynalazkowi rafigrafu.

Wszystkie dokonania L. Braille'a, związane z opracowaniem i dostosowaniem metody sześciu punktów do potrzeb osób z niepełnosprawnością wzroku, nie od razu zostały zaakceptowane. Jedną z nieprzychylnych jego wynalazkom osób był Pierre-Armand Dufau⁷, który zakazał stosowania systemu brajlowskiego w szkole w 1840 roku. Decyzja ta miała negatywne skutki nie tylko dla edukacji niewidomych, ale również dla „książek wytłoczonych metodami Haüy – 26 tytułów wyprodukowanych za rządów Guillié i 47 za rządów Pignera” (s. 99), które z nakazu Dufau zostały spalone. Proceder Dufau, na szczęście, nie trwał długo, gdyż uczniowie dalej, często w ukryciu, korzystali z wynalazku Braille'a. Oprócz tego sam L. Braille rozpoczął aktywnie propagować swoje odkrycia związane z pismem dotykowym (sześć- i dziesięciopunktowym). W tym celu napisał list do Wilhelma Kleina, w którym zachwalał wynalazek rafigrafu, oparty na piśmie dziesięciopunktowym. Cztery lata po wprowadzeniu restrykcji, tj. w 1844 roku, brajl znów zagościł w murach Królewskiej Instytucji dla Niewidomej Młodzieży w Paryżu. Stało się to za sprawą wicedyrektora

⁶ Według M. Mellora Braille grywał w Kościele Św. Wincentego a Paulo, gdyż był zbyt chory, aby daleko podróżować. Oprócz tego Zgromadzenie Łazarzystów zajmowało szczególne miejsce w sercu L. Braille'a. Zob. s. 78.

⁷ Następca Pigniera na stanowisku dyrektora. Był przeciwnikiem Kościoła Rzymskokatolickiego. Opowiadał się za rozdziałem państwa od Kościoła zgodnie z ideologią Rewolucji Francuskiej.

placówki, Josepha Guadeta, który „zdał sobie sprawę, że brajl był istotnie bardziej praktyczny niż druk wypukły” (s. 101).

Zmagania Braille’a z nieuleczalną chorobą (gruźlica) M. Mellor przedstawił na podstawie listów, pisanych do Pigniera oraz do siostry i do matki.

Tworząc biografię wybitnego Francuza, M. Mellor nie skupił się tylko na opisie kolejnych etapów życia głównego bohatera⁸, lecz przedstawiał także dalsze losy systemu brajla na świecie, poprzez scharakteryzowanie procesu dostosowywania brajla w Europie i Ameryce. Dzieło C. M. Mellora po części stanowi również źródło wiedzy o historii dziewiętnastowiecznej Francji. Ukazuje rozwój pomocy dydaktycznych stosowanych w szkołach dla niewidomych oraz informuje o zdobyczach techniki, które w dynamiczny sposób rozpowszechniły system sześciu punktów pod koniec XIX i na początku XX wieku. Opisuje ponadto zmagania niewidomych o prawo do równego traktowania, godnego życia i godziwego zarobku. Przełamuje zarazem stereotyp niewidomego, wedle którego osoby z niepełnosprawnością wzroku są nieporadne i skazane na pomoc drugiego człowieka.

Popularnonaukowa publikacja Mellora jest bardzo dobrze przygotowana edytorsko i merytorycznie. Jest pierwszą pracą dostępną w języku polskim, która została napisana na podstawie pierwotnych źródeł. Dodatkowym walorem poznawczym książki jest zamieszczenie 31 listów twórcy pisma punkтового skierowanych do członków rodziny, przyjaciół i znajomych. Jeden z listów został zapisany w systemie brajla i zamieszczony na początku opracowania. Z kolei kilka kolejnych zostało udostępnionych w postaci reprodukcji. Oprócz tego w książce opublikowano złote myśli dziesięciu znanych ludzi⁹, które skłaniają czytelnika do refleksji nad życiem m.in. osób niewidomych i wprowadzają w tematykę danego rozdziału. Na uwagę zasługują słowa amerykańskiej niewidomej działaczki, Hellen Keller, która oświadczyła: „my, niewidomi, tyleż zawdzięczamy Louisowi Braille’owi, co cała ludzkość Gutenbergowi” (s. 11).

Praca zawiera kolorowe fotografie, przedstawiające m.in. rodzinną wioskę Braille’a, czarnobiałe ilustracje, które obrazują codzienne życie mieszkańców Coupvray oraz grawiury i litografie, ukazujące m.in. postać niewidomego w czasie pracy i nauki.

⁸ L. Braille zmarł w wieku 43 lat.

⁹ Wśród których znaleźli się m.in.: Perykles (ok. 500-429 p.n.e.), J. Swift (1667-1745), V. Haüy (1745-1822), L. Braille (1809-1852), O. Wendell Holmes (1809-1894), W. Pater (1839-1894), H. Keller (1880-1968), A. de Saint-Exupéry (1900-1944).

Na końcu pracy autor opublikował wiadomości odnoszące się do źródeł ilustracji, przypisy, bibliografię oraz indeks w układzie alfabetycznym. Dodatkowo zamieścił informacje ułatwiające turystom dotarcie do Muzeum Louisa Braille'a mieszczącego się w jego domu rodzinnym, na przedmieściach Paryża.

Bibliografia:

Fundacja Szansa [online]. 2010 [dostęp: 2010-11-10]. Dostępny w World Wide Web: <http://szansa.waw.pl/>.

Mellor C.M. (2009), *Louis Braille : dotyk geniuszu*. Warszawa.

Zbigniew Żmigrodzki

*Emerytowany pracownik Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*

Słowa kluczowe / Wiesław Babik. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, cop. 2010. – 241, [1] s. – ISBN 978-83-233 -2866-7.

Nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego ukazała się nie tylko wartościowa pod względem naukowym, ale i przydatna w praktyce książka Wiesława Babika *Słowa kluczowe*, poświęcona jednemu z węzłowych problemów informacji naukowej – tworzeniu haseł słownych, służących charakteryzowaniu oraz wyszukiwaniu przedmiotów w systemach informacyjno-wyszukiwawczych, szeroko stosowanych w wielu dziedzinach nauki i praktyki, posługujących się technologią informatyczną. Teoria słów kluczowych i praktyka budowy ich usystematyzowanych zbiorów – zwanych językami, jest dziś ważną częścią wiedzy oraz umiejętności; poprawne korzystanie z niej warunkuje funkcjonalność opartych na nich systemów, umożliwiających sprawne wyszukiwanie informacji bibliograficznej i rzeczowej wszelkiego typu. Łączy ona elementy nauki, informatyki i lingwistyki stosowanej, z zasadami konstrukcji słowników w różnych układach.

Autor, czołowy polski specjalista, od lat prowadzi badania w tym zakresie, będąc również doświadczonego wykładowcą akademickim w uniwersytetach Jagiellońskim w Krakowie i Śląskim w Katowicach, jak również współtwórcą konkretnych zastosowań.

Omawiana publikacja obejmuje trzy obszerne części, na które składa się łącznie sześćdziesiąt siedem rozdziałów i podrozdziałów; całość poprzedza wstęp, poświęcony zarysowi teorii słów kluczowych oraz przeglądowi związanych z nią badań za granicą i w Polsce; autor przedstawia tu również swoje założenia dotyczące niniejszej pracy, jej cel, drogę swych rozważań i ich przebieg. Określa też szerokie grono adresatów książki – teoretyków, praktyków i studentów. Rolę wnioskującego podsumowania spełnia obszerny, osobny rozdział „Od rozważań teoretycznych do praktyki”, przynoszący sprecyzowanie poglądów autora oraz jego oceny i opinie w kwestii perspektyw dalszego rozwoju teorii i jej realizacji w tworzonych i udoskonalanych systemach informacyjno-wyszukiwawczych. Na aparat pomocniczy składa się obszerna literatura przedmiotu (w tym dziewięć pozycji własnych

autora w językach polskim i angielskim), indeks osobowy i rzeczowy oraz aneks – wykaz słowników słów kluczowych, które wykorzystano w toku analizy w książce, ponadto – spis rysunków i streszczenie w języku angielskim.

Część pierwsza – „Słowa kluczowe w różnych kontekstach” – zawiera definicję tego terminu, prezentacje odmian słów oraz ich funkcji w różnych systemach, a także stosunku do języka naturalnego.

W części drugiej – „Słowa kluczowe jako jednostka leksykalna języka słów kluczowych” – mowa jest o języku słów kluczowych, jego charakterystyce, rodzajach i związkach z językiem naturalnym oraz stosunku do języka deskryptorowego i języka haseł przedmiotowych.

Wreszcie w części trzeciej – „Słowa kluczowe w systemach wyszukiwania informacji” – autor zajmuje się analizą języków słów kluczowych i zawierających je słowników różnych kategorii, a także pragmatyką języka słów kluczowych, zastanawiając się nad kierunkami jego zastosowań i perspektywami dalszego rozwoju.

Wzorowy wręcz i szczegółowy sposób opracowania tematu, jego precyzyjne i ściśle ujęcie, czynią z książki Wiesława Babika nie tylko niezbędną teoretyczną syntezę problemu, ale również przydatny podręcznik akademicki oraz przejrzyste kompendium wiedzy teoretycznej i stosowanej, do użytku dla wszystkich tworzących i prowadzących różnego rodzaju systemy informacyjno-wyszukiawcze. Jedynym pożądanym uzupełnieniem wydaje się rozwinięcie zagadnień semantyki języków słów kluczowych w kwestii ich kształtowania, odpowiedniego do treściowego (rzeczowego) zakresu pojęć znaczeniowych terminów. W systemach informacyjno-wyszukiawczych charakterystyka danych i pożądaný efekt ich wyszukania zależą od obiektywnie adekwatnego wyboru terminów – w przeciwnym razie może dojść do nieodnalezienia poszukiwanych przedmiotów lub do utrudnień w korzystaniu z systemu. Mogą tu występować błędy, a nawet manipulacje o charakterze ideologicznym, politycznym bądź innym, w wyniku tzw. politycznej poprawności lub wpływu różnorodnych społecznych nacisków. Czy to zagadnienie i w jakim stopniu należy do teorii i praktyki zastosowania języków słów kluczowych, jest sprawą dyskusyjną; niewątpliwie jednak nie należy go całkowicie pomijać, jak to czyni większość autorów piśmiennictwa w tej dziedzinie.

Weronika Pawłowicz
Biblioteka Śląska

***Encyclopedia of Library and Information Sciences* / Marcia J. Bates ed.-in.chief ; Mary Niles Maack associate ed. – 3. ed. – Boca Raton, FL : CRC Press Taylor & Francis Group, cop. 2010.**

W 2010 roku nakładem wydawnictwa CRS Press w Boca Raton (Floryda) ukazała się *Encyclopedia of Library and Information Science (ELIS)*. Redaktorem naczelnym jest Miriam A. Drake. To imponujące dzieło liczy siedem tomów dużego formatu (29 cm), a obejmuje łącznie 5 742 strony.

Jest to wydanie trzecie. Pierwsza edycja *ELIS*, pod redakcją Allea Kemta i Harolda Lancour, ukazała się w latach 1968-1982. Po ostatnim, 33 tomie z literą „Z”, zaczęto publikować suplementy – dwa rocznie. Ostatni wydano w 2003 roku – jako wolumin 73. W tym samym roku ukazało się wydanie drugie (*ELIS-2*), pod redakcją Miriam Drake. Cztery tomy dużego formatu pojawiły się równocześnie z wersją elektroniczną online.

Właściwą treść trzeciej edycji encyklopedii poprzedza obszerny wstęp redakcji (s. XIII-XX), w którym przedstawiono charakterystykę publikacji, dobór i sposób opracowania oraz układ haseł. Co ciekawe, wstęp ten został zamieszczony na początku każdego tomu. Jak wspomniano w nim, wcześniejsze edycje encyklopedii przedstawiały szeroką problematykę bibliotekarstwa i nauki o informacji, także tematy związane z komputeryzacją procesów bibliotecznych. Zaprezentowały różne typy bibliotek oraz stowarzyszenia bibliotekarskie. W tym wydaniu zamierzano pokazać wpływ różnych nauk o informacji na siebie, ich wzajemne powiązania, relacje, które coraz częściej się pojawiają. Nauka o książce i bibliotece, archiwistyka oraz muzealnictwo rozwijały się niezależnie, teraz jednak, wobec szybkiego rozwoju technologii, przenoszenia obiektów do przestrzeni wirtualnej, pojawiają się wspólne problemy i rozwiązania.

Jak podkreślają redaktorzy, tytuł dzieła *Encyclopedia of Library and Information Sciences* to encyklopedia **nauk** o bibliotece i informacji. Zakresem opracowania objęto bowiem nie tylko bibliotekoznawstwo i informację naukową, ale wiele różnych nauk odnoszących się do informacji: archiwistykę, bibliografię, informatykę, systemy informacyjne, zarządzanie wiedzą, muzealnictwo, socjologiczne studia

o informacji. Tym, co łączy te dziedziny, jest zainteresowanie zapisem informacji i kulturalne znaczenie wytworów i obiektów. W naukach o informacji dąży się do zbierania, organizowania, przechowywania, zabezpieczania, odzyskiwania, przekazywania, prezentowania i udostępniania zapisu kulturalnego we wszystkich jego formach i przejawach. Aby odpowiednio zarządzać zasobami kultury, osoby zajmujące się informacją muszą poznać odpowiednie źródła i technologie informacyjne, a także rozumieć postawę człowieka wobec informacji.

W centrum zainteresowania *ELIS-3* znalazły się trzy instytucje: biblioteka, archiwum i muzeum. Ich działania rozpatrywane są w aspekcie teoretycznym i praktycznym, także w całym otoczeniu społecznym, kulturalnym, politycznym i geograficznym. Ukazano ich rozwój historyczny, kontekst prawny, społeczny i polityczny. Planowano również przedstawić charakterystykę szeroko pojętej informacji i zajmujących się nią instytucji we wszystkich 198 państwach należących do UNESCO. Zamierzenie to udało się zrealizować tylko częściowo – przybliżono problematykę bibliotek, archiwów i muzeów w ponad trzydziestu krajach, przede wszystkim Europy i Azji, a także (co podkreśliła redakcja) w państwach dawnego Związku Radzieckiego.

Redaktorzy encyklopedii zwrócili się do autorów z różnych krajów, badaczy poszczególnych dziedzin, przedstawicieli nauki i członków organizacji bibliotekarskich o przygotowanie tekstów, według określonych zasad. Każdy miał jednak swobodę w tworzeniu, podkreśleniu tego, co uważa za najistotniejsze. Nie wszyscy zdolali napisać teksty w zaplanowanym terminie, niektórzy wycofali się zbyt późno, aby redakcja mogła znaleźć zastępstwo. Brakuje zatem części planowanych opracowań, m.in. o instytucjach kultury w Argentynie, Egipcie, Włoszech, Nowej Zelandii czy Rosji, czy takich, jak *Digital Libraries*, *Economics of Information*, *Information Security*, *Science Museums*, *Library Public Services*. Wspomniano również tematy, których w encyklopedii nie zaplanowano. Do takich należą hasła biograficzne, a także przedstawienia poszczególnych instytucji (z wyjątkiem kilku najważniejszych). Jednak najbardziej znaczące postacie, biblioteki, muzea, archiwa nie zostały pominięte, lecz informacji o nich należy szukać w szerszych hasłach.

Autorzy haseł byli zobowiązani do skontrolowania aktualności podawanych danych. Wszystkie artykuły zostały sprawdzone pod względem merytorycznym przez ekspertów zewnętrznych, a dodatkowo również pod kątem ewentualnych plagiatów.

Ogółem w encyklopedii zamieszczono 565 haseł, wśród których wyróżniono kilka grup. Tak zwane tematy klasyczne (*ELIS Classics*) – to 37 haseł omawiających problemy o dużym znaczeniu historycznym czy teoretycznym, które pojawiły się w poprzednich edycjach. Są one wyróżnione w spisie treści i w zestawieniu tematycznym właśnie określeniem *ELIS Classic*. Do takich „klasycznych” należą hasła związane z historią książki i bibliotek (m.in. *Incunabula, Illumination, Binding, Renaissance Libraries, History of Public Libraries*), piśmiennictwa (m.in. *Business Literature, Economics Literature, Geographical Literature, Mathematics Literature*), katalogowania i klasyfikacji (*Catalogs and Cataloging: History, Bliss Bibliographic Classification First Edition, Philosophy of Science*). To także problemy związane z automatyzacją procesów bibliotecznych, m.in. *Automation in Library and Information Services in China to 1990 [Selection]* czy *Machine Readable Cataloging (MARC): 1961-1974* (jest również nowe hasło, poświęcone systemowi MARC za okres 1975-2000). Około 30 kolejnych tematów zostało przeniesionych z edycji wcześniejszych, kolejnych 80 autorzy zaktualizowali. Jednak ponad 400 haseł (czyli około 3/4 całości) jest całkiem nowych.

W encyklopedii obowiązuje układ alfabetyczny haseł. Aby czytelnicy mogli lepiej zorientować się w treści, na początku zamieszczono *Topical Table of Contents* (s. XXI-XLV) – wypracowany przez redakcję schemat tematyczny zawartości. Ukazuje on 11 dużych grup problemowych z podziałami. Pierwsza grupa to *Information Disciplines and Professions*. Tu wyróżniono dyscypliny ogólne (m.in. archiwistykę, systemy informacyjne, zarządzanie wiedzą, naukę o bibliotece i informacji, muzealnictwo), a także *Disciplinary Specialities* – specjalizacje w poszczególnych naukach (m.in. dyplomatyka, informacja medyczna, biznesowa, zachowania informacyjne, bibliotekarstwo akademickie, prawne, dla dzieci, publiczne, teologiczne, kolekcje muzealne, bibliografia, papirologia), *Cognate Disciplines* – dyscypliny pokrewne (m.in. komunikacja, cybernetyka, epistemologia, semiotyka, telekomunikacja), *Career Options and Education* – zawód i edukacja (w bibliotekarstwie, archiwach, muzeach).

Concepts, Theories, Ideas to druga grupa tematyczna. Wyróżniono koncepcje kluczowe (m.in. dostępność, katalogowanie, potrzeby informacyjne, wiedza, proveniencja zbiorów, dziedzictwo niematerialne) oraz *Theories, Models and Ideas* – m.in. teoria klasyfikacji, teoria informacji, informacja o piśmiennictwie. Trzeci dział to *Research Areas* – obszary badawcze. Wydzielono tu specjalności międzydyscy-

linarne (lingwistyka, socjologia informacji), badania specjalne (w których poruszane są takie problemy, jak: bibliometria, zachowania informacyjne i poszukiwawcze, modele, organizacja i opis, metadane, indeksowanie, wyszukiwanie informacji, wyszukiwanie w sieci i katalogach internetowych, projektowanie systemów informacyjnych, zagadnienia prawne i etyczne, życie kulturalne, relacje społeczne, polityka informacyjna).

Problemy związane z instytucjami kultury – archiwami, bibliotekami i muzeami zebrano w czwartej grupie tematycznej *Institutions*. Wyodrębniono różne ich rodzaje, m.in. archiwa narodowe i uniwersyteckie, biblioteki szkolne, szpitalne, publiczne, muzea sztuki i historyczne. Jeden z poddziałów poświęcono wybranym, najważniejszym instytucjom, a są to: Francuska Biblioteka Narodowa, British Library, Biblioteka Kongresu, Louvre i Smithonian Institution. Kolejne poddziały wymieniają inne instytucje kultury, jak galerie sztuki, towarzystwa historyczne, bazy danych online, a także problemy zbiorów, kolekcji – sztuki, zbiorów rzadkich i cennych, rękopisów.

Systems and Networks – systemy i sieci to piąty dział tematyczny, dość szeroki. Tu zebrano hasła związane z organizacją systemów informatycznych, zarządzaniem systemami komputerowymi, katalogami internetowymi OPAC, tezaurusami, zapisem, przesyłaniem i przechowaniem danych, siecią WWW.

Szósty dział – *Literatures, Genres and Documents* gromadzi tematy związane z literaturą, rodzajami dokumentów i źródeł informacji, klasyfikacją dzieł, systemami opracowania zbiorów (także wirtualnych) i standardami opisów, a także projektami i problemami prawnymi (prawo autorskie).

Siódma grupa tematyczna to *Professional Services and Activities*. Tu zebrano hasła poświęcone gromadzeniu zbiorów i ich szacowaniu, zarządzaniu i finansowaniu instytucji kultury, planowaniu, organizacji i opisowi materiałów, katalogowaniu, konserwacji i ochronie zasobów oraz reprografii, a także pracy z użytkownikiem (również niepełnosprawnym).

Hasła poświęcone użytkownikom instytucji kultury tworzą ósmą grupę tematyczną *People Using Cultural Resources*. Omówione zostały m.in. zainteresowania czytelnicze, potrzeby informacyjne różnych grup społecznych (np. w regionach słabiej rozwiniętych, mniejszości narodowych, studentów, młodzieży), a także różne rodzaje i problematyka materiałów i poszukiwanych informacji (m.in. w zakresie literatury pięknej i naukowej, biologicznej, medycznej, genealogicznej, historycznej, norm i patentów).

Kolejne grupy tematyczne to: *Organisations* – stowarzyszenia biblioteczne, archiwalne, muzealne; *National Cultural Institutions and Resources* – tu przedstawiono państwa i ich działalność kulturalną, a jako ostatni, dział *History* obejmujący m.in. historię książki, papieru, bibliotek, katalogowania i klasyfikacji, architektury bibliotek i ich automatyzacji, Internetu.

Korzystanie z wielotomowej encyklopedii ułatwia kilka ciekawych rozwiązań. Na początku każdego tomu zamieszczono, jak już wspomniano, wstęp, układ systematyczny i szeroki spis treści (s. XLVII-LXII) z wymienionymi nazwiskami autorów. W samym zestawieniu tematycznym zastosowano system odsyłaczy do innych haseł (*see, see also*). Również na końcu każdego woluminu znalazł się indeks nazwisk i tematów do całości edycji. Ponieważ zachowano ciągłość paginacji w całym dziele, wybór właściwego tomu ułatwia podany na dole każdej strony indeksu zakres stron w każdym woluminie. Również dużym ułatwieniem jest skrócony spis treści całości, znajdujący się na wyklejkach poszczególnych tomów.

Po spisie treści w każdym tomie zamieszczono wykaz twórców haseł. Znajduje się na stronach LXIII-LXXXIX i wymienia 731 osób z różnych stron świata z podaniem miejsca ich pracy. Dominują jednak uczeni ze Stanów Zjednoczonych.

Hasła mają odmienną strukturę od zwykłej encyklopedii. Są znacznie obszerniejsze, liczą od kilku do kilkunastu stron. Wiele z nich wzbogaconych jest mapkami, rysunkami, fotografiami. Każde jest poprzedzone kilkuzdaniowym abstraktem, a zakończone bibliografią. Inny jest również charakter poszczególnych opracowań. Na przykład hasło *History of book* podaje najbardziej podstawowe informacje, ale jest raczej oceną dotychczasowych ustaleń i wskazaniem obecnych problemów badawczych. Bibliografia została ograniczona do czterech pozycji obejmujących całość problematyki. Dużo szersze jest np. hasło *History of paper* czy *Illumination*, w których dokładnie opisano dzieje i produkcję papieru oraz iluminacje i ich rodzaje.

Hasła zawarte w encyklopedii omawiają właściwie wszystkie zagadnienia dotyczące gromadzenia, opracowania, klasyfikacji, przechowywania i udostępniania zbiorów w bibliotekach, archiwach oraz muzeach. Scharakteryzowano różne rodzaje tych instytucji (biblioteki narodowe, publiczne, akademickie, specjalistyczne, muzea sztuki, historyczne), ich historię, architekturę, problemy zarządzania, finansowania, wykształcenie pracowników. Poświęcono również uwagę poszczególnym grupom czytelniczym, ich przygotowaniu do korzystania

z różnych instytucji, umiejętnościom, kulturze czytania i mówienia. Przedstawiono zagadnienia związane z informacją, jej tworzeniem, poszukiwaniem, wykorzystywaniem. Liczne są hasła związane z informatyką, wykorzystaniem komputerów, zapisem danych, przetwarzaniem, bezpieczeństwem zasobów i ich dostępnością (m.in. *Data and Data Quality, CD-ROM in Libraries*). Omówione zostały systemy używane przy opracowywaniu zbiorów materialnych (MARC) czy również wirtualnych (Dublin Core). Poruszono problemy organizacji baz danych, bibliotek cyfrowych, użytkowania, przechowywania i przesyłania danych (*Data Transmission Protocols, Information Retrieval Protocols: Z39.50 and Serach & Retrieval via URL, Digital Archiving*). Przedstawiono również Internet, kwestie prawne czy na przykład cenzurę i plagiaty (*Cyberspace Law, Censorship and Content Regulation of the Internet, Internet Archives, Internet Genres*).

W *ELIS-3* jest także artykuł poświęcony Polsce: *Poland : Libraries and Archives*. Przygotowała go Jadwiga Woźniak-Kasperek, Kierownik Zakładu Historii, Teorii i Metodyki Bibliografii w Instytucie Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego. W artykule ukazała ona położenie geograficzne Polski, na tle dziejów kraju zaprezentowała historię polskiej kultury, rozwój drukarstwa i bibliotek. Omówiła również regulacje prawne dotyczące bibliotekarstwa w Polsce, biblioteki publiczne, szkolne i naukowe, w tym Bibliotekę Jagiellońską. Przedstawiony został również katalog NUKAT oraz system KABA. Osobny podrozdział autorka poświęciła Bibliotece Narodowej, przybliżający jej dzieje i najcenniejsze zbiory (m.in. *Psalterz Floriański*), bibliografię narodową, a także powstające coraz liczniej biblioteki cyfrowe. Omówiła jednocześnie szkolnictwo bibliotekarskie w Polsce. Dalszy ciąg artykułu informuje pokrótce o muzeach i archiwach (m.in. o Narodowym Archiwum Cyfrowym). Opracowanie zamyka bibliografia wymieniająca pięć najważniejszych dzieł w języku polskim oraz sześć w języku angielskim, przybliżających problematykę książki i bibliotek w Polsce.

Wydawnictwo CRC Press Taylor & Francis Group ukazuje na swojej stronie internetowej (<http://www.crcpress.com/index.jsf>) szeroką ofertę opracowań encyklopedycznych i podręczników z różnych dziedzin, w tym również niektóre tomy wydania pierwszego *ELIS* oraz wydanie trzecie. W wersji elektronicznej online na stronie Informaworld dostępne jest wydanie drugie *ELIS* (<http://www.informaworld.com/smpp/title~content=t713172967?db=all&stem=11#messages>) oraz *ELIS-3* (<http://www.informaworld.com/smpp/title~content=>

t917508581). W przypadku obu edycji można się zapoznać z zawartością encyklopedii i przeczytać abstrakty haseł. Pełne teksty i bibliografia są dostępne dla zarejestrowanych użytkowników po uiszczeniu opłaty (\$25). Za darmo dostępne są natomiast *Introduction to the Encyclopedia of Library and Information Sciences, Third Edition* oraz *Topical Table of Contents*.

Omówiona encyklopedia jest ważnym dziełem, przybliżającym najnowsze osiągnięcia w zakresie nauki o informacji, bibliotekoznawstwa, nauk o archiwach i muzeach na świecie. Umożliwia zapoznanie się z najnowszymi problemami badawczymi, ale również przybliża rozwiązania stosowane na świecie. Cenne są artykuły przedstawiające problematykę bibliotek, muzeów i archiwów w różnych państwach. Istotną pomocą jest zamieszczana przy artykułach bibliografia opracowań, co pozwala na poszerzenie wiedzy o interesujących problemach. Zastosowane rozwiązania – indeksy, spisy treści całości dzieła w każdym tomie – ułatwiają korzystanie z tak dużego dzieła. Podziwiać należy redaktorów, którzy zdołali zachęcić do współpracy liczne grono specjalistów z różnych części świata.

Wykaz poszczególnych tomów *ELIS-3*

Encyclopedia of Library and Information Sciences / Marcia J. Bates ed.-in.chief ; Mary Niles Maack associate ed. – 3. ed. – Boca Raton, FL : CRC Press Taylor & Francis Group, cop. 2010. – 7 vol. : il. ; 29 cm.

Vol. 1, [*Academic – Catalogs*]. – S. LXXXIX, [3], 854, 64 s.

Vol. 2, [*CD-ROM – Domain*]. – S. LXXXIX, [3], 855-1654, 64 s.

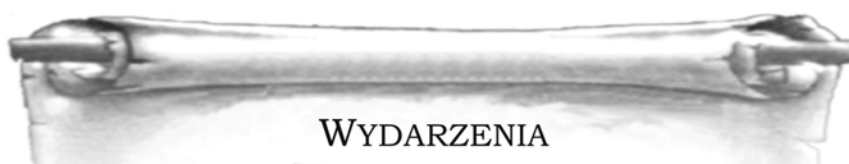
Vol. 3, [*Dublin – Information literacy*]. – S. LXXXIX, [3], 1655-2444, 64 s.

Vol. 4, [*Information management – Lesbian*]. – S. LXXXIX, [3], 2445-3280, 64 s.

Vol. 5, [*Libraries – Organizational*]. – S. LXXXIX, [3], 3281-4094, 64 s.

Vol. 6, [*Pacific – Sociology*]. – S. LXXXIX, [3], 4095-4898, 64 s.

Vol. 7, [*Software – Zoological*]. – S. LXXXIX, [3], 4899-5742, 64 s.

„Zarządzanie Biblioteką” – nowy rocznik bibliotekarski

Na rynku polskich naukowych pism bibliotekarskich ukazał się pierwszy numer rocznika „Zarządzanie Biblioteką” (2009). Periodyk jest czasopismem Komisji Zarządzania i Marketingu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, wydawanym przez Bibliotekę Ateneum – Szkoły Wyższej w Gdańsku. Jego celem jest przybliżenie problemów zarządzania i organizacji bibliotek. Pismo zamierza prezentować również materiały dotyczące szeroko pojętego zarządzania wiedzą. Maja Wojciechowska, redaktor naczelna, zapowiada publikowanie tekstów naukowych, wyników badań oraz materiałów omawiających wdrożenia, aplikacje i rozwiązania stosowane w bibliotekach krajowych i zagranicznych.

Zaproponowany przez Redakcję układ treści obejmuje działy: *Badania i wizje, Biblioteki i bibliotekarze za granicą, Z warsztatu bibliotekarza, Wywiady, Przegląd literatury, Spotkania naukowe*.

Źródło:

„Zarządzanie Biblioteką” 2009, nr 1

Maria Kycler

Reaktywacja czasopisma „Nowa Biblioteka”

Pierwszy zeszyt „Nowej Biblioteki” ukazał się pod koniec 1998 roku, jako czasopismo dla studentów *bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*, które dawało możliwość publikowania wyników prac naukowo-badawczych, wykraczających poza program studiów. Wydawcą tytułu było Koło Naukowe Bibliotekoznawców Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W latach 1998-2001 ukazało się pięć zeszytów, poświęconych zagadnieniom współczesnego bibliotekarstwa, multimedii i informacji biznesowej.

Inicjatywa wznowienia czasopisma wyszła od Sekcji Bibliograficznej KNB, której członkowie zgłaszali potrzebę stworzenia przestrzeni do wymiany myśli i dyskusji naukowych młodego środowiska badaczy. Czasopismo stawia sobie za cel publikowanie materiałów o tematyce związanej z problematyką książki, informacji naukowej, komunikacji społecznej, archiwów, bibliotek i ośrodków informacji. Pismo pragnie pełnić funkcję integrującą środowisko, stać się swoistym organem prasowym studenckich kół naukowych bibliotekoznawców. Redakcja zaprasza do współpracy pracowników naukowych, studentów, praktyków, którzy chcieliby podzielić się swymi doświadczeniami, a także wszystkich innych zainteresowanych. Stałe działy czasopisma to: *Artykuły i komunikaty*, *Materiały*, *Sprawozdania*, *Recenzje i omówienia* oraz *Wydarzenia*. Obecnie ukazał się 1. numer za 2010 rok, poświęcony problematyce informacji naukowej.

Źródło:

„Nowa Biblioteka” 2010, nr 1

Marta Kunicka

„Wiersze w Metrze”

Po raz trzeci, w warszawskim metrze, od 6 do 30 września odbyła się kampania „Wiersze w Metrze”, zainicjowana w 2008 roku przez Instytut Książki i British Council. Wzorem dla imprezy były podobne projekty przeprowadzone do tej pory w wielu miastach europejskich: Londynie, Dublinie, Paryżu, Moskwie, Barcelonie, Sztokholmie czy w Nowym Jorku. Kampania ta, poprzez organizowanie w przestrzeni miejskiej happeningów, konkursów, instalacji, warsztatów poetyckich, gry miejskiej w ramach festiwalu *performing poetry* popularyzuje współczesną poezję europejską. W 2010 roku prezentowane wiersze pochodziły z szesnastu krajów Europy, w większości zrzeszonych w Europejskim Związku Instytutów Kultury, i związane były z obchodzonym Europejskim Rokiem Walki z Ubóstwem i Wykluczeniem Społecznym. Na tegoroczne „Wiersze w Metrze” poza ekspozycją wierszy, złożyły się również: „Poetyckie Graffiti” – ogólnopolski konkurs na projekt w dowolnej technice grafiki komputerowej; „Haiku” – konkurs na wiersz poświęcony miastu w językach wszystkich uczestników kampanii; Poetycka Gra Miejska Przyszłości, czyli pierwsza tego typu w Polsce gra z użyciem no-

wych technologii telekomunikacyjnych; VI Spoke'n'Word Festiwal, którego gwiazdami było siedmiu przedstawicieli europejskiej sceny *performing poetry*; program edukacyjny i happeningi.

Źródło:

[http://www.wierszewmetrze.eu/2010/;](http://www.wierszewmetrze.eu/2010/)

<http://www.ksiazka.net.pl/>

[index.php?id=4&tx_ttnews%5Btt_news%5D=5495](http://www.ksiazka.net.pl/index.php?id=4&tx_ttnews%5Btt_news%5D=5495)

Marta Kunicka

XII Konferencja Bibliotek Niepaństwowych Szkół Wyższych SBP

XII Konferencja Bibliotek Niepaństwowych Szkół Wyższych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich odbyła się od 8 do 10 września. Głównymi tematami, jakie zostały poruszone podczas spotkania, były bieżące sprawy dotyczące działalności bibliotek, ich funkcji i roli, a także zmieniających się współcześnie warunków, w jakich przychodzi pracować bibliotekarzom. Organizatorzy nadali swojemu przedsięwzięciu luźną formę, przede wszystkim ze względu na specyfikę tego typu spotkań i poruszanych na nich problemów. Impreza została podzielona na pięć paneli, z których każdy został otwarty specjalnym wystąpieniem zaproszonych gości. Pierwszy prelegent, Franciszek Ziejka przybliżył sprawę sprowadzenia prochów Adama Mickiewicza. Jednym z gości konferencji była posłanka Iwona Śledzińska-Katarasińska, przewodnicząca sejmowej Komisji Kultury i Środków Przekazu. Podczas dyskusji wiele miejsca poświęcono kondycji bibliotek akademickich, możliwościom ich rozwoju, roli w środowisku akademickim oraz oczekiwaniom jakie są wobec nich kierowane.

Źródło:

<http://bibliosfera.net/kalendarz/wydarzenie/3/xii-konferencja-bibliotekarzy-niepanstwowych-szko-wyzszych/>

Marta Kunicka

Szkolenie z systemów oceniania pracowników

Pracownice Biblioteki Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu Wydziału Zamiejscowego w Chorzowie, Bogumiła Urban i Karina Szołtyś, 13 września 2010 roku przeprowadziły szkolenie z zakresu syste-

mów oceniania pracowników. Spotkanie odbyło się na zaproszenie Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej, która przygotowuje się do wdrażania systemu ocen pracowniczych.

W pierwszej części szkolenia przedstawiono teorię z zakresu oceniania pracowników. B. Urban omówiła aspekty formalno-organizacyjne systemów oceniania, w tym czynniki determinujące system oceniania bibliotekarzy, formy oceny i fazy budowania systemu. Prelegentka zaprezentowała także metody (relatywne i absolutne) oraz kryteria (efektywnościowe, kwalifikacyjne i behawioralno-osobowościowe) oceny. Scharakteryzowano ponadto przykłady kluczowych kompetencji oraz ich znaczenie przy profesjonalnym zarządzaniu personelem biblioteki naukowej.

K. Szoltyś z kolei przybliżyła zebranych podstawowe aspekty psychologiczne, związane z procesem oceniania. Wskazała, że niepokoje i obawy, które często towarzyszą wdrażaniu systemu oceniania, są naturalną reakcją, wynikającą z oporu przed ocenianiem i zmianami, które system może przynieść. Autorka wystąpienia zaproponowała sposoby radzenia sobie z tymi wątpliwościami, podkreślając istotną rolę prawidłowej komunikacji w procesach oceniania bibliotekarzy.

W następnej części spotkania prelegentki zanalizowały najczęściej występujące błędy w ocenianiu pracowników oraz wyszczególniły metody pomagające ich unikać lub minimalizować wpływ. Podkreśliły również znaczenie prawidłowo przeprowadzonej rozmowy oceniającej oraz jej funkcji motywacyjnej.

Druga część spotkania miała charakter praktyczny. Prowadzące spotkanie omówiły funkcjonujący od 4 lat w Wyższej Szkole Bankowej w Poznaniu System Okresowych Ocen Pracowniczych (SOOP), w którym uwzględniono specyfikę Biblioteki Wydziału Zamiejscowego w Chorzowie. Opisano projektowanie systemu, jego wdrażanie i funkcjonowanie oraz zmiany w nim zachodzące na przestrzeni lat. Zanalizowano SOOP zarówno z punktu widzenia oceniającego, jak i z punktu widzenia ocenianego.

Podczas całego spotkania toczono żywą dyskusję na temat oceniania bibliotekarzy. Omawiano wątpliwości dotyczące wyboru metody oceniania, trybu wdrażania systemu ocen oraz dyskutowano o jego korelacji z systemem wynagradzania i premiowania.

Spotkanie w Warszawie było przykładem współpracy między bibliotekami naukowymi, ilustrującym dobry zwyczaj dzielenia się wiedzą na temat różnorodnych praktyk prowadzonych w bibliotekarstwie polskim.

Bogumiła Urban

„Okragły stół bibliotekarzy” w Warszawie

14 września 2010 roku odbyły się obrady „okragłego stołu” środowiska bibliotekarskiego pod hasłem *Lokalne biblioteki jako centra edukacji obywatelskiej*. Spotkanie o charakterze konsultacyjno-warsztatowym zostało zorganizowane przez Instytut Spraw Publicznych oraz Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, w ramach Programu Rozwoju Bibliotek. Celem spotkania było podjęcie prac nad stworzeniem nieformalnych możliwości prowadzenia edukacji obywatelskiej w polskich bibliotekach oraz przygotowanie materiałów do publikacji na ten temat.

Źródło:

<http://www.isp.org.pl/files/13512340960759654001282578336.pdf>;

<http://isbnik.blogg.pl/id,6337622,title,Okragly-stol-bibliotekarzy-w-Warszawie,index.html>

Marta Kunicka

Wieża Babel w bibliotece!

Dolnośląska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu od 20 do 25 września, z okazji Europejskiego Dnia Języków, zorganizowała Tydzień Kultur Różnych Narodów. Głównym celem imprezy było przede wszystkim zwrócenie uwagi dzieci, młodzieży i dorosłych na istotę znajomości języków obcych w świecie, w którym granice polityczne coraz mniej są dostrzegalne, a poważną barierę ciągle stanowi brak czynnej znajomości języków. Uczestników zachęcano do nauki języków obcych poprzez spotkania z cudzoziemcami, udział w szeregu gier i zabaw teatralnych, plastycznych i muzycznych oraz prezentację nowoczesnych metod nauki. Główną nagrodą dla biorących udział w imprezie był roczny, bezpłatny kurs językowy.

Źródło:

<http://www.ebib.info/content/view/2770/201/>

Marta Kunicka

Nowe studia podyplomowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

Najstarsza polska uczelnia, pragnąc wyjść naprzeciw oczekiwaniom osób chcących poszerzyć swoją wiedzę z zakresu kolekcji cyfrowych, digitalizacji, archiwizacji plików born-digital, systemów informacyjnych,

sztuki i kultury w społeczeństwie wiedzy, poinformowała o uruchomieniu nowych studiów podyplomowych. W roku akademickim 2010/2011 w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, zainicjowano Studia Podyplomowe – Kolekcje Cyfrowe. Oferta skierowana jest do pracowników bibliotek, archiwów, muzeów, ośrodków informacji i innych instytucji, gdzie istnieje zapotrzebowanie na wykwalifikowanych menedżerów kolekcji cyfrowych.

Źródło:

<https://www.erk.uj.edu.pl/studia/karta/1682/>

Marta Kunicka

Konferencja *Między księgami.* *Badania literackie nad dawną książką*

Instytut Nauk o Literaturze Polskiej, Zakład Historii Literatury Baroku i Dawnej Książki Uniwersytetu Śląskiego od 13 do 15 października zorganizował konferencję *Między księgami. Badania literackie nad dawną książką*.

Obrady plenarne otworzył Marian Kisiel. W ramach sesji plenarnych wygłoszono 23 referaty; obradom w sekcjach towarzyszyło 14 wykładów. Przyjęta formuła obrad sprzyjała wymianie poglądów, doświadczeń oraz postulatów badawczych.

Podczas spotkania można było wysłuchać wielu wybitnych specjalistów dziedziny, warto wspomnieć np. Renardę Ociecek czy Tomasza Chachulskiego. W wygłoszonych referatach zaprezentowano dzieje książki od XVI do XIX wieku. Prelegenci, wybitni specjaliści z dziedziny historii literatury i piśmiennictwa (reprezentujący 11 ośrodków naukowych), przybliżyli wyniki własnych badań nad szczegółowymi zagadnieniami. Dotyczyły one twórczości autorów, bądź też roli i znaczenia pewnych typów piśmiennictwa czy konkretnych utworów.

Trzydniowe spotkanie badaczy książki wzbogacił w gmachu Akademii Muzycznej w Katowicach recital Elżbiety Grodzkiej-Łopuszyńskiej z akompaniamentem Juliana Gembalskiego

Źródło:

http://www.fil.us.edu.pl/inolp/images/pictures/doc/KONF_miedzy_ksiegami.doc

Marta Kunicka

Jubileusz Profesora Krzysztofa Migonia

14 października w Oratorium Marianum Krzysztof Migoń z Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego obchodził jubileusz siedemdziesięciolecia urodzin i pięćdziesięciolecia pracy naukowej. Uroczystość, którą poprowadził JM Rektor Marek Bojarski, skupiła przedstawicieli wielu instytutów bibliotekoznawstwa z całej Polski, jak również gości z zagranicy, przyjaciół i rodzinę Jubilata. W wypowiedziach laudacyjnych podkreślano Jego wkład w ugruntowanie i rozwój bibliologii, pojmowanej jako nauka o kulturze książki. Podczas uroczystości wręczono Profesorowi księgę pamiątkową, zawierającą trzydzieści dziewięć prac w sześciu językach, zatytułowaną *Książka zawsze obecna. Prace ofiarowane Profesorowi Krzysztofowi Migoniowi*.

Profesor Krzysztof Migoń jest związany z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego ponad pięćdziesiąt lat; jest aktywnym członkiem wielu organizacji naukowych, zarówno krajowych jak i zagranicznych, w tym Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego, Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego. Jego dorobek naukowy liczy się w setkach publikacji, z czego znaczna część została opublikowana w zagranicznych czasopismach bądź przetłumaczona na inne języki. Należy także odnotować ogromny wkład Profesora w prace Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, a także w postępowania awansowe na tytuły oraz stanowiska profesora w uczelniach polskich i zagranicznych.

Źródło:

A. Łupszak: *Jubileusz Profesora Krzysztofa Migonia*. „Przegląd Uniwersytecki” 2010, nr 11, s. 16.

Marta Kunicka

Bibliotekarki Teresy Moniki Rudzkiej

W październiku nakładem Wydawnictwa Skrzat ukazała się pierwsza na polskim rynku książka opisująca środowisko bibliotekarskie. Jak podaje wydawca, książka w szczerzy sposób pokazuje realia tego

świata. Prezentowana publikacja w sposób lekki i z poczuciem humoru przedstawia perypetie głównej bohaterki, scalając wokół niej historie poszczególnych pracowników biblioteki.

Źródło:

[http://www.skrzat.com.pl/
?str=katalog&str2=ksiazka&ID=0000000893.](http://www.skrzat.com.pl/?str=katalog&str2=ksiazka&ID=0000000893)

Marta Kunicka

Międzynarodowy Festiwal Literatury im. Josepha Conrada

Drugi Międzynarodowy Festiwal Literatury im. Josepha Conrada odbył się od 2 do 7 listopada 2010 roku. Inicjatywa podjęta przez Gminę Miejską Kraków, Fundację „Tygodnika Powszechnego” i krakowskie Biuro Festiwalowe łączy się z Targami Książki w Krakowie. Projekt ten jest poświęcony literaturze światowej, której patronuje autor *Jądra ciemności*.

Festiwal, w odróżnieniu od innych imprez tego typu promujących literaturę polską, jest pomyślany jako wydarzenie na skalę światową. Gośćmi Festiwalu są twórcy z różnych krajów, piszący w różnych językach, reprezentujący niejednokrotnie odmienne kultury i światopoglądy. Celem, stawianym sobie przez organizatorów, jest przybliżenie polskiemu czytelnikowi mało znanych obszarów myśli i wrażliwości światowej literatury. Wśród zaproszonych gości można wymienić między innymi: Amosa Oza, Andrzeja Stasiuka, Jeana Hatzfelda i wielu innych. Zorganizowane w ramach Festiwalu spotkania charakteryzowały się różnorodnymi formami – od prelekcji i wykładów do koncertów i pokazów.

Źródło:

<http://www.conradfestiwal.pl>

Marta Kunicka

XIX Targi Książki Historycznej w Warszawie

W Arkadach Kubickiego Zamku Królewskiego w Warszawie od 25 do 28 listopada po raz 19. odbyły się Targi Książki Historycznej, zorganizowane przez Porozumienie Wydawców Książki Historycznej oraz Fundację Historia i Kultura, przy współpracy Muzeum Historii Polski.

W tegorocznej edycji wzięło udział 82 wydawców z całego kraju. Dodatkowo w ramach Targów odbył się Salon Książki Muzealnej, w którym uczestniczyło 36 polskich muzeów.

Targi Książki Historycznej to impreza o charakterze promocyjno-informacyjnym; towarzyszą jej spotkania autorskie, promocje książek oraz pokazy filmów fabularnych i dokumentalnych. Wielkim wydarzeniem tegorocznych Targów był panel dyskusyjny *Historia w internecie*, zorganizowany przez portal historia.org.pl i forum historycy.org. Wzięli w nim udział przedstawiciele największych portali i for historycznych w kraju.

Jak co roku Targom towarzyszyło ogłoszenie wyników konkursu o nagrodę KLIO. Nagroda, przyznawana od 1995 roku przez Porozumienie Wydawców Książki Historycznej, stanowi wyróżnienie dla polskich autorów i wydawców, zajmujących się literaturą historyczną, za ich wkład w popularyzację historii i literatury w Polsce. W kategorii autorskiej nagrodą I stopnia został uhonorowany Grzegorz Krzywiec za książkę *Szowinizm po polsku. Przypadek Romana Dmowskiego (1886-1905)*; w kategorii monografii naukowych – Maciej Mycielski za książkę *Rząd Królestwa Polskiego wobec sejmików i zgromadzeń gminnych 1815-1830*, a w kategorii varsaviana – Jacek Sawicki i Tomasz Stempowski za publikację *Obleżenie Warszawy w fotografii Juliana Bryana*. Przyznano także wyróżnienia w kategorii edytorskiej.

Targi Książki Historycznej były nie tylko wydarzeniem kulturalnym, ale także miejscem spotkań z wydawcami, wymiany doświadczeń i korzystnych zakupów. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom wydawców oraz odwiedzających, organizatorzy rozszerzyli formułę targową o imprezy odbywające się poza główną siedzibą Targów, m.in. w Domu Spotkań z Historią. Na terenie sal targowych rozprawdany był Katalog Miłośników Książki Historycznej. Udział we wszystkich imprezach był bezpłatny.

Źródło:

http://www.historia.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=1427:xix-targi-ksiki-historycznej-w-warszawie-25-28-listopada-2010
<http://www.gandalf.com.pl/wiadomosc/3641/>

Maria Kycler

Konkurs Książka Historyczna Roku

Instytut Pamięci Narodowej, Telewizja Polska i Polskie Radio po raz trzeci ogłosiły konkurs *Książka Historyczna Roku*, którego celem jest popularyzowanie dziejów Polski XX wieku oraz krzewienie czytelnictwa książek historycznych. Organizatorzy, na mocy trójstronnego porozumienia, podpisanego w 2007 roku, rozpisują konkurs na nagrodę im. Oskara Haleckiego (wybitnego historyka, profesora Uniwersytetu Warszawskiego). W konkursie nagroda jest przyznawana w dwóch kategoriach: najlepsza książka naukowa opisująca losy Polski i Polaków w XX wieku oraz najlepsza książka popularnonaukowa poświęcona historii Polski w XX wieku. Zgodnie z regulaminem konkursu jury, reprezentowane przez Piotra Franaszka, Tomasza Gąsowskiego, Andrzeja Nowaka, Wojciecha Roszkowskiego, Andrzeja Chwalbego oraz Wiesława Wysockiego, przyznało nagrody w obu kategoriach. Otrzymali je autorzy, których książki zostały wydane w języku polskim między 1 stycznia 2009 a 15 czerwca 2010 roku. Laureatem pierwszej kategorii został Mieczysław Nurek za książkę *Gorycz zwycięstwa. Los polskich sił zbrojnych na Zachodzie po II wojnie światowej*. Towarzyszące głównemu konkursowi głosowanie internetowe uhonorowało Sławomira Centkiewicza za publikację *Anna Solidarność. Życie i działalność Anny Walentynowicz na tle epoki (1929-2010)*. W drugiej kategorii zwyciężyła praca Olega Zakirova *Obcy element. Dramatyczne losy oficera KGB w walce o wyjaśnienie zbrodni katyńskiej*. Nagrodę Czytelników przyznano Adamowi Zakrzewskiemu za książkę *Auto-Moto PRL. Władcy dróg i poboczy*. Uroczystość wręczenia nagród finalistom została objęta honorowym patronatem Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego.

Źródło:

<http://www.ksiazkahistorycznaroku.pl>.

Marta Kunicka

Polska na Targach Non/Fiction w Moskwie

12. Międzynarodowe Targi Książki Non/Fiction (Международная ярмарка интеллектуальной литературы non/fiction) w Moskwie były zorganizowane od 1 do 5 grudnia. Centralny Dom Artysty na Krymskim Wale w tym czasie odwiedziło 32 335 osób, które miały możliwość zapoznania się z ofertą 280 wystawców – oficyn, księgarń i ośrodków kultury – z 16 krajów, w tym Polski.

Polskie stoisko narodowe tradycyjnie zorganizował krakowski Instytut Książki. Prezentacji nowości wydawniczych (m.in. oficyny W.A.B., Świata Książki, Czarne, Wydawnictwa Literackiego, BOSZ, Instytutu Pamięci Narodowej i Wydawnictwa Sejmowego) towarzyszył program literacki, przygotowany we współpracy z Instytutem Polskim w Moskwie oraz wydawnictwami Logos i Mosty Kultury/Gesharim. Urządzono wystawy prezentujące nowości polskiej literatury, dorobek Programu Translatorskiego ©POLAND i twórczość Czesława Miłosza w tłumaczeniach na inne języki. Ta ostatnia ekspozycja zapowiadała nadchodzący Rok Miłosza, mający upamiętnić przypadającą w 2011 roku 100. rocznicę urodzin poety.

Jednym z wydarzeń moskiewskich Targów była prezentacja książki Ryszarda Kapuścińskiego *Imperium* (Империя) – w przekładzie Ksenii Starosielskiej i Siergieja Łarina, wydanej przez Logos. Wzięli w niej udział m.in. polska pisarka i dziennikarka Teresa Torańska oraz publicystka Ksenia Gołubowicz i filozof Michaił Ryklin.

Gościem targów była też Paula Sawicka, współautorka ostatniej książki Marka Edelmana *I była miłość w getcie* (И была любовь в гетто), która – także w przekładzie Starosielskiej – ukazała się w Rosji nakładem wydawnictwa Mosty Kultury.

Specjalnie dla czytelników w Rosji przygotowano rosyjską wersję katalogu *Nowe książki prosto z Polski*.

Gościem honorowym tegorocznych Targów Non/Fiction była Francja. Program objął ponad 300 wydarzeń związanych z działalnością wydawniczą, dystrybucją i promocją książek, m.in. 6. Targi Książki Antykwarecznej. Przewidziany został także specjalny program dla dzieci.

Źródło:

<http://www.moscowbookfair.ru/>

<http://www.poland.gov.pl/Kalendarium,5577x693.html>

Maria Kycler

Nowy portal bibliotekarski: sbp.pl

Z inicjatywy Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, we współpracy z Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, powstał nowy ogólnopolski portal bibliotekarzy. Od 20 grudnia br. jest on dostępny pod adresem: www.sbp.pl

Zamierzeniem Redakcji portalu jest, aby był on tworzony przez i dla bibliotekarzy, a stopniowo wzbogacany o nowe treści i działy pomógł zintegrować i zaktywizować środowisko bibliotekarskie oraz przyczynił się do realizacji wizji SBP, jako przestrzeni partnerskiej dla rozwoju społeczeństwa wiedzy.

Na stronie głównej portalu oprócz informacji o ważnych wydarzeniach z życia bibliotek, zamieszczono m.in. bazę danych o polskich bibliotekach (głównie publicznych) oraz łączy z serwisem nowyebib.info. Portal jest również źródłem informacji o działalności SBP i jego wydawnictwach.

W związku z uruchomieniem portalu sbp.pl nie będzie już aktualizowany serwis ebib.info, zaś materiały z tej strony będą dostępne do maja 2011 roku.

Źródło:
<http://sbp.pl/>
<http://www.ebib.info/>
Maria Kycler

5% VAT na książki

Z początkiem 2011 roku stawka VAT na książki wzrośnie z 0% do 5%. Zmiana jest związana z wygaśnięciem wynegocjowanego w 2007 roku z Unią Europejską przedłużenia derogacji w sprawie zerowego podatku VAT na książki i odrzuceniem kolejnego wniosku o jej przedłużenie. 6 września 2010 roku kanał telewizyjny Superstacja nadał wywiad przeprowadzony przez Janinę Parandowską z Bogdanem Zdrojewskim Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, z którego wynika, iż sprawa podniesienia podatku VAT na książki została przesądzona. Budżet 2011 roku w sektorze kultury, wbrew obawom, ma być znacznie większy niż budżet w roku obecnym. Minister Zdrojewski zapowiedział również przekazanie większych funduszy dla bibliotek w ramach wyrównania strat spowodowanych podniesieniem podatku VAT na książki. Prezes Biblioteki Analiz, Łukasz Gołębiowski, w wywiadzie dla „Gazety Wyborczej” z 2 września 2010 roku, w sprawie wprowadzenia podatku VAT na książki, zwraca jednak uwagę na niekorzystne skutki jego wdrożenia. Podatek wpłynie na wzrost cen książek o więcej niż 5%, ponieważ może być doliczany na każdym etapie sprzedaży – może być naliczony zarówno przez wydawcę, hurtownika – czy detalistę i uderzy

przede wszystkim w kieszeń czytelnika i co za tym idzie może przyczynić się do zmniejszenia i tak malejącego już z roku na rok czytelnictwa w Polsce.

Źródło:

http://rynek-ksiazki.pl/aktualnosci/obawiam-sie-strasznego-chaosu_23683.html; http://rynek-ksiazki.pl/aktualnosci/minister-kultury-potwierdza-podwyzszenie-podatku_23738.html; http://www.ksiazka.net.pl/index.php?id=28&tx_ttnews%5Btt_news%5D=5454

Marta Kunicka

Nowe studia podyplomowe na Uniwersytecie Śląskim

Od lutego 2011 roku w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach rozpocznie się druga edycja kwalifikacyjnych studiów podyplomowych – Technologie informacyjne w bibliotekach społeczeństwa wiedzy. Dwusemestralne studia skierowane są zarówno do osób, które już są zatrudnione w bibliotekach, jak i do tych, którzy pragną zdobyć nowe kwalifikacje, pracowników bibliotek publicznych, naukowych, muzealnych, klasztornych, redakcji czasopism itp. Słuchacze będą mieli okazję poznać podstawy zawodu podczas zajęć z zakresu bibliotekarstwa, bibliografii, podstaw bibliologii i historii książki, zarządzania i marketingu w bibliotekach, edytorstwa, komunikacji interpersonalnej, automatyzacji bibliotek oraz nauki przedmiotów związanych z nowoczesnymi technologiami informacyjnymi: społeczeństwo informacyjne, grafika komputerowa w pracy bibliotekarza, projektowanie i tworzenie baz danych, tworzenie stron WWW, digitalizacja zbiorów bibliotecznych czy infobrokerstwo.

Źródło:

<http://kandydat.us.edu.pl/kwalifikacyjne-studia-podyplomowe-technologie-informacyjne-w-bibliotekach-spoleczenstwa-wiedzy>

Marta Kunicka

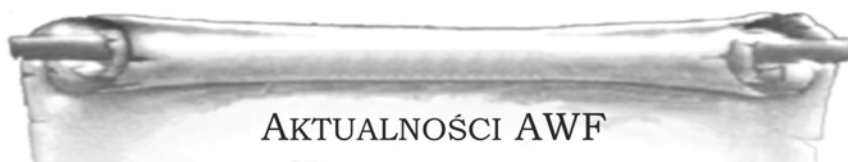
**Konferencja *Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej.*
*Funkcje i wyzwania w XXI wieku***

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oraz Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UP zapraszają na konferencję *Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej. Funkcje i wyzwania w XXI wieku*, która odbędzie się w dniach 16-17 maja 2011 roku w Krakowie. Jest ona organizowana w ramach obchodów 65-lecia Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie.

Celem konferencji jest przedstawienie edukacyjnej roli współczesnych bibliotek oraz podkreślenie możliwości efektywnego zastosowania nowych narzędzi komunikacji społecznej w kształceniu przyszłych bibliotekarzy. W dobie społeczeństwa informacyjnego edukacja użytkowników bibliotek wspiera promocję idei „kształcenia przez całe życie” (*lifelong learning*), a biblioteki stają się placówkami edukacji ustawicznej. Istotnym zagadnieniem staje się zatem problem odpowiedniego przygotowania studentów *informacji naukowej i bibliotekoznawstwa* w procesie nabywania przez nich kompetencji zawodowych.

Szczegółowe informacje dostępne są na stronie konferencji: <http://www.up.krakow.pl/biblio/konferencja/index.html>.

Ewa Piotrowska
Agnieszka Folga
Joanna Kołakowska
Renata Zając

AKTUALNOŚCI AWF

RECENZJE

Adam Cichosz

Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach

***Dyplomaci sascy wobec Konstytucji 3 maja / Henryk Kocój. – Kraków :
Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, cop. 2010. – 730 s. – ISBN
978-83-23328-29-2***

*Niedługo się tym wszystkim będziemy cieszyli;
Bóg wie co porobiły sejmujące Stany
Dlaczego ten rząd? Po co te wszystkie odmiany?
Alboż ile było dotąd? A nasi przodkowie?
Nie mieliż to rozumu i oleju w głowie?
Byliśmy potężnymi pod ich ustawami.
Tak to Polak szczęśliwie żył pod Augustami.*

Julian Ursyn Niemcewicz Powrót pośła

Pprzed naszym narodem, który cenę wolności okupił ponad wiekową niewolą, nowe wyzwania i zagrożenia, nowe wielkie szanse i możliwości, ale też zobowiązania i powinności wraz z konsekwencjami dokonywanych wyborów. Jak każdy naród za P. Kotlerem (Kotler, Jatusripitak, Maesincee, 1997), Polska musi niezmiennie „umieć odczytywać możliwo-

ści i zagrożenia wynikające z sił i trendów globalnych, a także przewidywać ich implikacje. Rozpoznanie możliwości i zagrożeń oraz ich zintegrowanie ze zdolnościami narodu stanowi podstawę formułowania strategicznej dźwigni rozwoju”. Czy zatem pielęgnując ukształtowane na przestrzeni dziejów, nieprzemijające wartości zdołamy ocalić od zapomnienia i godnie je pomnażać? Czy też nieodłączne nam także dzisiaj właśnie i spory, dalece odbiegające od demokratycznych standardów kohabitacji i współżycia społecznego, zaciemniać będą blask wspólnego wielu pokoleń dorobku cywilizacyjnego, oddalając naszą narodową mądrość i doświadczenie w otchłań porażek, klęsk i niedokonanych?

Uporczywe dążenie do wymownej współczesnie i jakże oczekiwanej przez dzisiejsze pokolenia Polaków świetności naszego kraju wyrażają dokonania wielu naszych rodaków w Ojczyźnie i poza granicami – w wielu dziedzinach i przejawach ludzkiej egzystencji, w tym w nauce. Wśród tychże pojawiają się dzieła przybliżające nam współczesnie długą, żmudną i wyczerpującą drogę narodowych doświadczeń i dokonań z dumą dziedziczonych, lecz nie tylko.

Każde pokolenie łaknie bardziej własnych doświadczeń niż nauki i wniosków płynących z przeszłości.

Oto, nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie ukazała się najnowsza publikacja Henryka Kocója (to już jedenasta książka tego znakomitego Autora i Wydawcy z pierwszych lat XXI w.) pt. *Dyplomaci sascy wobec Konstytucji 3 maja*. Autor, powszechnie znany i ceniony, wybitny i nieustrudzony badacz dziejów ojczystych przełomu XVIII/IX w., ekspert w dziedzinie wielkiej polityki europejskiej i uznany znawca kulisów dyplomacji, odważnie i konsekwentnie podejmuje trud badawczy, przybliżając czytelnikowi tragizm sytuacji, w jakiej znalazła się Rzeczpospolita. Zainteresowania badawcze Autora obejmują okres Sejmu Czteroletniego, Powstania Kościuszkowskiego a także Powstania Listopadowego. Z właściwą sobie dociekliwością, przy pomocy skrupulatnie zorganizowanego oprzyrządowania badawczego dostarcza opisu niezwykle subtelnej i bogatej faktologicznie tkanki dyplomatycznych gier i zabiegów mocarstw ościennych wobec Polski. Warsztat badawczy, który H. Kocój stworzył, opiera się na solidnych podstawach i zawiera niepodważalną bazę źródłową. Mocną stroną jest niewątpliwie odwołanie do istniejących, w wielu przypadkach nierozpoznanych i niezbadanych naukowo, zarówno rodzimych jak też francuskich, niemieckich czy austriackich archiwaliów. Jest konstrukcją spójną i mocną, a byłby wręcz doskonałą gdyby w przeszłości został rozszerzony i wzbogacony o źródła rosyjskie, które jak należy sądzić mogą być udostępnione.

Nie ulega wątpliwości, że dyplomatyczne stosunki Polski z Saksonią, zwłaszcza w okresie Sejmu Czteroletniego i rozbiorów Polski, nie zostały dotychczas wystarczająco przebadane. Pozostaje faktem bezspornym, że najbardziej wnikliwą ich ocenę, zarówno przed jak i po uchwaleniu Konstytucji 3 maja, dał Theodor Flathe w mocno już przestarzałej rozprawce wydanej 140 lat temu pt. *Die Verhandlungen über die dem Kurfürsten Friedrich August III von Sachsen angebotene Thronfolge in Polen und der sächsische geheime Legationsrath von Essen*. Licząca zaledwie 36 stron praca tego wybitnego historyka w sposób precyzyjny omawia wszelkie aspekty stosunków polsko-saskich i zabiegi strony polskiej o to, by w przyszłości elektor saski po śmierci Stanisława Augusta mógł objąć tron w Polsce. Wartość rozprawki obniża jednakże fakt, że jakkolwiek autor wykorzystał skrupulatnie relacje Essena, a także depesze posłów saskich z Berlina, Wiednia i Petersburga, to nie uwzględnił bardzo istotnych dla tego tematu współczesnych relacji prasowych polskich, francuskich i niemieckich, jak również bogatej korespondencji Stanisława Augusta Poniatowskiego z posłami polskimi rezydującymi na obcych dworach.

W polskiej literaturze historycznej pisali dawniej o tych sprawach i wydarzeniach jedynie Bronisław Dembiński, Walerian Kalinka i Władysław Smoleński. Problem ten przez większość współczesnych historyków był traktowany incydentalnie i faktycznie znajdował się na marginesie ważnych wydarzeń europejskich. Powszechnie wiadomo, że desygnowanie elektora saskiego na następcę tronu po Stanisławie Augustie, bez uprzedniego uzyskania jego zgody, było poważnym błędem politycznym. Takim samym błędem nie do przyjęcia, zwłaszcza przez mocarstwa zaborcze, były podjęte usiłowania zmiany tronu elekcyjnego na dziedziczny.

Elektor saski przez prawie cały rok zwlekał z udzieleniem odpowiedzi na polską propozycję. Nie akceptował tej desygnacji, ale też jej nie odrzucał. Pertraktował pozornie z Warszawą o ustalenie pewnych zmian w konstytucji. Równocześnie przez swego posła w Petersburgu Völkersahma zapewniał dwór petersburski, że bez jego zgody nigdy nie przyjmie polskich propozycji. Wiadomo, że polityka elektora była poważnie uzależniona od nakazów Berlina, Wiednia i Petersburga, a tym samym ostateczna i odwołana w nieskończoność jego decyzja musiała wypaść dla Polski niekorzystnie.

Przeprowadzone rozpoznawanie archiwalne w wymiarze podjętym przez Autora, m.in. w Paryżu, Wiedniu, Berlinie czy Dreźnie, umożliwiło dotarcie do wielu dotychczas nieznanych dokumentów dyplomatycznych, do

przekazów i różnych relacji pisanych, będących dzisiaj źródłowym rarytatem. Tym samym, H. Kocój posługujący się biegle językami francuskim i niemieckim, bazując na wiarygodnym materiale źródłowym, przybliżył czytelnikom kulisy dyplomacji ówczesnej Europy. Te z kolei pozwalają dokładniej poznać i lepiej zrozumieć znaczenie dziejowych wszakże wydarzeń w Polsce, ich znaczenie w tworzeniu faktów europejskiego klimatu wzajemnego oddziaływania państw tworzących minioną rzeczywistość historyczną i polityczną. Wskazanie przez Autora źródeł dotychczas niezbadanych i nieopisanych, jak to miało miejsce m.in. w odniesieniu do archiwalnych zbiorów w Merseburgu, jest niewątpliwie przedsięwzięciem odkrywczym. To bardzo ważne, wszak wnosi nowe elementy i wzbogaca dorobek historycznej faktografii. Rozprawa H. Kocója rzuca więc nowe, szersze pasmo światła na genezę prowadzonej działalności dyplomatycznej w cieniu wielkiej polityki XVIII i XIX wiecznej Europy. Zresztą wszystkie dotychczasowe, na wskroś oryginalne opracowania tego Autora powstały na bazie niezwykle wartościowego i znaczącego materiału badawczego opartego na pierwotnych źródłach jego istnienia.

Najnowsza publikacja traktująca o roli i znaczeniu saskiej dyplomacji wobec Konstytucji 3 maja opiera się na autentycznym materiale źródłowym, pochodzącym wprost z listów Franciszka Essena (okres drugiej połowy 1791 r. i rok 1792), jak również z korespondencji dyplomaty Johanna Jakuba Patza, który przejął obowiązki po Essenie. Jest to dokumentacja zawierająca w oryginale autentyczne i niezwykle znaczące relacje posłów saskich – Friedricha Augusta Zinzerdorfa, wysłannika Berlina, Gustawa Georga Völckersahma z Petersburga i Johanna Hilmara Schönfelda z Wiednia. Ta kolejna rozprawa H. Kocója, licząca siedemset trzydzieści stron, zaopatrzona jest jak wszystkie dotychczas opublikowane w obszerny, przejrzysty i komunikatywny wstęp, w którym Autor omawia główną problematykę i myśli przewodnie całej korespondencji. Już we wstępie swej publikacji H. Kocój napisał: „Rozpatrując całość stosunków polsko-saskich w czasie Sejmu Czteroletniego należy stwierdzić, że Fryderyk August III udzielił Polsce smutnej lekcji, iż wszelkie nadzieje na pomoc państwa, tak silnie uzależnionego od wytycznych Austrii, Prus i Rosji, musiały skończyć się niepowodzeniem, tym bardziej, że niewielka Saksonia, uważając sprawę Polski za przegraną, nie chciała i nie mogła, bez narażenia swych własnych interesów, skutecznie przeciwdziałać jej upadkowi” (Kocój, 2010, s. 89).

Oczywiście do negatywnej decyzji elektora przyczyniła się w poważnym stopniu polityka Rosji i Prus. Katarzyna II nigdy nie chciała pogodzić się z faktem, że Polska może być krajem niepodległym i niezależnym

od Rosji. Tak samo Fryderyk Wilhelm II obawiał się, że Polska poprzez sojusz z Saksonią stanie się zbyt potężnym państwem w Europie, a wówczas interesy Prus mogłyby stać się zagrożone. Ustawicznie miał na względzie, że kilka wieków wcześniej jego poprzednik składał na krakowskim Rynku hołd Zygmuntovi I, i że Polska była wówczas znaczącą potęgą, gdy Prusy były postrzegane jako mało znaczące państwo.

Wiadomo, że Saksonia w swej polityce zagranicznej kierowała się zasadą neutralności i daleko posuniętej ostrożności, gdyż jako państwo drugorzędne nie mogła narazić się europejskim potęgom. Ponadto sytuacja wewnętrzna Saksonii pozostawiała wiele do życzenia. Już we wstępie Autor zwraca uwagę na to, że społeczeństwo Saksonii odnosiło się z nieukrywaną niechęcią do ponownego mieszania się elektora w sprawy polskie. Zbyt świeże były wspomnienia i doświadczenia z okresu dwóch wettenów królów polskich, którzy wciągnęli Saksonię w długotrwałe wojny. Bardzo trafne są uwagi Kocója o tym, że na decyzję Fryderyka Augusta III w dużej mierze wpłynęły niekorzystne relacje o sytuacji w Polsce przekazywane do Drezna przez Franciszka Essena. Jak wiadomo Essen był jednym z tych dyplomatów, który nie ulegał polskim nastrojom patriotycznym i dostrzegał olbrzymie niebezpieczeństwo grożące Saksonii, gdyby zgodzono się przyjąć polskie propozycje. Z listów Essena wynika jednoznacznie, że ówczesni dyplomaci polscy nie mieli rozpoznania i rozeznania w faktycznym stanie spraw europejskich, zwłaszcza że byli oni niezwykle łatwowiernymi i naiwnymi w ocenach głównych założeń polityki rosyjskiej. Zdaniem Essena, poważną przeszkodą zawarcia trwałej unii polsko-saskiej były różnice wynikające z odmiennych tradycji i cech narodowych. Dotyczyły one gospodarności, oszczędności i całego systemu sprawowania władzy. Poza tym nie akceptował on stałego pobytu elektora w Warszawie, czego wymagało dobro Rzeczypospolitej. Zatem H. Kocój porusza się po bardzo znaczącym i równie imponującym obszarze badawczym. Jest uczonym wielkiej prawości i godnej naśladowania pracowitości. To badacz rzetelny i dociekliwy. W omawianej publikacji ukazuje napięte nastroje okresu sprawowania rządów targowiczán, a czyni to z ogromną dokładnością i starannością. Opisuje atmosferę polityczną i nastroje panujące w Warszawie, analizuje podłoże kształtującego się stosunku i wyrażanych opinii elektora saskiego Fryderyka Augusta III pod adresem Rzeczypospolitej. Ukazuje podłoże zdeterminowanej Saksonii w jej podporządkowaniu się Prusom, Austrii i Rosji.

Przechodząc do omówienia krytycznych uwag odnoszących się do publikacji warto zauważyć, że już we wstępie można odnieść wrażenie, że Autora jakoby nie zainteresowały główne postacie rozgrywających się wy-

darzeń. Brakuje wszechstronnej analizy sylwetki samego elektora a także głównych jego doradców. Wydawca, przytaczając niewątpliwie cenne relacje posłów saskich z Petersburga Gustawa Georga Völckersahma, z Berlina Friedricha Augusta Zinzendorfa i z Wiednia Johanna Helmuta Schönfelda, zupełnie pominął istotne informacje, jak np. czasokres pełnienia przez nich misji dyplomatycznej i nie omówił ani poprzedniej ani późniejszej ich działalności dyplomatycznej. Autor mógł też, dokonując wyboru źródeł, zamieścić protokoły z tajnych rad przeprowadzonych 10 czerwca i 13 grudnia 1791 r. W głównych bowiem protokołach znajdowało się uzasadnienie istotnych powodów negatywnej decyzji elektora. Wydaje się, że powyższe źródło byłoby bardziej istotne, niż np. umieszczenie listu Mostowskiego do Gutschmida. Szkoda również, że Wydawcy dysponującemu niezwykle bogatą podstawą źródłową do misji drezdeńskiej Adama Kazimierza Czartoryskiego, m.in. jego własnymi relacjami oraz protokołami konferencji z ministrami saskimi, nie opublikował przynajmniej kilku wybranych listów tego polskiego dyplomaty.

Odnosząc się do samego wyboru źródeł mam również pewną uwagę dotyczącą tego, jakie kryteria zastosował Autor przytaczając wszystkie depesze Essena z drugiej połowy 1791 r. i pierwszej połowy 1792 r., a jedynie zamieścił nieliczne depesze posłów saskich z Berlina, Wiednia, Londynu czy Paryża.

Tak oto, kolejne dzieło Prof. zw. dr hab. H. Kocója w formie i w treści dostarcza nam dzisiaj z dziejowej przestrzeni i oddali niepodważalnych dowodów na to, że istniejące źródła historyczne warto niestrudzenie „odkurzać”, sięgając po nie do istniejących i dostępnych zasobów archiwalnych, co wymaga ogromu różnych, najczęściej skomplikowanych zabiegów. Warto i trzeba, jak to czyni Autor, mimo występujących niedogodności organizatorskich, dokonywać wnikliwych ocen owych źródeł historycznej prawdy, ocalić od zapomnienia zarówno to, co w naszych dziejach ojczystych było zwycięstwem, a co przyniosło klęskę, co prowadziło do zgody, co do zguby, a co stanowiło postęp na miarę europejskich wartości cywilizacyjnych. Wśród tych wartości Konstytucja 3 maja była wielkim, światowym wydarzeniem, bowiem poza pierwszą w świecie ustawą zasadniczą Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej z 17 września 1787 r. i pierwszą konstytucją francuską z 3 września 1791 r. wpisuje się do światowego dziedzictwa jako dokument, który „uznając iż los nas wszystkich od ugruntowania i wydoskonalenia Konstytucji narodowej jedynie zawisł, długim doświadczeniem poznawszy zadowomione rządu naszego wady, a chcąc korzystać z pory, w jakiej się Europa znajduje, i z tej dogorywającej chwili, która nas samych sobie wróciła, wolni

od hańbiących obcej przemocy nakazów, ceniąc drożej nad życie, nad szczęśliwość osobistą egzystencję polityczną, niepodległość zewnętrzną i wolność wewnętrzną narodu, którego los w ręce nasze jest powierzony...dla ugruntowania wolności, dla ocalenia ojczyzny naszej i jej granic, z największą stałością ducha niniejszą konstytucję uchwalamy..." (*Konstytucja...*).

H. Kocój konsekwentnie i komunikatywnie, nie pozostawiając wątpliwości utwierdza nas w przekonaniu, że Konstytucja 3 maja dla jej twórców była świętością nienaruszoną „dopóki by naród w czasie prawem przepisany, wyraźną wolą swoją nie uznał potrzeby odmienienia w niej jakiegoś artykułu” (*Konstytucja...*). Nie może więc dziwić ani zaskakiwać intensywność poczynań dyplomatycznych mocarstw ościennych, które doskonale rozpoznawały, że tylko reforma ustroju Rzeczypospolitej może ocalić zagrożony byt jej państwowości. Doskonale wiedziały, że determinacja w szybkim przeprowadzeniu reformy zapewni korzystne warunki w układaniu właściwych i niezbędnych dla rozwoju stosunków międzynarodowych i bezpieczeństwa. Konstytucja 3 maja budziła namiętne spory toczące się na europejskich dworach i salonach, dopełniane dyplomatyczną grą prowadzoną za kulisami.

Z recenzowanej pracy wynikają pewne wnioski a zarazem analogie. Zarówno wstęp jak i przytoczone źródła pomogą nam w znacznym stopniu zrozumieć genezę rozbiorów Polski i dokonać oceny rozpaczliwych prób podjętych przez polskich patriotów zmierzających do ocalenia niepodległości. Na tle bezwzględnej i zaborczej polityki mocarstw ościennych i egoistycznej polityki Saksonii nastąpiła silna konfrontacja polskich patriotów kierujących się złudzeniami i rachubami, że uda im się poróżnić państwa zaborcze i przeciwdziałać skutecznie zagładzie ojczyzny.

Z przytoczonych źródeł trzeba także wyciągnąć należyte wnioski, że w polityce państwa uzależnionego w pewnym stopniu od wielkich mocarstw nie powinno liczyć się na gołosłowne obietnice i stwarzane pozory, lecz trzeba zawsze zdawać sobie sprawę z tego, że o wszystkim decydują nie złudzenia, lecz realnie tworzone fakty i zdarzenia uwzględniające dalekosiężne korzyści polityczne i ekonomiczne.

Głębsze poznanie i lepsze zrozumienie ojczystych dziejów, zwłaszcza okresów i sytuacji najtrudniejszych, za sprawą niestrudzonego w badawczych i wydawniczych poczynaniach Prof. zw. dr hab. Henryka Kocója i jakości wydanych dzieł staje się pełniejsze i trwalsze. Zwłaszcza, że dostarcza dostrzegalnej wiązki światła skierowanego wprost na genezę rozbiorów Polski, ukazującej pełniej nikczemność polityki mocarstw zaborczych wobec Rzeczypospolitej.

Jeżeli znana sentencja, że *Historia magistra Vita Est* zawiera wyłącznie niepodważalną prawdę, to należałoby uzmysłowić rządzącym ale też prawo stanowiącym, że korzystniej i mądrzej jest uczyć się na błędach swoich poprzedników, niż bezkrytycznie je powielać, co Henryk Kocój czyni w sposób nie budzący wątpliwości, a raczej dobitnie przekonywujący.

Nade wszystko w Polsce III tysiąclecia, w XXI wieku, tak chronione od zapomnienia wartości nie tracą swego znaczenia, lecz mobilizują do twórczego, pokojowego wysiłku i kształtowania nowej, cywilizacyjnej rzeczywistości tworzącej globalną przestrzeń bezpieczeństwa i współistnienia państw i narodów. W tym Autor – człowiek wielkiego formatu, rozumnej orientacji, poczucia wyróżniającej wręcz służebności wobec Ojczyzny, a przy tym niebywalej skromności pomnaża wciąż swe nieocenione dla polskiej nauki zasługi.

Bibliografia

Flathe T. (1870), *Die Verhandlungen uber die dem Kurfursten Fredrich August III von Sachsen angebotene Thronfolge in Polen und der sachsische geheime Legationsrath von Essen*. Meisen.

Kocój H. (2010), *Dyplomaci sascy wobec Konstytucji 3 maja*. Kraków.

Konstytucja 3 Maja [online]. 2011 [dostęp: 2011-01-20]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.konstytucja-3-maja-pl.com>.

Kotler P., Jatusripitak S., Maesincee S. (1997), *The marketing of nations. A strategic approach to bulding national wealth*. New York.

Radosław Ciejpa

*Studia Doktoranckie, Katedra Humanistycznych Podstaw Kultury Fizycznej
Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach*

Z dziejów turystyki i sportu w Polsce 1875-2008 / pod red. Tomasza Jurka, Kazimierza Obodyńskiego i Stanisława Zaborniaka. – Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2009. - [2], 475 s. – ISBN 978-83-73385-00-9

Wielce znaczącym wydarzeniem w środowisku akademickim – związanym z naukami o kulturze fizycznej – jest ukazanie się publikacji pt. *Z dziejów turystyki i sportu w Polsce 1875 – 2008*. Jest to praca zbiorowa pod redakcją Tomasza Jurka, Kazimierza Obodyńskiego i Stanisława Zaborniaka. Owa publikacja ukazała się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Rzeszowskiego. Ma ona szczególną dedykację, która brzmi: „Profesorowi Jerzemu Gajowi w osiemdziesiąte urodziny tom ten ofiarowują przyjaciele, współpracownicy i uczniowie”. To właśnie z ich inicjatywy powstała ta książka jubileuszowa, mająca na celu uświetnienie i upamiętnienie osiemdziesiątych urodzin oraz pięćdziesięciosześciolecia

pracy zawodowej w szkolnictwie wyższym znakomitego naukowca i dydaktyka prof. dr. hab. Jerzego Gaja. Redaktorzy – jak i autorzy tekstów – postawili przed sobą trudne zadanie: podsumowanie dorobku życia wybitnego człowieka, który poświęcił całą swoją działalność zbiorowości akademickiej i którego głównym celem zawsze było dążenie do prawdy, zwłaszcza w dziedzinie historii kultury fizycznej, którą współtworzył. Z dumą mogę powiedzieć, że wywiązali się z powierzonego zadania wspólnie, gdyż oprócz jubileuszowego podsumowania dorobku prof. Jerzego Gaja w publikacji znajduje się trzydzieści jeden tekstów trzydziestu siedmiu autorów, dotyczących dziejów sportu i turystyki w Polsce, co nawiązuje do wszechstronnych zainteresowań Jubilata.

Książka składa się z czterech części usytuowanych w logicznym ciągu. Pierwsza z nich poświęcona jest informacjom o życiu, działalności akademickiej i pracy naukowej prof. Jerzego Gaja, a także zawiera wykaz publikacji, dyplomy i wyróżnienia oraz wykaz prac doktorskich i habilitacyjnych napisanych pod Jego kierunkiem. Tu należą się wyrazy uznania dla dr hab. Leonarda Nowaka – ucznia, przyjaciela i najbliższego współpracownika Jubilata, który jest autorem tej części.

W drugiej części znajdują się publikacje z historii sportu i turystyki czterech doktorantów i trzech habilitantów Pana Profesora. Jest tu bardzo interesujący rozdział o historii i rozwoju szermierki w Polsce autorstwa dr. hab. Macieja Łuszczaka. Dalej mamy bardzo skrupulatnie przedstawioną działalność PTTK w ramach turystyki kwalifikowanej (Grzegorz Bieńczyk). Można dowiedzieć się, jakie rodzaje turystyki uprawiano, a także ile osób uczestniczyło w takich wydarzeniach. Kolejna publikacja Aleksego Chmieli przybliża nam sposób organizacji Państwowej Administracji Turystycznej w okresie Polski Ludowej. Dzięki temu wiemy, że kultura i turystyka nie była wolna od polityki oraz że była centralnie sterowana. Lata 1989–2004, o których pisze Bogdan Dębowski, poruszając temat turystyki w tym okresie, są szczególnie warte uwagi ze względu na to, iż jest to okres transformacji politycznej, społecznej i gospodarczej, co czyni publikację autora wielce interesującą. *Wychowanie i sport w Państwowym Szkolnictwie Ogólnokształcącym w latach 1918 – 1939* to temat, który poruszył Leonard Nowak. Ukazuje on wielki wpływ tradycji ludowych na szkolnictwo. Podkreślił, że kultura fizyczna coraz szerzej wkraczała w szkolnictwo dzięki rozwojowi ekonomicznemu, politycznemu i społecznemu. Miała też wpływ na poprawę zdrowia i kondycji młodzieży. Z kolei Maciej Łuszczak opisuje życie i działalność węgierskiego trenera, Janos'a Kevey'a. Wprowadził on nowe metody i formy organizacji treningu, techniki i taktyki, co doprowadziło Polską

reprezentację szermierki na światowy poziom. Natomiast Piotr Godlewski przedstawił proces upolityczniania sportu w PRL, gdzie był on m. in. zależny od partii (PPR i PZPR) i żadna organizacja nie mogła istnieć bez zgody tych partii politycznych. Tutaj kończę szersze opisy rozdziałów, a także drugiej części książki, która jest szczególnie interesująca ze względu na to, iż znajdują się tu publikacje osób, na które Pan Profesor miał największy wpływ (uczniowie). Ponadto tematyka tego fragmentu książki jest bardzo zróżnicowana, dzięki czemu czytelnik może się zapoznać z szeroką gamą zagadnień i poglądów.

Część trzecia to różne publikacje z zakresu rozwoju turystyki w Polsce. Autorzy poruszają szereg różnych tematów, takich jak turystyka konna, zdrowotne wycieczki szkolne, działalność TTKF i inne. Dzięki rzetelnemu i fachowemu podejściu do tematów rozdział ten na pewno przynosi bardzo wiele ciekawych wiadomości oraz ukazuje rys historyczny wyżej wymienionych zagadnień.

Ostatnia część książki (czwarta) zmienia temat rozważań z turystyki na sport. Znajduje się tu dwanaście publikacji trzynastu wybitnych autorów, m.in. prof. nadzw. dr hab. Teresy Sochy i prof. zw. dr. hab. Mirosława Ponczka. Teresa Socha przedstawia w swojej publikacji aspekty uczestnictwa kobiet w igrzyskach olimpijskich w latach 1908–2008, a Mirosław Ponczek pisze o relacjach na linii Kościół rzymskokatolicki – kultura fizyczna oraz o sporcie jako kategorii historycznej w tych aspektach.

Na zakończenie tej krótkiej recenzji chciałem podkreślić, że omawiana jubileuszowa publikacja zawiera wiele tekstów wybitnych autorów, co podwójnie uatrakcyjnia poruszane w niej tematy. Jestem przekonany, że tom ten należycie spełni swoją funkcję poznawczą, zaznajamiając czytelnika z wieloma faktami i zjawiskami historycznymi sportu i turystyki. Polecam omawianą książkę historykom ogólnym i historykom kultury fizycznej oraz doktorantom nauk o kulturze fizycznej, a także wszystkim czytelnikom interesującym się sportem i turystyką, szczególnie zaś pragnę zainteresować tą pozycją wszystkich studentów AWF-ów.

Jan Golis

*Zakład Teoretycznych Podstaw Kultury Fizycznej
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie*

Z dziejów kultury fizycznej w Zagłębiu Dąbrowskim i regionach ościennych / pod red. Mirosława Ponczka, Sławomira Witkowskiego i Adama Fryca ; Urząd Miasta w Sosnowcu [i in.]. – Sosnowiec [i in.] : UM [i in.], 2010. – 448 s. – ISBN 978-83-60116-33-3 („Sztynka”).

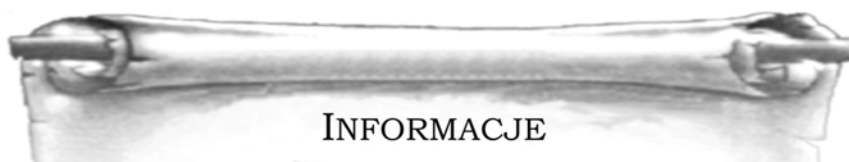
Celem monografii jest przedstawienie roli kultury fizycznej w regionie Zagłębia Dąbrowskiego oraz ziem ościennych. Publikacja powstała z inicjatywy kierownika Katedry Humanistycznych Podstaw Kultury Fizycznej Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach – prof. zw. dr hab. Mirosława Ponczka. Jego dodatkowa współpraca wydawnicza z sosnowiecką Wyższą Szkołą Humanitas, władzami miasta Sosnowiec oraz autorami poszczególnych publikacji zaowocowała powstaniem licznych wartościowych tekstów.

38 zamieszczonych artykułów uwypukla znaczenie kultury fizycznej Zagłębia Dąbrowskiego oraz Górnego Śląska i sąsiednich regionów. Dociekliwość badaczy historii kultury fizycznej tego obszaru ma znaczenie zarówno naukowe, jak i kulturowe. Stanowi to budulec podkreślający znaczenie tego regionu w Polsce. Różnorodność przedstawianych tematów świadczy jednak o potrzebie dalszych penetracji badawczych. Poruszaną problematyką były między innymi dzieje kultury fizycznej w okresie stalinowskim, osiągnięcia sportu olimpijskiego (zwłaszcza w zakresie lekkiej atletyki i gimnastyki), działalność organizacji sokolich, klubowych i szkolnych oraz rola kultury fizycznej w kościele rzymskokatolickim.

Badanie regionalnej kultury fizycznej jest ważnym czynnikiem społecznym. Pozwala szerszemu gronu osób poznać zjawiska zachodzące w opisywanym regionie. Tym samym podkreśla jego atrakcyjność, tak pod względem turystycznym, jak i rekreacyjnym czy prozdrowotnym. Czytelnicy dowiadują się o wielu osiągnięciach sportowych podczas Igrzysk Olimpijskich, jak i o działalności w zakresie wychowania fizycznego oraz funkcjonowaniu poszczególnych klubów i innych organizacji sportowych. W publikacji przedstawiono również sporty i gry regionalne, które stanowią dziedzictwo kulturowe danego regionu. Ma to istotne znaczenie, ponieważ podnosi tożsamość kultu-

rową Polski na tle współczesnej Europy. Skonstatujmy, iż badania prowadzone w zakresie, na przykład, historii gier tradycyjnych poruszane są w naszym kraju w niewielkim stopniu. Mają one pionierski charakter (badania dr. S. Witkowskiego).

Monografię cechuje merytoryczna i metodologiczna poprawność w zakresie regionalnych dziejów kultury fizycznej. Zamieszczono w niej m.in. historię piśmiennictwa regionalnego w zakresie kultury fizycznej, działalność katolickich ruchów społecznych w sporcie i turystyce na terenie Archidiecezji Śląskiej i Diecezji Rzeszowskiej. Niewątpliwie opracowanie to może być również pomocne studentom wychowania fizycznego oraz rekreacji i turystyki (zwłaszcza tym, którzy pragną pogłębić swoją wiedzę na temat aktywności młodzieży w dziedzinie kultury fizycznej w Zagłębiu i na Górnym Śląsku oraz w regionach sąsiednich).

INFORMACJE

ZESTAWIENIE PRAC DOKTORSKICH OBRONIONYCH W 2010 ROKU W AKADEMII WYCHOWANIA FIZYCZNEGO IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

CHOLEWA J.: *Wpływ rehabilitacji ruchowej na stopień nasilenia objawów u pacjenta z chorobą Parkinsona* : [rozprawa doktorska]. Katowice : AWF, 2010. Promotor: prof. dr hab. n. med. G. Opala. Sygn.: D 161

KOZŁOWSKA M.: *Rozwój somatyczny oraz motoryczny a aktywność fizyczna dzieci i młodzieży Podkarpacia w porównaniu z wybranymi populacjami świata* : [rozprawa doktorska]. Katowice : AWF, 2010. Promotor: dr hab. G. Juras prof. nadzw. AWF. Sygn.: D 155

NIERWIŃSKA K.: *Wpływ treningu wytrzymałościowego i testosteronu na wybrane białka strukturalne i funkcjonalne rdzenia kręgowego szczura* : [rozprawa doktorska]. Katowice : AWF, 2010. Promotor: prof. dr hab. n. med. A. Małecki. Sygn.: D 164

NOWAK K.: *Zróznicowanie wysklepienia stóp mężczyzn uprawiających konkurencje lekkoatletyczne* : [rozprawa doktorska]. Katowice : AWF, 2010. Promotor: dr hab. H. Knapik prof. nadzw. AWF. Sygn.: D 166

PALICA D.: *Ćwiczenia hatha jogi a komponenty somatyczne i wybrane zdolności motoryczne 19-letnich kobiet* : [rozprawa doktorska]. Katowice : AWF, 2010. Promotor: prof. dr hab. J. Ślężyński. Sygn.: D 162

STANOWSKI M.: *Wpływ ćwiczeń rozciągających i siłowych na szybkość biegową i moc anaerobową u koszykarzy* : [rozprawa doktorska]. Katowice : AWF, 2010. Promotor: dr hab. A. Zajac prof. nadzw. AWF. Sygn.: D 165

STOLECKA A.: *Udział dopaminergicznego układu pozapiramidowego w regulacji cytozolowej fosfolipazy A2 (CPLA2) i kontroli motorycznej w chorobie Parkinsona* : [rozprawa doktorska]. Katowice : AWF, 2010. Promotor: dr hab. M. Chłimiński. Sygn.: D 163

SZUKAŁA D.: *Analiza struktury żywienia oraz jej wpływ na zdolności wysiłkowe zawodników uprawiających pływanie w wieku 16-19 lat* : [rozprawa doktorska]. Katowice : AWF, 2010. Promotor: dr hab. A. Zajac prof. nadzw. AWF. Sygn.: D 160

AKTUALNY WYKAZ CZASOPISM DOSTĘPNYCH W BIBLIOTECIE GŁÓWNEJ AWF IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

Czasopisma zagraniczne

1. Acta Physiologica
2. Acta Universitatis Carolinae. Kinesiology
3. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Gymnica
4. Archives of Physical Medicine and Rehabilitation
5. Exercise and Sport Sciences Reviews
6. Fiziceskaja Kultura v Skole
7. Fussballtraining
8. Gait & Posture
9. International Journal of Sports Medicine
10. JOPERD - Journal of Physical Education, Recreation and Dance
11. Journal of Science and Medicine in Sport
12. Lab Times
13. Leichtathletik
14. Leichtathletiktraining
15. Manuelle Medizin + on-line
16. Marketing Science + on-line
17. Medicine & Science in Sports and Exercise
18. Olympisches Feuer
19. Physio Active
20. Physio Science
21. Pt Zeitschrift fur Physiotherapeuten (poprzedni tytuł: Krankengymnastik)

+ on-line

22. Research Quarterly for Exercise and Sport
23. Science
24. Swimming World Magazine
25. Telesna Kultura
26. Teorija i Praktika Fiziceskoj Kultury
27. University Sports Magazine

Czasopisma polskie

I. BIBLIOTEKOZNAWSTWO. INFORMACJA NAUKOWA. BIBLIOGRAFIA

1. Bibliografia Bibliografii Polskich
2. Bibliotekarz
3. Bibliotheca Nostra
4. Polska Bibliografia Bibliologiczna
5. Przegląd Biblioteczny
6. Rocznik Biblioteki Narodowej
7. Zagadnienia Informacji Naukowej

II. PRAWO

1. Dziennik Urzędowy MEN
2. Dziennik Urzędowy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
3. Dziennik Urzędowy Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
4. Dziennik Ustaw
5. Monitor Polski
6. Zbiór Praw. T. 14: Prawo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (pozycja wymiennokartkowa)

III. NAUKI EKONOMICZNE. ZARZĄDZANIE. SOCJOLOGIA. PRACA. STATYSTYKA

1. Auxilium Sociale Novum
2. Brief
3. Controlling i Rachunkowość Zarządcza
4. Ekonomista
5. Logistyka
6. Marketing i Rynek
7. Marketing w Praktyce
8. Nowe Zarządzanie Kryzysowe w Praktyce (pozycja wymiennokartkowa)
9. Organizacja i Kierowanie
10. Personel i Zarządzanie
11. Praca i Nauka za Granicą
12. Problemy Jakości
13. Przegląd Organizacji
14. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej
15. Rocznik Statystyczny Województwa Śląskiego
16. Rozprawy Społeczne / PSW w Białej Podlaskiej
17. Scientific Journal. Service Management
18. Sportplus
19. Studia Periegetica : zeszyty naukowe WWSTiZ w Poznaniu
20. Studia Socjologiczne
21. Szkolnictwo Wyższe : informator statystyczny
22. Turystyka (seria Informacje i Opracowania Statystyczne)
23. Zeszyty Naukowe / ŚWSZ im. gen. Jerzego Ziętka w Katowicach
24. Zeszyty Naukowe. Ekonomiczne Problemy Turystyki / US
25. Zeszyty Naukowe. Ekonomiczne Problemy Usług / US
26. Zeszyty Naukowe MWSE w Tarnowie

IV. NAUKA. EDUKACJA. PEDAGOGIKA. SZKOLNICTWO

1. Academia : magazyn PAN
2. Akademicki Przegląd Sportowy
3. Auxilium Sociale Novum
4. Biuletyn Akademii Obrony Narodowej
5. Chowanna
6. Edukacja Ustawiczna Dorosłych

7. Eunomia : miesięcznik raciborskiej PWSZ
8. Forum Akademickie
9. Kwartalnik Pedagogiczny
10. Nauka
11. Nauka i Szkolnictwo Wyższe
12. Nowa Szkoła
13. Politechnika Częstochowska : pismo środowiska akademickiego
14. Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze
15. Przyjaciół : dwumiesięcznik dla rodziców dzieci z wyzwaniami rozwojowymi
16. Rekord : pismo AWF w Katowicach
17. Rocznik Pedagogiczny
18. Rozprawy Społeczne / PSW w Białej Podlaskiej
19. Studia Humanistyczne / AWF Kraków
20. Szkolnictwo Wyższe : informator statystyczny
21. Szkoła Specjalna
22. Świat Nauki
23. Wiedza i Życie
24. Zbiór Praw. T. 14: Prawo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (pozycja wymiennokartkowa)
25. Zdrowie, Kultura Zdrowotna, Edukacja
26. Zeszyty Naukowe WSPiA w Poznaniu. Homines Hominibus

V. WOJSKO. OBRONNOŚĆ

1. Biuletyn Akademii Obrony Narodowej
2. Przegląd Obrony Cywilnej
3. Wiedza Obronna

VI. NAUKI BIOLOGICZNE. EKOLOGIA. ANTROPOLOGIA. BIOCHEMIA

1. Anthropological Review
2. Antropomotoryka
3. Biology of Sport
4. Human Movement

VII. MEDYCYN. HIGIENA. REHABILITACJA

1. Acta Balneologica
2. Baltic Journal of Health and Physical Activity

3. Ból
 4. Chirurgia Kolana, Artroskopia, Traumatologia Sportowa
 5. European Journal of Physical & Health Education
 6. Fizjoterapia
 7. Fizjoterapia Polska
 8. International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health
 9. KardioProfil : pismo lekarzy praktyków
 10. Medicina Sportiva
 11. Medicina Sportiva Practica
 12. Medycyna Manualna
 13. Medycyna Sportowa
 14. Ortopedia, Traumatologia i Rehabilitacja
 15. Pediatria Polska
 16. Polski Mercuriusz Lekarski
 17. Postępy Rehabilitacji
 18. Praktyczna Fizjoterapia & Rehabilitacja
 19. Przegląd Medyczny UR
 20. Przyjaciół : dwumiesięcznik dla rodziców dzieci z wyzwaniami rozwojowymi
 21. Rehabilitacja Medyczna
 22. Rehabilitacja w Praktyce
 23. Roczniki PZH
 24. Sport Niepełnosprawnych
 25. Terapia : uzależnienia i współuzależnienia
 26. Zdrowie, Kultura Zdrowotna, Edukacja
 27. Żyjmy Dłużej
 28. Chirurgia Kolana, Artroskopia, Traumatologia Sportowa
 29. Cross
 30. European Journal of Physical & Health Education
 31. Góry : górski magazyn sportowy
 32. Handball Polska
 33. Human Movement
 34. Jezyk : biuletyn informacyjny Stowarzyszenia Olimpiady Specjalne Polska
 35. Jogging
 36. Journal of Human Kinetics
 37. Kronika / AWF Poznań
 38. Kultura Fizyczna
 39. Kultura Fizyczna : prace naukowe AJD w Częstochowie
 40. Kulturystyka i Fitness
 41. Lekkoatleta
 42. Lider
 43. Magazyn Futbol
 44. Magazyn Górski
 45. Magazyn Rowerowy
 46. Magazyn Trenera
 47. Medicina Sportiva
 48. Medicina Sportiva Practica
 49. Medycyna Sportowa
 50. Physical Culture and Sport Studies and Research
 51. Piłka Nożna : tygodnik
 52. Piłka Nożna Plus : magazyn sportowy
 53. Pływanie
 54. Podlaska Kultura Fizyczna
 55. Polish Journal of Sport & Tourism / AWF Warszawa, ZWWF Biała Podlaska
 56. Polska Siatkówka
 57. Prawo Sportowe (pozycja wymiennokartkowa)
 58. Przegląd Sokoli
 59. Przegląd Sportowy
 60. Rocznik Naukowy / AWFIS Gdańsk
 61. Rocznik Naukowy IDO – Ruch Dla Kultury
 62. Roczniki Naukowe WSWFiT w Białymstoku
 63. Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu
 64. Siatkówka
- VIII. WYCHOWANIE FIZYCZNE.
SPORT. KULTURA FIZYCZNA.
KULTURYSTYKA
1. Akademicki Przegląd Sportowy
 2. Antropomotoryka
 3. Baltic Journal of Health and Physical Activity
 4. Biblioteczka Piłki Nożnej
 5. Biology of Sport
 6. Biuletyn Sekcji Historii PTNKF
 7. Body Life

-
45. SKI: magazyn dla narciarzy	17. Sudety
46. Sport	18. Tatarnik
47. Sport dla Wszystkich	19. Turystyka (seria: Informacje i Opracowania Statystyczne)
48. Sport Niepełnosprawnych	20. Turystyka i Hotelarstwo
49. Sport Wyczynowy	21. Turystyka i Rekreacja / AWF Warszawa
50. Sportplus	22. Turyzm
51. Studia Humanistyczne / AWF Kraków	23. Wiadomości Turystyczne
52. Studies in Physical Culture & Tourism	24. Wierchy
53. Tenis : magazyn	25. Zeszyty Naukowe. Ekonomiczne Problemy Turystyki / US
54. Trener	26. Zeszyty Naukowe. Ekonomiczne Problemy Usług / US
55. Wioślarz	27. Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja / PO
56. Wuefiak	28. Zeszyty Naukowe WSHiT w Częstochowie
57. Wychowanie Fizyczne i Sport	29. Zeszyty Naukowe WSKFiT / Pruszków
58. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne	30. Zeszyty Naukowe WSTiJO w Warszawie. Turystyka i Rekreacja
59. Zdrowie, Kultura Zdrowotna, Edukacja	
60. Zeszyty Metodyczno-Naukowe / AWF Katowice	
61. Zeszyty Naukowe. Prace Instytutu Kultury Fizycznej / US	
62. Zeszyty Naukowe WSKFiT	
63. Żagle	
64. Żyjmy Dłużej	
-
IX. KRAJOZNAWSTWO. TURYSTYKA. REKREACJA	X. DZIENNIKI, TYGODNIKI, MIESIĘCZNIKI - OGÓLNE
1. Cross	1. Dziennik Gazeta Prawna
2. Folia Turistica	2. Polska Dziennik Zachodni
3. Góry : górski magazyn sportowy	3. Focus
4. Hotelarz	4. Forum
5. Magazyn Górski	5. Gazeta Wyborcza
6. National Geographic Polska	6. Newsweek Polska
7. Pamiętnik Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego	7. Polityka
8. Physical Culture and Sport : studies and research	8. Przekrój
9. Płaj	9. Rzeczpospolita
10. Problemy Turystyki	10. Wprost
11. Problemy Turystyki i Hotelarstwa	
12. Roczniki Naukowe WSWFiT w Białymstoku	
13. Rynek Podróży	
14. Rynek Turystyczny	
15. Studia Periegetica : zeszyty naukowe WWSTiZ w Poznaniu	
16. Studies in Physical Culture & Tourism	

BAZY DANYCH DOSTĘPNE W BIBLIOTECIE GŁÓWNEJ AWF IM. JERZEGO KUKUCZKI W KATOWICACH

Bazy własne biblioteki:

PROLIB

Obejmuje całość zbiorów zgromadzonych w Bibliotece Głównej Akademii Wychowania Fizycznego.

PROMAX

Rejestruje dorobek naukowy pracowników AWF (prace zwarte, artykuły, udział w konferencjach naukowych) oraz prace magisterskie i doktorskie.

PROWEB

Bibliografia Zawartości Czasopism.

Zawiera informacje bibliograficzne o zawartości wybranych tytułów czasopism polskich z zakresu kultury fizycznej, sportu, edukacji obronnej, nauk biologiczno-medycznych, rehabilitacji oraz turystyki i rekreacji.

Bazy elektroniczne dostępne w Czytelnii Informacji Naukowej oraz w Internecie:

ACTA BIOCHIMICA POLONICA

Elektroniczna wersja czasopisma „Acta Biochimica Polonica”.

AUSTRALIAN JOURNAL OF PHYSIOTHERAPY

Elektroniczna wersja czasopisma „Australian Journal of Physiotherapy”.

MEDICINA SPORTIVA

Elektroniczna wersja czasopisma „Medicina Sportiva” na CD-ROM. Za rok 2005-2009.

MEDICINA SPORTIVA PRACTICA

Elektroniczna wersja czasopisma „Medicina Sportiva Practica” na CD-ROM. Za rok 2006-2009.

SPORTS MEDICINE

Elektroniczna wersja czasopisma „Sports Medicine” on-line na platformie OVID.

W ramach serwisu EBSCO (on-line):

ACADEMIC SEARCH COMPLETE

Największa na świecie akademicka wielodziedzinowa baza danych, zawiera blisko 4000 pełnych tekstów artykułów z czasopism naukowych. Reprezentowane są w niej takie dziedziny jak: pedagogika, edukacja, nauki medyczne, biologiczne i społeczne.

AGRICOLA

Baza zawiera opisy bibliograficzne z zakresu rolnictwa i ochrony środowiska od 1970 (również patenty, oprogramowanie, raporty techniczne).

AMERICAN HUMANITIES INDEX

Zawiera kolekcje opisów bibliograficznych z czasopism popularnonaukowych, wydawanych w USA i Kanadzie przez Whiston Publishing.

BUSINESS SEARCH PREMIER

Największa na świecie pełnotekstowa baza danych z dziedziny biznesu. Zawiera teksty artykułów z 3.050 czasopism.

CLINICAL PHARMACOLOGY

Baza dotyczy rejestrowanych w USA leków, ziół i suplementów żywieniowych, również tych, które znajdują się w fazie badań klinicznych.

COMMUNICATION & MASS MEDIA COMPLETE

Baza umożliwia wyszukiwanie artykułów z dziedziny komunikacji i mediów komunikacyjnych.

ERIC

Zawiera streszczenia z ponad 980 czasopism z dziedziny edukacji i wychowania.

HEALTH SOURCE – CONSUMER EDITION

Baza obejmuje blisko 300 czasopism z pełnymi tekstami z zakresu nauk medycznych, nauk o żywieniu i suplementacji, opieki nad dziećmi, medycyny sportowej i zdrowego stylu życia.

HEALTH SOURCE: NURSING/ACADEMIC EDITION

Baza obejmuje 550 czasopism z pełnymi tekstami oraz 850 czasopism ze streszczeniami zawartości z zakresu medycyny i nauk pokrewnych.

MASTERFILE PREMIER

Baza adresowana do bibliotek publicznych, multidyscyplinarnych. Obejmuje ponad 2000 opisów bibliograficznych, w tym również pełne teksty wybranych artykułów od 1975 roku. Dodatkowo: 350 tekstów książek, ponad 84.000 biografii, ponad 86.000 dokumentów źródłowych oraz kolekcję 107.000 zdjęć, map i oznaczeń.

MEDLINE

Baza Narodowej Biblioteki Medycznej USA zawiera abstrakty publikacji z zakresu nauk medycznych, w tym z rehabilitacji i fizjoterapii. Obejmuje publikacje od roku 1966 do chwili obecnej z około 3800 czasopism. Medline zawiera odnośniki do wszystkich publikacji zawartych w Index Medicus, Index to Dental Literature oraz International Nursing. W bazie znajduje się ponad 11 mln rekordów bibliotecznych, z tego ok. 75% z abstraktami. MEDLINE jest udostępniany w ICM w systemie OvidNET, zajmuje obecnie ok. 9 GB i jest aktualizowany miesięcznie.

NEWSPAPER SOURCE

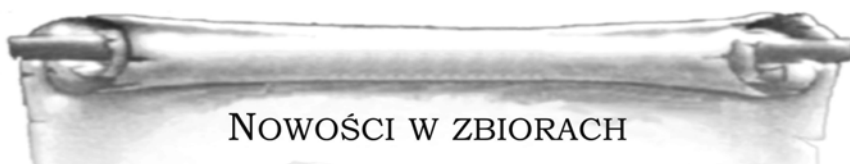
Newspaper Source zawiera wybrane pełne teksty z ok. 180 regionalnych gazet amerykańskich i wybranych międzynarodowych pozycji prasowych. Z dziedziny biznesu zawiera ponad 10.000 pozycji.

REGIONAL BUSINESS NEWS

Baza zawiera pełne teksty artykułów z regionalnych czasopism i gazet biznesowych z USA.

SPORT DISCUS

Baza zawiera opisy bibliograficzne publikacji wraz ze streszczeniami (pełne opisy bibliograficzne monografii od 1949 r., czasopism od 1975 r.). Zakres tematyczny bazy to: sport, wychowanie fizyczne, fizjologia, biomechanika i rekreacja.

NOWOŚCI W ZBIORACH

WYKAZ KSIĄŻEK ZAREJESTROWANYCH W BIBLIOTECE GŁÓWNEJ AWF W KATOWICACH W III I IV KWARTALE 2010 ROKU

Encyklopedie ogólne, informatyka, bibliotekoznawstwo, bibliografie, ogól- ne podstawy wiedzy i kultury

Automatyzacja pomiaru na obrazach cyfrowych w systemie fotometrycznym do badania wad podstawy / pod red. R. Tokarczyk. Kraków : Uczelniane Wydaw. Naukowo-Dydaktyczne AGH, 2007. Sygn.: Cz.O. 43103

Biblioteki szkół wyższych w społeczeństwie wiedzy : uwarunkowania i wybrane zagadnienia / Uniwersytet Śląski. Katowice ; Rybnik : Studio NOA, 2010.

T. 1, *Konteksty i uwarunkowania* / pod red. Z. Gębołyśia. Sygn.: Cz.O. 43142/T.1

T. 2, *Narzędzia i formy funkcjonowania* / pod red. I. Sochy. Sygn.: Cz.O. 43142/T.2

CZYŻEWSKA P.: *Hasło korporatywne : wybór i zasady tworzenia w bibliografii narodowej i katalogach Biblioteki Narodowej* / oprac. P. Czyżewska. Warszawa : BN, 2008. (Prace Instytutu Bibliografi-

cznego / Biblioteka Narodowa, ISSN 0860-2921 ; nr 46). Sygn.: Cz.O. 43073

DUDZICKA G., GAZICKA-WÓJTOWICZ D., GRZYBOWSKA I.: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla dokumentu kartograficznego* / Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Centrum NUKAT Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. Warszawa : Wydaw. SBP, 2009. Sygn.: Cz.O. 43050

HOWORKA B.: *Bibliotekarz i prawo : podstawowe informacje o prawie dla pracowników bibliotek* / Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Warszawa : Wydaw. SBP, 2010. Sygn.: Cz.O. 43051

JAROSZEWICZ G., KRYNICKA M., WIECZORKOWSKA B.: *Format MARC 21 rekordu bibliograficznego dla artykułu z czasopisma : wersja 2008* / oprac. G. Jaroszewicz, M. Krynicka, B. Wieczorkowska ; [red. meryt. A. Konopka]. Warszawa : Biblioteka Narodowa, 2008. Sygn.: Cz.O. 43072

ORACKI T.: *Wielkopole i Pomorze w Towarzystwie Tatrzańskim w latach 1874-1920*. Gdańsk ; Sopot : Wydaw. Uniw. Gdańskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 43481

OSIŃSKA V.: *Wizualizacja i wyszukiwanie dokumentów / Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich*. Warszawa : Wydaw. SBP, 2010. (Nauka, Dydaktyka, Praktyka ; 116). Sygn.: Cz.O. 43266

PALUSZKIEWICZ A.: *Format MARC 21 rekordu kartoteki haseł wzorcowych : zastosowanie w Centralnej Kartotece Haseł Wzorcowych NUKAT / Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, Centrum NUKAT Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*. Wyd. 2 zm. / oprac. M. Nasiłowska, L. Śnieżko. Warszawa : Wydaw. SBP, 2009. (Formaty, Kartoteki ; 17). Sygn.: Cz.O. 43049

Filozofia, psychologia, religia

Alternatywne i wspomagające metody komunikacji / pod. red. nauk. J.J. Błęszyńskiego. Wyd. 2 poszerz. i popr. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2008. Sygn.: Cz.O. 43161

BORKOWSKA M., WAGH K.: *Integracja sensoryczna na co dzień*. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43070/+CD

Ciało, edukacja, umysł : zbiór rozpraw / pod red. P. Błajeta. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, 2010. Sygn.: Cz.O. 42955

Człowiek wobec gór : perspektywa psychologiczna, filozoficzna i kulturoznawcza / pod red. nauk. R. Kulika i A. Skorupy. Wrocław : Agencja Word-Press, 2010. Sygn.: Cz.O. 43548

DOUGLAS B.: *Taiji i qigong*. Poznań : Dom Wydaw. REBIS, 2010. (Dla Żółto-dziobów : czyli wszystko, co powinienś wiedzieć o...). Sygn.: Cz.O. 43035

JUSZKIEWICZ M.: *Pływanie w kategoriach wartości / słowem wstępnym opatrzył J. Lipiec*. Kraków : „Fall”, 2008. Sygn.: W 43258; Cz.O. 43257

KONIECZNA E.: *Poczucie sensu życia osób niepełnosprawnych ruchowo*. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2010. Sygn.: Cz.O. 42925

KOSIEWICZ J.: *Sport and philosophy : from methodology to ethics*. Warsaw : „BK”, 2009. Sygn.: W 43436

KRYSZCZYSZYN K.: *Doskonała sylwetka z EFT : nowa metoda na stare problemy*. Białystok : Studio Astropsychologii, 2010. Sygn.: Cz.O. 43026

Kultura fizyczna a globalizacja : praca zbiorowa / pod red. Z. Dziubińskiego i P. Rymarczyka ; Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa : AWF : SALOS RP, 2010. (Monografie SALOS RP). Sygn.: W 43410-43411; Cz.O. 43409

MINCZAKIEWICZ E.: *Psychoruchowy rozwój dziecka : diagnoza : propozycje wsparcia i pomocy rodzinie*. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2009. Sygn.: Cz.O. 43053

ODOWSKA-SZLACHCIC B.: *Metoda integracji sensorycznej we wspomaganiu rozwoju mowy u dzieci z uszkodzeniami ośrodkowego układu nerwowego*. Gdańsk : „Harmonia”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43080

ODOWSKA-SZLACHCIC B.: *Terapia integracji sensorycznej : ćwiczenia usprawniające bazowe układy zmysłowe i korygujące zaburzenia planowania motorycznego*. Gdańsk : „Harmonia”, 2010-.

Z. 1. 2010. Sygn.: Cz.O. 43036/z.1

Pielęgniarstwo a edukacja zdrowotna. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2010.

T. 1 / pod red. B. Penar-Zadarko, M. Binkowskiej-Bury. Sygn.: Cz.O. 43470/T.1

T. 2 / pod red. M. Marć, M. Nagórskiej. Sygn.: Cz.O. 43470/T.2

PRZECŁAWSKI K.: *Człowiek w czasie i przestrzeni*. Kraków : „Albis”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43252

Psychologia w położnictwie i ginekologii / red. nauk. M. Makara-Studzińska, G. Iwanowicz-Palus ; [aut. A. Bałanda i in.]. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2009. (Biblioteka Położnej). Sygn.: Cz.O. 43381

Psychologia zarządzania w organizacji / red. nauk. A.M. Zawadzka. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2010. Sygn.: Cz.O. 43299

Social sciences towards contemporary sport / eds. J. Kosiewicz, M. Piątkowska, J. Żyśko. Warsaw : „BK”, 2009. Sygn.: W 43437

SZCZEPAŃSKI S.: *Tożsamość osobista studentów Wydziału Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii Politechniki Opolskiej*. Opole : Of. Wydaw. PO, 2009. (Studia i Monografie / Politechnika Opolska, ISSN 1429-6063 ; z. 254). Sygn.: Cz.O. 25824/z.254

SZCZUPAŁ B.: *Godność osoby z niepełnosprawnością : studium teoretyczno-em-*

piryczne poczucia godności młodzieży z dysfunkcją narządu ruchu. Kraków : Wydaw. Nauk. „Akapit”, cop. 2009. Sygn.: Cz.O. 43259

TOMCZAK M.: *Psychospołeczne uwarunkowania rozwoju sportowego w okresie dorastania : na przykładzie szermierki*. Poznań : AWF, 2010. (Monografie / Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 392). Sygn.: Cz.O. 11133/Nr392

Socjologia, statystyka, demografia

BABIK M.: *Szkoła wobec subkultury pseudokibiców*. Kraków : Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” : „WAM”, 2010. Sygn.: Cz.O. 42875

Book of abstracts : The First International Society for the Social Sciences of Sport Conference „Social Sciences towards Contemporary Sport”, 23rd-26th september 2009, Warsaw / ed by J. Kosiewicz [i in.] ; International Society for the Social Sciences of Sport, Marszałek Województwa Mazowieckiego. Warszawa : ISSS, 2009. Sygn.: W 43535

Disability in society and medicine / ed. by S. Spisacka ; Pope John II University in Biała Podlaska. Institute of Health. Biała Podlaska : Instytut Zdrowia. Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II, 2010. Sygn.: W 43507

KOLBOWSKA K.: *Capoeira w Polsce : wędrowanie wątków kulturowych*. Warszawa : „Trio”, 2010. Sygn.: Cz.O. 42862

KONIECZNA E.: *Poczucie sensu życia osób niepełnosprawnych ruchowo*. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2010. Sygn.: Cz.O. 42925

KOTARSKA K., DROHOMIRECKA A.: *Uwarunkowania i poziom sprawności fizycznej dzieci przedszkolnych ze Szczecina i Stargardu Szczecińskiego w cyklu jednej dekady*. Szczecin : Wydaw. Nauk. US, 2010. (Rozprawy i Studia / Uniwersytet Szczeciński, ISSN 0860-2751 ; t. 760). Sygn.: Cz.O. 42814

KOTARSKA K., DROHOMIRECKA A., CIESZCZYK P.: *Ocena poziomu i uwarunkowań rozwoju fizycznego dzieci przedszkolnych ze Szczecina i Stargardu Szczecińskiego na podstawie badań przeprowadzonych w 1996 i 2006 roku*. Szczecin : Wydaw. Nauk. US, 2009. (Rozprawy i Studia / Uniwersytet Szczeciński, ISSN 0860-2751 ; t. 742). Sygn.: Cz.O. 42815

KRÓLIKOWSKI J.T., RYLKE J.: *Społeczno-kulturowe podstawy gospodarowania przestrzenią*. Wyd. 2 popr. i uzup. Warszawa : Wydaw. SGGW, 2010. Sygn.: Cz.O. 43261

MAZUREK M.: *Spółczesność koleżki : o doświadczeniach niedoboru 1945-1989*. [Gdańsk] : Europejskie Centrum Solidarności ; Warszawa : „Trio”, 2010. (W Krainie PRL : ludzie, sprawy, problemy : rzeczywistość PRL odczytana z akt, dokumentów, zapisów, twórczości). Sygn.: Cz.O. 43187

MEISSNER W.: *Przewodnik do ćwiczeń z przedmiotu metody statystyczne w biologii*. Gdańsk : Wydaw. Uniw. Gdańskiego, 2010. Sygn.: W 43101-43102; Cz.O. 42984

Pogranicza współczesnego sportu : ujęcie społeczne / red. nauk. T. Sahaj ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu. Poznań : AWF, 2009. Sygn.: Cz.O. 43449

Social sciences towards contemporary

sport / eds. J. Kosiewicz, M. Piątkowska, J. Żyśko. Warsaw : „BK”, 2009. Sygn.: W 43437

Społeczno-kulturowe podstawy gospodarowania przestrzenią : wybór tekstów / wybór i koment. B.J. Gawryszewska, J.T. Królikowski. Wyd. 2 zm. Warszawa : Wydaw. SGGW, 2009. Sygn.: Cz.O. 43260

Stereotypy niepełnosprawności : między wykluczeniem a integracją / M. Chodkowska [i in.]. Lublin : Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. Sygn.: Cz.O. 43300

SZCZUPAŁ B.: *Godność osoby z niepełnosprawnością : studium teoretyczno-empiryczne poczucia godności młodzieży z dysfunkcją narządu ruchu*. Kraków : Wydaw. Nauk. „Akapit”, cop. 2009. Sygn.: Cz.O. 43259

Polityka, nauki ekonomiczne, gospodarka, prawo, wojskowość

Bocznymi drogami : nieoficjalne kontakty społeczeństw socjalistycznych 1956-1989 / pod red. nauk. W. Borodziej i J. Kochanowskiego. Warszawa : Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego : „Trio”, 2010. (W Krainie PRL : ludzie, sprawy, problemy : rzeczywistość PRL odczytana z akt, dokumentów, zapisów, twórczości). Sygn.: Cz.O. 43025

CETNER J.: *Marketing usług hotelarskich*. Warszawa : WSiP, 2010. (Technik Hotelarstwa / Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne). Sygn.: Cz.O. 43033

CHUDOBA T.: *Marketing w turystyce*. Wyd. 2. Warszawa : „CeDeWu”, 2010. Sygn.: W 43079; Cz.O. 43078

Edukacja dla bezpieczeństwa : interdyscyplinarne konteksty i dylematy / red.

nauk. Z. Dziemianko, A. Kusztelak. Poznań : Wydaw. Nauk. Wyższej Szkoły Handlu i Usług, 2010. Sygn.: Cz.O. 43461

Ekonomika turystyki / red. nauk. A. Parnasiuk ; aut. A. Lewandowska [i in.]. Wyd. 1, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, dr. 2010. (Turystyka). Sygn.: W 43284-43285

FIUTAK A.: *Prawo w medycynie*. Warszawa : C.H. Beck, 2010. (Akademia Prawa). Sygn.: Cz.O. 42926

Funkcja usługowa małych miast / pod red. T. Marszała. Łódź : Wydaw. Uniw. Łódzkiego, 2009. Sygn.: Cz.O. 43104

KACZMARCZYK S., PAŁGAN R.: *Marketing w przedsiębiorstwie : ujęcie zarządcze i systemowe z przykładami*. Gdańsk : Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, 2005. Sygn.: W 43392

Konkurencyjność produktów turystycznych / pod red. M. Jalinika. Białystok : Politech. Białostocka, 2009. Sygn.: Cz.O. 42911

Metodologia nauk ekonomicznych : dylematy i wyzwania / red. nauk. K. Kuciński. Warszawa : „Difin”, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43293

Prawo : nauczanie przez pytanie / pod red. G. Mikruta ; [aut.] P. Dolniak [i in.]. Kraków : B.P. „Sensus”, 2010. Sygn.: W 42844-42847; Cz.O. 42843

Prognozy rozwoju oraz oddziaływania turystyki na rynek pracy oraz modernizację przedsiębiorstw w województwie śląskim / [red. meryt. T. Burzyński, D. Dryglas ; aut. T. Burzyński i in.] ; Instytut Turystyki w Krakowie. Kraków : IT, 2010. Sygn.: Cz.O. 43140

Reakcje polskiego konsumenta na kryzys gospodarczy / red. nauk. T. Słaby. Warszawa : Szkoła Główna Handlowa. Of. Wydaw., 2009. Sygn.: Cz.O. 43107

STIGLITZ J.E.: *Ekonomia sektora publicznego*. Wyd. 1, dodr. 2. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, dr. 2010. Sygn.: W 43577

TROJANOWSKI M.: *Marketing bezpośredni : koncepcja, zarządzanie, instrumenty*. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2010. Sygn.: Cz.O. 43077

Ubezpieczenia : podręcznik akademicki / red. nauk. J. Handschke i J. Monkiewicz. Warszawa : „Poltext”, cop. 2010. Sygn.: W 43303; Cz.O. 43302

Umowy gospodarcze : zagadnienia wybrane : praca zbiorowa / pod red. J. Gospodarka. Wyd. 2 rozsz. i uaktual. Warszawa : Szkoła Główna Handlowa. Of. Wydaw., 2010. Sygn.: Cz.O. 43269

Ustawowe ograniczenia swobody umów : zagadnienia wybrane / pod red. B. Gneli. Stan prawny na 15 lipca 2010 r. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2010. (Monografie / [Wolters Kluwer Polska], ISSN 1897-4392). Sygn.: Cz.O. 43192

WANIOWSKI P., SOBOTKIEWICZ D., DASZKIEWICZ M.: *Marketing : teoria i praktyka*. Warszawa : „Placet”, 2010. Sygn.: W 43391

ŻUROWSKA R.: *Przestępstwo korupcji w sporcie*. Poznań : Wydaw. Poznańskie, 2010. Sygn.: Cz.O. 43034

Szkolnictwo, oświata, pedagogika, wychowanie

Aktualne problemy edukacji i rehabilitacji osób niepełnosprawnych w biegu ży-

cia / pod red. Z. Palak, Anny Bujnowskiej, A. Pawlak. Lublin : Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. Sygn.: Cz.O. 43160

Alternatywne i wspomagające metody komunikacji / pod. red. nauk. J.J. Błęszyńskiego. Wyd. 2 poszerz. i popr. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2008. Sygn.: Cz.O. 43161

BEDNARSKA-WNUK I.: *Zarządzanie szkołą XXI wieku : perspektywa menedżerska*. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2010. Sygn.: Cz.O. 43305

Biomedyczne podstawy kształcenia i wychowania : podręcznik akademicki / B. Woynarowska [i in.]. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2010. Sygn.: Cz.O. 43279

Ciało, edukacja, umysł : zbiór rozpraw / pod red. P. Błajeta. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, 2010. Sygn.: Cz.O. 42955

CZAJKA S.: *O wychowaniu*. Warszawa : Of. Wydaw. „Łośgra”, cop. 2010. Sygn.: W 43180

40 lat minęło... Wydziałowi Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej : Zjazd Absolwentów z okazji 40-lecia uczelni, 11-12 września 2010 r. / [red. T. Jaślikowska-Sadowska] ; Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej. Biała Podlaska : AWF w Warszawie. ZWWF, 2010. Sygn.: Cz.O. 43498

Ćwiczenia i zabawy rozwijające sprawność ruchową dzieci : konspekty zajęć terapeutycznych / red. A. Baradzi-Pyt ; Fundacja „Promyk Słońca”. Wrocław : Fund. „Promyk Słońca” : Of. Wydaw.

„Atut” - Wrocławskie Wydaw. Oświatowe, 2010. Sygn.: Cz.O. 43023

Dajmy szansę niewidomym i słabowidzącym : poradnik metodyczny dla nauczycieli / red. T. Żółkowska ; Wyższa Szkoła Humanistyczna Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie. Szczecin : „Pedagogium” Wydaw. OR TWP, 2010. Sygn.: W 43529-43530; Cz.O. 43528

Edukacja fizyczna w nowej szkole : [podręcznik dla studentów wychowania fizycznego] / pod red. T. Maszczaka ; [aut.] M. Demel [i in.]. Warszawa : Wydaw. AWF, 2009. (Wydawnictwa Dydaktyczne / Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie). Sygn.: W 43362; Cz.O. 43361

Edukacja jako proces socjalizacji osób niepełnosprawnych / pod red. nauk. A. Klinik. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2009. (Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych ; t. 10). Sygn.: Cz.O. 43052

Edukacyjne i rehabilitacyjne konteksty rozwoju osób z niepełnosprawnością w różnych okresach ich życia / pod red. Z. Palak, A. Bujnowskiej, A. Pawlak. Lublin : Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. Sygn.: Cz.O. 42921

Ewaluacja a jakość kształcenia w szkole wyższej / red. A. Brzezińska, J. Brzeziński, A. Eliaś ; Uniwersytecka Komisja Akredytacyjna, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej. Warszawa : Wydaw. SWPS „Academica”, 2004. Sygn.: W 43578; Cz.O. 34138

GERYK M.: *Rynek uczelni niepubli-cznych w Polsce*. Warszawa : Szkoła Główna Handlowa – Of. Wydaw., 2007. Sygn.: W 43586

GOŹLIŃSKA E.: *Jak przygotować wypracowanie szkolne? : [vadamecum nauczycielem]*. Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 2009. (Biblioteka Klubu Ergo). Sygn.: Cz.O. 42866

Informator programowy : igrzyska, gimnazjada, licealiada : rok szkolny 2010/2011 / Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Kuratorium Oświaty, Śląski Szkolny Związek Sportowy w Katowicach. Katowice : ŚLSZS, 2010. (Sport Wszystkich Dzieci). Sygn.: Cz.O. 43024

Kompetencje pedagoga w kontekście teorii i praktyki edukacji specjalnej / pod red. P. Majewicza i A. Mikruta. Gliwice : Kolegium Nauczycielskie ; Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2008. (Prace Naukowo-Dydaktyczne Kolegium Nauczycielskiego w Gliwicach. Integracja, Nauczyciel, Wychowanie ; t. 3). Sygn.: Cz.O. 43289

KORZENIOWSKA W.: *Myśl pedagogiczna na przestrzeni wieków : chronologiczny słownik biograficzny*. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43176

KOSZMIDER M.: *Szkolne standardy jakości procesu kształcenia*. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2008. Sygn.: W 43583

KOŹBIAŁ K., NOWAKOWSKI A.: *Szkoła w Ponikwi z perspektywy istnienia placówki oświatowej (1885-2010)*. Wadowice : Druk. i Wydaw. „Grafikon”, 2010. Sygn.: Cz.O. 42990

KRAUSE A.: *Współczesne paradygmaty pedagogiki specjalnej*. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43304

KUPISIEWICZ C.: *Szkice z dziejów dydaktyki : od starożytności po czasy dzisiejsze*. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43301

Kultura fizyczna a globalizacja : praca zbiorowa / pod red. Z. Dziubińskiego i P. Rymarczyka ; Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa : AWF : SALOS RP, 2010. (Monografie SALOS RP). Sygn.: W 43410-43411; Cz.O. 43409

MARSZAŁEK A.: *Rola uczelni w regionie*. Warszawa : „Difin”, cop. 2010. Sygn.: W 43582

MELOSİK Z.: *Uniwersytet i społeczeństwo : dyskursy wolności, wiedzy i władzy*. Wyd. 2 popr. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2009. Sygn.: W 43584

Nauczyciel w świecie współczesnym / pod red. nauk. B. Muchackiej i M. Szymańskiego. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls”, 2008. Sygn.: Cz.O. 43294

O potrzebie krajoznawstwa w edukacji szkolnej : praca zbiorowa / pod red. K. Denka, L. Drożdżyńskiego i A. Gordona ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Warszawa ; Poznań : Wydaw. PTTK „Kraj”, 2009. Sygn.: Cz.O. 43473

Pedagogika / red. nauk. B. Śliwerski. Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2006-.

T. 4, *Subdyscypliny i dziedziny wiedzy o edukacji*. 2010. Sygn.: Cz.O. 35227/T.4

PETTY G.: *Nowoczesne nauczanie : praktyczne wskazówki i techniki dla nauczycieli, wykładowców i szkoleniowców*. Sopot : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2010. Sygn.: Cz.O. 43081

Public health in education / ed. by Z. Kubińska ; Pope John II University in Biała Podlaska. Institute of Health. Biała

Podlaska : Instytut Zdrowia Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II, 2010. Sygn.: W 43508

SIWIŃSKI W.: *Praktyczny poradnik pisanania prac dyplomowych w dziedzinie rekreacji i turystyki* / Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu, Polskie Stowarzyszenie Naukowe Animacji, Rekreacji i Turystyki. Poznań : WSHiG, 2010. (Skrypty, Podręczniki). Sygn.: Cz.O. 43455

STADNICKI A.: *Kształcenie muzyczno-ruchowe : podstawy teoretyczno-metodyczne, badania, studia podyplomowe*. Warszawa : Wydaw. Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2009. Sygn.: Cz.O. 43479

Stereotypy niepełnosprawności : między wykluczeniem a integracją / M. Chodkowska [i in.]. Lublin : Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. Sygn.: Cz.O. 43300

Studencki obóz letni : przewodnik do ćwiczeń / pod red. S. Starzyńskiej ; Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AWF i S, 2010. Sygn.: W 42969; Cz.O. 42968

SZCZĘŚNY W.W.: *Metodyka badań pedagogicznych i pisanania prac dyplomowych*. Warszawa : Wydaw. Akad. „Żak” Teresa i Józef Śnieciński, cop. 2008. Sygn.: Cz.O. 42919

Terapia pedagogiczna w rehabilitacji osób niepełnosprawnych : praca zbiorowa / pod red. K. Kucypera i A. Stankowskiego ; Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej. Bielsko-Biała : WSA, 2008. Sygn.: Cz.O. 43483

Trudna dorosłość osób z zespołem Downa : jak możemy wspomóc? / pod red.

B.B. Kaczmarek. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls” na zlec. firmy Program Rozwoju Komunikacji „Makaton”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43190

Uroczystość nadania profesorowi Mark L. Latash godności doctora honoris causa Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : AWF, 2010. Sygn.: W 42995-42996; Cz.O. 42994

Wspomaganie rozwoju dzieci z genetycznie uwarunkowanymi zespołami zaburzeń / pod red. J. Wyczęsany. Poznań : Stow. na Rzecz Dzieci z Zaburzeniami Genetycznymi „GEN”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43264

Współczesne problemy organizacji i zarządzania oświatą : wybrane aspekty teoretyczno-praktyczne / red. nauk. E. Karcz ; Uniwersytet Opolski. Opole : Wydaw. UO, 2009. Sygn.: Cz.O. 43460

Wychowanie : pojęcia, procesy, konteksty : interdyscyplinarne ujęcie / red. nauk. M. Dudzikowa, M. Czerepaniak-Walczak. Gdańsk : Gdańskie Wydaw. Psychologiczne, 2007-2010.

T. 5, *[Codzienność w szkole, szkoła w codzienności]*. 2010. Sygn.: Cz.O. 35763/T.5

Wykładowca doskonały : podręcznik nauczyciela akademickiego / pod red. A. Rozmusa. Warszawa ; Kraków : Wolters Kluwer Polska, 2010. Sygn.: Cz.O. 43194

Turystyka, rekreacja, czas wolny, hotelarstwo, etnologia

Aktywność ruchowa kobiet : formy, uwarunkowania, korzyści, zagrożenia / pod red. M. Gruszkowskiej ; Akademia Wycho-

wania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Wydział Wychowania Fizycznego. Zakład Psychologii. Warszawa : [Biuro Edytorsko-Usługowe „Danmar”], 2009. Sygn.: Cz.O. 42813

BALIŃSKA A., SIKORSKA-WOLAK I.: *Turystyka wiejska szansą rozwoju wschodnich terenów przygranicznych na przykładzie wybranych gmin*. Warszawa : Wydaw. SGGW, 2009. Sygn.: Cz.O. 43108

Biomedyczne aspekty turystyki i rekreacji / red. nauk. W. Żukow [i in.] ; Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy. Poznań ; Bydgoszcz : Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji, 2009. (Monografie / Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy ; nr 01/09). Sygn.: Cz.O. 43015

Bocznymi drogami : nieoficjalne kontakty społeczeństw socjalistycznych 1956-1989 / pod red. nauk. W. Borodzieja i J. Kochanowskiego. Warszawa : Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego : „Trio”, 2010. (W Krainie PRL : ludzie, sprawy, problemy : rzeczywistość PRL odczytana z akt, dokumentów, zapisów, twórczości). Sygn.: Cz.O. 43025

CETNER J.: *Marketing usług hotelarskich*. Warszawa : WSiP, 2010. (Technik Hotelarstwa / Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne). Sygn.: Cz.O. 43033

CHUDOBA T.: *Marketing w turystyce*. Wyd. 2. Warszawa : „CeDeWu”, 2010. Sygn.: W 43079; Cz.O. 43078

Current challenges of tourism and recreation to the health : physiotherapeutic aspects in the prevention and treatment of diseases in marine tourism / ed. by Z. Kwasnik [i in.] ; Radom College in Radom. Radom : Radomska Szkoła Wyższa, 2009. Sygn.: W 43020

CZEKAŁSKI S., SOLARZ P., WIECZOREK E.: *Sto lat krajoznawstwa i turystyki w Sosnowcu (1910-2010)*. Sosnowiec : „Progres”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43428

Człowiek, rekreacja, zdrowie / red. nauk. M. Napierała, R. Muszkieta, W. Żukow. Bydgoszcz ; Poznań : Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji, 2009. (Monografie / Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy ; nr 04/09). Sygn.: Cz.O. 43008

DATTILO J.: *Leisure education program planning a systematic approach*. 3rd. ed. State College, Pennsylvania : „Venture”, cop. 2008. Sygn.: W 42931

DŁUŻEWSKA A.: *Nowe wyzwania gospodarki turystycznej : turystyka w obszarach odmiennych kulturowo*. Warszawa : Wydział Turystyki i Rekreacji. Szkoła Wyższa Przymierza Rodzin, 2010. Sygn.: Cz.O. 43545

Dziedzictwo kulturowe szansą rozwoju turystyki w regionie / pod red. K. Obodyńskiego, M. Duricka i A. Nizioł. Rzeszów : Akademia Europejska na rzecz Euroregionu Karpackiego : Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej, 2009. Sygn.: Cz.O. 43417

Edukacja zdrowotna, turystyka i rekreacja dzieci i młodzieży - w nowej podstawie programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego / B. Graczykowska [i in.]. Opole : Of. Wydaw. PO, 2010. (Podręcznik Akademicki / Politechnika Opolska). Sygn.: W 43093; Cz.O. 42979

Ekonomika turystyki / red. nauk. A. Panasiuk ; aut. A. Lewandowska [i in.]. Wyd. 1, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, dr. 2010. (Turystyka). Sygn.: W 43284-43285

Funkcjonowanie przedsiębiorstwa ho-

telarskiego : praca zbiorowa / pod red. H. Górskiej-Warsewicz i E. Świstak ; [aut. H. Górskiej-Warsewicz i in.]. Warszawa : Wydaw. SGGW, 2009. Sygn.: Cz.O. 43105

Gastronomia w ofercie turystycznej regionu : monografia / pod red. nauk. Z.J. Dolatowskiego i D. Kołóżyn-Krajewskiej. Częstochowa : Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Turystyki, 2010. Sygn.: Cz.O. 43458

GAWORECKI W.: *Turystyka*. Wyd. 6 zm. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2010. Sygn.: W 43038-43039; Cz.O. 43037

GOŹLIŃSKA E.: *Jak przygotować wybieczkę szkolną? : [vademecum nauczyciela]*. Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 2009. (Biblioteka Klubu Ergo). Sygn.: Cz.O. 42866

Hotelarstwo : usługi, eksploatacja, zarządzanie / red. nauk. A. Panasiuk, D. Szostak ; aut. A. Dołowy [i in.]. Wyd. 1, dodr. 1. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2009. (Turystyka). Sygn.: W 43282-43283

HUIJBENS E.H.: *Nowe wyzwania gospodarki turystycznej : turystyka w obszarach przyrodniczo cennych*. Warszawa : Wydział Turystyki i Rekreacji. Szkoła Wyższa Przymierza Rodzin, 2010. Sygn.: Cz.O. 43547

Jakość usług i towarów w obrocie : zbiór rozpraw / pod red. P. Palicha. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG, 2006. (Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, ISSN 1733-8891 ; t. 4 (2006). Turystyka i Rekreacja ; nr 3). Sygn.: Cz.O. 42952

KAMIENIECKA J.: *Klimat a turystyka* / przy współpr. A. Kassenberga i K. Kamiennickiego ; Instytut na rzecz Ekorozwoju. Warszawa : InE, 2009. Sygn.: Cz.O. 43147

KAMIENIECKA J., WÓJCIK B.: *Natura 2000 : abc dla turystyki* / Instytut na rzecz Ekorozwoju. Warszawa : InE, 2010. Sygn.: Cz.O. 43146

Konkurencyjność produktów turystycznych / pod red. M. Jalinika. Białystok : Politech. Białostocka, 2009. Sygn.: Cz.O. 42911

Kraje pozaeuropejskie : zarys geografii turystycznej : praca zbiorowa / pod red. Z. Kruczka ; [aut. A. Belski i in.]. Wyd. 7 zaktual. Kraków : „Proksenia”, 2010. Sygn.: W 43086; Cz.O. 43085

KRAJEWSKA S.: *Controlling w przedsiębiorstwie hotelarskim*. Kraków : Of. Wydaw. „Text”, 2009. (Prace Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości w Krakowie ; 66). Sygn.: Cz.O. 42947

KRUCZEK Z., ZMYŚLONY P.: *Regiony turystyczne*. Kraków : „Proksenia”, 2010. Sygn.: W 43248-43249; Cz.O. 43247

Labor omnia vincit : studia z zakresu muzealnictwa, turystyki, sztuki i ochrony zabytków : księga jubileuszowa w 70-lecie urodzin Franciszka Midury / red. nauk. E. Lewandowska-Tarasiuk [i in.]. Warszawa : ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna : Zakł. Wydaw. „Druktur”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43480

LEITNER M.J., LEITNER S.F.: *Leisure enhancement*. 3rd. ed. New York ; London : Routledge Taylor & Francis Group, cop. 2004. Sygn.: W 42912

LIPIEC J.: *Fenomenologia wędrówki : studia z filozofii turystyki*. Kraków : „Fall”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43256

LUBOWIECKI-VIKUK A., PACZYŃSKA-JĘDRYCKA M.: *Współczesne tendencje w rozwoju form rekreacyjnych i turystyki*

cznych. Poznań : Bogucki Wydaw. Nauk., 2010. Sygn.: Cz.O. 43438

ŁASZCZYŃSKA J., WALCZAK R.: *Turystyka w warunkach ekstremalnych : tropik i kosmos* / Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztora. Międzywydziałowy Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego, Wydział Turystyki, Hotelarstwa i Promocji Środowiska. Pultusk ; Ciechanów : AH, 2010. (Region, Polityka, Promocja ; 8). Sygn.: Cz.O. 43472

MERSKI J., PIOTROWSKI J.P.: *Drogi ewolucji drukowanych przewodników turystycznych po Polsce*. Warszawa : ALMA-MER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, 2010. Sygn.: Cz.O. 43476

NOWAK P.: *Aktywność fizyczna oraz inne zachowania zdrowotne w stylu życia menedżerów*. Opole : Of. Wydaw. PO, 2010. (Studia i Monografie / Politechnika Opolska, ISSN 1429-6063 ; z. 257). Sygn.: Cz.O. 25824/z.257

NOWAK R.: *Metodyka i technika pracy pilota imprez narciarskich*. Kraków : „Prok-senia”, 2010. (Biblioteka Metodyczna Turystyki ; 3). Sygn.: W 43088; Cz.O. 43087

Obsługa ruchu turystycznego / red. nauk. B. Meyer ; aut. A. Dołowy [i in.]. Wyd. 1, dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, dr. 2010. (Turystyka). Sygn.: W 43296-43297

Obsługa ruchu turystycznego a karnoprawna ochrona granic Rzeczypospolitej Polskiej / [pod red. K. Borkowskiego ; współaut. S. Bisztyga i in.]. Sucha Beskidzka : WSTiE, 2009. (Studia i Monografie / Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej). Sygn.: Cz.O. 42941

Ochrona środowiska, turystyka i dziedzictwo kulturowe Pogórza Dynowskiego :

V konferencja naukowo-techniczna „Błękitny San” : materiały konferencyjne, Jabłonka, 24-25 kwietnia 2008 / org. konf. Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. Dynów : ZGTPD, [2009?]. Sygn.: Cz.O. 43137

ORACKI T.: *Wielkopole i Pomorzenie w Towarzystwie Tatrzańskim w latach 1874-1920*. Gdańsk ; Sopot : Wydaw. Uniw. Gdańskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 43481

Physical activity in disease prevention and health promotion / ed. by B. Bergier ; Pope John II University in Biała Podlaska. Institute of Health. Biała Podlaska : Instytut Zdrowia. Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II, 2010. Sygn.: W 43506

Polska kultura fizyczna i turystyka w czasach zaborów i II Rzeczypospolitej / pod red. D. Dudka. Kraków : AWF, 2009. (Studia i Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie, ISSN 1429-8627 ; nr 61). Sygn.: Cz.O. 22976/Nr61

Poradnik animatora sportu dzieci i młodzieży : praca zbiorowa / Krajowa Federacja Sportu dla Wszystkich. Warszawa : Krajowa Federacja Sportu dla Wszystkich, 2010. Sygn.: W 43524-43527; Cz.O. 43523

Problemy rozwoju turystyki edukacyjno-kulturowej w Polsce i na świecie : praca zbiorowa / pod red. nauk. Z.J. Przychodzenia. Warszawa [i in.] : Wydaw. WSTiJO : Wydaw. SGGW, 2009. (Roczniki Wydziału Nauk Humanistycznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego ; t. 12). Sygn.: Cz.O. 43106

Prognozy rozwoju oraz oddziaływania turystyki na rynek pracy oraz moderniza-

cję przedsiębiorstw w województwie śląskim / [red. meryt. T. Burzyński, D. Dryglas ; aut. T. Burzyński i in.] ; Instytut Turystyki w Krakowie. Kraków : IT, 2010. Sygn.: Cz.O. 43140

PRZECŁAWSKI K.: *Człowiek w czasie i przestrzeni*. Kraków : „Albis”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43252

Przemiany ilościowe i jakościowe w przestrzeni geograficznej / pod red. P. Szmieleńskiej-Pietraszek i W. Szymańskiej ; Akademia Pomorska w Słupsku. Słupsk : Wydaw. Nauk. AP, 2010. Sygn.: Cz.O. 43462

Rynek hotelowy 2010 : [dynamika, wskaźniki, prognozy] / M. Byszewska-Dawidek [i in.] ; Instytut Turystyki. Warszawa : Eurosystem - Jarosław Śleszyński, 2010. (Raport / Wiadomości Turystyczne, ISSN 1641-2451). Sygn.: Cz.O. 42974

SALLMANN N.: *Megatrend wellness & spa dla rynku usług wolnego czasu i hotelarstwa w XXI wieku*. Kraków : Polska Akademia Gościnności, 2010. Sygn.: Cz.O. 43089

Selected problems of the foundations of sport, nutrition, recreation, tourism and rehabilitation / ed. by M. Napierała [i in.] ; University of Economics in Bydgoszcz. Bydgoszcz : Wyższa Szkoła Gospodarki, 2009. Sygn.: W 43017

SIWIŃSKI W.: *Praktyczny poradnik pisania prac dyplomowych w dziedzinie rekreacji i turystyki* / Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Gastronomii w Poznaniu, Polskie Stowarzyszenie Naukowe Animacji, Rekreacji i Turystyki. Poznań : WSHiG, 2010. (Skrypty, Podręczniki). Sygn.: Cz.O. 43455

SKALSKA T.: *Nowe wyzwania gospo-*

darki turystycznej : turystyka osób niepełnosprawnych : porady dla usługodawców. Warszawa : Wydział Turystyki i Rekreacji. Szkoła Wyższa Przymierza Rodzin, 2010. Sygn.: Cz.O. 43546

SKALSKA T., PUSTOŁA J.: *Kompetentny pracownik hotelu : wybrane stanowiska pracy* / przy współpr. A. Lewonowskiej-Banach. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki ; Kraków : Stow. Rodzin Zdrowie Psychiczne, 2009. Sygn.: Cz.O. 42954

SKRZYPCZAK R.: *Jednostki przyrodniczo-kulturowe Beskidów w aspekcie turystyki zrównoważonej*. Kraków : Wydaw. IGSMiE PAN, 2009. (Studia, Rozprawy, Monografie / Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią Polskiej Akademii Nauk, Kraków, ISSN 1895-6823 ; 151). Sygn.: Cz.O. 43084

Stan i rozwój regionalnego sportu i rekreacji / red. nauk. R. Muszkieta [i in.] ; Unia Akademicka. Bydgoszcz ; Poznań : Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji, 2010. (Monografie / Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy ; 09/10). Sygn.: Cz.O. 43014

Stan i rozwój regionalnej turystyki, rekreacji i rehabilitacji / red. nauk. W. Żukow [i in.] ; Unia Akademicka. Bydgoszcz ; Poznań : Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji, 2010. (Monografie / Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy ; nr 08/10). Sygn.: Cz.O. 43013

SZYMAŃSKA E.: *Biura podróży na rynku usług turystycznych* / Politechnika Białostocka. Wyd. 2 popr. i zm. Białystok : Of. Wydaw. PB, 2009. Sygn.: Cz.O. 43198

SZYMAŃSKA E.: *Innowacyjność przedsiębiorstw turystycznych w Polsce*. Białystok : Of. Wydaw. PB, 2009. (Rozprawy

Naukowe / Politechnika Białostocka, ISSN 0867-096X ; nr 171. Biblioteka Ekonomii). Sygn.: Cz.O. 43254

SZYMAŃSKI K.: *Bezpieczna turystyka i rekreacja* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu. Wyd. 2 popr. i uzup. Poznań : AWF, 2009. Sygn.: W 43448; Cz.O. 42703

Teoria i metodyka rekreacji / praca pod red. W. Siwińskiego, B. Pluty. Wyd. 2 zm. i uzup. Poznań : AWF, 2010. (Podręczniki / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0303-5107 ; nr 51). Sygn.: W 43357-43360, 43447; Cz.O. 10860/Nr51a

TOMCZYK-MICZKA E.: *Przygoda z Małopolską*. Kraków : Małopolska Organizacja Turystyczna, 2008. Sygn.: W 42987; Cz.O. 42986

Turystyka zdrowotna / pod red. M. Boruszczaka. Gdańsk : Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa ; Sopot : Fund. Rozwoju Uniw. Gdańskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 43446

Turyści w rezerwach przyrody Wąwóz Homole i Dolina Białej Wody : monografia / pod red. M. Łabaja ; [aut. P. Adamski i in.]. Sucha Beskidzka : WSTiE, cop. 2009. (Studia i Monografie / Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii w Suchoj Beskidzkiej). Sygn.: Cz.O. 42942

Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki. Poznań : Wydaw. Nauk. UAM, 2008-.

T. 4, *Czas wolny, turystyka i rekreacja osób niestyszących w Polsce - zarys specyfiki problemu* / A. Zajadacz. 2010. (Turystyka i Rekreacja / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Studia i Prace, ISSN 2080-6795 ; nr 4). Sygn.:

Cz.O. 41046/T.4

Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej / pod red. nauk. A.R. Szromka ; [aut. art. A.R. Szromek i in.]. Kraków : „Proksenia”, 2010. (Monografie o Tematyce Turystycznej ; 5). Sygn.: W 43251; Cz.O. 43250

WEED M., BULL C.: *Sports tourism : participants, policy and providers*. 2nd ed. Amsterdam [i in.] : Elsevier Butterworth-Heinemann, 2009. Sygn.: W 42930

Wielokulturowość w turystyce / red. nauk. E. Puchnarewicz ; Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie. Warszawa : WSTiJO ; Kraków : „Libron” - Filip Lohner, 2010. Sygn.: Cz.O. 43457

Współczesne tendencje w zarządzaniu kulturą fizyczną i turystyką / pod red. J. Kantyki ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2010. Sygn.: W 43556-43560; Cz.O. 43555

Współczesne wyzwania turystyki i rekreacji dla zdrowia : zagadnienia pielęgnacyjne i fizjoterapeutyczne w trakcie intensywnego wysiłku fizycznego / red. nauk. Z. Kwaśnik [i in.] ; Radomska Szkoła Wyższa w Radomiu. Radom : RSW, 2009. Sygn.: Cz.O. 43012

Wybieram wędrowanie : poradnik młodego turysty / pod red. J. Śledzińskiej i A. Wielochy ; [zesp. aut. J. Śledzińska i in.]. Warszawa : Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego : Wydaw. PTTK „Kraj”, 2009. Sygn.: W 43475

Wybrane biomedyczne zagadnienia z podstaw anatomii, fizjologii, patologii, patofizjologii, rekreacji, rehabilitacji, pielęgniarstwa, fizjoterapii, turystyki, sportu, tu-

nystyki uzdrowiskowej i SPA / red. nauk. A. Nalazek, W. Zukow, A. Sikorska ; Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy. Bydgoszcz : WSG, 2009. Sygn.: Cz.O. 43018

Wybrane problemy turystyki i rekreacji : zbiór rozpraw / pod red. W. Maika i K. Marciniaka. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG, 2008. (Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, ISSN 1733-8891 ; t. 7 (2008)). Turystyka i Rekreacja ; nr 5). Sygn.: Cz.O. 42953

Wybrane zagadnienia z podstaw rekreacji i turystyki / red. nauk. M. Napierała [i in.]. Bydgoszcz ; Poznań : Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji, 2009. (Monografie / Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy ; nr 03/09). Sygn.: W 43010; Cz.O. 43009

Wykorzystanie potencjału dziedzictwa przemysłowego dla promocji turystycznej gmin i regionów / [red. T. Burzyński, A. Staszewska-Ludwiczak] ; Urząd Miejski w Zabrzu, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. Wojciecha Korfańtego, Śląska Organizacja Turystyczna. Katowice ; Zabrze : GWSH [i in.], 2009. Sygn.: W 43416; Cz.O. 43415

ZARĘBA D.: *Ekoturystyka*. Wyd. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2010. (Turystyka). Sygn.: Cz.O. 43286

Ziemia w swoje stulecie / [konceptcja i red. A. Gordon i E. Matusiak-Gordon] ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Warszawa : Zarząd Główny PTTK, 2010. Sygn.: Cz.O. 43510

Matematyka, nauki przyrodnicze i biologiczne

ANTONIEWICZ R., MISZTAŁ A.: *Matematyka dla studentów ekonomii : wykłady*

z ćwiczeniami. Wyd. 4 popr., dodr. 3. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2009. Sygn.: W 42935

Biologicznie aktywne peptydy i białka żywności : praca zbiorowa / pod red. J. Dziuby i Ł. Fornal ; aut. W. Bednarski [i in.]. Warszawa : Wydaw. Naukowo-Techniczne, cop. 2009. Sygn.: Cz.O. 43165

DUDA B.: *Aktywność, sprawność i wydolność fizyczna a komponenty morfologiczne u osób w wieku średnim* / Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AWFis, 2009. Sygn.: W 42965; Cz.O. 42964

HAMES B., HOOPER N.: *Biochemia*. Wyd. 3 popr. i unow. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2010 (Krótkie Wykłady). Sygn.: W 43291; Cz.O. 43290

KOTARSKA K., DROHOMIRECKA A., CIEŚCZYK P.: *Ocena poziomu i uwarunkowań rozwoju fizycznego dzieci przedszkolnych ze Szczecina i Stargardu Szczecińskiego na podstawie badań przeprowadzonych w 1996 i 2006 roku*. Szczecin : Wydaw. Nauk. US, 2009. (Rozprawy i Studia / Uniwersytet Szczeciński, ISSN 0860-2751 ; t. 742). Sygn.: Cz.O. 42815

MALEWSKI K.: *Charakterystyka flory naczyniowej dolin rzecznych zlewni Białej Przemszy* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2010. Sygn.: W 43544; Cz.O. 43543

MEISSNER W.: *Przewodnik do ćwiczeń z przedmiotu metody statystyczne w biologii*. Gdańsk : Wydaw. Uniw. Gdańskiego, 2010. Sygn.: W 43101-43102; Cz.O. 42984

Ocena jakości środowiska w wojewó-

dztwie śląskim w zakresie hałasu, na podstawie badań monitoringowych i inspekcyjnych WIOŚ w Katowicach oraz zarządców dróg i lotnisk, w latach 2000-2009 / [oprac. pod kier. A. Wrześniak, J. Kopyczoka ; red. R. Danecki i in.] ; Wojewoda Śląski, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach. Katowice : WIOŚ, 2010. (Biblioteka Monitoringu Środowiska / Inspekcja Ochrony Środowiska). Sygn.: Cz.O. 43536

Ochrona środowiska, turystyka i dziedzictwo kulturowe Pogórza Dynowskiego : V konferencja naukowo-techniczna „Błękitny San” : materiały konferencyjne, Jabłonka, 24-25 kwietnia 2008 / org. konf. Związek Gmin Turystycznych Pogórza Dynowskiego. Dynów : ZGTPD, [2009?]. Sygn.: Cz.O. 43137

Polskie i światowe osiągnięcia nauki : nauki biologiczne / Fundacja im. Wojciecha Świątosławskiego na Rzecz Wspierania Nauki i Rozwoju Potencjału Naukowego w Polsce. Gliwice : Fund. im. Wojciecha Świątosławskiego na Rzecz Wspierania Nauki i Rozwoju Potencjału Naukowego w Polsce, 2010. Sygn.: Cz.O. 42985

Stan środowiska w województwie śląskim w 2009 roku / [oprac. pod kier. A. Wrześniak, J. Kopyczoka ; red. A. Szczygiel i in. ; aut. L. Szymańska-Kubicka i in.] ; Wojewoda Śląski, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach. Katowice : WIOŚ, 2010. (Biblioteka Monitoringu Środowiska, ISSN 1731-9188). Sygn.: Cz.O. 43537

Medycyna

Aktualne problemy edukacji i rehabilitacji osób niepełnosprawnych w biegu życia / pod red. Z. Palak, A. Bujnowskiej, A. Pawlak. Lublin : Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. Sygn.: Cz.O. 43160

Aktywność fizyczna a otyłość : profilaktyka, psychika, estetyka / pod red. Z. Czaplickiego, A. Górskiej, E. Podhajnej ; Pracownia Edukacji Instytut Studiów Edukacyjnych w Olsztynie, Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej w Warszawie. Toruń : Enea Comumunication, 2008. Sygn.: W 43351; Cz.O. 43350

Aktywność i bezpieczeństwo w środowisku wodnym / red. G. Kosiba. Kraków : Wydaw. Inst. Teologicznego Księży Misjonarzy, 2009. Sygn.: W 43424; Cz.O. 43423

ALEKSANDROWICZ R., GIELECKI J.S., ŻURADA A.: *Kieszonkowa anatomia topograficzna : kości, stawy, więzadła : przewodnik polsko-laciński* / red. nauk. Jerzy St. Gielecki. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. Sygn.: W 43377; Cz.O. 43376

Automatyzacja pomiaru na obrazach cyfrowych w systemie fotometrycznym do badania wad postawy / pod red. R. Tokarczyk. Kraków : Uczelniane Wydaw. Naukowo-Dydaktyczne AGH, 2007. Sygn.: Cz.O. 43103

BARTYZEL-LECHFOROWICZ H., JANDZIŚ E.: *Fizjoterapia w wybranych schorzeniach geriatrycznych*. Kraków ; Rzeszów ; Zamość : Konsorcjum Akademickie. Wydaw. WSE, WSiZ, WSZiA, 2009. (Fizjoterapia). Sygn.: Cz.O. 43477

BIERNIKIEWICZ M.: *Spa & wellness : inspiracje*. Wrocław : „SpaPartners”, 2010. Sygn.: W 43204; Cz.O. 43203

Biomechanika bólu kręgosłupa / M. Adams [i in.] ; we współpr. z B.J.C. Freeman. Wyd. 2 / red. nauk. wyd. pol. J. Noculak-Moskal. Warszawa : DB Publishing - Dobrogniewa Bąkowska, cop. 2010. Sygn.: W 43041; Cz.O. 43040

Biomedyczne aspekty turystyki i rekreacji / red. nauk. W. Żukow [i in.] ; Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy. Poznań ; Bydgoszcz : Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji, 2009. (Monografie / Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy ; nr 01/09). Sygn.: Cz.O. 43015

BREĆZEWSKI G.: *Wybrane psychospołeczne aspekty niepełnosprawności : w kierunku rozwojowej wizji procesu rehabilitacji*. Poznań : AWF, 2010. (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 395). Sygn.: Cz.O. 11133/Nr395

BUCKUP K.: *Testy kliniczne w badaniu kości, stawów i mięśni*. Wyd. 3, dodr. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2008. Sygn.: W 42934; Cz.O. 42915

CHAITOW L.: *Manipulacje czaszkowe na tkankach kostnych i tkankach miękkich : teoria i praktyka* / współaut. Z. Comeaux [i in.] ; przedm. opatrzył J.E. Upledger. Wyd. 1 pol. / red. nauk. D. Bąkowska. Warszawa : DB Publishing - Dobrogniewa Bąkowska, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43043

CHOJNACKA R.: *Czy wiesz, jak jeść? : [jak jeść, aby być zdrowym]*. Poznań : „Publicat”, cop. 2010. Sygn.: W 43167

CIANCIARA D.: *Zarys współczesnej promocyj zdrowia*. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43390

Civilization and social diseases / ed. by B. Sokolowska ; Pope John II University in Biała Podlaska. Institute of Health. Biała Podlaska : Instytut Zdrowia. Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II, 2010. Sygn.: W 43509

COOPER G., HERRERA J.E.: *Leczenie*

zachowawcze w schorzeniach narządu ruchu / red. nauk. pol. wyd. A. Lesiak. Warszawa : „Medipage”, cop. 2010. Sygn.: W 43307-43308; Cz.O. 43175

Correction and compensation of physical development disorders in children and youth / ed. by K. Górniak, M. Lichota. Biała Podlaska : Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego, 2009. (Monography / Józef Piłsudski University of Physical Education in Warsaw. Faculty of Physical Education in Biała Podlaska). Sygn.: W 42980

CYRIAX J., CYRIAX P.: *Cyriax ilustrowany podręcznik medycyny ortopedycznej*. Wyd. 1 pol. / red. nauk. Ł. Wróblewski, G. Gałuszka. Warszawa : DB Publishing - Dobrogniewa Bąkowska, cop. 2009. Sygn.: Cz.O. 43042

Człowiek, rekreacja, zdrowie / red. nauk. M. Napierała, R. Muszkieta, W. Żukow. Bydgoszcz ; Poznań : Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji, 2009. (Monografie / Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy ; nr 04/09). Sygn.: Cz.O. 43008

Ćwiczenia z fizjologii ogólnej i fizjologii wysiłku fizycznego / praca pod red. Z. Adacha. Poznań : AWF, 2009. (Skrypty / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0137-9755 ; nr 151). Sygn.: Cz.O. 11139/Nr151

DAMJANOV I.: *Patofizjologia*. Wyd. 1 pol. / red. A. Bręborowicz, P.J. Thor, M.M. Winnicka. Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43321

DIGIOVANNI C.W., GREISBERG J.: *Stopa i staw skokowo-goleniowy*. Wyd. 1 pol. / red. W.J. Marczyński. Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2010. (Core Knowledge in Orthopaedics). Sygn.: Cz.O. 43246

Disability in society and medicine / ed. by S. Spisacka ; Pope John II University in Biała Podlaska. Institute of Health. Biała Podlaska : Instytut Zdrowia. Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II, 2010. Sygn.: W 43507

Doping in sports / eds. D. Thieme, P. Hemmersbach. Berlin ; Heidelberg : „Springer”, cop. 2010. (Handbook of Experimental Pharmacology, ISSN 0171-2004 ; vol. 195). Sygn.: W 43393, 43566

DOUGLAS B.: *Taiji i qigong*. Poznań : Dom Wydaw. REBIS, 2010. (Dla Żółto-dziobów : czyli wszystko, co powinienś wiedzieć o...). Sygn.: Cz.O. 43035

DRAKE R.L., VOGL A.W., MITCHELL A.W.M.: *Gray anatomia : podręcznik dla studentów*. Wyd. 1 pol. / red. M. Bruska [i in.]. Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2010.

T. 1, [Anatomia ogólna, anatomia układu ruchu]. Sygn.: Cz.O. 42888/T.1

T. 2, [Anatomia narządów wewnętrznych]. Sygn.: Cz.O. 42888/T.2

T. 3, [Anatomia ośrodkowego układu nerwowego]. Sygn.: Cz.O. 42888/T.3

DUDA B.: *Aktywność, sprawność i wydolność fizyczna a komponenty morfologiczne u osób w wieku średnim* / Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AWFIS, 2009. Sygn.: W 42965; Cz.O. 42964

Edukacja zdrowotna, turystyka i rekreacja dzieci i młodzieży - w nowej podstawie programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego / B. Graczykowska [i in.]. Opole : Of. Wydaw. PO, 2010. (Podręcznik Akademicki / Politechnika Opolska). Sygn.: W 43093; Cz.O. 42979

Edukacyjne i rehabilitacyjne konteksty

rozwoju osób z niepełnosprawnością w różnych okresach ich życia / pod red. Z. Palak, A. Bujnowskiej, A. Pawlak. Lublin : Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. Sygn.: Cz.O. 42921

Fascynacje rehabilitacją : księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Andrzejowi Kwolkowi / pod red. T. Pop, K. Obołyńskiego. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 42959

FIUTAK A.: *Prawo w medycynie*. Warszawa : C.H. Beck, 2010. (Akademia Prawa). Sygn.: Cz.O. 42926

Fizjologia człowieka / red. nauk. J. Górski ; aut. M. Caputa [i in.]. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. Sygn.: W 43062-43066; Cz.O. 43061

Fizjologia człowieka : zagadnienia wybrane : materiały do ćwiczeń / A. Szczesna-Kaczmarek [i in.]. Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku. Wyd. 3 popr. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AWFIS, 2009. Sygn.: W 42971; Cz.O. 42970

Fizjologia wysiłku : materiały do ćwiczeń dla studentów AWFIS w Gdańsku / A. Szczesna-Kaczmarek [i in.]. Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AWFIS, 2010. Sygn.: W 42973; Cz.O. 42972

Fizjoterapia kliniczna / red. nauk. W. Kasprzak ; [aut. Z. Adamski i in.]. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2011. Sygn.: W 43371-43375; Cz.O. 43370

FRITZ S., CHAITOW L.: *Masaż leczniczy : bóle głowy i górnego odcinka kręgosłupa* / słowo wstępne D. Thompson. Wyd. 1 pol. / red. R. Gnat. Wrocław : El-

sevier Urban & Partner, cop. 2010. Sygn.: W 43317/+DVD-43320/+DVD; Cz.O. 43316/+DVD

GABER T. A.Z.K.: *Rehabilitacja neurologiczna : przypadki kliniczne*. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. Sygn.: W 43383-43386; Cz.O. 43382

GANONG W.: *Fizjologia*. Wyd. 1, dodr. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2009. Sygn.: W 42839-42840; Cz.O. 42838

GAŚSIOROWSKI A.: *Anatomia funkcjonalna narządu ruchu człowieka*. Wyd. 2. Lublin : Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2008. Sygn.: W 42859; Cz.O. 42858

GOODMAN C.C., SNYDER T.E.K.: *Diagnoza różnicowa dla fizjoterapeutów : kiedy kierować pacjenta do innego specjalisty?* Wyd. 1 pol. / [red. nauk. Ł. Wróblewski]. Warszawa : DB Publishing - Dobrogniewa Bakowska, cop. 2010. Sygn.: W 43395-43398; Cz.O. 43394

GOLEC E.B.: *50 lat Oddziału i Kliniki Chirurgii Urazowej i Ortopedii 5. Wojskowego Szpitala Klinicznego z Polikliniką SPZOZ w Krakowie*. Kraków : [b.w.], 2010. Sygn.: Cz.O. 43427

GOLEC E.B.: *Uszkodzenia urazowe stawu skokowo-goleniowego : patomechanika, diagnozowanie, leczenie i usprawnianie*. Kraków ; Tuszyn : „Skamed”, 2009. Sygn.: W 43426; Cz.O. 43425

HORST R.: *Trening strategii motorycznych i PNF / we współpr. z S. Hesse*. Kraków : „Top School”, 2010. (Fizjoterapia Specjalistyczna). Sygn.: W 43217; Cz.O. 43216

IANNUCCI L., HOROWITZ M.: *Niezależny przewodnik, jak radzić sobie z chorobami stawów*. Warszawa : „Mada”, cop. 2001. Sygn.: Cz.O. 43178

JANISZEWSKI M.: *Arteterapia dla fizjoterapeutów / Wyższa Szkoła Informatyki w Łodzi*. Łódź : Wydaw. Nauk. WSINF, 2010. Sygn.: W 43330; Cz.O. 43329

JANISZEWSKI M., KILJAŃSKI M.: *Balneologia z fizjoterapią : podręcznik dla studentów fizjoterapii / Wyższa Szkoła Informatyki w Łodzi*. Łódź : Wydaw. Nauk. WSINF, 2010. Sygn.: W 43328; Cz.O. 43327

KAROLKIEWICZ J.: *Równowaga prooksydacyjno-antyoksydacyjna i wybrane wskaźniki metaboliczne u mężczyzn - wpływ wieloletniego treningu fizycznego*. Poznań : AWF, 2010. (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 396). Sygn.: Cz.O. 11133/Nr396

KLJEK K.: *Dobre życie : superżywność dla wszystkich*. Gdynia : „Novae Res” - Wydaw. Innowacyjne, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43227

KLJEK K.: *Poradnik żywieniowy : [o tłuszczach trans i indeksie glikemicznym]*. Gdynia : „Novae Res” - Wydaw. Innowacyjne, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43228

KLJEK K.: *Zdrowe życie : odżywianie, aktywność dla wszystkich : [vadamecum zdrowego stylu życia]*. Wojkowice : „Triada” Wojciech Wichor, cop. 2008. Sygn.: Cz.O. 43226

KILJAŃSKI M., JANISZEWSKI M.: *Anatomia funkcjonalna dla studentów fizjoterapii / Wyższa Szkoła Informatyki w Łodzi*. Łódź : Wydaw. Nauk. WSINF, 2010. Sygn.: W 43332; Cz.O. 43331

Kompendium traumatologii / red. nauk. D. Kusz ; aut. T. Bienek [i in.]. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. Sygn.: W 43379-43380; Cz.O. 43378

KOSTERA-PRUSZCZYK A., RADWAŃSKA A., RYNIOWICZ B.: *Dystrofie mięśniowe*.

Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. (Centrum Zdrowia Dziecka Poleca). Sygn.: W 42837; Cz.O. 42836

KUCHTA J., KUCHTA J.: *Elektropunktura dla każdego*. Gdańsk : „Infelmark”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43349

LAMBOLEY D.: *ABC tradycyjnego masażu tajskiego*. Warszawa : Klub dla Ciebie - Bauer-Weltbild Media, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43157

Leczenie biologiczne w dermatologii, gastroenterologii i reumatologii / pod red. Z. Adamskiego, K. Linke i W. Samborskiego. Poznań : „Termedia” Wydaw. Medyczne, 2010. Sygn.: Cz.O. 43267

LEWANDOWICZ K.: *Refleksoterapia : leczniczy masaż stóp*. Warszawa : PHW „Arystoteles”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43183/+CD

LIDELL L.: *Masaż : techniki wschodu i zachodu krok po kroku : nowy przewodnik / oraz S. Thomas [i in.]*. Warszawa : Of. Wydaw. „Delta W-Z”, [2002?]. Sygn.: W 43468

LWOW F.: *Wpływ standaryzowanego wysiłku fizycznego na stres oksydacyjny w aspekcie fenotypu otyłości i polimorfizmu genu receptora [beta]3-adrenergicznego u kobiet pomenopauzalnych*. Wrocław : Wydaw. AWF, 2010. (Studia i Monografie Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, ISSN 0239-6009 ; nr 99). Sygn.: Cz.O. 6936/Nr99

MCKEITH G.: *Encyklopedia żywienia : przewodnik po zdrowym życiu A-Z*. Poznań : Dom Wydaw. REBIS, 2009. Sygn.: Cz.O. 43169

MCRAE R., ESSER M.: *Leczenie zła mań*. Wyd. 1 pol. / red. T.S. Gaździk.

Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43242

MAJERCZAK J.: *Muscle adaptive responses to endurance training in humans*. Kraków : AWF, 2010. (Studia i Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie, ISSN 1429-8627 ; nr 62). Sygn.: Cz.O. 22976/Nr62

Masaż : [podręcznik różnych technik masażu do stosowania w domu] / red. całości E. Bentley. Warszawa : „Elipsa”, cop. 2006. Sygn.: Cz.O. 43469

Masaż z elementami rehabilitacji / pod red. R. Walaszka ; aut. T. Kasperczyk [i in.]. Kraków : „Rehmed”, 2006. Sygn.: W 43406

MIKOŁAJEWSKA E.: *Fizjoterapia po mastektomii : leczenie, ćwiczenia, zaopatrzenie protetyczne*. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. Sygn.: W 43068-43069; Cz.O. 43067

MISHCHENKO V., SUCHANOWSKI A.: *Athletes' endurance and fatigue characteristics related to adaptability of specific cardiorespiratory reactivity*. Gdańsk : Jędrzej Śniadecki Academy of Physical Education and Sport, 2010. Sygn.: W 42967

MORALES R.C.: *Ustno-twarzowa terapia regulacyjna / przy współpr. J.J. Brondo i B. Habersstock*. Wrocław : Fund. „Promyk Słońca” : Of. Wydaw. „Atut” - Wrocławskie Wydaw. Oświatowe, 2009. Sygn.: Cz.O. 43022

Mosby PSB dla masażystów : praktycznie, szczegółowo, błyskawicznie / red. S. Fritz. Wyd. 1 pol. / red. R. Gnat. Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2010. Sygn.: W 42901-42902, 42932; Cz.O. 42900

MYERS T.W.: *Taśmy anatomiczne : meridiany mięśniowo-powięziowe dla terapeutów manualnych i specjalistów leczenia ruchem*. Wyd. 1 pol. / red. nauk. D. Bąkowska. Warszawa : DB Publishing - Dobrogniewa Bąkowska, 2010. Sygn.: W 43209-43210, 43589; Cz.O. 43208

Neurorehabilitacja oparta na dowodach naukowych / F. Hamzei [i in.]. Wyd. 1 pol. / red. R. Kinałski. Wrocław : „Med-Pharm Polska”, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43048

Neurotraumatologia : podręcznik dla studentów medycyny i lekarzy / red. W. Berny, W. Jarmundowicz, R. Rutowski. Wrocław : Akad. Medyczna im. Piastów Śląskich, 2009-.

Cz. 1, *Urazy kręgosłupa, rdzenia kręgowego i nerwów obwodowych*. 2009. Sygn.: Cz.O. 43127/Cz.1

NETTER F.: *Atlas anatomii człowieka*. Wyd. 2 pol., dodr. / tł. i red. K.S. Jędrzejewski i W. Woźniak. Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2010. Sygn.: W 43232, 43233

NEYRET P., VERDONK P., AIT SELMI T.: *Chirurgia kolana*. Wyd. 1 pol. / red. wyd. T.S. Gaździk. Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43240

NOWAK P.: *Aktywność fizyczna oraz inne zachowania zdrowotne w stylu życia menedżerów*. Opole : Of. Wydaw. PO, 2010. (Studia i Monografie / Politechnika Opolska, ISSN 1429-6063 ; z. 257). Sygn.: Cz.O. 25824/z.257

NOWAKOWSKI A.: *Obowiązujące zasady postępowania w skoliozach idiopatycznych : diagnostyka i leczenie*. Poznań : „Exemplum”, 2010. (Biblioteka Ortopedyczna i Traumatologiczna / Chirurgia

Narządów Ruchu i Ortopedia Polska, Polskie Towarzystwo Ortopedyczne i Traumatologiczne, ISSN 0009-479X. BOiT-II-1, Kręgosłup i Klatka Piersiowa). Sygn.: W 43215; Cz.O. 43214

Objawy reumatyczne w przebiegu chorób narządów wewnętrznych / pod red. J. Pazdura ; [zesp. aut. I. Korczowska i in.]. Poznań : „Termedia” Wydaw. Medyczne, 2010. Sygn.: Cz.O. 43126

ODOWSKA-SZLACHCIC B.: *Terapia integracji sensorycznej : ćwiczenia usprawniające bazowe układy zmysłowe i korygujące zaburzenia planowania motorycznego*. Gdańsk : „Harmonia”, 2010-.

Z. 1. 2010. Sygn.: Cz.O. 43036/z.1

Oksfordzki podręcznik neurologii / H. Manji [i in.] ; red. nauk. wyd. pol. J. Barycki. Lublin : „Czelej”, 2010. (Seria Podręczników Oksfordzkich). Sygn.: Cz.O. 42869

Opieka nad osobami przewlekle chorymi, w wieku podeszłym i niesamodzielnymi : podręcznik dla opiekunów medycznych / red. nauk. D. Tałarska, K. Wieczorowska-Tobis, E. Szwalkiewicz ; [aut. W. Ciechaniewicz i in.]. Wyd. 1, dodr. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43071

ORRISON W.W.: *Atlas funkcjonalny mózgu*. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43369

OWCZAREK S., BONDAROWICZ M.: *Zabawy i gry ruchowe w gimnastyce korekcyjnej*. Wyd. 10. Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 2010. (Sport, Zdrowie). Sygn.: Cz.O. 42820

PETTY N.J.: *Badanie i ocena narządu ruchu : podręcznik dla fizjoterapeutów*. Wyd. 1 pol. / red. Z. Śliwiński. Wrocław :

Elsevier Urban & Partner, cop. 2010. Sygn.: W 42892-42893, 43234-43239, 43309-4331342960; Cz.O. 42891

Physical activity in disease prevention and health promotion / ed. by B. Bergier ; Pope John II University in Biała Podlaska. Institute of Health. Biała Podlaska : Instytut Zdrowia. Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II, 2010. Sygn.: W 43506

Pielęgniarstwo a edukacja zdrowotna. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2010.

T. 1 / pod red. B. Penar-Zadarko, M. Binkowskiej-Bury. Sygn.: Cz.O. 43470/T.1

T. 2 / pod red. M. Marć, M. Nagórskiej. Sygn.: Cz.O. 43470/T.2

PIONTEK E., WITKOWSKI D.: *Cukrzyca u dzieci*. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2009. (Centrum Zdrowia Dziecka Poleca). Sygn.: Cz.O. 42835

PODSIADŁO P.: *Gdy zachorujesz w górach...* Kraków : COTG PTTK, 2009. (Biblioteka Górską Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej PTTK w Krakowie ; t. 9). Sygn.: Cz.O. 42816

Podstawy diagnostyki i rehabilitacji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej : podręcznik dla studentów kierunku fizjoterapii, magistrów rehabilitacji oraz lekarzy pediatrów / pod red. C. Szmigła i W. Kiebzaka. Wyd. 2 uzup. i popr. Kraków : AWF, 2010. (Podręczniki i Skrypty / Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie, ISSN 1429-8635 ; nr 15).

T. 1. Sygn.: Cz.O. 22973/Nr15a/T.1

T. 2. Sygn.: Cz.O. 22973/Nr15a/T.2

Promocja zdrowia : dla studentów studiów licencjackich kierunku pielęgniarstwo i położnictwo / red. nauk. A. Andruszkiewicz, M. Banaszkiewicz ; [aut. A. Andruszkiewicz i in.]. 2008-2010.

T. 1, *Teoretyczne podstawy promocji zdrowia*. Lublin : „Czelej”, 2008. (Seria Podręczników dla Studentów Studiów Pielęgniarskich ; 24). Sygn.: Cz.O. 42870/T.1

T. 2, *Promocja zdrowia w praktyce pielęgniarstwa i położnictwa*. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. (Seria Podręczników dla Studentów Studiów Pielęgniarskich ; 25). Sygn.: Cz.O. 42870/T.2

Psychologia w położnictwie i ginekologii / red. nauk. M. Makara-Studzińska, G. Iwanowicz-Palus ; [aut. A. Bałanda i in.]. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2009. (Biblioteka Położnej). Sygn.: Cz.O. 43381

Public health in education / ed. by Z. Kuśbińska ; Pope John II University in Biała Podlaska. Institute of Health. Biała Podlaska : Instytut Zdrowia Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II, 2010. Sygn.: W 43508

Rehabilitacja a aktywność fizyczna : podstawowe zagadnienia / red. nauk. M. Napierała [i in.] ; Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy. Bydgoszcz ; Poznań : Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji, 2010. Sygn.: Cz.O. 43019

Rehabilitacja urologiczna : skuteczne leczenie nietrzymania moczu i zaburzeń erekcji : poradnik / W. Ide [i in.] ; [red. pol. wyd. I. Ostrowski]. Kraków : „Elipsa-Jaim”, 2010. (Biblioteka Specjalisty Rehabilitacji). Sygn.: W 43338-43339; Cz.O. 43337

Rehabilitacja w onkologii / red. M. Woźniewski, J. Kornafel. Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2010. Sygn.: W 43244-43245; Cz.O. 43243

Rehabilitacja w sporcie / red. R.A. Donatelli. Wyd. 1 pol. / red. R. Gnat. Wroc-

ław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2011. Sygn.: W 43590

RICHTER P., HEBGEN E.: *Punkty spustowe i łańcuchy mięśniowo-powięziowe w osteopatii i terapii manualnej* / red. nauk. wyd. pol. K. Gieremek. Łódź : „Gallaktyka”, cop. 2010. Sygn.: W 42873-42874; Cz.O. 42872

SALLMANN N.: *Megatrend wellness & spa dla rynku usług wolnego czasu i hotelarstwa w XXI wieku*. Kraków : Polska Akademia Gościnności, 2010. Sygn.: Cz.O. 43089

Selected problems of the foundations of physical activity and health / ed. by R. Muszkieta [i in.] ; University of Economics in Bydgoszcz. Bydgoszcz : Wyższa Szkoła Gospodarki, 2009. Sygn.: W 43016

Selected problems of the foundations of sport, nutrition, recreation, tourism and rehabilitation / ed. by M. Napierała [i in.] ; University of Economics in Bydgoszcz. Bydgoszcz : Wyższa Szkoła Gospodarki, 2009. Sygn.: W 43017

SŁOMSKI P., SŁOMSKI P.: *Podręczny słownik medyczny angielsko-polski i polsko-angielski*. Wyd. 2, dodr. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2009. Sygn.: W 42848-42857

Stan i rozwój regionalnej turystyki, rekreacji i rehabilitacji / red. nauk. W. Żukow [i in.] ; Unia Akademicka. Bydgoszcz ; Poznań : Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji, 2010. (Monografie / Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy ; nr 08/10). Sygn.: Cz.O. 43013

STECCO L.: *Manipulacja powięzi w zespołach bólowych układu ruchu*. Szczecin : „Odnova”, 2010. Sygn.: W 43112; Cz.O. 43111

STRABURZYŃSKA-MIGAJ E.: *Testy spiroergometryczne w praktyce klinicznej*. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2010. Sygn.: W 43388-43389; Cz.O. 43387

TABACZEK-BEJSTER I.: *Organizacje zajmujące się ratownictwem wodnym na ziemiach polskich (do 1969 r.)*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 43095

TARADAJ J.: *Możliwości fizjoterapii w leczeniu owrzodzeń żylnych goleni [rozprawa habilitacyjna]* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2010. Sygn.: W 43131-43133; Cz.O. 43130

Terapia pedagogiczna w rehabilitacji osób niepełnosprawnych : praca zbiorowa / pod red. K. Kucypera i A. Stankowskiego ; Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej. Bielsko-Biała : WSA, 2008. Sygn.: Cz.O. 43483

Terapie uzupełniające w leczeniu bólu / red. E. Ernst, M.H. Pittler, B. Wider. Wyd. 1 pol. / red. J. Dobrogowski, J. Wordliczek. Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2010. Sygn.: W 42904; Cz.O. 42903

Thermoregulation and human performance : physiological and biological aspects / vol. ed. F.E. Marino. Basel [i in.] : Karger, 2008. (Medicine and Sport Science, ISSN 0254-5020 ; vol. 53). Sygn.: W 42913

TIXA S.: *Atlas anatomii palpacyjnej : badanie manualne powłok*. Wyd. 2. Warszawa : Wydaw. Lekarskie PZWL, cop. 2008.

T. 1, *Szyja, tułów i kończyna górna*. Sygn.: W 42833/T.1; Cz.O. 42831/T.1

T. 2, *Kończyna dolna*. Sygn.: W 42833/T.2; Cz.O. 42831/T.2

TOMCZAK M.: *Psychospołeczne uwarunkowania rozwoju sportowego w okresie dorastania : na przykładzie szermierki*. Poznań : AWF, 2010. (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 392). Sygn.: Cz.O. 11133/Nr392

Trudna dorosłość osób z zespołem Downa : jak możemy wspomóc? / pod red. B.B. Kaczmarek. Kraków : Of. Wydaw. „Impuls” na zlec. firmy Program Rozwoju Komunikacji „Makaton”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43190

Turystyka zdrowotna / pod red. M. Boruszcza. Gdańsk : Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa ; Sopot : Fund. Rozwoju Uniw. Gdańskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 43446

Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej / pod red. nauk. A.R. Szromka ; [aut. art. A.R. Szromek i in.]. Kraków : „Proksenia”, 2010. (Monografie o Tematyce Turystycznej ; 5). Sygn.: W 43251; Cz.O. 43250

Wady postawy ciała dzieci i młodzieży : opracowanie monograficzne / pod red. J. Nowotnego ; Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku Białej. Wydział Fizjoterapii, Polska Akademia Nauk. Komitet Rehabilitacji, Kultury Fizycznej i Integracji Społecznej. Bielsko-Biała : Wydaw. WSA, 2009. Sygn.: Cz.O. 43497

WEIL A.: *Jak się zdrowo zestarzeć? : poradnik na całe życie*. Warszawa : Państw. Inst. Wydaw., 2008. Sygn.: Cz.O. 43211

WOLLSCHLAEGER H., RUCH J.: *Jak zapobiegać zawałowi serca i udarowi mózgu? : poradnik dla pacjentów*. Wyd. 1 pol. / pod red. W. Piotrowskiego. Wrocław : „MedPharm Polska”, cop. 2009.

Sygn.: Cz.O. 43027

Wspomaganie rozwoju dzieci z genetycznie uwarunkowanymi zespołami zaburzeń / pod red. J. Wyczesany. Poznań : Stow. na Rzecz Dzieci z Zaburzeniami Genetycznymi „GEN”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43264

Współczesne wyzwania turystyki i rekreacji dla zdrowia : zagadnienia pielęgnacyjne i fizjoterapeutyczne w trakcie intensywnego wysiłku fizycznego / red. nauk. Z. Kwaśnik [i in.] ; Radomska Szkoła Wyższa w Radomiu. Radom : RSW, 2009. Sygn.: Cz.O. 43012

Wybrane biomedyczne zagadnienia z podstaw anatomii, fizjologii, patologii, patofizjologii, rekreacji, rehabilitacji, pielęgniarstwa, fizjoterapii, turystyki, sportu, turystyki uzdrowiskowej i SPA / red. nauk. A. Nalazek, W. Zukow, A. Sikorska ; Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy. Bydgoszcz : WSG, 2009. Sygn.: Cz.O. 43018

Zarys fizjologii wysiłku fizycznego : podręcznik dla studentów / pod red. B. Czarokowskiej-Pączek, J. Przybylskiego. Dodr. Wrocław : Wydaw. Medyczne Urban & Partner, 2010. Sygn.: W 43587

Zarządzanie w ochronie zdrowia : aktualne problemy / red. nauk. M.D. Głowacka, J. Nowomiejski. Poznań : Polskie Tow. Nauk o Zdrowiu, 2009. Sygn.: Cz.O. 43134

Zastosowanie pól magnetycznych w medycynie : podstawy teoretyczne, efekty biologiczne i zastosowania kliniczne / red. A. Sieroń ; [aut.] A. Sieroń [i in.]. Wyd. 2 uzup. i rozsz., dodr. [Bielsko-Biała] : „Alfa-Medica Pres”, 2010. Sygn.: W 43342; Cz.O. 43341

Zdrowie publiczne : podręcznik akademicki / red. nauk. A. Felińczak, A.M. Fal. Wrocław : Akad. Medyczna im. Piastów Śląskich, 2010. Sygn.: Cz.O. 43128

Zdrowie publiczne : teoria i praktyka / red. nauk. E. Małkiewicz ; Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Siedlcach. Siedlce : WSFiZ, 2009. Sygn.: Cz.O. 43478

ZENZ M., STRUMPF M., WILLWEBER-STRUMPF A.: *Leczenie bólu : przewodnik kieszonkowy*. Wyd. 1 pol. / red. J. Wordliczek. Wrocław : „MedPharm Polska”, cop. 2011. Sygn.: W 43213, 43345; Cz.O. 43212

ZUZDA J.G., LATOSIEWICZ R.: *Innowacyjny program zajęć rekreacyjnych wykorzystujący ruchy rotacyjne*. Białystok : Of. Wydaw. PB, 2010. (Rozprawy Naukowe / Politechnika Białostocka, ISSN 0867-096X ; 191. Biblioteka Biocybernetyka i Inżynieria Biomedyczna). Sygn.: Cz.O. 43276

Organizacja i zarządzanie

EDWARDS A., SKINNER J.: *Qualitative research in sport management*. Amsterdam [i in.] : Elsevier Butterworth-Heinemann, 2009. Sygn.: W 42929

GRUDOWSKI P.: *Projektowanie, nadzorowanie i doskonalenie systemu jakości według normy PN-EN ISO 9001:2009 w oparciu o podejście procesowe z uwzględnieniem specyfiki sektora MŚP*. Gdańsk : Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, 2010. Sygn.: W 43581

KACZMARCZYK S., PAŁGAN R.: *Marketing w przedsiębiorstwie : ujęcie zarządcze i systemowe z przykładami*. Gdańsk : Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, 2005. Sygn.: W 43392

KOLMAN R.: *Kwalitologia : wiedza o różnych dziedzinach jakości*. Warszawa : „Placet”, 2009. Sygn.: W 43579

Koncepcje zarządzania : podręcznik akademicki / red. nauk. M. Czerska, A.A. Szpitter ; aut. A. Borowska-Pietrzak [i in.]. Warszawa : C.H. Beck, 2010. Sygn.: Cz.O. 43174

KOŻUSZNIK B.: *Zachowania człowieka w organizacji*. Wyd. 3 zm. Warszawa : Polskie Wydaw. Ekonomiczne, 2011. Sygn.: Cz.O. 43195

KRAJEWSKA S.: *Controlling w przedsiębiorstwie hotelarskim*. Kraków : Of. Wydaw. „Text”, 2009. (Prace Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości w Krakowie ; 66). Sygn.: Cz.O. 42947

Menedżer jakości : podejście procesowe : praca zbiorowa / pod red. K. Lisieckiej. Katowice : Wydaw. Akademii Ekonomicznej im. Karola Adamieckiego, 2010. (Podręcznik). Sygn.: W 43573

Nowe kierunki w zarządzaniu : podręcznik akademicki / red. nauk. M. Kostera. Warszawa : Wydaw. Akademickie i Profesjonalne, 2008. Sygn.: W 43574

Osiągnięcia i perspektywy nauk o zarządzaniu / red. nauk. S. Lachiewicz, B. Nogalski. Warszawa : Wolters Kluwer Polska, 2010. (Monografie, ISSN 1897-4392). Sygn.: W 43575

Przedsiębiorczość w zarządzaniu sportem : studium praktyków : praca zbiorowa / pod red. M. Bednarczyk i J. Batorskiego. Kraków : Fund. dla Uniw. Jagiellońskiego, 2009. Sygn.: W 43136; Cz.O. 43135

PRZYGODA K.: *Negocjacje i erystyka w sporcie : poradnik dla menedżerów*

sportu. Wyd. 2 popr. i rozsz. Warszawa : PKMS, 2008. (Biblioteka Menedżera Sportu / Polska Korporacja Menedżerów Sportu ; 30). Sygn.: Cz.O. 42958

Psychologia zarządzania w organizacji / red. nauk. A.M. Zawadzka. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2010. Sygn.: Cz.O. 43299

SZYMAŃSKA E.: *Innowacyjność przedsiębiorstw turystycznych w Polsce*. Białystok : Of. Wydaw. PB, 2009. (Rozprawy Naukowe / Politechnika Białostocka, ISSN 0867-096X ; nr 171. Biblioteka Ekonomiczna). Sygn.: Cz.O. 43254

TYAGI R.K., GUPTA P.: *Strategiczna karta wyników firm usługowych*. Warszawa : Wydaw. Nauk. PWN, 2010. (Wydawnictwa Profesjonalne PWN. Zarządzanie). Sygn.: W 43576

Uwarunkowania rozwoju, koncepcje i metody zarządzania organizacjami : monografia / red. nauk. I. Dudzik-Lewicka, H. Howaniec, W. Waszkielewicz. Bielsko-Biała : Wydaw. Akademii Techniczno-Humanistycznej, 2010. Sygn.: Cz.O. 43459

Współczesne tendencje w zarządzaniu kulturą fizyczną i turystyką / pod red. J. Kantyki ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2010. Sygn.: W 43556-43560; Cz.O. 43555

Zarządzanie w ochronie zdrowia : aktualne problemy / red. nauk. M.D. Głowacka, J. Nowomiejski. Poznań : Polskie Tow. Nauk o Zdrowiu, 2009. Sygn.: Cz.O. 43134

Nauki techniczne, rolnictwo

Biologicznie aktywne peptydy i białka żywności : praca zbiorowa / pod red.

J. Dziuby i Ł. Fornal ; aut. W. Bednarski [i in.]. Warszawa : Wydaw. Naukowo-Techniczne, cop. 2009. Sygn.: Cz.O. 43165

KIJEK K.: *Dobre życie : superżywność dla wszystkich*. Gdynia : „Novae Res” - Wydaw. Innowacyjne, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43227

KIJEK K.: *Poradnik żywieniowy : [o tłuszczach trans i indeksie glikemicznym]*. Gdynia : „Novae Res” - Wydaw. Innowacyjne, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43228

KRÓLIKOWSKI J., RYLKE J.: *Społeczno-kulturowe podstawy gospodarowania przestrzeni*. Wyd. 2 popr. i uzup. Warszawa : Wydaw. SGGW, 2010. Sygn.: Cz.O. 43261

PELCZARSKI Z.: *Widownie współczesnych stadionów : determinanty i problemy projektowe*. Białystok : Of. Wydaw. PB, 2009. (Rozprawy Naukowe / Politechnika Białostocka, ISSN 0867-096X ; nr 169. Biblioteka Architektury i Urbanistyki). Sygn.: Cz.O. 43158

Społeczno-kulturowe podstawy gospodarowania przestrzenią : wybór tekstów / wybór i koment. B.J. Gawryszewska, J.T. Królikowski. Wyd. 2 zm. Warszawa : Wydaw. SGGW, 2009. Sygn.: Cz.O. 43260

Sport

Akademicka kultura fizyczna na przełomie stuleci / red. E. Zadarko, Z. Barabasz. Krosno : PWSZ, 2009. (Prace Naukowo-Dydaktyczne Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie ; z. 43).

T. 2, *Uwarunkowania historyczno-socjologiczne*. Sygn.: W 41122/T.2; Cz.O. 41121/T.2

Aktywność i bezpieczeństwo w środowisku wodnym / red. G. Kosiba. Kraków :

Wydaw. Inst. Teologicznego Księży Misjonarzy, 2009. Sygn.: W 43424; Cz.O. 43423

Aktywność ruchowa kobiet : formy, uwarunkowania, korzyści, zagrożenia / pod red. M. Gruszkowskiej ; Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie. Wydział Wychowania Fizycznego. Zakład Psychologii. Warszawa : [Biuro Edytorsko-Usługowe „Danmar”], 2009. Sygn.: Cz.O. 42813

Automobilklub Polski 1909-2009 : monografia / [zespół red. B. Mierkowski i in. ; współpr. L. Bielak i in.], Warszawa : Automobilklub Polski, [2009]. Sygn.: Cz.O. 43115

BABIK M.: *Szkoła wobec subkultury pseudokibiców*. Kraków : Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” : „WAM”, 2010. Sygn.: Cz.O. 42875

BANACH J.: *Elementarz wychowania fizycznego - golf* / Polski Związek Golfa. Warszawa : „Rea” na zlec. Polskiego Związku Golfa, cop. 2008. Sygn.: W 43431; Cz.O. 43430

Banda gra!!! : wspomnienia o hokeju na lodzie, sporcie żywiarstwie i życiu mieszkańców Kobióra w latach minionych, lecz zapomnianych : grudzień 2002 - marzec 2010 / oprac. pod red. J. Dmyterko. Kobiór : Urząd Gminy ; Pszczyna : Of. Drukarska, 2010. Sygn.: W 43542; Cz.O. 43541

BIELECKI T., KRAWCZYK K., SKOWROŃSKI R.: *Spinning uniwersalny : zestaw ćwiczeń na spinningowym rowerze stacjonarnym* / Centrum Kultury Fizycznej UMCS. Lublin : Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2010. Sygn.: W 43186; Cz.O. 43185

Book of abstracts : The First International Society for the Social Sciences of Sport Conference “Social Sciences towards Contemporary Sport”, 23rd-26th september 2009, Warsaw / ed by J. Kosiewicz [i in.] ; International Society for the Social Sciences of Sport, Marszałek Województwa Mazowieckiego. Warszawa : ISSSS, 2009. Sygn.: W 43535

CENTNER K.: *Encyklopedia sportu regionu nyskiego*. Nysa : Agencja Dziennikarska Krzysztof Centner, 2008-.

T. 2, *Piłka nożna 1969-1982*. [2010]. Sygn.: Cz.O. 41974/T.2

CIERPIATKA J., GOWARZEWSKI A., SZMEL B.L.: *Małopolski Związek Piłki Nożnej : 90 lat w Krakowie 1919-2010 : ludzie, fakty, kluby : księga pamiątkowa* / współpr. aut. i red. B. Bilińska-Smoleń i in.], Katowice : „GiA” na zlec. MZPN, 2010. (Encyklopedia Piłkarska FUJI). Sygn.: Cz.O. 42887

COUBERTIN P.: *Oda do sportu* / [oprac. K. Zuchora]. Wyd. 2 zm. Warszawa ; Łomianki : Spółka Wydaw. „Heliodor”, 2009. (Olimpijczycy - Artyści). Sygn.: Cz.O. 43001

Current challenges of tourism and recreation to the health : physiotherapeutic aspects in the prevention and treatment of diseases in marine tourism / ed. by Z. Kwasnik [i in.] ; Radom College in Radom. Radom : Radomska Szkoła Wyższa, 2009. Sygn.: W 43020

CZARNOTA B.: *Ocena stopnia i kierunku odchyleń reakcji fenotypowych organizmu dziecka na obciążenie pływakim treningiem sportowym*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 43094

Człowiek wobec gór : perspektywa psy-

chologiczna, filozoficzna i kulturoznawcza / pod red. nauk. R. Kulika i A. Skorupy. Wrocław : Agencja Word-Press, 2010. Sygn.: Cz.O. 43548

Ćwiczenia i zabawy rozwijające sprawność ruchową dzieci : konspekty zajęć terapeutycznych / red. A. Baradzi-Pyt ; Fundacja „Promyk Słońca”. Wrocław : Fund. „Promyk Słońca” : Of. Wydaw. „Atut” - Wrocławskie Wydaw. Oświatowe, 2010. Sygn.: Cz.O. 43023

Ćwiczenia z fizjologii ogólnej i fizjologii wysiłku fizycznego / praca pod red. Z. Adacha. Poznań : AWF, 2009. (Skrypty / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0137-9755 ; nr 151). Sygn.: Cz.O. 11139/ Nr151

DANIELS J.: *Bieganie metodą Daniela*. Zielonka : „Inne Spacery – Sembrador”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43074

Dawnych wspomnień czar - Arka Gdynia / [Morski Związkowy Klub Sportowy Arka Gdynia]. [B.m.] : UniBook.com., cop. 2010. Sygn.: W 43122

DEMBIŃSKI J.: *Koszykówka*. Warszawa : Wyższa Szkoła Edukacja w Sporcie, 2009. Sygn. Cz.O. 43464

DICK H.: *Coaching swimming successfully* / [forew. by T. McKeever]. 2nd ed. Champaign, Il. : Human Kinetics, cop. 2003. Sygn.: W 43594

DOBRUSZEK W.: *Żuźlowcy znani i lubiani - Jarosław Hampel*. Leszno : Firma Wydaw. „Danuta”, 2010. Sygn.: W 42886

DOBRUSZEK W.: *Żuźlowe mistrzostwa*. Leszno : Firma Wydaw. „Danuta”, 2006-.

T. 7, *Indywidualne Mistrzostwa Polski : [1986-2009]*. 2010. Sygn.: Cz.O. 41514/T.7

Doping in sports / eds. D. Thieme, P. Hemmersbach. Berlin ; Heidelberg : „Springer”, cop. 2010. (Handbook of Experimental Pharmacology, ISSN 0171-2004 ; vol. 195). Sygn.: W 43393, 43566

DOUGHERTY M.J.: *Sztuka samoobrony : na podstawie technik walki wręcz stosowanych przez żołnierzy elitarnych jednostek specjalnych*. Bremen : MAK, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43189

DREYER D., DREYER K.: *Bieganie bez wysiłku*. Wyd. 2. Warszawa : „Buk Rower”, 2010. Sygn.: W 43225; Cz.O. 43224

DZIECIOŁOWSKI P.: *Mistrzowie Polski : rozmowy ze sportowcami, którzy zdobyli co najmniej trzy medale w Mistrzostwach Polski do 2009 roku*. Warszawa : Akademia Jeździecka, 2010. Sygn.: W 43222

EDWARDS A., SKINNER J.: *Qualitative research in sport management*. Amsterdam [i in.] : Elsevier Butterworth-Heinemann, 2009. Sygn.: W 42929

ELIOTT-LYNN Z.C.: *Lekka atletyka dla kobiet i dziewcząt* / z przedm. W. Dybowskiego. Lwów [i in.] : Wydaw. Zakł. Nar. im. Ossolińskich, 1926. Sygn.: Cz.O. 43149

FIEDOROWICZ K., SOBOLEWSKI K.L.: *60 lat Akademickiego Związku Sportowego na Podlasiu*. Białystok : Dział Wydaw. i Publikacji Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego i Turystyki, 2010. Sygn.: Cz.O. 43454

Fizjologia wysiłku : materiały do ćwiczeń dla studentów AWFis w Gdańsku / A. Szczęsna-Kaczmarek [i in.] ; Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AWFis, 2010. Sygn.: W 42973; Cz.O. 42972

FORD D., EDGAR B.: *Europa : przewodnik kibica* / National Geographic. Warszawa : G+J RBA, cop. 2009. Sygn.: W 43170

FORTUNA W.: *Szczęście w powietrzu : wspomnienia*. Kraków : „Fall”, 2008. Sygn.: W 42991

GAJ J.: *Dzieje MKKS „Polonia – 1912” (1912-2002)*. Leszno : „MKKS Polonia” : [Urząd Miasta Leszna], 2002. Sygn.: Cz.O. 43118

GAŁKOWSKI P.: *„Lech” Rypin (1922-2007)*. Rypin : „Rejs”, 2007. Sygn.: Cz.O. 42879

GARSTKA-NAMYŚL K.: *Konsekwencje uczestnictwa kobiet w gimnastyce rekreacyjnej*. Poznań : AWF, 2009. (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 387). Sygn.: Cz.O. 11133/ Nr387

GOZDOWSKI J.: *30 lat jakuszyckiego biegania* / rozm. A. Grzelak ; [wypowiedzi uczestników i współorganizatorów „Biegu Piastów” zebr. Marek Chromicz]. Szklarska Poręba : Booster, 2006. Sygn.: W 42989; Cz.O. 42988

HANUSZ H., KORPAK B.: *Polacy na letnich uniwersjadach 1959-2009*. Warszawa : Zarząd Główny Akademickiego Związku Sportowego ; [Kraków : „Fall”], 2010. Sygn.: Cz.O. 43531

HILL T.: *Ilustrowana historia Formuły 1*. Ożarów Mazowiecki : „Olesiejuk”, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43288

HINES E.: *Fitness swimming*. 2nd ed. Champaign, IL : Human Kinetics, cop. 2008. Sygn.: W 43595

HOLLER J., MALUSCHKA A., REINISCH S.: *Samoobrona kobiet*. Warszawa : „Bellona”, cop. 2010. Sygn.: W 43083; Cz.O. 43082

IISHF *przepisy gry : szkic z: 17 października 2008* / International Inline Skater Hockey Federation. [B.m.] : IISHF, 2008. Sygn.: Cz.O. 43440

Informator programowy : igrzyska, gimnazjada, licealiada : rok szkolny 2010/2011 / Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Kuratorium Oświaty, Śląski Szkolny Związek Sportowy w Katowicach. Katowice : ŚLSZS, 2010. (Sport Wszystkich Dzieci). Sygn.: Cz.O. 43024

IRO Internationale Rennrodelordnung : Kunstbahn : beschlossen beim 56.FIL-Kongress am 28.06.2008 in Calgary, Kanada / Federation Internationale de Luge de Course. [Berchtesgaden, Germany] : FIL, 2008. Sygn.: W 43538

IRO Internationale Rennrodelordnung : Naturbahn : beschlossen beim 56.FIL-Kongress am 28.06.2008 in Calgary, Kanada / Federation Internationale de Luge de Course. [Berchtesgaden, Germany] : FIL, 2008. Sygn.: W 43539

JAKUBOWSKI P.: *Speedway 2008 w Polsce i na świecie*. Gniezno : Zakł. Poligraficzno-Handlowy „Agmis-Druk” na zlec. autora, 2009. Sygn.: Cz.O. 43113

JANKOWSKI T.: *Dziewczyzny jak stal zbójnickiego noża*. Kraków : „Miniatura”, cop. 2007. Sygn.: W 42905

JESSE J.: *Strength training for runners and hurdles* / forew. by P. Jordon. Rev. ed. Pasadena, California : The Athletic Press, 1981. Sygn.: W 43500

JUCHA J., KUŹNIAR K.: *Dzieje klubu*

sportowego w Leżajsku : 60 lat leżajskiego klubu MZKS Pogoń Leżajsk. Leżajsk ; Rzeszów : „Mitel”, 2009. Sygn.: Cz.O. 42882

JUSZKIEWICZ M.: *Pływanie w kategoriach wartości / słowem wstępnym opatrzył J. Lipiec*. Kraków : „Fall”, 2008. Sygn.: W 43258; Cz.O. 43257

KAROLKIEWICZ J.: *Równowaga prooksydacyjno-antyoksydacyjna i wybrane wskaźniki metaboliczne u mężczyzn - wpływ wieloletniego treningu fizycznego*. Poznań : AWF, 2010. (Monografie / Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 396). Sygn.: Cz.O. 11133/ Nr396

KARPIŃSKI R.: *Pływanie : podstawy techniki, nauczanie*. Wyd. 6 popr. i uzup. Katowice : nakł. autora, 2009. Sygn.: W 43572

Kazimierz Deyna - w sześćdziesiątą rocznicę urodzin / red. W. Wika. Gdańsk : Pomorski Związek Piłki Nożnej, 2008. Sygn.: Cz.O. 43139

Kibicowanie jako uniwersalny język / [red. M. Karaś]. Żelechów : „Sendsport.pl - Księgarnia Kibica”, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43173

KING M., KNIGHT M.: *Niesforne lata 90. / [wstęp I. Velsh]. [Quickborn] : „Trolsen”, 2010. Sygn.: W 43323*

KOLBOWSKA K.: *Capoeira w Polsce : wędrowanie wątków kulturowych*. Warszawa : „Trio”, 2010. Sygn.: Cz.O. 42862

KOŁODZIEJ R.: *90 lat na śniegu : historia Polskiego Związku Narciarskiego 1919-2009*. Kraków : PZN, 2009. Sygn.: Cz.O. 43138

KOŁODZIEJ R.: *Polski Związek Narciarski 1919-1939*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 42961

KOŁODZIEJ R., AFTARUK K.: *Zarys historii narciarstwa i snowboardingu*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 43463

KOSIEWICZ J.: *Sport and philosophy : from methodology to ethics*. Warsaw : „BK”, 2009. Sygn.: W 43436

KOSICKI S.: *Sport w historii Łap 1927-2005 : ...wyniki, rekordy, medale, wydawnictwa, sylwetki*. Łapy : Stanisław Kosicki, 2007. Sygn.: Cz.O. 42881

KOTARSKA K., DROHOMIRECKA A.: *Uwarunkowania i poziom sprawności fizycznej dzieci przedszkolnych ze Szczecina i Stargardu Szczecińskiego w cyklu jednej dekady*. Szczecin : Wydaw. Nauk. US, 2010. (Rozprawy i Studia / Uniwersytet Szczeciński, ISSN 0860-2751 ; t. 760). Sygn.: Cz.O. 42814

KOTARSKA K., DROHOMIRECKA A., CIĘSZCZYK P.: *Ocena poziomu i uwarunkowań rozwoju fizycznego dzieci przedszkolnych ze Szczecina i Stargardu Szczecińskiego na podstawie badań przeprowadzonych w 1996 i 2006 roku*. Szczecin : Wydaw. Nauk. US, 2009. (Rozprawy i Studia / Uniwersytet Szczeciński, ISSN 0860-2751 ; t. 742). Sygn.: Cz.O. 42815

Kultura fizyczna a globalizacja : praca zbiorowa / pod red. Z. Dziubińskiego i P. Rymarczyka ; Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa : AWF : SALOS RP, 2010. Sygn.: W 43410-43411; Cz.O. 43409

LASKOWSKI R.: *Podstawy treningu*

i żywienia w amatorskiej kulturystyce. [Lublin : Roman Laskowski, 2010]. Sygn.: W 43219-43221; Cz.O. 43218

LEVINE D., WHITMAN J., HOOVER R.: *Krav maga dla początkujących : podręcznik najprostszego do przyswojenia i najskuteczniejszego na świecie programu treningu kondycyjnego i walki wręcz.* Lutynia : „Purana”, cop. 2010. Sygn.: W 43030; Cz.O. 43029

LWOW F.: *Wpływ standaryzowanego wysiłku fizycznego na stres oksydacyjny w aspekcie fenotypu otyłości i polimorfizmu genu receptora [beta]3-adrenergicznego u kobiet pomenopauzalnych /.* Wrocław : Wydaw. AWF, 2010. (Studia i Monografie Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, ISSN 0239-6009 ; nr 99). Sygn.: Cz.O. 6936/Nr99

LAWECKI T.: *Kazimierz Górski z piłką przez życie.* Warszawa : Of. Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”, 2010. Sygn.: W 43172

LEWEC D.: *Nurkująca kobieta : poradnik.* Warszawa : BEL Studio, 2010. Sygn.: Cz.O. 43295

MCDOUGALL C.: *Urodzeni biegacze : tajemnicze plemię Tarahumara, bieganie naturalne i wyścig, jakiego świat nie widział.* Łódź : „Galaktyka”, cop. 2010. Sygn.: W 43191

MACIASZEK J.: *Wpływ treningu tai-chi na stabilność posturalną i jej uwarunkowania u mężczyzn po 60. roku życia.* Poznań : AWF, 2009. (Monografie / Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 390). Sygn.: Cz.O. 11133/Nr390

MAJ M.: *Z koziołkiem na plastronie :*

RKS Motor Lublin 1962-1995. Lublin : [Maciej Maj], 1999. Sygn.: Cz.O. 42880

MAKAROWSKI R.: *Ryzyko i stres w lotnictwie sportowym.* Warszawa : „Difin”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43184

MARTENS R.: *Jak być skutecznym trenerem /* Centralny Ośrodek Sportu. Warszawa : COS. Zespół Wydaw., 2009. (Biblioteka Trenera). Sygn.: W 43091-43092; Cz.O. 43090

MARZEC H.: *Historia medalami pisana : 75 lat śląskiej szermierki.* Katowice : Śląski Okręgowy Związek Szermierczy, 2002. Sygn.: W 43413; Cz.O. 30529

MARZEC H.: *Medalowe riposty : 80 lat śląskiej szermierki.* Katowice : Śląski Związek Szermierczy, 2007. Sygn.: Cz.O. 43414

MAYOL J.: *Homo delphinus - człowiek delfin.* Warszawa : „Wielki Błękit”, cop. 2009. Sygn.: Cz.O. 43287

MAZUR D., MIKOŁAJEC K.: *Koszykarzski atlas ćwiczeń.* Wyd. 2 popr. Warszawa ; Tarnowiec : „Czeszyk”, 2009. Sygn.: W 43110; Cz.O. 43109

MEDLEY H.A.: *Brydż.* Wyd. 1, dodr. Poznań : Dom Wydaw. REBIS, 2007. (Dla Żółtodziobów : czyli wszystko, co powinienesz wiedzieć o...). Sygn.: Cz.O. 43166

MISHCHENKO V., SUCHANOWSKI A.: *Athletes' endurance and fatigue characteristics related to adaptability of specific cardiorespiratory reactivity.* Gdańsk : Jędrzej Śniadecki Academy of Physical Education and Sport, 2010. Sygn.: W 42967

MORAWSKA O., MORAWSKI P.: *Od początku do końca /* [oprac. tekstu D. Śmiezychalska ; National Geographic]. [War-

szawa] : G+J RBA, cop. 2010. Sygn.: W 43181

MORDARSKI Ł., RATOWSKA A.: *Marian Wardzala : między wierszami* / [rozm. przepr.: Ł. Mordarski, A. Ratowska]. Skrzyszów : F.H.U. „BT”, [2010]. Sygn.: W 43125

MROZKOWIAK M.: *Trening uzupełniający i odnowa biologiczna jeźdźcy* / Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej [i in.]. Wyd. 2 popr. i rozsz. Zielona Góra : Lubuska Agencja „Elblask”, 2009. Sygn.: Cz.O. 43223

MURAKAMI H.: *O czym mówię, kiedy mówię o bieganiu*. Warszawa : Warszawskie Wydaw. Literackie „Muza”, 2010. (Pamiętnik). Sygn.: W 43179

Narciarstwo biegowe / pod red. S. Krasickiego ; aut. J. Blecharz [i in.] ; Polski Związek Narciarski. Kraków : AWF, 2010. (Studia i Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie, ISSN 1429-8627 ; nr 63). Sygn.: Cz.O. 22976/Nr63+DVD

Narciarstwo polskie 1888-2008 : praca zbiorowa / pod red. L. Raka i E. Małolepszego ; Stowarzyszenie Miłośników Jasła, Sekcja Historii Polskiego Towarzystwa Naukowego Kultury Fizycznej, Urząd Gminy w Dębowcu. Jasło : Stow. Miłośników Jasła [i in.], 2009. Sygn.: Cz.O. 43199

NERC P.A.: *Jiu jitsu : podstawy*. Kraków : Księgarnia Wydaw. „Skrzat” Stanisław Porębski, cop. 2009. Sygn.: Cz.O. 43171

Nordic walking : całoroczny trening / R. Mittermaier [i in.]. Warszawa : „RM”, 2010. Sygn.: W 42868; Cz.O. 42867

NOWAK R.: *Metodyka i technika pracy*

pilota imprez narciarskich. Kraków : „Proksenia”, 2010. (Biblioteka Metodyczna Turystyki ; 3). Sygn.: W 43088; Cz.O. 43087

ODOWSKA-SZLACHCIC B.: *Terapia integracji sensorycznej : ćwiczenia usprawniające bazowe układy zmysłowe i korygujące zaburzenia planowania motorycznego*. Gdańsk : „Harmonia”, 2010-.

Z. 1. 2010. Sygn.: Cz.O. 43036/z.1

OLEX-ZARYCHTA D.: *Lateralizacja funkcjonalna kończyn człowieka i jej uwarunkowania w zakresie koordynacji motorycznej [rozprawa habilitacyjna]* / Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2010. Sygn.: W 43402-43404; Cz.O. 43401

Opolskie pływanie 1948-2008 / [red. P. Świętek ; aut. tekst. R. Czaja i in.]. Opole : Okręgowy Związek Pływacki : Tow. Pływackie „Masters”, [2008]. Sygn.: Cz.O. 42981

OSMÓLSKI: *Lekka atletyka : zasady chodu, biegu, skoku i rzutu* / podług M.C. Muhrpy'ego i innych źródeł. Warszawa : Główna Księgarnia Wojskowa, 1920. Sygn.: Cz.O. 43003

OSMÓLSKI P.: *Od Los Angeles do Seulu : lekkoatletyka : wyniki, rekordy, faworyci*. Warszawa : „Sport i Turystyka”, 1988. Sygn.: Cz.O. 43021

OWCZAREK S., BONDAROWICZ M.: *Zabawy i gry ruchowe w gimnastyce korekcyjnej*. Wyd. 10. Warszawa : Wydaw. Szkolne i Pedagogiczne, 2010. (Sport, Zdrowie). Sygn.: Cz.O. 42820

PASSENT D.: *Moja gra : [o Fibaku]*. Wyd. 2 zm. i rozsz. Warszawa : „Nowy Świat”, 2010. Sygn.: W 42922

PATER R.: *70 lat Klubu Puszcza Hajnówka*. Hajnówka : Klub Sportowy Puszcza Hajnówka ; Białystok : Kresowa Agencja Wydaw., 2007. Sygn.: Cz.O. 42878

PATER R.: *Historia Półmaratonu Hajnowskiego*. Hajnówka : Klub Sportowy Puszcza Hajnówka : Ośrodek Sportu i Rekreacji, 2010. Sygn.: Cz.O. 42884

PELCZARSKI Z.: *Widownie współczesnych stadionów : determinanty i problemy projektowe*. Białystok : Of. Wydaw. PB, 2009. (Rozprawy Naukowe / Politechnika Białostocka, ISSN 0867-096X ; nr 169. Biblioteka Architektury i Urbanistyki). Sygn.: Cz.O. 43158

Physical education and sport in the time of the partitions and the second republic / ed. by L. Nowak ; University School of Physical Education in Poznań. Faculty of Physical Culture in Gorzów Wlkp., Polish Scientific Physical Education Association. Gorzów Wlkp. : Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej poznańskiej AWF, 2010. (From the Most Recent History of Physical Culture in Poland ; vol. 9). Sygn.: W 42957/+CD

Pierwszy oficjalny polski rocznik. Katowice : „GiA”, 1991-.

20, '2010-2011 : Polska, Europa, świat / A. Gowarzewski ; [oraz współpr. aut. A. Godny i in.]. (Encyklopedia Piłkarska FUJI ; t. 38). Sygn.: W 15589/T.38; Cz.O. 15588/T.38

50 lat Polskiego Związku Brydża Sportowego / pod red. M. Wierszyckiego. Warszawa : PZBS, 2008. Sygn.: Cz.O. 43419

PLATONOV V., GUS'KOV S.: *Olimpijskij sport : [100-letiu sovremennogo olimpijskogo dviżenija posvasaetsja]*. Kiev : „Olimpijskaa Literatura”, 1994.

Kn. 1. Sygn.: W 42938/T.1

PLECH Z.: *W cieniu złota* / spisał D. Ostafiński. Leszno : Agencja „Jagart” Jarosław Glapiak, 2010. Sygn.: W 43120

PODSIADŁO P.: *Gdy zachorujesz w górach...* Kraków : COTG PTTK, 2009. (Biblioteka Górską Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej PTTK w Krakowie ; t. 9). Sygn.: Cz.O. 42816

Pogranicza współczesnego sportu : ujęcie społeczne / red. nauk. T. Sahaj ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu. Poznań : AWF, 2009. Sygn.: Cz.O. 43449

POLLMANN-SCHWECKHORST E.: *Trening konia skokowego : historia, ocena konia, trening ujeżdżeniowy, trening skokowy, budowa parkurów, zdrowie, etyka*. Warszawa : Akademia Jeździecka, 2006. Sygn.: Cz.O. 43265

Polska dla aktywnych : poradnik i przewodnik praktyczny / [aut. T. Banasiak i in.]. Bielsko-Biała : „Pascal”, 2009. Sygn.: W 43182

Polska kultura fizyczna i turystyka w czasach zaborów i II Rzeczypospolitej / pod red. D. Dudka. Kraków : AWF, 2009. (Studia i Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie, ISSN 1429-8627 ; nr 61). Sygn.: Cz.O. 22976/Nr61

Poradnik animatora sportu dzieci i młodzieży : praca zbiorowa / Krajowa Federacja Sportu dla Wszystkich. Warszawa : Krajowa Federacja Sportu dla Wszystkich, 2010. Sygn.: W 43524-43527; Cz.O. 43523

Poradnik sportowy „Podstawa Programowa Wychowanie Fizyczne” : dział - wia-

domości : [przepisy gier i LA] / [materiał zebr. i oprac.] B. Sieniek. Starachowice : Prac. Wydaw. „Helvetica”, 2009. Sygn.: Cz.O. 42917

Program szkolenia - lekkoatletyka : II etap, wiek 14-15 lat : dla szkół i klubów sportowych / pod red. Z. Zaremby ; [koncepcja J. Mulak ; aut. B. Dobrzyński i in.] ; Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki, Resortowe Centrum Metodyczno-Szkoleniowe KF i Sportu. Warszawa : GKkFiT : RCMSzKFis, dr. 1987. Sygn.: Cz.O. 43004

Program usportowienia uczniów klas V-VI szkół sportowych : (etap I B szkolenia) / pod red. Z. Zaremby ; aut. T. Chruściński [i in.] ; Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki, Resortowe Centrum Metodyczno-Szkoleniowe KF i Sportu. Warszawa : GKkFiT : RCMSzKFis, dr. 1987. Sygn.: Cz.O. 43005

Przedsiębiorczość w zarządzaniu sportem : studium praktyków : praca zbiorowa / pod red. M. Bednarczyk i J. Batorskiego. Kraków : Fund. dla Uniw. Jagiellońskiego, 2009. Sygn.: W 43136; Cz.O. 43135

Przepisy gry w bilard / oprac. Polski Związek Bilardowy. Kielce : PZBiL, [2010]. Sygn.: Cz.O. 43540

Przepisy gry w piłkę nożną 2010/2011 / [oprac. zesp. J. Eksztajn i in. ; Federation Internationale de Football Association, International Football Association Board, Polski Związek Piłki Nożnej]. Warszawa : [PZPN], 2010. Sygn.: W 43488-43496; Cz.O. 43487

Przepisy organizacji i sędziowania zawodów trójbój siłowego : obowiązujące od dnia 24 maja 2009 / [tł. i oprac. A. Znojek] ; International Powerlifting Federa-

tion, Polski Związek Kulturystyki, Fitness i Trójbój Siłowego. Wyd. 9, wersja 9.2. Kielce : PZKFITS, 2010. Sygn.: Cz.O. 43441

Przepisy piłki wodnej FINA 2009-2013 / oprac. Ł. Jarochoński ; Polski Związek Pływacki, FINA. [Warszawa] : PZP, [2009]. Sygn.: Cz.O. 43255

Przepisy Polskiego Związku Tańca Sportowego. Stan na dzień 22 lipca 2009 r. [Warszawa] : Polski Związek Tańca Sportowego, [2009?]. Sygn.: Cz.O. 43421

Przepisy regatowe żeglarstwa 2009-2012 / International Sailing Federation. [Warszawa] : Polski Związek Żeglarski, cop. 2008. Sygn.: Cz.O. 43422

Przy twoim wieńcu kładę moją pieśń : dedykacje i wspomnienia olimpijskie / Polski Komitet Olimpijski. Warszawa ; Łomianki : Spółka Wydaw. „Heliodor” : Fund. „Centrum Edukacji Olimpijskiej”, 2009. (Olimpijczycy - Artyści). Sygn.: W 43000; Cz.O. 42999

PRZYBYLSKA A.: Pływanie kraulem czyli Jak poprawić technikę i przygotować się fizycznie do sezonu. Warszawa : Landie.pl, cop. 2010. Sygn.: W 42924; Cz.O. 42923

PRZYGODA K.: Negocjacje i erystyka w sporcie : poradnik dla menedżerów sportu. Wyd. 2 popr. i rozsz. Warszawa : PKMS, 2008. (Biblioteka Menedżera Sportu / Polska Korporacja Menedżerów Sportu ; 30). Sygn.: Cz.O. 42958

Punktowe tabele lekkoatletyczne : zatwierdzone przez Międzynarodową Federację Lekkoatletyczną (IAAF) w 1934 r. / oprac. W. Lipniacki. Warszawa : „Prasa Wojskowa”, 1949. (Popularna Biblioteczka Sportowa / Główny Urząd Kultury Fizy-

cznej). Sygn.: Cz.O. 43002

RADNEDGE K.: *Encyklopedia piłki nożnej*. Warszawa : Dom Wydaw. Bellona, cop. 2006. Sygn.: W 43418; Cz.O. 34241

RAKOWSKI M.: *Nowoczesny trening pływakowski*. [Wyd. 2 popr.]. Londyn : Maciej Rakowski, 2010. Sygn.: W 43354-43355; Cz.O. 43353

Regulamin sportowy i organizacyjny Polskiego Związku Sumo na 2010 rok / Polski Związek Sumo. Warszawa : PZSumo, 2009. Sygn.: Cz.O. 43151

Regulamin uzyskiwania stopni judo / Polski Związek Judo. Warszawa : PZJ, [2007]. Sygn.: Cz.O. 43439

Reguły gry w golfa : zatwierdzone przez R&A Rules Limited oraz The United States Golf Association : [i status amatora obowiązujące w latach 2008-2011] / [R&A Rules Limited, Polski Związek Golfa]. Wyd. 31, obowiązuje od 1 stycznia 2008. Szczecin : „Mediatour”, [2008]. Sygn.: W 43433; Cz.O. 43432

Rehabilitacja w sporcie / red. R.A. Donatelli. Wyd. 1 pol. / red. R. Gnat. Wrocław : Elsevier Urban & Partner, cop. 2011. Sygn.: W 43590

RKS Radomiak Radom 1910-2010 / [red.] S. Monik, L. Mosiołek. Radom : Stow. „Tylko Radomiak”, 2010. Sygn.: Cz.O. 42883/+ CD

RUDY M.: *Dzieje łaziskiego sportu*. Łaziska Górne : Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna : Urząd Miejski, 2009. Sygn.: Cz.O. 43129

Rules of golf : as approved by R&A Rules Limited and The United States Golf Association : [and the rules of amateur status

2008-2011]. 31st ed. effective 1 January 2008. St. Andrews, Scotland : R&A Rules Limited and The United States Golf Association, cop. 2007. Sygn.: W 43434-43435

RYNKIEWICZ T.: *Kajakarstwo klasyczne*. Poznań : AWF, 2009. (Podręczniki / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0303-5107 ; nr 60). Sygn.: Cz.O. 10860/Nr60

Selected problems of the foundations of sport, nutrition, recreation, tourism and rehabilitation / ed. by M. Napierała [i in.] ; University of Economics in Bydgoszcz. Bydgoszcz : Wyższa Szkoła Gospodarki, 2009. Sygn.: W 43017

SMOŁKA S.: *Pasje Ludwika Dragi*. Rybnik ; Poznań : DG „Media” Dariusz Górny, 2010. Sygn.: W 43121

SOCHA A., SOCHA K.: *Echa sandomierskiego stadionu (1929-2009) : lekka atletyka i piłka nożna*. Sandomierz ; Tarnobrzeg : Przeds. Wielobranżowe „Karabela”, 2009. Sygn.: Cz.O. 43322

Social sciences towards contemporary sport / eds. J. Kosiewicz, M. Piątkowska, J. Żyśko. Warsaw : „BK”, 2009. Sygn.: W 43437

Sport w Lesznie. Leszno, 1998-2007. [T. 1], *W latach 1902-1996* / J. Gaj. Leszczyńska Of. Wydaw., 1998. Sygn.: Cz.O. 43116/T.1

T. 2, *W latach 1996-2000* / pod red. J. Gaja. Prezydent Miasta Leszna : Leszczyńskie Tow. Kulturalne, 2007. Sygn.: Cz.O. 43116/T.2

Stan i rozwój regionalnego sportu i rekreacji / red. nauk. R. Muszkieta [i in.] ; Unia Akademicka. Bydgoszcz ; Poznań : Ośrodek Rekreacji, Sportu i Edukacji,

2010. (Monografie / Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy ; 09/10). Sygn.: Cz.O. 43014

STRUGALSKI T.: *Kurs nurkowania : (teoria na stopień podstawowy i średni) : podręcznik + 12 filmów z wykładów na płytach DVD*. Warszawa : BEL Studio, 2010. Sygn.: W 43292/+3 DVD

Studencki obóz letni : przewodnik do ćwiczeń / pod red. S. Starzyńskiej ; Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AWFis, 2010. Sygn.: W 42969; Cz.O. 42968

SWADDLING J.: *Starożytne igrzyska olimpijskie*. Poznań : „Axis”, 2004. Sygn.: Cz.O. 43188

System organizacji szkolenia dzieci i młodzieży piłkarskiej w Polsce : (założenia metodyczne i organizacyjne) / oprac. Wydział Szkolenia, Wydział Piłkarstwa Młodzieżowego Polskiego Związku Piłki Nożnej. Warszawa : PZPN, 2010. Sygn.: W 43533-43534; Cz.O. 43532

SZAFKOWSKI Z.: *Dobiegiew Cup : międzynarodowe młodzieżowe turnieje piłki nożnej im. Kazimierza Górskiego 1995-2010 / [Lubuska Rada Olimpijska, Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej. Oddział w Gorzowie Wlkp.]. Gorzów Wlkp. ; Dobiegiew : LRO, 2010. Sygn.: W 42983; Cz.O. 42982*

SZOT Z.: *Kultura fizyczna w aglomeracji gdańskiej w latach 1945-1980 : trendy rozwojowe : materiały źródłowe do badań / Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku*. Wyd. 2 popr. i uzupełn. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AWFis, 2009. Sygn.: Cz.O. 42966

SZUBERT A.: *Aikido nishio : [historia, techniki, broń] / konsult. tech. Y. Hosoda*. Poznań : „Publicat”, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43159

ŚMIGLEWSKA M., LEWANDOWSKI A.: *O procesie nauczania ruchu : opracowanie skierowane do studentów fizjoterapii i wychowania oraz fizjoterapeutów i nauczycieli wychowania fizycznego*. Bydgoszcz : Of. Wydaw. Mirosław Wrocławski, 2009. Sygn.: W 43271-43274; Cz.O. 43270

TABACZEK-BEJSTER I.: *Organizacje zajmujące się ratownictwem wodnym na ziemiach polskich (do 1969 r.)*. Rzeszów : Wydaw. Uniw. Rzeszowskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 43095

Teoria i praktyka w nowoczesnych i tradycyjnych formach gimnastyki i tańca : zeszyt naukowy / pod red. T. Ambrożego i D. Ambroży ; [AWF Kraków. Katedra Teorii i Metodyki Gimnastyki]. Kraków : European Association for Security, 2010. (Gimnastyka, Taniec, Fitness). Sygn.: W 43368; Cz.O. 43367

The swim coaching bible / eds. H. Dick, N. Thornton. Champaign, IL : Human Kinetics, cop. 2001. World Swimming Coaches Association. Sygn.: W 43593

Thermoregulation and human performance : physiological and biological aspects / vol. ed. F.E. Marino. Basel [i in.] : Karger, 2008. (Medicine and Sport Science, ISSN 0254-5020 ; vol. 53). Sygn.: W 42913

TOMCZAK M.: *Psychospołeczne uwarunkowania rozwoju sportowego w okresie dorastania : na przykładzie szermierki*. Poznań : AWF, 2010. (Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, ISSN 0239-7161 ; nr 392). Sygn.: Cz.O. 11133/Nr392

Tradycyjne i nowoczesne formy gimnastyki oraz tańca w perspektywie kultury fizycznej : monografia / pod red. T. Ambrożego i D. Ambroży ; [AWF Kraków. Katedra Teorii i Metodyki Gimnastyki]. Kraków : European Association for Security, 2010. (Gimnastyka, Taniec, Fitness). Sygn.: W 43366; Cz.O. 43365

TSATSOULINE P.: *Jak ćwiczyć z odważnikami kulowymi czyli Kettle w akcji.* Łódź : „Aha!” [właśc. „JK”], 2010. (Fit & Active). Sygn.: W 42864-42865; Cz.O. 42863

TSATSOULINE P.: *Kuloodporne mięśnie brzucha.* Łódź : „Aha!” [właśc. „JK”], 2010. (Fit & Active). Sygn.: W 43032; Cz.O. 43031

Vancouver 2010 : XXI Zimowe Igrzyska Olimpijskie / [aut. tekstów M. Janicka i in.]. Warszawa : Polski Komitet Olimpijski : ARW Arkadiusz Grzegorzczak, 2010. (Na Olimpijskim Szlaku). Sygn.: W 42976; Cz.O. 42975

WAWOCZNY G.: *Dzieje Bractwa Kurkowego i Domu Strzeleckiego w Raciborzu / [oprac. G. Wawoczny].* Racibórz : Wydaw. i Agencja Informacyjna WAW Grzegorz Wawoczny na zlec. Fabryki Kotłów Rafałko, 2009. Sygn.: Cz.O. 43168

WEIMER D.: *Złota księga sandecji 1910-2010 : działacze, trenerzy, zawodnicy, fakty, wydarzenia.* Chełmiec : F.H.P.U. „Feniks” ; Nowy Sącz : Druk. „Kwadrat”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43324

WITEK J.: *70 lat Klubu Sportowego Stal Mielec 1939-2009.* Mielec : „Mawi Studio”, 2009. Sygn.: Cz.O. 42885

WOJDA A.: *Podstawy sportowego sumo / Polski Związek Sumo.* Warszawa : PZSumo, 2009-.

Cz. 1. 2009. Sygn.: W 43153/Cz.1; Cz.O. 43152/Cz.1

WOJNO A.: *Medalistki indywidualnych mistrzostw Polski seniorek w judo w latach 1980-2009.* Wrocław : Klub Seniora Judo, [2009]. Sygn.: Cz.O. 43123

WOJNO A.: *Medaliści indywidualnych mistrzostw Polski seniorów w judo w latach 1957-2009.* Wrocław : Klub Seniora Judo, [2009]. Sygn.: Cz.O. 43124

WOLSZA T.: *Najdorf : z Warszawy do Buenos Aires.* Wyd. 1a popr. Warszawa : „Penelopa”, 2010. Sygn.: W 43177

Współczesne tendencje w wychowaniu fizycznym i sporcie / pod red. J. Urniaża ; Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rucieckiego. Wydział Wychowania Fizycznego, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn : OSW, 2009. Sygn.: Cz.O. 43482

Współczesne tendencje w zarządzaniu kulturą fizyczną i turystyką / pod red. J. Kantyki ; Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach. Katowice : Wydaw. AWF, 2010. Sygn.: W 43556-43560; Cz.O. 43555

Współczesny sport olimpijski : zarys problematyki / pod red. J. Czerwińskiego i H. Sozańskiego ; [Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego]. Gdańsk : Wydaw. Uczelniane AW-FiS, 2009. Sygn.: W 42963; Cz.O. 42962

Wychowanie fizyczne w szkole : szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalne / red. wyd. C. Sieniek. Starchowice : Prac. Wydaw. „Helvetica”, 2010. (Podstawa Programowa : Poradnik Metodyczny). Sygn.: W 43155-43156; Cz.O. 43154

WYSOCKA A., WYSOCKI C.: *Gry i zabawy w wychowaniu fizycznym i rekreacji ruchowej* / Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego i Turystyki w Białymstoku. Białystok : Dział Wydaw. i Publikacji WSWFiT, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 42946

Z dziejów kultury fizycznej w Zagłębiu Dąbrowskim i regionach ościennych / pod red. M. Ponczka, S. Witkowskiego, Adama Fryca ; Urząd Miasta w Sosnowcu [i in.]. Sosnowiec [i in.] : UM [i in.], 2010. Sygn.: Cz.O. 43429

ZARĘBA E., DZIEKAN Ł.: *Zarys historii piłki ręcznej w Ostrowcu Świętokrzyskim 1964-2009 : 80-lecie Klubu Sportowego KSZO w Ostrowcu Świętokrzyskim*. Ostrowiec Świętokrzyski : Klub Sportowy KSZO Ostrowiec Świętokrzyski ; Starachowice : Drukarnia i Wydaw. „Dorand” T.S. Cisek, 2009. Sygn.: Cz.O. 43420

Zarys fizjologii wysiłku fizycznego : podręcznik dla studentów / pod red. B. Czarakowskiej-Pączek, J. Przybylskiego. Dodr. Wrocław : Wydaw. Medyczne Urban & Partner, 2010. Sygn.: W 43587

ZARZECZNY A.: *Karate tradycyjne : [mistrzowie, etykieta, techniki]*. Poznań : „Publicat”, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43028

Zasady sportu w języku polskim 2009 [wrotkarstwo szybkie] / Europejska Konfederacja Wrotkarska, Europejski Komitet Wrotkarstwa Szybkiego C.E.C., C.E.C. Europejski Komitet Wyścigów. [B.m.] : Europejski Komitet Wrotkarstwa Szybkiego C.E.C., 2009. Sygn.: Cz.O. 43442

Zawody w lekkiej atletyce : przepisy, postanowienia, prawa, obowiązki : opracowane na podstawie odnośnych uchwał Międzynarodowej Amatorskiej Federacji Atletycznej / Polski Związek Lekkoatletyczny. Lwów : PZL, 1920. Sygn.: Cz.O. 43150

ZUZDA J.G., LATOSIEWICZ R.: *Innowacyjny program zajęć rekreacyjnych wykorzystujący ruchy rotacyjne*. Białystok : Of. Wydaw. PB, 2010. (Rozprawy Naukowe / Politechnika Białostocka, ISSN 0867-096X ; 191. Biblioteka Biocybernetyka i Inżynieria Biomedyczna). Sygn.: Cz.O. 43276

ZUZDA J.G., LATOSIEWICZ R.: *Nowatorska metoda prowadzenia zajęć rekreacyjnych z wykorzystaniem ćwiczeń Step Reebok* / Politechnika Białostocka. Białystok : Of. Wydaw. PB, 2010. Sygn.: Cz.O. 43144

ZYSIAK-CHRIST B., FIGURSKA A., STASIKOWSKA I.: *Metodyczne podstawy aqua fitness* / [red. nauk. B. Zysiak-Christ]. Wrocław : „AquaFit”, 2010. Sygn.: W 43201-43202, 43412, 43554; Cz.O. 43200

ŻUKOWSKA Z.: *Klub Fair Play Polskiego Komitetu Olimpijskiego* / [teksty i oprac. Z. Żukowska]. Warszawa : Klub Fair Play PKOl, 2005. Sygn.: Cz.O. 43148

ŻUROWSKA R.: *Przestępstwo korupcji w sporcie*. Poznań : Wydaw. Poznańskie, 2010. Sygn.: Cz.O. 43034

Językoznawstwo, nauka o literaturze

COUBERTIN P.: *Oda do sportu* / [oprac. K. Zuchora]. Wyd. 2 zm. Warszawa ; Łomianki : Spółka Wydaw. „Heliodor”, 2009. (Olimpijczycy - Artyści). Sygn.: Cz.O. 43001

HALPRIN A.: *Taniec jako sztuka uzdrawiania : do zdrowia przez ruch i twórczą pracę z uczuciami*. Warszawa : „Kined”, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43306

MERSKI J., PIOTROWSKI J.P.: *Drogi ewolucji drukowanych przewodników tu-*

nystycznych po Polsce. Warszawa : ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, 2010. Sygn.: Cz.O. 43476

MURAKAMI H.: *O czym mówię, kiedy mówię o bieganiu.* Warszawa : Warszawskie Wydaw. Literackie „Muza”, 2010. (Pamiętnik). Sygn.: W 43179

Przy twoim wieńcu kładę moją pieśń : dedykacje i wspomnienia olimpijskie / Polski Komitet Olimpijski. Warszawa ; Łomianki : Spółka Wydaw. „Heliodor” : Fund. „Centrum Edukacji Olimpijskiej”, 2009. (Olimpijczycy - Artyści). Sygn.: W 43000; Cz.O. 42999

SZOTYŃSKA-DEBERNY K.: *Na niebie dziesięć w skali Richtera.* Warszawa ; Łomianki : Spółka Wydaw. „Heliodor”, 2009. (Olimpijczycy - Artyści). Sygn.: W 42992-42993

Sztuka, architektura, urbanistyka

ECO architektura, urbanizm, studia / red. L. Zimowski ; Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy. Instytut Architektury i Urbanistyki, UNESCO „Man and the Biosphere” Urban Systems MAB-11. Bydgoszcz : Wydaw. Uczelniane WSG, 2010. Sygn.: Cz.O. 42956

Kalendarium polskiej fotografii krajoznawczej o zasięgu ogólnokrajowym 1839-2004 / oprac. A. Czarnowski ; aktual. za lata 2003-2004 P. Wojtyczka ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Zarząd Główny. Komisja Fotografii Krajoznawczej. Warszawa ; Łódź : Komisja Historii i Tradycji ZG PTTK ; Radom : „Skaut.pl”, 2004. Sygn.: Cz.O. 43499

Labor omnia vincit : studia z zakresu muzealnictwa, turystyki, sztuki i ochrony zabytków : księga jubileuszowa w 70-lecie urodzin Franciszka Midury / red. nauk.

E. Lewandowska-Tarasiuk [i in.]. Warszawa : ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna : Zakł. Wydaw. „Druktur”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43480

Przemiany ilościowe i jakościowe w przestrzeni geograficznej / pod red. P. Szmielińskiej-Pietraszek i W. Szymańskiej ; Akademia Pomorska w Słupsku. Słupsk : Wydaw. Nauk. AP, 2010. Sygn.: Cz.O. 43462

STADNICKI A.: *Kształcenie muzyczno-ruchowe : podstawy teoretyczno-metodyczne, badania, studia podyplomowe.* Warszawa : Wydaw. Akademii Pedagogiki Specjalnej, 2009. Sygn.: Cz.O. 43479

WROŃSKI J.S.: *Kościoty Krakowa zbudowane w latach 1945-1989 jako wyraz przemian architektury sakralnej w Polsce na tle rozwoju architektury na świecie : studium historyczno-architektoniczne.* Kraków : AWF, 2010. (Studia i Monografie / Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie, ISSN 1429-8627 ; nr 64). Sygn.: Cz.O. 22976/Nr64

Geografia, opisy krajów, podróże

Beskid Śląski, Beskid Żywiecki : mapa turystyczna : skala 1:50 000 / red. P. Pietroń. Wyd. 10. Kraków : Wydaw. Kartog. „Compass”, 2010. Sygn.: W K-1127

Beskid Wyspowy : przewodnik turystyczny. Kraków : Wydaw. Kartog. „Compass”, 2010. Sygn.: W 43162/+Mapa

BZOWSKI K., JURECKI M., MALAWSKA-KŁUSEK E.: *Dolnośląskie : przewodnik.* Olszanica : „Bosz”, 2010. Sygn.: W 43075

CHUDECKI T.: *Wspaniałe podróże na każdą kieszeń czyli Europa za 100 euro.*

Poznań : „Publicat”, cop. 2010. Sygn.: W 42877

CZARNOWSKI A.: *Kalendarium polskiej fotografii krajoznawczej o zasięgu ogólnokrajowym 1839-2004* / oprac. A. Czarnowski ; aktual. za lata 2003-2004 P. Wojtyczka ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Zarząd Główny. Komisja Fotografii Krajoznawczej. Warszawa ; Łódź : Komisja Historii i Tradycji ZG PTTK ; Radom : „Skaut.pl”, 2004. Sygn.: Cz.O. 43499

CZEKALSKI S., SOLARZ P., WIECZOREK E.: *Sto lat krajoznawstwa i turystyki w Sosnowcu (1910-2010)*. Sosnowiec : „Progres”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43428

Kanon krajoznawczy Warmii i Mazur / pod red. S. Harajdy, I. Liżewskiej i K. Młynarczyka ; [aut. oprac. M. Gawryluk i in.]. Olsztyn : Prac. Wydaw. „ElSet”, 2010. Sygn.: W 43275/+Mapa

Kanon krajoznawczy województwa wielkopolskiego / pod red. W. Łęckiego ; [aut. tekstów P. Anders i in.]. Poznań : Bogucki Wydaw. Nauk., 2010. Sygn.: W 43253

Kraje pozaeuropejskie : zarys geografii turystycznej : praca zbiorowa / pod red. Z. Kruczka ; [aut. A. Belski i in.]. Wyd. 7 zaktual. Kraków : „Proksenia”, 2010. Sygn.: W 43086; Cz.O. 43085

Kujawsko-Pomorskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. P. Białecki, B. Karlicka, A. Nadstawna. Warszawa : „Demart”, cop. 2010-2011. (Polska Niezwykła. Region). Sygn.: W K-1120

Lubelskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. B. Karlicka, A. Nadstawna, A. Wędrychowska. Warszawa : „Demart”, cop. 2010. (Polska Niezwykła.

Małopolskie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. B. Karlicka, A. Nadstawna, A. Wędrychowska. Warszawa : „Demart”, cop. 2010-2011. (Polska Niezwykła. Region). Sygn.: W K-1122

Mazowieckie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. P. Białecki, B. Karlicka, A. Nadstawna. Warszawa : „Demart”, cop. 2010 (Polska Niezwykła. Region). Sygn.: W K-1123

O potrzebie krajoznawstwa w edukacji szkolnej : praca zbiorowa / pod red. K. Denka, L. Drożdżyńskiego i A. Gordona ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Warszawa ; Poznań : Wydaw. PTTK „Kraj”, 2009. Sygn.: Cz.O. 43473

Oświęcim plus 3 : Brzeszcze, Chelmek, Libiąż : plan miasta 1:15 000 / oprac. kartog. A. Wędrychowska, J. Majerczak, S. Borkowski. Warszawa : „Demart”, cop. 2010-2011. Sygn.: W K-1124

Podkarpackie : mapa województwa 1:250 000 / oprac. B. Karlicka [i in.]. Warszawa : „Demart”, cop. 2010. (Polska Niezwykła. Region). Sygn.: W K-1125

Polska : atlas samochodowy 1:550 000, 1:200 000 / red. B. Konopska, M. Starchewski ; oprac. Polskie Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych im. E. Romera. Warszawa : PPWK, [2008]. (Copernicus). Sygn.: W K-1126

Polska : mapa samochodowa 1:1 000 000 / red. B. Konopska, M. Starchewski ; oprac. Polskie Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych im. E. Romera. Wyd. 7. Warszawa : PPWK, [2008]. (Copernicus). Sygn.: W K-1128

Szlak Piastowski / [oprac. red. E. Res-sel]. Bielsko-Biała : „Pascal”, cop. 2006. (Przewodnik Kieszonkowy). Sygn.: W 42876

VI Kongres Krajoznawstwa Polskiego, Olsztyn 10-12 września 2010 r. / [układ i oprac. red. M. Boguszewski i A. Wielocha] ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Warszawa : Wydaw. PTTK „Kraj”, 2010.

Z. 1, *Wprowadzenie do materiałów VI Kongresu Krajoznawstwa Polskiego. Gospodarz VI Kongresu Krajoznawstwa Polskiego - Warmia i Mazury*. Sygn.: Cz.O. 43501/Z.1

Z. 2, *Krajoznawstwo wobec wyzwań integrującej się Europy. Asymilacja i współistnienie kultur na przestrzeni dziejów w Polsce*. Sygn.: Cz.O. 43501/Z.2

Z. 3, *Przemiany krajobrazu kulturowego w Polsce : tradycja, współczesność, przyszłość. Krajoznawstwo w społeczeństwie wiedzy*. Sygn.: Cz.O. 43501/Z.3

Z. 4, *Z teorii i praktyki krajoznawstwa*. Sygn.: Cz.O. 43501/Z.4

Z. 5, *Z teorii i praktyki krajoznawstwa*. Sygn.: Cz.O. 43501/Z.5

Ustron i okolice : 10 propozycji tras - wycieczek na rowerze górskim w okolicach Ustronia na pograniczu polsko-czeskim : mapa turystyczna w skali 1:40 000 / red. M. Maryniak. Wyd. 2. Kraków : „Compass”, 2010. Sygn.: W K-1119

Województwo śląskie - część południowa : mapa samochodowo-turystyczna : skala 1:100 000 / red. mapy M. Maryniak. Kraków : Wydaw. Kartog. „Compass”, 2010. Sygn.: W K-1129

Województwo śląskie - część północna : mapa samochodowo-turystyczna : skala 1:100 000 / red. mapy M. Maryniak. Kraków : Wydaw. Kartog. „Compass”, 2010. Sygn.: W K-1130

Ziemia w swoje stulecie / [konceptcja i red. A. Gordon i E. Matusiak-Gordon] ; Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze. Warszawa : Zarząd Główny PTTK, 2010. Sygn.: Cz.O. 43510

Historia, biografie

Banda gra!!! : wspomnienia o hokeju na lodzie, sporcie tyżwiarstwie i życiu mieszkańców Kobióra w latach minionych, lecz zapomnianych : grudzień 2002 - marzec 2010 / oprac. pod red. J. Dmyterko. Kobiór : Urząd Gminy ; Pszczyna : Of. Drukarska, 2010. Sygn.: W 43542; Cz.O. 43541

...*Bogucice, Załęże et nova villa Katowice : rozwój w czasie i przestrzeni* / scen. i koncepcja ed. J. Moskal ; współpr. W. Janota ; esej pióra W. Szewczyka. Katowice : „Śląsk”, 1993. Sygn.: Cz.O. 42937

CIEPIELA B.: *Klub Kronikarzy Zagłębia Dąbrowskiego im. Jana Przemyszy-Zielińskiego : historia, dokonania, kronikarze* / [współpr. red. A. Ciepiela i in.]. Będzin : Stow. Autorów Polskich. Oddz. : Klub Kronikarzy Zagłębia Dąbrowskiego, 2010. Sygn.: Cz.O. 42998

GLĄZEK D.: *Górny Śląsk : ziemia nieznana* / tekst D. Głazek. Chorzów : DK Telemarketing : „Videograf II”, cop. 2010. Sygn.: Cz.O. 43262

JANKOWSKI T.: *Dziewczyzny jak stal zbójnickiego noża*. Kraków : „Miniatura”, cop. 2007. Sygn.: W 42905

KACHEL J.: *Podbeskidzki Grunwald 1902-1910*. Żywiec : Druk. Akcydensowa Karol Gąsior, [2009?]. Sygn.: Cz.O. 43141

KOMANDER P.: *Katowice : miasto nieznane* / zdj. P. Komander ; tekst M. Piekara. Wyd. 2. Chorzów : DK Telemarketing :

„Videograf II”, 2010. Sygn.: Cz.O. 43263

McDOUGALL C.: *Urodzeni biegacze : tajemnicze plemię Tarahumara, bieganie naturalne i wyścig, jakiego świat nie widział*. Łódź : „Galaktyka”, cop. 2010. Sygn.: W 43191

MAYOL J.: *Homo delphinus - człowiek delfin*. Warszawa : „Wielki Błękit”, cop. 2009. Sygn.: Cz.O. 43287

MAZUREK M.: *Spółeczeństwo kolejki : o doświadczeniach niedoboru 1945-1989*. [Gdańsk] : Europejskie Centrum Solidarności ; Warszawa : „Trio”, 2010. (W Krajinie PRL : ludzie, sprawy, problemy : rzeczywistość PRL odczytana z akt, dokumentów, zapisów, twórczości). Sygn.: Cz.O. 43187

MORAWSKA O., MORAWSKI P.: *Od początku do końca* / [oprac. tekstu D. Śmie-rzchalska ; National Geographic]. [Warszawa] : G+J RBA, cop. 2010. Sygn.: W 43181

MORDARSKI Ł., RATOWSKA A.: *Marian Wardzala : między wierszami* / [rozm. przepr.: Ł. Mordarski, A. Ratow-

ska]. Skrzyszów : F.H.U. „BT”, [2010]. Sygn.: W 43125

MURAKAMI H.: *O czym mówię, kiedy mówię o bieganiu*. Warszawa : Warszawskie Wydaw. Literackie „Muza”, 2010. (Pamiętnik). Sygn.: W 43179

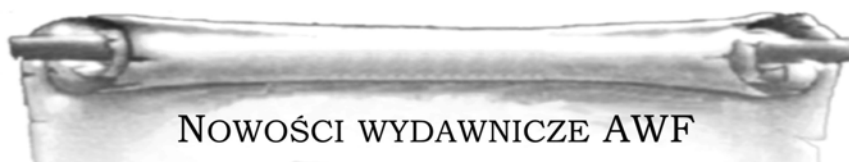
PASSENT D.: *Moja gra : [o Fibaku]*. Wyd. 2 zm. i rozsz. Warszawa : „Nowy Świat”, 2010. Sygn.: W 42922

PLECH Z.: *W cieniu złota* / spisał D. Ostafiński. Leszno : Agencja „Jagart” Jarosław Głapiak, 2010. Sygn.: W 43120

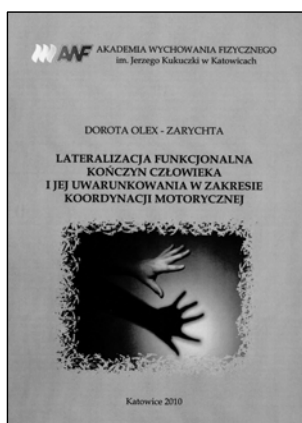
SMOŁKA S.: *Pasje Ludwika Dragi*. Rybnik ; Poznań : DG „Media” Dariusz Górny, 2010. Sygn.: W 43121

Województwo śląskie (1922-1939) : zarys monograficzny / pod red. F. Serafina. Katowice : Wydaw. UŚ, 1996. (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, ISSN 0208-6336 ; nr 1555). Sygn.: Cz.O. 42936

WOLSZA T.: *Najdorf : z Warszawy do Buenos Aires*. Wyd. 1a popr. Warszawa : „Penelopa”, 2010. Sygn.: W 43177

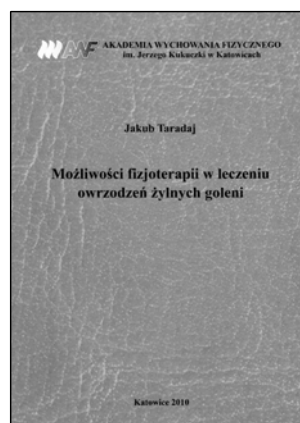

NOWOŚCI WYDAWNICZE AWF

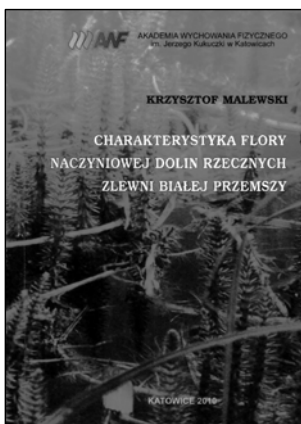
D. Olex-Zarychta

*Lateralizacja funkcjonalna
kończyn człowieka i jej
uwarunkowania w zakresie
koordynacji motorycznej*
2010

J. Taradaj

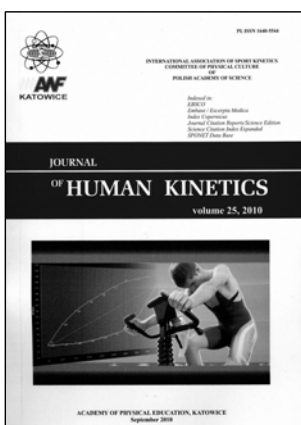
*Możliwości fizjoterapii
w leczeniu owrzodzeń żylnych
goleni*
2010

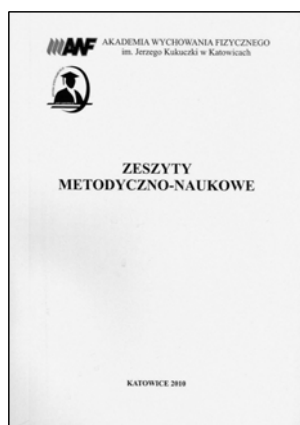
K. Malewski
*Charakterystyka flory
 naczyniowej dolin rzecznych
 zlewni Białej Przemszy*
 2010

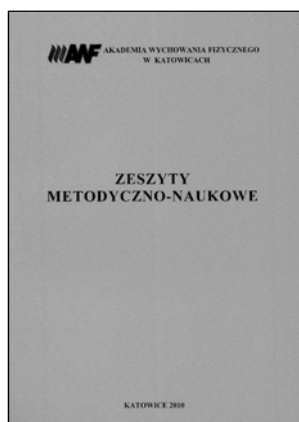
*Współczesne tendencje
 w zarządzaniu kulturą fizyczną
 i turystyką*
Pod red. J. Kantycki
 2010

Journal of Human Kinetics
 Vol. 25, 2010

Zeszyty Metodyczno-Naukowe
 Nr 26, 2010

Zeszyty Metodyczno-Naukowe
Nr 27, 2010